

VADÁSZÉVKÖNYV

2019

2019. ÉVI
VADÁSZÉVKÖNYV

VADÁSZÉVKÖNYV

2019

DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

Felelős szerkesztő
DR. JÁMBOR LÁSZLÓ

Vezető szerkesztő
BÍRÓ GABRIELLA

A szerkesztőség tagjai
BAJDIK PÉTER, BERGER ANDOR, BORS RICHÁRD,
Prof. dr. CSÁNYI SÁNDOR, DÉNES RITA, FÁCZÁNYI ÖDÖN,
KOVÁCS GÁBOR, KOVÁCS ZSOLT, RUNG ÁRON, WALLENDUMS PÉTER

A borító fotóját BLAUMANN ÖDÖN készítette
A hátsó borító fotóját VASKI LÁSZLÓ készítette

A hónapok szövegét WALLENDUMS PÉTER írta

Lektorálta
GELLÉR TIBOR

Tervezés, nyomdai előkészítés
DÉNES NATUR MŰHELY KIADÓ

ISSN 1419-4732

Szerkesztőség címe:
1027 Budapest, Medve utca 34-40.

Levelezési cím:
3060 Hatvan, Kossuth tér 2.
Telefon: 06-30/175-5425
e-mail: info@omvk.hu

Megjelent: 69 000 példányban

2019. ÉVI NAPTÁR

VADÁSZATI IDÉNYEK

Vadászható fajok	Vadászati idő
<i>Nagyvadfajok</i> Gímszarvasbika - érett bika - tehén, -ünő - borjú Dámbika - érett bika - tehén, -ünő - borjú Őzbak - suta, gida Muflonkos - juh, -jerke - bárány Vaddisznó Szikaszarvas	szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - október 31. szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - február utolsó napja október 1 - február utolsó napja október 1 - november 30. október 1 - január 31. október 1 - február utolsó napja április 15 - szeptember 30. október 1 - február utolsó napja szeptember 1 - február utolsó napja szeptember 1 - január 31. szeptember 1 - február utolsó napja egész évben egész évben
<i>Apróvadfajok</i> Mezei nyúl Üregi nyúl Fácánkakas - fácántyúk Fogoly Nyári lúd Vetési lúd, nagy lilik, kanadai lúd, nílusi lúd Tökés réce Szárca Erdei szalonka Örvös galamb, balkáni gerle	október 1 - december 31. egész évben október 1 - február utolsó napja október 1 - január 31. október 1 - december 31. október 1 - december 31. október 1 - január 31. augusztus 15 - január 31. szeptember 1 - január 31. vadászati idény nélkül augusztus 15 - január 31.
<i>Egyéb apróvadfajok</i> Róka, aranyakál, nyest, pézsmapocok, nyestkutya, mosómedve Borz, házi görény, dolmányos varjú, szarka, szajkó	egész évben július 1 - február utolsó napja
a jogszabályban feltüntetett feltételek figyelembevételével	

Január

Az egykori téli fogolyvadászatok ma már csak kevés idős vadász emlékeiben élnek éppúgy, mint a ciceröl, benderész, herécel, búbol kifejezések, melyek ennek a kedves kis szárnyas vadnak a dürgési magatartását jelölik. Érdekességként feltétlenül meg kell említeni, hogy erre annak idején még a barcogás szót is használták. A cserregés a fogolykakas rendszerint estefelé hallható hívóhangja volt. A fiatal kakasok címeresedtek, páncélosodtak, vértessedtek, amikor a mellükön a barna patkófoltjuk kezdett kialakulni. A fogolycsapat volt a csukorot, a csibékre pedig azt mondták, hogy pizse, pitye vagy csire. Burrantában lőni nem igazán illett, ez ugyanis a szárnyra kelő madarak közeli szétpuskázását eredményezte; etikusabbnak számított szétrebbenteni a családot, azaz a vezérkakast vadászias lőtávolságra kiengedni és elejteni, ezt követően ugyanis a csapat többi tagja nem együtt szállt le, hanem szétszóródott. Az ilyen csapatot azután könnyen össze lehetett szedni, vagy mint ahogy Csíksországban mondják: lesorjázhatjuk.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Kedd	7:31	16:03	2:40	13:14	17. Csütörtök	7:25	16:22	12:58	3:08
2. Szerda	7:31	16:04	3:48	13:44	18. Péntek	7:24	16:23	13:41	4:20
3. Csütörtök	7:31	16:05	4:53	14:18	19. Szombat	7:23	16:25	14:34	5:31
4. Péntek	7:30	16:06	5:54	14:58	20. Vasárnap	7:23	16:26	15:38	6:36
5. Szombat	7:30	16:07	6:50	15:44	21. Hétfő	7:22	16:28	16:52	7:32
6. Vasárnap	7:30	16:08	7:40	16:36	22. Kedd	7:21	16:29	18:11	8:19
7. Hétfő	7:30	16:09	8:23	17:32	23. Szerda	7:20	16:31	19:32	8:57
8. Kedd	7:30	16:10	9:00	18:31	24. Csütörtök	7:19	16:32	20:51	9:29
9. Szerda	7:29	16:11	9:31	19:32	25. Péntek	7:18	16:34	22:07	9:58
10. Csütörtök	7:29	16:13	9:58	20:34	26. Szombat	7:17	16:35	23:20	10:24
11. Péntek	7:28	16:14	10:22	21:36	27. Vasárnap	7:16	16:37	-----	10:50
12. Szombat	7:28	16:15	10:45	22:39	28. Hétfő	7:15	16:38	0:31	11:18
13. Vasárnap	7:27	16:16	11:07	23:43	29. Kedd	7:13	16:40	1:40	11:47
14. Hétfő	7:27	16:18	11:30	-----	30. Szerda	7:12	16:41	2:46	12:20
15. Kedd	7:26	16:19	11:55	0:49	31. Csütörtök	7:11	16:43	3:48	12:58
16. Szerda	7:26	16:21	12:24	1:57					

fotó: Kovács András

Február

Februárban még javában lehetőségünk van fácánt löni, s nem csak manapság, hanem így volt ez jó száz esztendővel ezelőtt is. Amikor alkalmasint befagyott a csöbe a töltény – ha nem is szó szerint, ezt a mondatot tudniillik abban az esetben használták, ha a hibázás után a második lövés indokolatlanul elmaradt. Azután a puskaszó elnémul, s az idényt átvészelő, hosszú farkú kakasok berzenkedni kezdenek, azaz párzási magatartást tanúsítanak. Ennek az egyik legjellemzőbb megnyilvánulása az úgynevezett sátorozás, amikor a nászfoltos kakas a tyúk előtt szépeleg. Kassa környékén a dürgést régen hímzésnek is nevezték, míg másutt a keccenés vagy kürregés volt elterjedt. A tojásból kikelő fiókákat a cibak, pucér, pucos (tollatlan) jelzővel illették. Ők a tollváltást követően már próbálgatják a szárnyukat, vagyis reppegnek.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Péntek	7:10	16:44	4:46	13:42	17. Vasárnap	6:46	17:09	14:22	5:15
2. Szombat	7:08	16:46	5:37	14:31	18. Hétfő	6:44	17:11	15:38	6:06
3. Vasárnap	7:07	16:47	6:22	15:25	19. Kedd	6:42	17:13	16:59	6:48
4. Hétfő	7:06	16:49	7:01	16:24	20. Szerda	6:41	17:14	18:21	7:24
5. Kedd	7:04	16:51	7:33	17:24	21. Csütörtök	6:39	17:16	19:42	7:55
6. Szerda	7:03	16:52	8:02	18:26	22. Péntek	6:37	17:17	20:59	8:23
7. Csütörtök	7:01	16:54	8:27	19:28	23. Szombat	6:35	17:19	22:14	8:51
8. Péntek	7:00	16:55	8:50	20:30	24. Vasárnap	6:33	17:20	23:27	9:18
9. Szombat	6:59	16:57	9:12	21:33	25. Hétfő	6:32	17:22	-----	9:47
10. Vasárnap	6:57	16:58	9:34	22:37	26. Kedd	6:30	17:23	0:36	10:20
11. Hétfő	6:55	17:00	9:58	23:43	27. Szerda	6:28	17:25	1:41	10:56
12. Kedd	6:54	17:02	10:24	-----	28. Csütörtök	6:26	17:26	2:41	11:39
13. Szerda	6:52	17:03	10:55	0:51					
14. Csütörtök	6:51	17:05	11:31	2:00					
15. Péntek	6:49	17:06	12:17	3:09					
16. Szombat	6:47	17:08	13:14	4:15					

fotó: Utassy György

Március

Ennek a hónapnak ősidők óta szinte szimbolikus madarává vált az erdei szalonka. Közülük bagolyfejűnek hívták a sárga lábú, kerek fejű egyedeket, melyek másfél-két héttel később érkeztek meg a telelőhelyükről, mint a kék lábú szálláscsinálók. A hajnalok és alkonyok többnyire az erdőn találták a jágereket, akik néha a cvikkben húzó madarakat elhibázták, vagy ahogy akkoriban mondták: elbakafantozták, elhebehurgyázták. Sokáig hittük, hogy az avarszínű szárnyasok nászrepülést tartanak nálunk, azaz fajzanak, valójában azonban csak táplálékszerző kevegésről beszélhetünk. Persze, annak idején nem csak tavaszi húzáson lehetett szalonkára vadászni, hanem elterjedt módja volt a hosszú csőrűek elejtésének a klopfolás, illetőleg a bokrárszás, azaz busírozás, keresővadászat is, melynek során a korábban már puskaport szagoló madarak meglappantak, megsunyták magukat, meglapultak az avarban. A cikázva repdeső szalonkák különböző hangokat is hallatnak, melyek közül újabban csak a korrogást, cippogást és az ugatást emlegetjük, a varcogást, vicogást, makogást jóformán nem is ismerjük.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Péntek	6:24	17:28	3:34	12:26	17. Vasárnap	5:53	17:51	13:11	3:55
2. Szombat	6:22	17:29	4:21	13:19	18. Hétfő	5:51	17:53	14:28	4:40
3. Vasárnap	6:20	17:31	5:01	14:16	19. Kedd	5:49	17:54	15:49	5:18
4. Hétfő	6:18	17:32	5:36	15:16	20. Szerda	5:47	17:56	17:10	5:50
5. Kedd	6:17	17:34	6:05	16:18	21. Csütörtök	5:45	17:57	18:30	6:20
6. Szerda	6:15	17:35	6:31	17:20	22. Péntek	5:43	17:58	19:48	6:47
7. Csütörtök	6:13	17:37	6:55	18:23	23. Szombat	5:41	18:00	21:04	7:15
8. Péntek	6:11	17:38	7:17	19:26	24. Vasárnap	5:39	18:01	22:18	7:44
9. Szombat	6:09	17:40	7:39	20:30	25. Hétfő	5:37	18:03	23:27	8:16
10. Vasárnap	6:07	17:41	8:02	21:36	26. Kedd	5:35	18:04	-----	8:52
11. Hétfő	6:05	17:43	8:27	22:42	27. Szerda	5:33	18:06	0:31	9:33
12. Kedd	6:03	17:44	8:55	23:50	28. Csütörtök	5:31	18:07	1:29	10:19
13. Szerda	6:01	17:45	9:29	----	29. Péntek	5:29	18:08	2:19	11:11
14. Csütörtök	5:59	17:47	10:10	0:57	30. Szombat	5:27	18:10	3:02	12:08
15. Péntek	5:57	17:48	11:00	2:02	31. Vasárnap	6:25	19:11	4:38	14:07
16. Szombat	5:55	17:50	12:01	3:02					

fotó: Blaumann Ödön

Április

Az őzbakok áprilisban igyekeznek territóriumot foglalni, így a rudlik felbomlását követően gyakran látjuk őket amolyogni vagy bodorogni, azaz a vadászterületen „ide s tova ténferegni”. Persze, régen a bakot sem így nevezték, hanem cápának, s nem pamacsa, hanem pemzlije volt. A tavasz a szőredzés, verdikelés, szőrhányás, színesedés időszaka is egyben. Nos, ezek a meglehetősen furcsa szavak egyaránt a szőrváltásra vonatkoznak. A gyanút fogó őzek bakogtak, bekegttek, böflészttek, melyek mindegyike a riasztás archaikus formáját idézik.

A boldog békeidők áprilisaiban még gondolni sem lehetett őzelejtésre, hiszen a tavasz végén még éretlenek az agancsok, melyeknek az elülső vagy szemágát támadóágként, míg a hátsó ágát védőbogként vetették papírra a szakemberek. A bőrbagócs már száz évvel ezelőtt is bosszantó jelenségnek számított – igaz, még imelynek ismerték a „dongó légy petéjéből kikelő nyüvek által származó kelevényeket”. A suták üzekedéskor árjadtak, vagyis folyattak, majd boszorkánygyűrűt kifutva kérették magukat, mígnem végre sipítva megálltak az utánuk futó baknak. A Székelyföldön gyakran hallhattuk, hogy megollóztak a suták, ami tulajdonképpen az ellésre utal. A gida ilyesformán olló, míg az ország más tájegységein zera, özfi, illetőleg gödölye volt.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Hétfő	6:23	19:13	5:09	15:08	17. Szerda	5:51	19:35	17:03	5:18
2. Kedd	6:21	19:14	5:35	16:10	18. Csütörtök	5:50	19:37	18:21	5:46
3. Szerda	6:19	19:15	6:00	17:14	19. Péntek	5:48	19:38	19:38	6:13
4. Csütörtök	6:17	19:17	6:22	18:17	20. Szombat	5:46	19:39	20:54	6:40
5. Péntek	6:15	19:18	6:44	19:22	21. Vasárnap	5:44	19:41	22:07	7:11
6. Szombat	6:13	19:20	7:06	20:27	22. Hétfő	5:42	19:42	23:16	7:45
7. Vasárnap	6:11	19:21	7:30	21:35	23. Kedd	5:40	19:44	0:18	8:24
8. Hétfő	6:09	19:22	7:58	22:43	24. Szerda	5:39	19:45	-----	9:09
9. Kedd	6:07	19:24	8:29	23:51	25. Csütörtök	5:37	19:46	1:13	10:00
10. Szerda	6:05	19:25	9:08	0:57	26. Péntek	5:35	19:48	2:00	10:56
11. Csütörtök	6:03	19:27	9:54	-----	27. Szombat	5:34	19:49	2:39	11:55
12. Péntek	6:01	19:28	10:51	1:58	28. Vasárnap	5:32	19:51	3:11	12:56
13. Szombat	5:59	19:30	11:56	2:52	29. Hétfő	5:30	19:52	3:39	13:58
14. Vasárnap	5:57	19:31	13:09	3:37	30. Kedd	5:28	19:53	4:04	15:01
15. Hétfő	5:55	19:32	14:25	4:16					
16. Kedd	5:53	19:34	15:44	4:49					

fotó: Kovács András

Május

A határban ilyenkor már lehet látni bagdáncsoló, bakókázó, bakalászó, epickéló kisnyulakat, akik lassú ugrásokkal, meg-megülve, kucorogva mozognak. Ha sok a csapadék, esetenként bocskorosodnak, bocskort kötnek, ha a szőrös talpukra sár ragad. A nyulak ráadásul beretválkoznak és dobolnak is – persze nem a szó szoros értelmében; előbbi kifejezés a „mosakodásra”, utóbbi pedig a mellső lábakkal történő fülvakarásra vonatkozik. S ha már a hallószervnél tartunk, megjegyzendő, hogy vadásznyelvünkben egykoron tapsinak neveztük a mezei nyulak fülét. Ősz végén azután elkezdődnek a társas apróvadászatok, melyek során az a cél, hogy a hajtók és kutyák segítségével boklasztott, kiböklészett, felszöktetett, fektéből felütött, vagyis a vackából kiugrasztott nyulat puskavégre kapjuk. A birtokba vett, de még élő nyulat mielőbb le kell tarkózni, vagy ahogy dédapáink mondták volna: leagyalni. A kelő tapsifüleseket észlelve, régen „Harro!” kiáltással figyelmeztették a cenkek (vadászinasok) a puskásokat a közelgő lövési lehetőségre. Ami nem egyszerű, hiszen néha kajcsolva, kajcsot vágva, azaz gyorsan irányt váltva menekülnek a vonal elől. Magas hótakaró esetén persze lassabbak, nehezen futnak – ezt a századelőn lomolásnak nevezték.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Szerda	5:27	19:55	4:27	16:04	17. Péntek	5:04	20:16	18:32	4:40	
2. Csütörtök	5:25	19:56	4:48	17:09	18. Szombat	5:03	20:17	19:46	5:08	●
3. Péntek	5:24	19:57	5:10	18:15	19. Vasárnap	5:02	20:18	20:57	5:40	
4. Szombat	5:22	19:59	5:34	19:23	20. Hétfő	5:01	20:20	22:03	6:16	
5. Vasárnap	5:21	20:00	6:00	20:32	21. Kedd	4:59	20:21	23:03	6:59	●
6. Hétfő	5:19	20:02	6:30	21:42	22. Szerda	4:58	20:22	23:54	7:48	
7. Kedd	5:17	20:03	7:06	22:50	23. Csütörtök	4:57	20:23	0:37	8:43	
8. Szerda	5:16	20:04	7:50	23:54	24. Péntek	4:56	20:24	-----	9:41	
9. Csütörtök	5:15	20:06	8:44	0:51	25. Szombat	4:55	20:25	1:12	10:43	
10. Péntek	5:13	20:07	9:47	-----	26. Vasárnap	4:55	20:26	1:42	11:45	
11. Szombat	5:12	20:08	10:57	1:39	27. Hétfő	4:54	20:27	2:08	12:47	
12. Vasárnap	5:10	20:10	12:12	2:19	28. Kedd	4:53	20:28	2:31	13:50	
13. Hétfő	5:09	20:11	13:28	2:52	29. Szerda	4:52	20:30	2:52	14:54	
14. Kedd	5:08	20:12	14:45	3:22	30. Csütörtök	4:51	20:31	3:14	15:58	
15. Szerda	5:06	20:13	16:01	3:48	31. Péntek	4:51	20:31	3:36	17:05	
16. Csütörtök	5:05	20:15	17:17	4:14						

fotó: Babos Dávid

Június

Júniusban a kiskrókák már egyre bátrabban ki-kimerészkednek a kotorékból, ha-
bár eleinte annak bejáratától, az úgynevezett szájadéktól nem mennek messzire.
A tél beállta előtt bekövetkezik a vedlés, melynek során átmenetileg condorrá
vagy rongyossá válnak, a színük szerint pirók-, szeg-, sárga, vörös, kék, szürke,
fekete, tüzes, zsarátos, üszkös vagy szenes róák, ahogy a korabeli szakirodalom
emlegette őket. Ezzel a csalavérnek is nevezett ragadozóval kapcsolatban számos
archaikus, mára elfeledett kifejezést őriznek a megsárgult lapokat rejtő vadász-
könyvek: a veszttség adázát, az ivarszerv bille, a róka farka vitorla, a világosabb
színű vége bokréta, a farktőnél lévő mirigy pedig ibolya vagy viola volt. A koslatást
hívták árjadásnak, bisletésnek, bikhatnékságnak és üzdühnek is. A hangok közül
megkülönböztették a csehelést, csekegést, kahogást, kammogást és csaholást.
A tomlőre fejtett – azaz a hátsó lábaktól kezdve, a mál, vagyis a hasi oldal felvá-
gása nélkül, egyben lehúzott – gereznáért komoly vadbért, vagyis lódíjat fizettek.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold		
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta	
1. Szombat	4:50	20:32	4:01	18:15	17. Hétfő	4:45	20:43	20:51	4:52	☀
2. Vasárnap	4:49	20:33	4:29	19:25	18. Kedd	4:45	20:44	21:46	5:38	
3. Hétfő	4:49	20:34	5:03	20:36	19. Szerda	4:45	20:44	22:32	6:31	☾
4. Kedd	4:48	20:35	5:44	21:44	20. Csütörtök	4:45	20:44	23:11	7:28	
5. Szerda	4:48	20:36	6:35	22:45	21. Péntek	4:45	20:44	23:43	8:29	
6. Csütörtök	4:47	20:37	7:37	23:37	22. Szombat	4:46	20:45	0:11	9:31	
7. Péntek	4:47	20:38	8:46	0:21	23. Vasárnap	4:46	20:45	0:35	10:34	
8. Szombat	4:46	20:38	10:01	0:56	24. Hétfő	4:46	20:45	0:57	11:36	
9. Vasárnap	4:46	20:39	11:18	-----	25. Kedd	4:46	20:45	-----	12:39	
10. Hétfő	4:46	20:40	12:34	1:27	26. Szerda	4:47	20:45	1:18	13:43	
11. Kedd	4:46	20:40	13:49	1:54	27. Csütörtök	4:47	20:45	1:39	14:48	
12. Szerda	4:45	20:41	15:03	2:19	28. Péntek	4:48	20:45	2:02	15:55	
13. Csütörtök	4:45	20:41	16:17	2:44	29. Szombat	4:48	20:45	2:28	17:04	
14. Péntek	4:45	20:42	17:30	3:10	30. Vasárnap	4:49	20:45	2:58	18:15	
15. Szombat	4:45	20:42	18:41	3:40						
16. Vasárnap	4:45	20:43	19:49	4:13						

Július

A hatályos jogszabályok szerint ebben a hónapban kezdődik a borz vadászati ideje. A szőrmés kártevőt külön hatósági engedéllyel azonban korábban is lehet gyéríteni. Ennek egyik legeredményesebb módja a kotorékozás – barlangoltatás –, melynek alkalmával egy borzebet (tacskót) engednek be a szádán (bejáraton). A borzvár felépítését tekintve, következik az előcsarnok, a pitvar, majd a tulajdonképpeni „lakás”, a katlan vagy teknő, az ehhez vezető járatok, melyek céljuk szerint lehetnek menedékágak vagy szelelőfolyosók. Ha a kutya beszorítja egy vakjáratba a csíkos fejűt, „az eb élibe fekszik, a vadász megfüleli, kihallgatja, honnan hallatzik a dühös csaholás. Ott azután aknát ástak, s ha azt sikeresen feltárták, a vadat borzvíllával leszorították, majd a borzfogóval emelték ki” – írta 1925-ben Kékessy László A magyar vadász kézikönyve című kötetben.

fotó: Fülöp Bálint

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Hétfő	4:49	20:44	3:36	19:25		17. Szerda	5:03	20:35	21:10	5:18
2. Kedd	4:50	20:44	4:23	20:31	●	18. Csütörtök	5:04	20:34	21:44	6:18
3. Szerda	4:51	20:44	5:21	21:29		19. Péntek	5:05	20:34	22:13	7:20
4. Csütörtök	4:51	20:43	6:29	22:17		20. Szombat	5:06	20:33	22:38	8:23
5. Péntek	4:52	20:43	7:45	22:57		21. Vasárnap	5:07	20:32	23:01	9:25
6. Szombat	4:53	20:43	9:03	23:30		22. Hétfő	5:08	20:31	23:22	10:27
7. Vasárnap	4:53	20:42	10:21	23:58		23. Kedd	5:09	20:29	23:43	11:30
8. Hétfő	4:54	20:42	11:39	0:24		24. Szerda	5:10	20:28	0:04	12:33
9. Kedd	4:55	20:41	12:54	0:49		25. Csütörtök	5:12	20:27	0:28	13:38
10. Szerda	4:56	20:41	14:07	-----		26. Péntek	5:13	20:26	0:55	14:45
11. Csütörtök	4:57	20:40	15:20	1:15		27. Szombat	5:14	20:25	-----	15:54
12. Péntek	4:58	20:39	16:30	1:43		28. Vasárnap	5:15	20:24	1:29	17:04
13. Szombat	4:59	20:39	17:38	2:14		29. Hétfő	5:16	20:22	2:10	18:11
14. Vasárnap	5:00	20:38	18:42	2:51		30. Kedd	5:18	20:21	3:02	19:13
15. Hétfő	5:01	20:37	19:39	3:34		31. Szerda	5:19	20:20	4:06	20:07
16. Kedd	5:02	20:36	20:28	4:23	●					

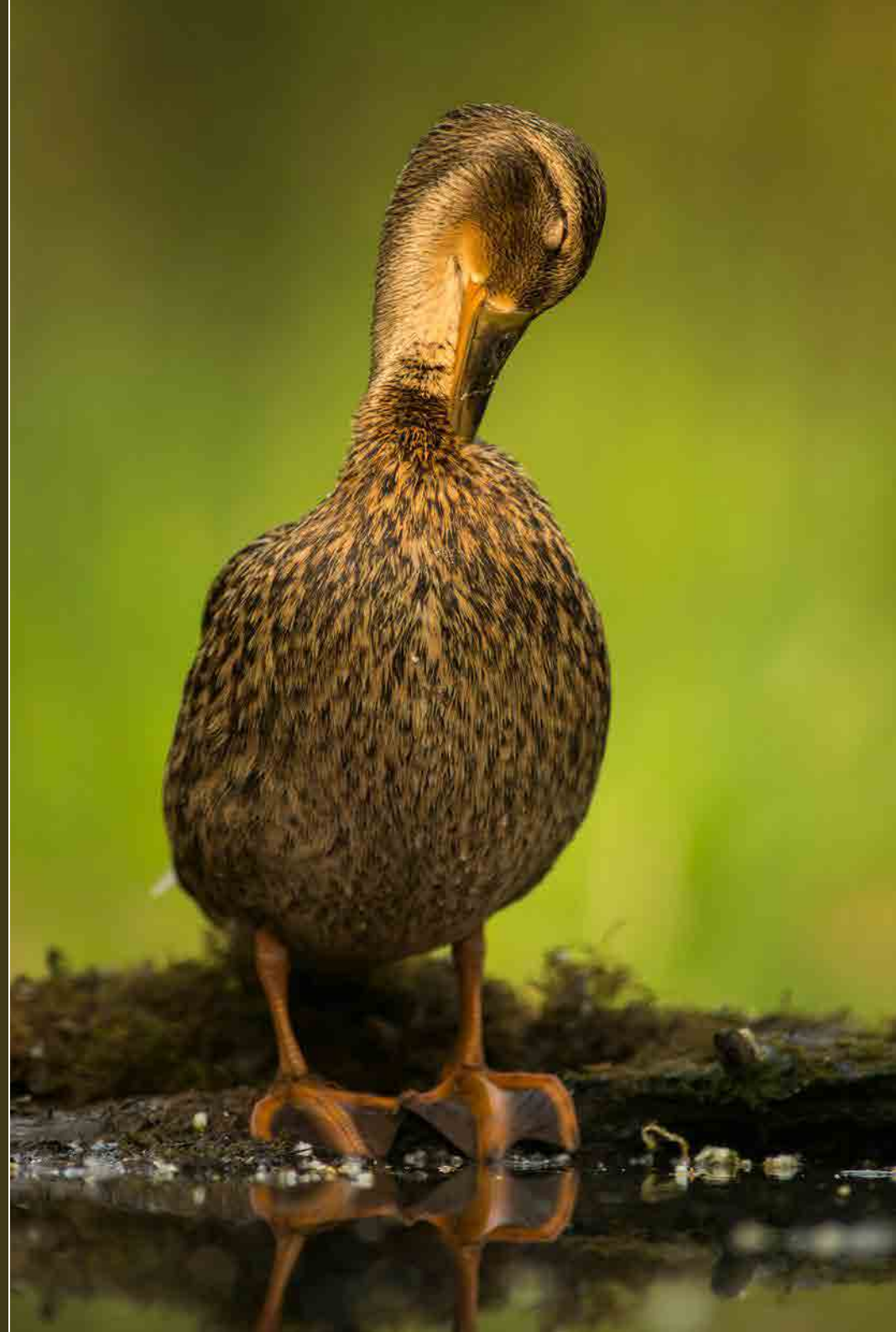

Augusztus

Az augusztusi récevadászatok alkalmával régen is előfordult, hogy „leszárnyazták” a ruczákat. A sebzett madarak ilyenkor beharapódtak, beharapták magukat a sásba vagy nádba, ahol megbújtak, s csak vizslákkal vagy retrieverekkel lehetett onnan előhozatni őket. A lövésre akkor nyílik a legkiválóbb alkalom, amikor a vízivad „lebocsátkozik”, siklórepüléssel a víz felé közelítve beereszkedik. Ha elérte a tófelszínt, előfordul, hogy bukdácsol, bukdosik, görgicsél, azaz a víz alá bukik, vagy úszva csoborog, lucskol, lobácsol. A vadrécekre jellemző tollváltáskor az átmeneti röpképtelenség, amit manapság lohosodásként aposztrofálunk, de bő évszázada még isztikélésnek, tokosságnak, vagy csonkatollúságnak nevezték ezt az állapotot. A kajtár kifejezést azokra a gácsérokra – szélkókra, kácsorokra – használták, melyek a költési időszakban csapatba verődve „legényéletet” éltek. A tőkések gácsérjainak nyakán körbefutó fehér sávot kalárisként ismerték, a kacsák belsőségét torongynak, a tollak zsírzsását tollongásnak, a tojást pedig fumonynak. A hímek a szaporodási időszakban megtiporják, fércelik vagy petézik a tojókat.

Napok	A Nap		A Hold			Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta			kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Csütörtök	5:20	20:18	5:20	20:51	●	17. Szombat	5:41	19:53	21:05	7:16
2. Péntek	5:21	20:17	6:39	21:28		18. Vasárnap	5:42	19:51	21:27	8:19
3. Szombat	5:23	20:15	8:01	21:59		19. Hétfő	5:44	19:49	21:47	9:21
4. Vasárnap	5:24	20:14	9:21	22:27		20. Kedd	5:45	19:47	22:08	10:23
5. Hétfő	5:25	20:12	10:40	22:53		21. Szerda	5:46	19:46	22:30	11:27
6. Kedd	5:27	20:11	11:56	23:19		22. Csütörtök	5:48	19:44	22:56	12:32
7. Szerda	5:28	20:09	13:10	23:46		23. Péntek	5:49	19:42	23:25	13:38
8. Csütörtök	5:29	20:08	14:22	0:17		24. Szombat	5:50	19:40	0:02	14:46
9. Péntek	5:30	20:06	15:31	0:51		25. Vasárnap	5:52	19:38	0:48	15:53
10. Szombat	5:32	20:05	16:36	-----		26. Hétfő	5:53	19:36	-----	16:56
11. Vasárnap	5:33	20:03	17:34	1:32		27. Kedd	5:54	19:34	1:44	17:53
12. Hétfő	5:34	20:01	18:26	2:19		28. Szerda	5:56	19:33	2:52	18:41
13. Kedd	5:36	20:00	19:09	3:12		29. Csütörtök	5:57	19:31	4:09	19:22
14. Szerda	5:37	19:58	19:45	4:10		30. Péntek	5:58	19:29	5:31	19:55
15. Csütörtök	5:38	19:56	20:16	5:11	●	31. Szombat	6:00	19:27	6:54	20:25
16. Péntek	5:40	19:55	20:42	6:13						

fotó: Molnár Péter

Szeptember

A XIX. században számos, ma már elfeledett – gímszarvassal kapcsolatos – szak kifejezéssel gazdagodott a vadásznyelvünk. Ezek jó része sajnos kikopott a köznyelvből, így ma már nem használjuk például a megsutul kifejezést, mellyel a tar fejű, agancsukat elhullajtott bikákat illették. A levett fejdíszekre elődeink azt mondták, hogy az hidlott agancs. Amit jelenleg szárnak nevezünk, az egykoron agancstörzs vagy tülök volt, a rózsát pedig a sokkal szemléletesebb koszorúként vagy karimaként lehetett olvasni a szakirodalomban. Az ág, az „agancstörzsből kiágazó nyúlvány” bog, melyek közül a középágat királyágnak hívták. A barkában lévő agancsot még a két világháború között is kérges, bolyhos vagy molyhos jelzővel ismerték. A rendellenes, torz agancsokra rendkívül ízes szavakat találtak, a buga, kukora, finta vagy kajsza mind mást jelentett. A verekedő bikák csörtöltek, s néha átmérték az erdőt, azaz megriadva megállás nélkül keresztülfutottak rajta. A szarvas gyomra volt a béltelék, a bocskor vagy pecsét pedig a vetésen csülkére tapadt sár neve, miután azt leesve a vadász megtalálta. Szeptemberben, bögéskor a folyárhelyekre (bögöplaccokra) vonultak a húsrá vergődött (döhér) agancsárok, majd a nászidőszak végére elnyűvdtek, meghitványkodtak, azaz leromlott a kondíciójuk. A szemgödri feromontermelő mirigyek váladékát, mely a jellegzetes rigyetőszagot adja, szarvaspézsmának nevezték.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Vasárnap	6:01	19:25	8:16	20:52	17. Kedd	6:22	18:52	20:34	9:20
2. Hétfő	6:02	19:23	9:36	21:19	18. Szerda	6:24	18:50	20:58	10:24
3. Kedd	6:04	19:21	10:54	21:47	19. Csütörtök	6:25	18:48	21:26	11:29
4. Szerda	6:05	19:19	12:09	22:17	20. Péntek	6:26	18:46	21:59	12:36
5. Csütörtök	6:06	19:17	13:21	22:51	21. Szombat	6:28	18:44	22:39	13:42
6. Péntek	6:08	19:15	14:29	23:30	22. Vasárnap	6:29	18:42	23:30	14:45
7. Szombat	6:09	19:13	15:30	0:15	23. Hétfő	6:30	18:40	0:31	15:42
8. Vasárnap	6:10	19:11	16:24	-----	24. Kedd	6:32	18:38	-----	16:32
9. Hétfő	6:12	19:09	17:09	1:07	25. Szerda	6:33	18:36	1:42	17:15
10. Kedd	6:13	19:07	17:48	2:03	26. Csütörtök	6:34	18:34	3:00	17:51
11. Szerda	6:14	19:05	18:19	3:04	27. Péntek	6:36	18:32	4:21	18:22
12. Csütörtök	6:16	19:03	18:47	4:06	28. Szombat	6:37	18:30	5:44	18:50
13. Péntek	6:17	19:01	19:10	5:08	29. Vasárnap	6:38	18:28	7:06	19:17
14. Szombat	6:18	18:59	19:32	6:11	30. Hétfő	6:40	18:26	8:27	19:44
15. Vasárnap	6:20	18:57	19:52	7:13					
16. Hétfő	6:21	18:55	20:13	8:16					

fotó: Fülöp Bálint

Október

Bármilyen furcsa, a dámok egykoron templomba jártak. Ezzel a kifejezéssel illették tudniillik azokat a lapátosokat, melyek hajnalban a legelőről csendesesen ballagva az erdőre vonultak. A dám nem szereti az összefüggő, nagy erdőtömböket, ezért inkább a berek, az ikret, a csutaj, a pagony, a csalit és a cserjeszolgált élőhelyként. A billegeny a dámvad farka, mellyel veszély esetén messze hangzóan pattint. A faj egyedei ma már barcognak, de egykoron inkább börcöltek, minek során a bikák sajnos néha elbonyolódtak, azaz agancsukkal egymásba akadtak. A lapátéleken sorjázó csipkéket akkoriban ágdurványoknak nevezték, a nőivarú utódot pedig üszkeborjúnak. A barcogás előtti, felhízott bikákra a faggyas jelzöt ma is alkalmazzuk, de a tehenek már folytatnak, nem pedig sarhudnak, és mostanság a rudliból sebzetten kiváló vadra sem mondjuk, hogy elhasonlik. A rőt vad – ami a szarvas, az őz és a dám gyűjtőneve – esetében dédapáink a hullató körüli világos szőrfoltot – amelynek elnevezése újabban tükör – még holdnak hívták.

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Kedd	6:41	18:24	9:47	20:13	17. Csütörtök	7:04	17:53	19:59	10:29
2. Szerda	6:43	18:22	11:03	20:46	18. Péntek	7:05	17:51	20:37	11:35
3. Csütörtök	6:44	18:20	12:16	21:24	19. Szombat	7:07	17:49	21:23	12:39
4. Péntek	6:45	18:18	13:22	22:09	20. Vasárnap	7:08	17:47	22:20	13:38
5. Szombat	6:47	18:16	14:20	22:59	21. Hétfő	7:10	17:45	23:25	14:29
6. Vasárnap	6:48	18:14	15:09	23:55	22. Kedd	7:11	17:44	0:38	15:13
7. Hétfő	6:50	18:12	15:49	0:55	23. Szerda	7:12	17:42	----	15:49
8. Kedd	6:51	18:10	16:23	----	24. Csütörtök	7:14	17:40	1:56	16:20
9. Szerda	6:52	18:08	16:51	1:57	25. Péntek	7:15	17:38	3:15	16:49
10. Csütörtök	6:54	18:06	17:16	3:00	26. Szombat	7:17	17:37	4:36	17:15
11. Péntek	6:55	18:04	17:38	4:02	27. Vasárnap	6:18	16:35	4:57	16:41
12. Szombat	6:57	18:02	17:58	5:05	28. Hétfő	6:20	16:33	6:17	17:09
13. Vasárnap	6:58	18:00	18:18	6:08	29. Kedd	6:21	16:32	7:37	17:40
14. Hétfő	6:59	17:58	18:39	7:12	30. Szerda	6:23	16:30	8:54	18:16
15. Kedd	7:01	17:56	19:02	8:16	31. Csütörtök	6:24	16:29	10:05	18:58
16. Szerda	7:02	17:55	19:28	9:22					

fotó: Sándor Péter János

November

A muflon rendkívül óvatos, elővigyázatos vad, így a vadászata során nem árt a szélirányra ügyelni, nehogy a gyakran büzlető (levegőbe szimatoló) kosok vagy juhok szagot kapjanak felőlünk. A tarvad válogatóvadászata során az egészségi állapotra, testnagyságra és a kondícióra szelektálunk, ahogyan azt elődeink is tették, akik a mecsevész, górnnyadozó, lependék, satnya, kórnyadt, görhe, pangó, sindevész, senyveteg, egyedeket próbálták terítékre hozni. Muflonra a legeredményesebb vadászati mód a cserkelés, melyet egykoron fitykészsnek vagy meglopásnak is hívtak. Télen a szélvédett, déli kitettségű völgyoldalokban volt érdemes keresni hazánk egyetlen vadjuh-fajának egyedeit, ahol a szálasokban szívesen sütkölődtek, napoltak. A kilövés szót elődeink sem használták – nagyon is helyesen –, hiszen kilőni a rakétát szoktuk, ők az elejtés, a terítékre hozás mellett rendszeresen írták és mondták, hogy a vadat a csővégre kapták. A vad azután vagy nyomban kilehelte a páráját (tűzben rogyott), vagy elvitte a lövést, és vérfekvésen, betegfekvésen (sebágyban) múlt ki. A sinkoránokkal (vérebekekkel) folytatott utánkeresésnél így nem dögön, hanem dermedten találták meg. Ezt követően kerülhetett örömszöld vagy örömgáz (győzelmi töret) az elejtő kalapja mellé, illetőleg a véreb nyaklójába.

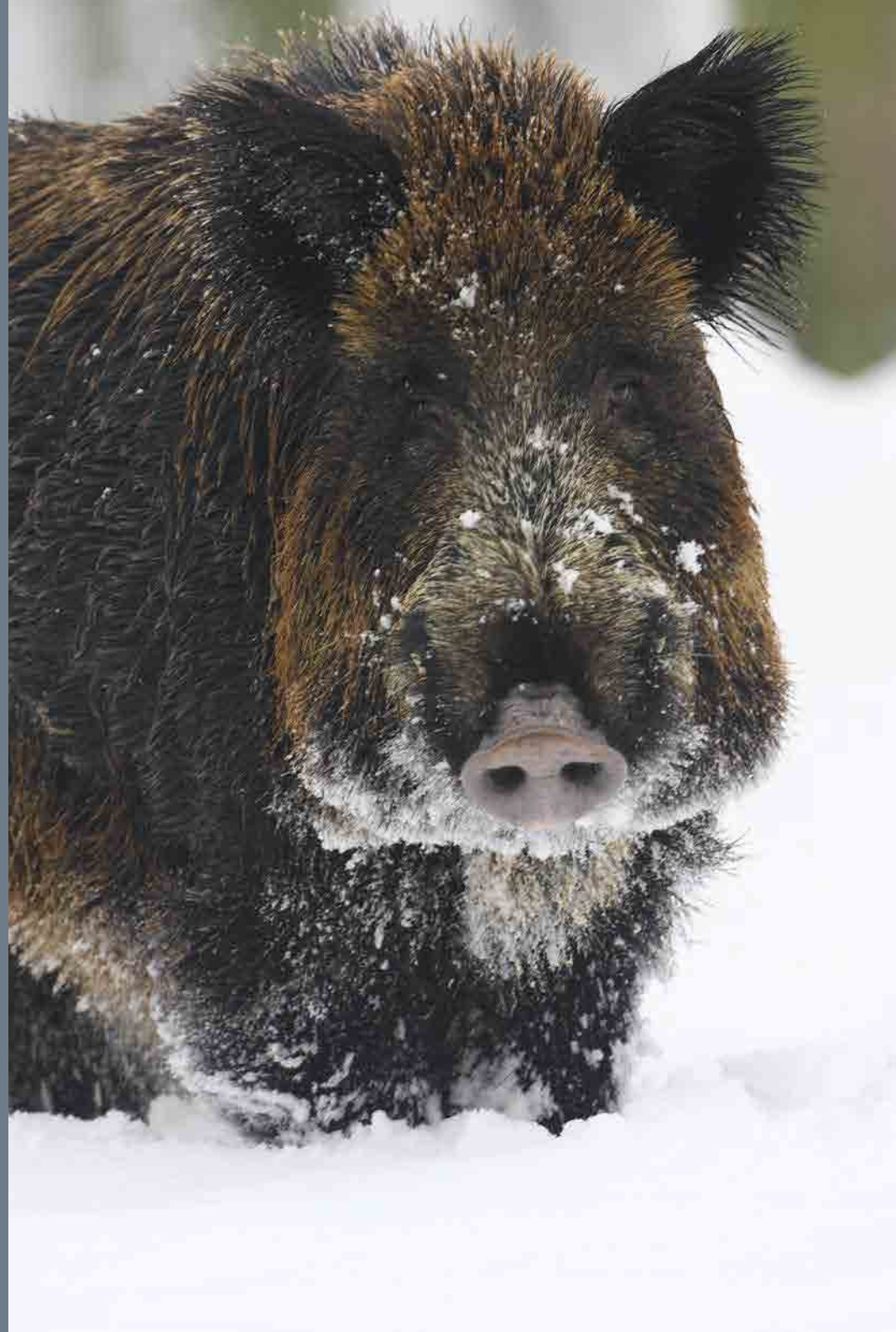
Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Péntek	6:26	16:27	11:09	19:47	17. Vasárnap	6:50	16:06	20:16	11:28
2. Szombat	6:27	16:25	12:04	20:43	18. Hétfő	6:51	16:05	21:26	12:14
3. Vasárnap	6:29	16:24	12:49	21:43	19. Kedd	6:53	16:04	22:41	12:52
4. Hétfő	6:30	16:22	13:25	22:45	20. Szerda	6:54	16:03	23:58	13:24
5. Kedd	6:32	16:21	13:55	23:48	21. Csütörtök	6:56	16:02	-----	13:51
6. Szerda	6:33	16:19	14:21	-----	22. Péntek	6:57	16:01	1:15	14:17
7. Csütörtök	6:35	16:18	14:43	0:51	23. Szombat	6:58	16:00	2:33	14:42
8. Péntek	6:37	16:17	15:04	1:54	24. Vasárnap	7:00	15:59	3:52	15:08
9. Szombat	6:38	16:15	15:24	2:57	25. Hétfő	7:01	15:58	5:10	15:36
10. Vasárnap	6:40	16:14	15:44	4:00	26. Kedd	7:03	15:58	6:28	16:09
11. Hétfő	6:41	16:13	16:06	5:05	27. Szerda	7:04	15:57	7:42	16:48
12. Kedd	6:43	16:12	16:31	6:12	28. Csütörtök	7:05	15:56	8:52	17:34
13. Szerda	6:44	16:10	17:00	7:20	29. Péntek	7:07	15:56	9:52	18:27
14. Csütörtök	6:45	16:09	17:36	8:28	30. Szombat	7:08	15:55	10:43	19:27
15. Péntek	6:47	16:08	18:20	9:34					
16. Szombat	6:48	16:07	19:13	10:35					

December

Talán a legtöbb archaikus kifejezés a vaddisznóra vonatkozik, melynek a decemberi hajtóvadászata minden vadász vérét felpezsdíti. „Vallo!” – így jelezték a kivedert, iktatott (felzavart) vaddisznó közeledtét a lóálláson helyet foglaló puskásoknak. Egy komoly kan – vagy ahogy Csángóföldön említik, veper – ebfoga (agyara) becses trófea. A búgásra (rühetésre) régebben előszeretettel használták a rilketés, görgetés, zúgás szavakat, a koca emse, góbé vagy gönne is volt, a kondát pedig hosszú ideig csürhézték. Ez utóbbiról Bársony István a következőket írta: „csürhe a falusi falkás disznó, amely mikor hazamegy, szétválik s ki-ki a maga portája felé tart. A vaddisznónak kondája van, amely együtt marad...” Kedvelt volt – és ma is az – a friss hóban történő csapázás, vagy ahogy Székelyföldön nevezik, porkázás. Persze, a lesvadászat sem kutya, főként, ha még csőfény (lővilág, mely a Büchsenlicht kifejezés tükörfordításából származik) előtt kiötlök (kivált) a vad a sűrűből, s a hintőn (szórón) lomitolni (turkálni) kezd. Nyári melegben azonban először a fertő, dágvány, morotva (dagonya) felé veszi az irányt, ahol csajhosan (sárosan) kijöve, az iszapot magáról korholó- vagy mázfán (dörzsfán) letürücköli (ledörzsöli).

Napok	A Nap		A Hold		Napok	A Nap		A Hold	
	kelte	nyugta	kelte	nyugta		kelte	nyugta	kelte	nyugta
1. Vasárnap	7:09	15:55	11:24	20:29	17. Kedd	7:25	15:53	21:47	11:28
2. Hétfő	7:10	15:54	11:57	21:33	18. Szerda	7:26	15:53	23:04	11:57
3. Kedd	7:12	15:54	12:24	22:37	19. Csütörtök	7:26	15:54	-----	12:22
4. Szerda	7:13	15:54	12:48	23:40	20. Péntek	7:27	15:54	0:20	12:47
5. Csütörtök	7:14	15:53	13:09	-----	21. Szombat	7:27	15:55	1:36	13:11
6. Péntek	7:15	15:53	13:29	0:43	22. Vasárnap	7:28	15:55	2:52	13:37
7. Szombat	7:16	15:53	13:49	1:46	23. Hétfő	7:28	15:56	4:08	14:07
8. Vasárnap	7:17	15:53	14:10	2:50	24. Kedd	7:29	15:56	5:22	14:42
9. Hétfő	7:18	15:52	14:33	3:56	25. Szerda	7:29	15:57	6:33	15:24
10. Kedd	7:19	15:52	15:00	5:03	26. Csütörtök	7:30	15:58	7:37	16:13
11. Szerda	7:20	15:52	15:33	6:12	27. Péntek	7:30	15:58	8:33	17:11
12. Csütörtök	7:21	15:52	16:14	7:21	28. Szombat	7:30	15:59	9:18	18:13
13. Péntek	7:22	15:52	17:05	8:26	29. Vasárnap	7:30	16:00	9:55	19:17
14. Szombat	7:23	15:52	18:06	9:24	30. Hétfő	7:30	16:01	10:25	20:22
15. Vasárnap	7:23	15:53	19:16	10:14	31. Kedd	7:31	16:02	10:51	21:26
16. Hétfő	7:24	15:53	20:30	10:54					

fotó: Réti Zoltán

Tisztelt Vadásztársaim!

fotó: Réti Zoltán

A magyar vadgazdálkodás és vadászati érdekképviselő ismét egy rendhagyó, eredményekben, szakmai sikerekben gazdag évet hagyott maga után. Az elmúlt években jogszabályváltoztatások, stratégiai jelentőségű döntések – többek között a támogatási rendszer létrehozása a vadászatra jogosultaknak – fémjelezték a kamara érdekképviselői munkáját. A 2018. év szervezeti, strukturális és a kamara feladatait átrendező változásokat, változtatásokat hordozott magában, melyek egyetlen hosszútávú célja a vadászok hatékony érdekképviselőinek biztosítása, a kamarai tagok részére a szolgáltatások bővítése.

Az idáig vezető úthoz számos intézkedésre volt szükség, melyek nélkül a jelen nem értelmezhető. Fontos volt az ágazaton belüli stratégiai partnerekkel a szigorú elvek szerinti kompromisszumok megkötése, a kedvező jogszabályi környezet kialakítása, valamint a kamara belső ügyeinek és pénzügyi forrásainak rendezése.

Talán a működés legfontosabb körülménye, hogy a kamara rendelkezésére álló források nagyságrendje a területi szervezetekkel együtt a korábbi, mintegy 500 millió Ft-os összegről jelentősen elmozdult: ma ez – a hatvani múzeum és a világkiállítási program költségvetési tételei nélkül – megkö-

zelíti az 1,3 milliárd Ft-ot. A vadászjegy árának tervezett emelésével ez az összeg 2019-től 2 milliárd Ft körül fog realizálódni. A források növekedése tette lehetővé, hogy rendezni tudtuk a területi szervezetek finanszírozási helyzetét, hogy elindíthattuk az Országos Vadgazdálkodási Alapot (a továbbiakban: Vadgazdálkodási Alap) és a kiemelt kamarai célok támogatására is jelentős összeg áll rendelkezésre.

Jelen Évkönyv részletes beszámolót tartalmaz a Vadgazdálkodási Alapról, ugyanakkor a főbb számok beszédes mutatók arra vonatkozóan, hogy a vadászati érdekképviselőnek milyen összegeket sikerült az egyébként forráshiányos ágazatba juttatnia. A Vadgazdálkodási Alap forrásai ugyanis lehetővé tették, hogy a 2018. évben a kamara 430 jogosulttal kössön szerződést, összesen 521 pályázatra vonatkozóan. Ezek teljes összege 480 millió forintot jelent, melyet a vadászatra jogosultak kizárólag vadgazdálkodási célú fejlesztésre költhettek el.

A források növekedése tette lehetővé a kiemelt kamarai célok meghirdetését is, továbbá a küldöttközgyűlés által elfogadott források terhére az ezzel kapcsolatos kamarai fejlesztéseket, vállalásokat. A mintegy 91 millió forintos összegből, az „Ismerd meg a vadászokat!” program keretében, két ingatlanberuházást és az ezzel kapcsolatos kiállítótér, interaktív oktatóközpont létrehozását támogatta a központ, valamint számos gyermektábort, melynek keretében hátrányos helyzetű vagy a természet, vadászat iránt érdeklődő gyermekek táboroztatását finanszírozták a megyei területi szervezetek. A pályázaton elnyert összegből közel

400 gyermek táborozása vált lehetővé. Ezen túlmenően ugyanez a forrás teremtett lehetőséget a hivatásos vadászok szakmai felkészültségét javító és továbbképzésüket szolgáló, valamint a kamara húszéves fennállásához kapcsolódó programok támogatására.

Fentiekén túl fontos körülmény a kamara életében, hogy az idei évben a köztestület a magyar kormánytól megkapta a Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum (a továbbiakban: múzeum) vagyonkezelési jogát. A feladatot a kamara a korábbi évben tartott küldöttközgyűlés döntése alapján vállalta, megvalósítását és feltételeit a központi apparátus teremti meg. A múzeum vagyonkezelési és működtetési feladatainak biztosítására a kormányzat megfelelő pénzügyi forrásokat biztosít, ugyanakkor a feladat összetettségére való tekintettel számos munkafolyamat kialakítására került és kerül sor a jövőben.

A kamara a múzeum vagyonkezelői jogának átvételével és az intézmény felügyeletének ellátásával olyan vagyonkezelte ingatlanhoz jutott, mely a továbbiakban szükségtelessé tette a budapesti irodabérletet. Ennek folyományaként a kamara országos elnöksége meghozta a hatvani költözéssel kapcsolatos döntést, melynek értelmében a kamara központi munkaszervezete átköltözött Hatvanba, a múzeum épületébe. Az apparátus személyi állományában is megújult, és a kamara előtt álló kihívásokhoz alkalmazkodva olyan összetételben folytatja a munkát, mely egyrésztől és mindenekelőtt biztosítja a hatékony érdekképviselői munkát, másrészt

megfelelő szinten tudja ellátni a megnövekedett és kibővített feladatkörrel együtt járó tevékenységet.

A 2018. év jelentős változása, hogy a megújult apparátust 2018. február 1-jétől új főtitkár irányítja Bajdik Péter személyében. Ezen túlmenően, 2018. április 13-án lezajlott a kamara általános tisztújítása is, melynek során megválasztották a kamara országos szervezetének vezetőségi tagjait, valamint az országos bizottságok alapszabályban meghatározott elnökeit és tagjait. A fenti személyi változások eredményeként olyan kamarai vezetés állt fel, mely több lábon állva, hatékonyan tudja érvényesíteni a vadászok érdekeit, és az együtt gondolkodás alapján, a vadásztársadalom támogatásával sikeresen veheti azon akadályokat, melyek a kamara és az egész vadgazdálkodási ágazat előtt állnak.

Ilyen kamara előtt álló feladat az egységes vadkárfelemelési eljárásrend elkészítése, melynek stratégiai partnerünkkel, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával történő finanszírozását közösen vállalta a kamara. Az Agrárminisztérium által koordinált munkacsoportok a tervek szerint az Évkönyv kiadásának pillanatára véglegesítik az anyagot, így az Évkönyv kézbevitelére

nek időpontjában reményeink szerint bizton kijelenthető, hogy a két kamara teljesítette korábbi vállalását, miszerint egységes, közös álláspontot képviselő vadkárfelemelési eljárásrendet készít az érintettek számára.

Távlati terveinkben szerepel a Vadgazdálkodási Alap tartamos és hosszútávú fenntartása, a 2021-ben megrendezésre kerülő világiállításra való felkészülés, a források emelkedése esetén a kiemelt kamarai célok programjainak kibővített finanszírozása, valamint a vadászjegy műanyag igazolvánnyal való felváltásához szükséges feltételrendszer biztosítása.

A fenti célok eléréséhez a stratégiai partnereinkkel való töretlen kapcsolattartásra és a vadászok érdekeinek maximális figyelembevételére van szükség. Ebben a munkában a kamarának továbbra is első számú partnere az Országos Magyar Vadászati Védegylet, valamint minden magyar vadász, akiknek támogatását az előtünk álló feladatok végrehajtása kapcsán ezúton is köszönöm.

Üdv a Vadásznak, tisztelet a Vadnak!

*Dr. Jámber László
elnök*

Nyúlkörkép

Az apróvadás vadászterületek „fővadja” egykoron – méghozzá nem is olyan régen – a mára létszámában helyenként jócskán megfogyatkozott mezei nyúl volt. És lehetne akár ma is. Hiszen az élve befogott egyedek értékesítéséből közel akkora bevételre lehetne szert tenni, mint az özsvadásztatásból, ráadásul míg egy ígéretes bakot hét-nyolc esztendeig kell nevelni, addig a mezeinyúl-gazdálkodásban rövidtávon is látványos eredményeket lehet(ne) elérni. S hogy mi kell mindehhez? Megfelelő élőhely, folyamatos ragadozókontroll, korrekt módon becsült törzsállomány, észszerű hasznosítás, ezen kívül hozzáértés, alázat – meg némi pénz. Nos, mindezekkel ehelyütt nem tudunk szolgálni, viszont a következő oldalakon a szakmai szempontból nélkülözhetetlen ismeretekből átnyújtunk egy csokorra valót, megfűszerezve néhány zoológiai, történelmi és kulturális érdekességgel, valamint egy ínycsiklandó recepttel...

A mezei nyúl Európában

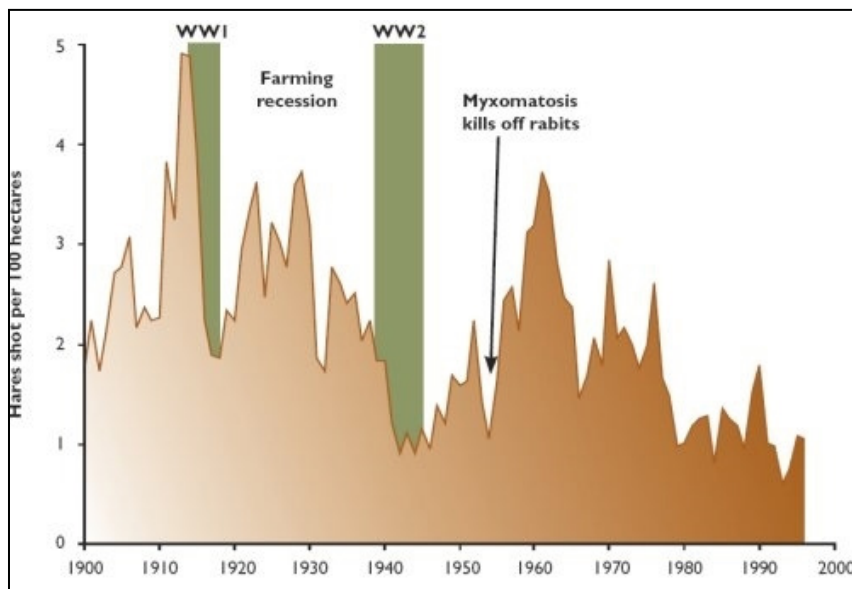
gondolatok a csökkenés okairól

A mezei nyúl az ókor óta foglalkoztatta Európa lakóit, az ismert természetrajzi munkák mind megemlékeztek róla. A nyúl babonák, tanmesék, kalandok és számos hiedelem szereplője volt, sőt a XVII–XVIII. századig a nyúl fogyasztását orvosságként is javallották az egykori gyógyítók. A nyúl a szaporaság egyik jelképe volt, a nyúl fogyasztást a férfi nemi erő fokozására és a női termékenység javítására is különösen jónak tartották [3].

A nyúl vadászata, csapdázása vagy más módon való elfogása az ősidők óta szolgálta az emberek megélheté-

sét, leginkább húsa és prémje révén. A nyúllal már a görög Xenophón Cynegeticus című írása, a legrégebbi ismert vadászati témájú munka is foglalkozik [12]. A nyúl vadászata végigkövette az írott történelmet, és a nyúl máig minden rendű és rangú vadászok számára az egyik leginkább elérhető vad volt, akár lőtték, akár hurkolták...

Az „apróvad aranykora” – nem csupán hazánkban, de Európa más országaiban is – valamikor az 1950–1960-as évekre érhetett véget. Elég csak arra gondolni, hogy a II. világháború előtti utolsó években nálunk még 1 millió

1. ábra: A mezei nyúl zsákmány alakulása 12 angliai, síkvidéki gazdaság adatai alapján (forrás: <https://www.gwct.org.uk/research/species/mammals/brown-hare/trends-in-brown-hare-numbers/>).

Megye	A mezei nyúl zsákmány				
	a II. világháború előtt			a II. világháború után	
	1936	1937	1938	1946	1947
Baranya	33 569	28 062	33 829	29 582	24 726
Bács-Kiskun	23 538	20 781	23 647	15 388	8 967
Békés	56 733	55 547	50 210	58 324	23 107
Borsod-Abaúj-Zemplén	65 992	69 921	59 733	28 352	14 603
Csongrád	42 248	35 789	34 061	38 791	16 124
Fejér	66 527	61 748	73 996	21 164	27 467
Győr-Moson-Sopron	118 249	66 279	100 051	16 971	11 893
Hajdu-Bihar	67 945	62 913	56 530	47 081	29 632
Heves	43 093	46 618	39 860	28 064	18 286
Komárom-Esztergom	16 603	14 754	49 245	1 691	2 136
Nógrád	22 543	18 192	22 307	7 131	8 744
Pest	134 318	132 288	124 865	64 902	53 134
Somogy	65 266	49 418	62 594	22 037	25 837
Szabolcs-Szatmár-Bereg	90 299	80 904	83 095	40 090	14 131
Jász-Nagykun-Szolnok	67 866	68 709	60 730	60 634	29 728
Tolna	53 329	48 128	51 131	29 427	23 661
Vas	57 921	30 780	48 599	9 316	6 444
Veszprém	31 838	27 238	32 834	9 286	7 349
Zala	30 324	21 457	24 847	5 359	5 090
Összesen	1 088 201	939 526	1 032 164	533 590	351 059

1. táblázat

körül nyulat zsákmányoltak, és ez a szám még a háború utáni első években is 350–530 ezer volt (1. táblázat). Kevés országról vannak ilyen hosszú idősoraink, de például az angliai adatok is

az előző századon áthúzódó, csökkenő trendet mutatnak (1. ábra).

A mezei nyúl populációdinamikájának hosszú távú változásairól kizárólag a vadászati statisztikák alapján lehet

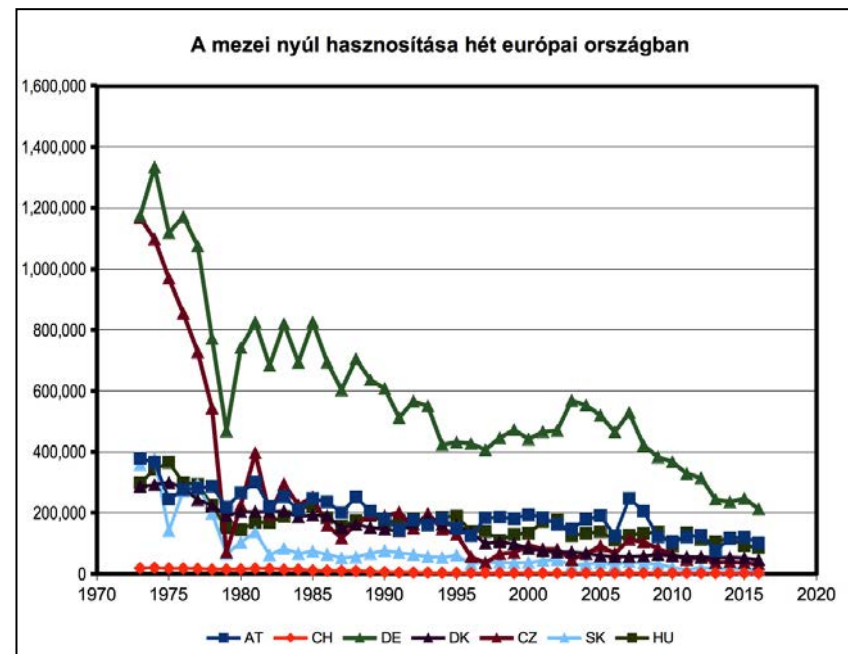
képet alkotni. A magyarországiakhoz hasonló hosszú adatsorokat kevés országra vonatkozóan lehet találni, de némi adatbányászattal az internet aljáról a nyúlra vonatkozó idősorok is felszínre hozhatók (nem beszélve a baráti segítségről). Az 1973–2016 közötti vadászati statisztikai adatok alapján (2. táblázat) a nyugat- és közép-európai térség 7 országában (Ausztria, Csehország, Dánia, Magyarország, Németország, Svájc és Szlovákia) meglepően hasonló csökkenési folyamat látható (2. ábra). Az országok területe és a nyúlteríték nagysága miatt a különbségek az ábrán talán kevésbé érzékelhetők, de ez a kép is tisztul, ha néhány populációdinamikai jellemzőt is értékelünk.

Az 1973–2016 közötti csökkenés 71–97% közötti értéket mutat, azaz valamennyi országban a nyúlteríték legalább $\frac{2}{3}$ -ával csökkent. A csehországi csökkenés (-97,2%) leginkább a hazai fogolyállomány összeomlásához, majd elfogyásához hasonlítható. A terítékek csökkenésével teljes összhangban áll az éves átlagos csökkenési sebesség, ami -2,8% és -7,8%/év között alakult. Kevés vigaszt jelent, hogy a nyúl terítékének csökkenése (-70,9%) és az átlagos csökkenési sebesség (-2,8%/év) is Magyarországon volt a legkisebb.

A mezei nyúl terítékének csökkenése ezekben az országokban szinte azonos ütemben és időzítéssel zajlott le, és végeredményben legalább a nyúl-

Év	AT	CH	DE	DK	CZ	SK	HU
1973	379	18	1174	286	1169	359	298
1978	288	14	772	224	543	199	225
1983	253	14	819	205	295	83	188
1988	252	9	704	162	162	55	173
1993	160	4	550	183	198	57	168
1998	186	3	446	105	66	38	110
2003	147	3	568	72	47	28	125
2008	205	2	422	58	105	34	132
2016	101	2	212	46	33	14	86
Összegző mutatók							
Változás	-73.7%	-90.9%	-81.9%	-83.9%	-97.2%	-96.2%	-70.9%
Növekedési ráta (r)	-0.030	-0.055	-0.039	-0.042	-0.081	-0.074	-0.028
Átlagos változás/év	-3.0%	-5.3%	-3.8%	-4.1%	-7.8%	-7.2%	-2.8%

2. táblázat: A mezei nyúl hasznosítása nyugat- és közép-európai térség 7 országában 1973 és 2016 között (ME: 1000 pld)

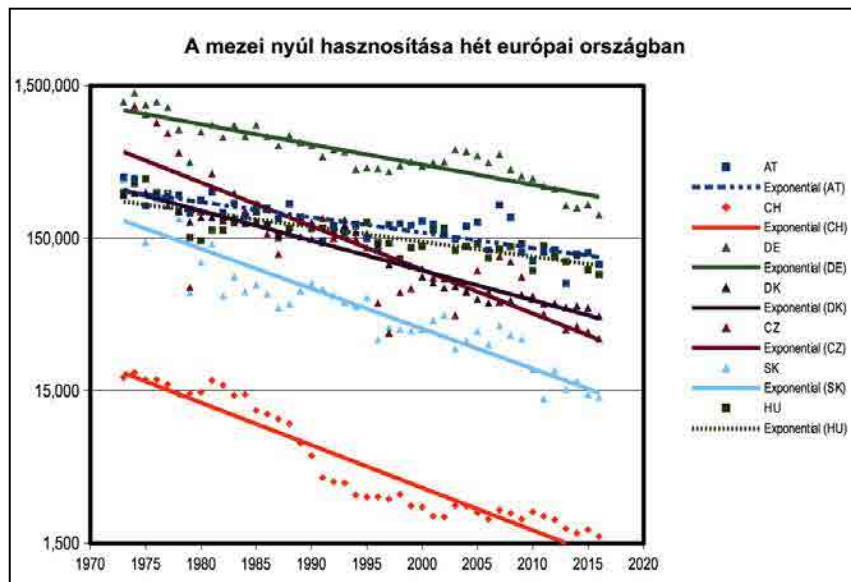
2. ábra

állomány kétharmados vagy nagyobb csökkenését eredményezte (3. ábra). Ez a nagy hasonlóság a logaritmált adatsorokra illesztett, szinte párhuzamos egyenesekből látszik (az egyenesek korrelációs együtthatói $r^2 = 0,75-0,92$ közöttiek, nagyon erős). A párhuzamos egyenesek lényegében azt jelzik, hogy a nyúlteríték csökkenése Dániától Magyarorszáig csaknem azonos módon zajlott le!

Bár más országok adatai itt nem szerepelnek, hasonló tendenciát mutatnak a nyúl vadászati adatai, és ez a folyamat tökéletes egyezést mutat a mezőgazdasági területekhez kötődő fajok állományainak >60%-os csökkenésével [6; 7; 17; 24; 25; 28]. Ez utóbbiak közismert példája a fogolyállomány összeomlása és nagy területekről való eltűnése [21].

Az idősorok, a kutatási eredmények és a gyakorlati tapasztalatok alapján ki lehet jelenteni, hogy a mezei nyúl és más, a mezőgazdasági környezethez kötődő vadászható és védett fajok állományai csökkenésének háttere és okai is elsődlegesen a mezőgazdasági termelés módszereinek a XX. század harmadának közepe táján elkezdődött változásaiban kereshetők. A modern agrotechnológia a gépesítésen, a kemizáláson, a peszticideken alapul, amelyek használata a mezőgazdaságban csupán néhány évtized alatt lecsökkentette az emberi és az állati munkaerő használatát, és végeredményben felszámolta az agrártáj térbeli és biológiai sokféleségét [1]. Ez a folyamat már azelőtt elindult, hogy a hatvanas években a fogolyállomány összeomlott, és a mezei nyúl létszáma

3. ábra

ciklikusan, de folyamatosan csökkent. A fácánál ezt a változást elfedte az ipari méretű mesterséges tenyésztés és kibocsátás [2].

A mezei nyulat hagyományosan az alföldi, nyílt területeken élő vadnak tartják, amely eredetileg az európai síkságok (sztyeppék) faja volt [4]. Látása, hallása, menekülési módja (jellegzetes menekülő futása) vagy táplálkozása a nyílt területen való túlélést szolgálja. Európába a mai emberek elődei a neolitikumban, mintegy 5–7 ezer évvel ezelőtt migráltak, és lett lassan egyre nagyobb a földművelésre vagy állattenyésztésre használt területek aránya. A mezei nyúl ettől fogva kezdett el az ember által használt környezetekhez alkalmazkodni, és vált a mai fogalmunk szerinti „mezőgazdasági élőhely” lakójává. A művelt földek jobb/változatosabb táplálékokat kínáltak, és így ezeken az eredeti élőhelyhez képest

nagyobb sűrűségek is alakultak ki. A mezei nyúl jelentős vaddá vált, és még néhány évtizeddel ezelőtt is 5 millió példány lehetett az európai zsákmány [4].

Egy összefoglaló tanulmány szerint – amely 12 országban végzett kutatások 77 cikkben közölt eredményein alapul – a nyúlállományok Európában bekövetkezett és ma is zajló csökkenésének végső oka a mezőgazdaság intenzifikálódása, ami a csökkenést elindította és fenntartja. Az élőhelyi változások tekinthetők a fő oknak, amin túl a klíma változását és a ragadozók hatásait felerősítik az év folyamán a mezőgazdaságban található kevesebb táplálék és takarás okozta zavarok [25].

Az intenzív mezőgazdaság a nagyobb táblaméretekből, a nagyobb terméseredményekben, a gyorsabb művelési technológiákban, köztük a rapid betakarításban mutatkozik meg. A táblák növekedése csökkentette a

területek térbeli változatosságát, a kultúrák, valamint a gyom- és rovarvilág diverzitását, továbbá a természetes, élőhelyfoltok mennyiségét. A mezőgazdaságban megszűnt az a vetésforgó, amely a múltban a nagy térbeli és biológiai diverzitás alapja volt, mert pl. a területek egy részét (1/4–1/3) rendszeresen nem művelték. Összességében a nagytáblás, egyre intenzívebbé váló mezőgazdaság eredménye a táplálékészlet csökkenése, az időszakos táplálékhiány, az élőhelyszerkezet megváltozása, a foltméretek növekedése és a változatosság csökkenése, valamint az agrotechnikai veszélyek [2]. A modern agroökoszisztéma a ragadozók számára is más feltételeket teremtett; különösen fontos lenne az agrárkörnyezetben állandósult vaddisznó és az éppen terjeszkedő aranyakál mezei nyúlra gyakorolt tényleges hatásainak tudományos vizsgálata [16].

Az Európai Unióban 1962 óta a közösségi agrárpolitika (KAP) az a politikai stratégia, amelynek célja, hogy a mezőgazdaságban dolgozók számára tisztas életszínvonalat biztosítsanak, a fogyasztók számára megfizethető árakon stabil és biztonságos élelmiszereket biztosítsanak, valamint az EU különböző térségeiben a vidék kiegyensúlyozottan tudjon fejlődni. A KAP intézkedései között lennének elhelyezhetők azok az eszközök, amelyek az intenzív földhasználat mellett alapot szolgáltatnak a vadvilág és ezen belül a mezei nyúl számára szükséges életfeltételek (élőhelyi tényezők) jövőbeni biztosítására [20; 22]. Ezért különösen fontos lenne, hogy ezek az intézkedések az agrárkörnyezettől függő (≈ kultúrákötető) fajokra vonatkozó

kutatások eredményeit és olyan élőhelyi beavatkozásokat támogassanak, amelyek e fajok vadbiológiai kutatásain, fejlesztéseiben alapuljanak. Nem elég a „zöldítést” különböző arányokra és területméretekre alapozni, ha ezek a beavatkozások vadbiológiai értelemben hatástalanok vagy haszontalanok.

A mezei nyúl biológiája számos olyan elemet tartalmaz, amely miatt az élőhelyi jellemzők különösen fontosak a szaporodási siker és a nyulak életben maradása szempontjából. A mezei nyúlfik fejletlen születnek, képesek az önálló életre, de a túlélésük rendkívül erősen függ a búvóhelyek és a megfelelő minőségű táplálék mennyiségétől [9]. Az anyanyúl a nyúlfikat naponta egyszer, 2–3 percig szoptatja, azaz az anyai táplálás mellett a nyúlfik számára fontos a megfelelő szilárd (növényi) táplálék. A nyulak az egész év folyamán a növények fogyasztása során a zsír- és a fehérjetartalomra válogatnak, és kerülnek a szénhidrátban gazdagabb és/vagy rostosabb táplálékokat. A gyomos szegélyek és az ugaroltatott területek javítják a túlélést, és ennek révén növelik a nyúlállomány létszámát [10; 23].

A mezeinyúl-állományok dinamikáját az ökológiai tényezők és a hasznosítás szabályozza, és r-stratégista voltából adódóan a számára kedvező változásokra (pl. élőhelyfejlesztések, a ragadozóállomány csökkenése stb.) gyorsan és nagyon jól reagál. A Magyar Fogolyvédelmi Program területein a vonalas és a táblás élőhelyfejlesztésekre és az intenzív ragadozógyérítésre a mezeinyúl-állomány nőtt a leggyorsabban [8].

A mezőgazdasági környezet hatásai elsődlegesek, de ennél sokkal összetet-

fotó: Utassy György

tebb feladatot kellene a földművelőknek és a gazdálkodóknak egymással együttműködve megoldania:

- A mezeinyúl-állományok helyzete önmagában nem javítható csupán az élőhelyfejlesztéssel még akkor sem, ha a KAP reformja jelentősen javítja az ehhez szükséges feltételeket. Az élőhely javításán túl, a nyári táplálékhiányos időszakban (pl. aratás után) lédús takarmánynak (pl. cukorrépa, káposztafélék, lucerna) a területre való kijuttatásával (takarmányozás) lehet segíteni elsősorban a fiatal nyulak túlélését. A takarmányt a szegélyek mellett kis adagokban, de sűrűn (200 méterenként) szükséges kihelyezni [2; 13; 14].
- Az élőhely fejlesztése mellett szükség van a ragadozók szabályozására, mert azok a zsákmány növekedésére egyedi és állományszinten is válaszolnak [5]. A ragadozók közül a

róka, a borz és a vaddisznó táplálékai olyan változatosak, ami veszélyes lehet a mezei nyúlra nézve [18; 19; 24]. Ezek ellen mindenképpen védekezni, és állományait tudatosan szabályozni kell [11; 27]. Az előbbi két vadfajon kívül a kóbor háziállatok – a macska és a kutya egyaránt – komoly veszélyt jelentenek, esetükben a szabad területen való előfordulásukat kell megszüntetni vagy kizárni.

- A mezei nyúl a környezetében bekövetkező változásokra gyorsan válaszol (indikátor faj), amit a vadgazdálkodók az állomány monitorozásával tudnak nyomon követni [26]. A nyúlállományról gyűjtött tényszámokra épülhet az alkalmazkodó gazdálkodás rendszere, amely a változásokra érzékenyen reagál, és tartamos gazdálkodás tehet lehetővé [15]. A hasznosításnál figyelembe kell venni, hogy a téli mortalitás és a

hasznosíthatott mennyiség kompenzáló viszonyban van egymással [14], és ezt a viszonyt ismerve, a hasznosítást minél inkább a vadászidény elejére kell szervezni.

„A mezei nyúl az ókor és középkor emberének szemében a szaporaság és az életerő jelképe volt, de ahogy a dolgok most állnak, egyre inkább ezek ellenkezője látszik rá igaznak...”

Csányi Sándor
Vadvilág Megőrzési Intézet
(Vadbiológia) Gödöllő

Hivatkozások:

1. Báldi, A. és Faragó, S. 2007. Long-term changes of farmland game populations in a post-socialist country (Hungary). *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 118 (1–4): 307–311
2. Biró, Z., Szemethy, L., Heltai, M., Csányi, S. és Tóth, K. 2014. Alapozó tanulmány a mezei nyúl fajkezelési tervhez. Vadvilág Megőrzési Intézet, SZIE MKK, Gödöllő
3. Carnell, S. 2010. Hare. Reaktion Books, London. 230 pp.
4. Chapman, J. A. és Flux, J. E. C. 1990. Rabbits, hares and pikas. Status, survey and conservation action plan. IUCN/SSC Lagomorph Specialist Group, Gland, CH
5. Csányi, S. 2007. Vadbiológia. Mezőgazda Kiadó, Budapest
6. DEFRA 2009. Populations of farmland birds in England.
7. Donald, P. F., Green, R. E. és Heath, M. F. 2001. Agricultural intensification and the collapse of Europe's far-

mland bird populations. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 268 (1462): 25–29

8. Faragó, S. (szerk.) 2012. A LAJTA Project. Egy tartamos mezeivad- és ökoszisztéma-vizsgálat 20 éve. Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron
9. Hacklander, K., Arnold, W. és Ruf, T. 2002. Postnatal development and thermoregulation in the precocial European hare (*Lepus europaeus*). *Journal of Comparative Physiology B: Biochemical, Systemic, and Environmental Physiology*, 172 (2): 183–190
10. Hacklander, K., Tataruch, F. és Ruf, T. 2002. The effect of dietary fat content on lactation energetics in the European hare (*Lepus europaeus*). *Physiological and Biochemical Zoology*, 75 (1): 19–28
11. Heltai, M. (szerk.) 2010. Emlős ragadozók Magyarországon. Mezőgazda Kiadó, Budapest
12. Hull, D. B. 1964. Hounds and hunting in ancient Greece. University of Chicago Press, Chicago and London
13. Kovács, G. 1988. A célzott vadföldgazdálkodás hatása a mezei nyúl-populáció sűrűségére. *Vadbiológia*, 2: 91–95
14. Kovács, G. és Heltai, I. 1985. A mezei nyúl. Ökológia, gazdálkodás, vadászat. Hubertus Bt. és a Magyar Mezőgazdaság Kft. kiadványa, Budapest (2. kiadás)
15. Majzinger, I. és Csányi, S. 2017. Útmutató az adatokon alapuló mezeinyúl-gazdálkodáshoz. Szent István Egyetemi Kiadó, Hódmezővásárhely — Gödöllő
16. Oja, R. 2012. Influence of supple-

- mentary feeding of wild boar (*Sus scrofa*) on ground-nesting birds. *Hirundo*, 25: 34–46
17. Olesen, C. R. és Asferg, T. 2006. Assessing potential causes for the population decline of European brown hare in the agricultural landscape of Europe – a review of the current knowledge. NERI Technical Report, 600: 1–32
18. Panek, M. 2009. Factors affecting predation of red foxes (*Vulpes vulpes*) on brown hares (*Lepus europaeus*) during the breeding season in Poland. *Wildlife Biology*, 15 (3): 345–349
19. Panek, M., Kamieniarz, R. és Bressinski, W. 2006. The effect of experimental removal of red foxes (*Vulpes vulpes*) on spring density of brown hares (*Lepus europaeus*) in western Poland. *Acta Theriologica*, 51 (2): 187–193
20. Péter, G., Dicks, L. V., Visconti, P., Arlettaz, R., Báldi, A., Benton, T. G., Collins, S., Dieterich, M., Gregory, R. D., Hartig, F., Henle, K., Hobson, P. R., Kleijn, D., Neumann, R. K., Robijns, T., Schmidt, J., Shwartz, A., Sutherland, W. J., Turbé, A., Wulf, F. és Scott, A. V. 2014. EU agricultural reform fails on biodiversity. *Science*, 344 (6188): 1090–1092
21. Potts, G. R. 2012. Partridges. *Countryside barometer. The New Naturalist Library 121*. Collins, London
22. Reid, N., McDonald, R. A. és Montgomery, W. I. 2007. Mammals and schemes: hare haven agri-environment or pest paradise? *Journal of Applied Ecology*, 44: 1200–1208
23. Schai-Braun, S. C., Reichlin, T. S., Ruf, T., Klansek, E., Tataruch, F., Arnold, W. és Hacklander, K. 2015. The European Hare (*Lepus europaeus*): A picky herbivore searching for plant parts rich in fat. *PLoS ONE*, 10 (7): e 0134278
24. Schmidt, N. M., Asferg, T. és Forchhammer, M. C. 2004. Long-term patterns in European brown hare population dynamics in Denmark: effects of agriculture, predation and climate. *BMC Ecol*, 4: 15
25. Smith, R. K., Jennings, N. V. és Harris, S. 2005. A quantitative analysis of the abundance and demography of European hares (*Lepus europaeus*) in relation to habitat type, intensity of agriculture and climate. *Mammal Review*, 35 (1): 1–24
26. Ujhegyi, N., Biró, Z., Patkó, L., Keller, N., Csányi, S., Kovács, I., Tóth, B., Schally, G. és Szemethy, L. 2015 of Conference. Brown hare as an indicator species for agri-environmental programs in Hungary. 864. oldal in: ICCB : 27th International Congress for Conservation Biology & 4th European Congress for Conservation Biology – Abstracts, Montpellier, France, August 2–6. 2015
27. Ujhegyi, N., Biró, Z., Patkó, L. s., Keller, N. és Szemethy, L. s. 2015. Élőhelyfejlesztés és ragadozógazdálkodás hatása a mezei nyúl (*Lepus europaeus*) populációdinamikájára. *Természetvédelmi Közlemények*, 21: 362–372.
28. Zellweger-Fischer, J., Kéry, M. és Pasinelli, G. 2011. Population trends of brown hares in Switzerland: The role of land-use and ecological compensation areas. *Biological Conservation*, 144 (5): 1364–1373

A mezei nyúl területhasználata újabb adatok tükrében

A mezei nyúl jelentős szereplője hazánk vadgazdálkodásának és a természetvédelemnek egyaránt. Az egykor jelentős állomány a 60-as évek óta folyamatosan csökken, állománya hazai kutatások szerint az IUCN Vörös Listájának „Sebezhető” kategóriájába tartozik (Márton és mtsai. 2014). Szakban kiemelt jelentősége ellenére mindinkább háttérbe szorul, jöllehet, az egyik legnagyobb kihívás a faj megőrzése és állományának hasznosítható szinten tartása lenne.

Ismert vadbiológusaink közül Kovács György, Heltay István, valamint Székely Pál foglalkoztak leginkább a faj populációbiológiájának feltáráásával, még a múlt század második felében (Heltay & Székely 1975, Kovács & Heltay 1985, Székely 1973). Munkájuk színvonalát jelzi, hogy eredményeiket mind a mai

napig felhasználjuk. Az elmúlt 35–40 év azonban nem múlt el nyomtalanul, a természeti környezet mindinkább átalakult, a mezőgazdasági művelés egyre intenzívebb (Tivy 1997), a tájszerkezet leegyszerűsödött, az apróvad szempontjából erősen leromlott (Faragó 2006b), és a hozzáértő gazdálkodók minden erőfeszítése ellenére apránként elfogy a mezei nyúl.

A csökkenés lehetséges okai között számos tényező szerepel, melyek jelentős részére a vadgazdálkodónak nincs tényleges ráhatása. Az időjárás szélsőségesebbé válása, a bővülő, egyre forgalmasabb úthálózat (Roedenbeck & Voser 2008), a modern, intenzív mezőgazdasági művelés és annak negatív hatásai (Schmidt és mtsai. 2004), de akár a lakott területek terjeszkedése és az erdősítési programok is ide tartoz-

nak, melyeknél a vadászatra jogosult (és a nyúl) érdekeit jellemzően nem veszik figyelembe...

Meg kell azonban jegyezni, hogy szemmel láthatóan a vadgazdálkodók sem használnak ki minden lehetőséget a sikeres gazdálkodás érdekében. A ragadozók szabályozásának háttérbe szorulása, azok állományának növekedése fontos tényezők (Biró és mtsai. 2014, Reynolds és mtsai. 2010). De ide sorolható a sokszor jelentkező viszonylagos túlhasznosítás is, mely a hibás helyzetértékelésből fakad: egyfelől jelenti az állomány kései hasznosítását, másfelől a nyúl populációdinamikájából fakadó ciklikusság relativizálását. A magasabb állományt jobbra túlértékelik,

a „rosszabb éveket” pedig csupán időszakosnak gondolják, ebből kifolyólag nem teszik meg a szükséges lépéseket a nyúl védelme érdekében (Biró és mtsai. 2014, Szemethy és mtsai. 2004). Általános elmondható, hogy a valós állományváltozási folyamatokat nem vették figyelembe a tízéves tervekben, így felmerül a kérdés: vajon az új húszéves tervezési rendszerben lesz-e változás e tekintetben (Szemethy és mtsai. 2018)?

A területhasználat és az otthonterület felmérésére több módszer is ismeretes. A hagyományos módszerek közé tartozik a szinkronszámlálás, a vonaltranszekt, valamint a klasszikus, éjszakai reflektoros számlálás, melyek segítségével nem csupán az állomány létszámáról, de a kedvelt élőhelytípusokról is információt kaphatunk (Biró és mtsai. 2003). A vadászati terítékadatok több évtizednyi állományváltozásról szolgáltatnak megbízható adatokat, és a fentebbi módszerekkel együtt jól jellemezhető az apróvadfajok állománya (Cattadori és mtsai. 2003).

Az előbbieket mellett egyre nagyobb teret nyer a rádió- és GPS/GSM-telemetria, melynek megjelenése óta kiemelt szerepe van a vadbiológiai kutatásokban. Elkészültek a kisméretű jeladó készülékek, és folyamatosan fejlődtek a vevőegységek és a hozzájuk tartozó szoftverek is, melyek nem csupán az egyed helyét, hanem annak különböző élettani adatait is képesek rögzíteni, legyen az hőmérséklet, fényviszonyok vagy az egyed szívritmusa (Sybill és mtsai. 2009).

A mezei nyúl otthonterületét illetően elmondható, hogy többnyire több élőhelytípus határán helyezkedik el, a mezőgazdasági táblák szegélyét használja

fotó: Keller Norbert

(Faragó 2006a), és szaporodási sikere nagyban függ az élőhelyszerkezettől (Mauvy és mtsai. 2002). Mozgáskörzete jellemzően 20–50 ha között változik, átlagosan 30 ha körül van (Bertolino és mtsai. 2013, Broekhuizen & Maaskamp, 1982), azonban intenzíven művelt élőhelyen ennek akár tízszerese is lehet (Aebischer és mtsai. 2011). A kisebb parcellákból álló élőhelyeken a nyulak otthonterülete is kisebb, a megtett távolságok rövidebbek, ami kisebb energiavesztést jelent az egyedek számára (Schai-Braun és mtsai. 2013), aminek különösen télen van nagy jelentősége.

Kutatásaink során a mozgáskörzete különösen éjszaka bizonyos egyedek esetében lényegesen nagyobbak mutatkoznak, mint amit a klasszikus irodalmi adatok mutatnak. Ennek oka lehet a nagytáblás élőhelyi szerkezet, melynek változatossága igen csekély. Ez azt jelenti, hogy az egyednek a hasznos búvó- és táplálkozóhelyek eléréséhez nagyobb távolságot kell megtennie, aminek kedvezőtlen hatására már utaltunk. Feltűnő, hogy a korábban jó

élőhelynek tekintett gyepeket és sok esetben a pillangósokat sem kedvelték az előfeltevéseinknek, predikcióinknak megfelelően.

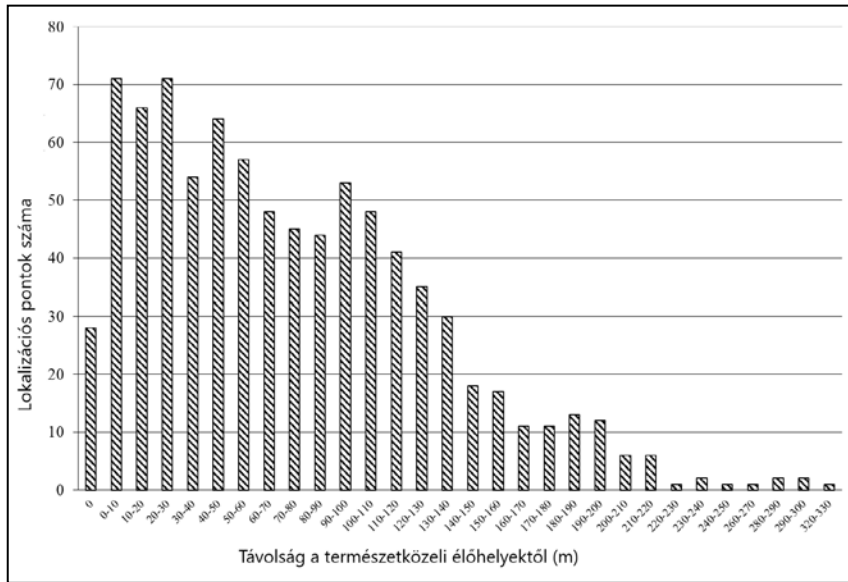
Vizsgálatunk során nem találtunk statisztikailag igazolható szegélypreferenciát, azonban a szegélyeket és környéküket a jelölt állatok erősebben használják, mint a parcellák belső területeit. A szegélyek, különös tekintettel az aljnövényzetre, elsősorban búvóhelyként játszanak szerepet, így fontos azok minősége is. A jelölt egyedek mérési pontjait vizsgálva jól látható, hogy előnyben részesítik a természetközeli élőhelyek környékét, és azoktól 150–170 méternél nagyobb távolságon kevésbé vannak jelen (1. ábra).

A fentiek felvetnek egy jelentős problémát: a korábban is említett éjszakai, reflektoros vonaltranszekt becslést tartjuk immáron évtizedek óta a legmegbízhatóbbnak a mezeinyúl-állomány felmérésére. Jelen eredményeink szerint azonban éppen a módszer egyik alappillére nem teljesül, miszerint az egyedek egyenletesen lelhetők fel a területen. Mivel a becslési útvonalak

fotó: Tótf. Agnes

1. ábra: A jelölt egyedek lokalizációs pontjainak távolsága a természetközeli élőhelyektől 2016 telén (éjszakai mérések)

szinte kizárólag a szegélyek és parcellahatárok mentén futnak, így több egyedet figyelhetünk meg, mint amennyi a valós számuk. Ehhez adódik még, hogy a módszer jellegéből adódóan csökkenő meglátási valószínűséggel számolunk ezeken a területeken, ez pedig ahhoz vezethet, hogy könnyű túlbecsülni a területen élő nyúlállományt. Ugyanez a helyzet a vadgazdálkodók által gyakrabban kivitelezett „mérnökbecsléssel”, mikor a becslést nem végzik el, csupán körbelámpáznak a terület néhány részén, és ennek alapján próbálják megaccolni az állományuk méretét. Mivel ebben az esetben is csupán a szegélyek környezetét látják, ez a módszer is túlbecsléshez vezethet.

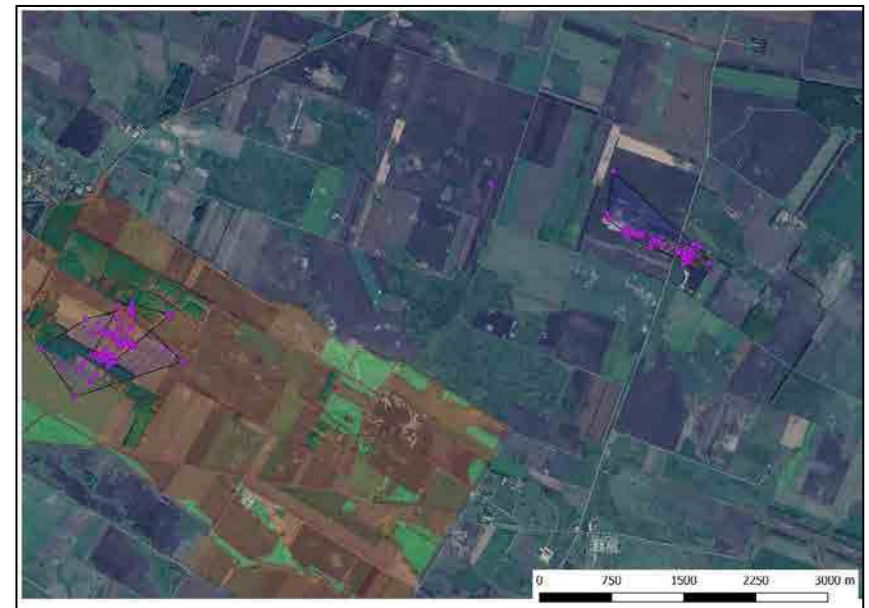
Egyik legérdekesebb eredményünk, hogy bizonyítékot találtunk a mezei nyúl évszakos területváltására, ami

több vadgazdálkodó megfigyelését is igazolja. A 2. és 3. ábrán az egyik jelölt mezei nyúl otthonterület-váltása látható. A telet és a tavaszt a nyugati területen töltötte, majd júniustól szeptemberig egy másik területet használt, több mint 5 km-rel távolabb! Korábbi munkáink során hasonló jelenséget tapasztaltunk a gímszarvas, valamint az őz esetében is. Utóbbi kettő esetében az élőhely erdő és mezőgazdasági területek foltjaiból állt. A mezőgazdasági területek csupán a vegetációs időszakban jelentettek jó élőhelyet, ezért a telet az egész évben használható erdősült területen (szarvas) vagy a fás területek közelében (őz) töltötték.

A területváltás oka a GPS/GSM-nyakörvvel jelölt mezei nyulak esetében egyelőre nem teljesen világos, azonban ez esetben a fás növényzetet a telepített

2. ábra: HAHU06 jelölésű mezei nyúl területváltása 2016 júniusában

3. ábra: HAHU06 jelölésű mezei nyúl visszatér 2016 szeptemberében

nyárasok és felhagyott tanyahelyek, fasorok és környékük jelentették, melyet a nyulak télen kedveltek. A területváltást és az egyes területek kedveltségét nem csupán a jelölt egyedek lokalizációs pontjai, de az éveken át, tavasszal és ősszel elvégzett reflektoros felméréseink eredményei is igazolni látszanak. Több ízben is azt tapasztaltuk, hogy őszi kora tavaszra megnövekedett a vizsgált terület mezeinyúl-állománya, aminek legvalószínűbb magyarázata az egyes területekre irányuló szezonális koncentráció.

Joggal merül fel a kérdés, hogy mit tehet a gazdálkodó a nyúlállomány megóvása érdekében. Mindenekelőtt fontos a hozzáértő, szakmában kompetens hivatásos személyzet véleményének meghallgatása és a munkavégzéshez szükséges eszközök biztosítása. Tisztességes ragadozógyérítést nem lehet félállásban végezni! A rendelkezésre álló eszközöket jól szervezeten, költséghatékonyan kell kihasználni!

Kiemelt fontosságú az éves hasznosítás módjának és idejének helyes megválasztása, hogy elkerülhessük a viszonylagos túlhasznosítást! Mivel az állománycsökkenés fő okai között első helyen az élőhelyvesztés áll, így fontos a területen még meglévő élőhelymaradványok fejlesztése, valamint a kiegészítő takarmányozás és a vízellátás biztosítása is! A jelentősebb élőhelyfejlesztések megvalósításához együtt kell működni a mezőgazdálkodóval és egyéb földhasználókkal is, aminek gyakorlati megvalósítása jelentős kihívásokat támaszt a vadgazdálkodókkal szemben az AKG vagy a KAP-zöldítés esetében, amelyek ugyan a földtulajdonos lehetőségei, de a vadgazdálkodó egyeztetet a mezőgazdálkodóval a területek elhelyezéséről, azok összeköttetéseiről (zöld folyosó) vagy akár a természetett növényekről is.

Jóllehet, eredményeinket inkább tekinthetjük bevezetőnek, mint végkövetkeztetésnek, ennek ellenére felhív-

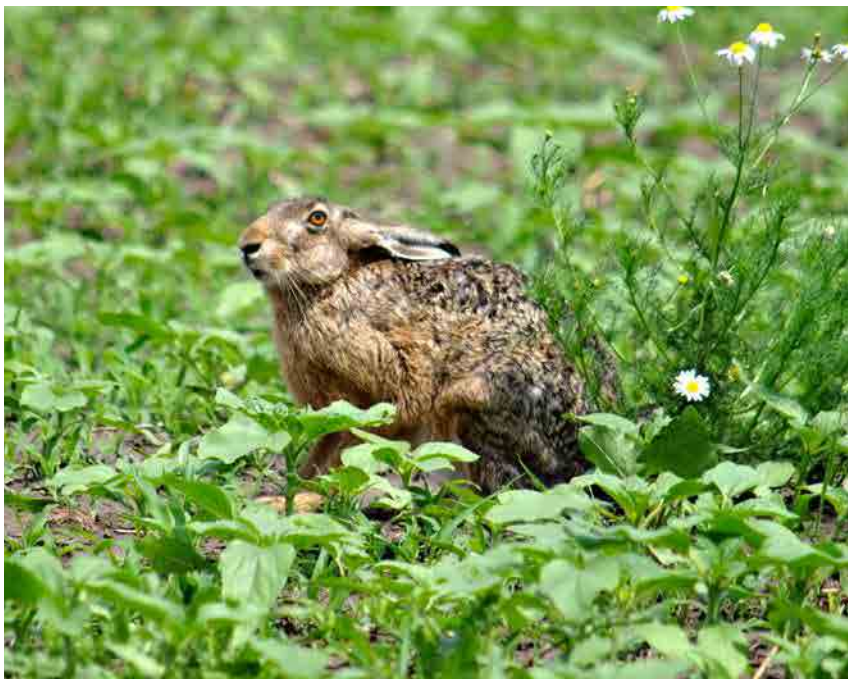
ják a figyelmet az élőhelyfejlesztések fontosságára, valamint arra, hogy a gazdálkodóknak sem elegendő a már megszokott keretek között tevékenykedni, hanem szükség van a sokkal körültekintőbb tervezésre, az állományt jellemző adatok gyűjtésére (Majzinger és Csányi, 2017) és a valós hatású beavatkozások megvalósítására.

*Keller Norbert, Biró Zsolt,
Szemethy László, Farsang Zsombor,
Ujhegyi Nikolett, Csányi Sándor
Szent István Egyetem,
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar,
Vadvilág Megőrzési Intézet
(Vadbiológia) Gödöllő*

Hivatkozások:

- Aebischer, N. J., Davey, P. D., & Kingdon, N. G. (2011). National Gamebag Census: Mammal Trends to 2009. Fordingbridge: Game & Wildlife Conservation Trust.
- Bertolino, S., Montezemolo, N. C., & Perrone, A. (2013). Habitat use of coexisting introduced eastern cottontail and native European hare. *Mammalian Biology*, 78. 235–240.
- Biró, Z., Katona, K., & Szemethy, L. (2003). A mezei nyúl táplálkozási jellegzetességei különböző magyarországi élőhelyeken. *Vadbiológia*, 10: 68–73.
- Biró, Z., Szemethy, L., Heltai, M., Csányi, S., & Tóth, K. (2014). Alapozó tanulmány a mezeinyúl-fajkezelési tervhez. Gödöllő: Szent István Egyetem.
- Broekhuizen, S., & Maaskamp, F. (1982). Movement, home range and Clustering in the European hare (Le-

- pus europaeus Pallas) in the Netherlands. *Säugetierkunde*, 47. 22–32.
- Cattadori, I. M., Haydon, D. T., Thirgood, S. J., & Hudson, P. J. (2003). Are indirect measures of abundance a useful index of population density? The case of red grouse harvesting. *Oikos*, 100 (3): 417–639.
- Faragó, S. (2006). A mező mint a vad otthona. In S. Faragó, Magyar vadász enciklopédia (old.: 95–119). Budapest: Totem Plusz Könyvkiadó Kft.
- Faragó, S. (2006). Vadászható vadfajaink. In S. Faragó, Magyar Vadász Enciklopédia (old.: 202–204). Budapest: Totem Plusz Könyvkiadó Kft.
- Heltay, I., & Széky, P. (1975). Populációdinamikai vizsgálatok mezei nyúlánál. *A Vadgazdálkodás Fejlesztése*, 15: 5–41.
- Kovács Gy., & Heltay I. (1985). A mezei nyúl. *Ökológia, gazdálkodás, vadászat*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.
- Majzinger, I. és Csányi, S. (2017): Útmutató az adatokon alapuló mezeinyúl-gazdálkodáshoz. Szent István Egyetemi Kiadó, Hódmezővásárhely – Gödöllő.
- Márton, M., Patkó, L., Szemethy, L., Gubányi, A., & Heltai, M. (2014). Recent experience of Bioregio Carpathians project: IUCN categorization of species occurring in the Carpathian region of Hungary. XIIIth Wellmann International Scientific Conference. Hódmezővásárhely.
- Mauvy, B., Peroux, R., Marboutin, E., Bray, Y., & Lartigues, A. (2002). Breeding success in European hare populations: what about space- and time-related patterns? In K. Thomaidis, & N. (. Kypridemos, Proceedings

fotó: Keller Norbert

Mezei nyúl, a magyar csoda

- of IUGB XXIV. IUGB XXIV, (old.: 438–452). Thessaloniki, Greece.
- Reynolds, J. C., Stoate, C., Brockless, M. H., Aebischer, N. J., & Tapper, S. C. (2010). The consequences of predator control for brown hares (*Lepus europaeus*) in UK farmlands. *European Journal of Wildlife Research*, 54: 541–549.
- Roedenbeck, I. A., & Voser, P. (2008). Effects of roads on spatial distribution, abundance and mortality of brown hares (*Lepus europaeus*), in Switzerland. *European Journal of Wildlife Research*, 54: 425–437.
- Rödel, H., & Dekker, J. (2012). Influence of weather factors on population dynamics of two lagomorph species based on hunting bag records. *European Journal of Wildlife Research*, 58: 923–932.
- Schai-Braun, S., Weber, D., & Hacklander, K. (2013). Spring and autumn habitat preferences of active European hares (*Lepus europaeus*) in an agricultural area with low hare density. *European Journal of Wildlife Research*, 59: 387–397.
- Schmidt, N. M., Asferg, T., & Forchhammer, M. C. (2004). Long-term patterns in European brown hare population dynamics in Denmark: effects of agriculture, predation and climate. *BMC Ecology*, 4:15.
- Sybill, K. A., David, C. D., Joshua, J. M., & Sandy, A. W. (2009). Radiotelemetry; techniques and analysis. In T. H. Kunz, & S. (. Parsons, Ecological and behavioral methods for the study of bats (old.: 57-77.). Baltimore, USA: John Hopkins University Press.
- Széky, P. (1973). Kutatási módszerek nyúlpopulációk vizsgálatára. *A Vadgazdálkodás Fejlesztése*, 6. 5-23.
- Szemethy, L., Biró, Z., & Kelemen, J. (2004). Összefoglaló tanulmány a mezei nyúl-gazdálkodás aktuális helyzetéről és a szükséges fejlesztésről. *Gödöllő: Szent István Egyetem*.
- Szemethy, L., Ujhegyi, N., Keller, N., & Biró, Z. (2018). A mezeinyúl-gazdálkodás fejlesztésének lehetőségei a kutatások tükrében. *Nimród*, 106 (2).
- Tivy, J. (1997). *Agricultural ecology*. Harlow: Longman Group UK.

Csoda, hogy él, létezik a mai magyar ugaron ez a rágcső. Feladjuk számára a leckét túlélésből, az iparszerű mezőgazdaság minden áldásával együtt. Nem elég számára az egyre szembetűnőbb élőhelyvesztés, a ragadozók növekvő száma, a fokozódó motorizáció, a klímaváltozás stb. – még a vadászokkal is meg kell birkóznia ennek a fajnak!

Nem szeretnék közhelyeket használni és ismételni a már annyiszor leírtakat: a talajművelés veszélyei a szaporulatra, pálcás henger, tárcsa, időszakos táplálékhiány, vegyszerhasználat, ragadozók nyomása, kaszálás, nagy menetsebesség. De valljuk be őszintén, még mindig elég keveset tudunk a mezei nyúlról. Itt lenne az ideje, hogy áldozunk erre a fajra mi, vadászok, és 21. századi eszközökkel eredjünk a megválaszolatlan kérdések nyomába.

A Föld élő rendszer, ahol az egyes elemek kölcsönhatásban állnak egymással, azaz hatnak egymásra. A fajok alkalmazkodnak, túlélnek – így a mezei nyúl is, akár a többi faj, igyekszik megfelelni, azaz túlélni a mai kor kihívásait. Az összefüggések sokszor bonyolultak, és nem egyszerűsíthetők le a hétköznapi ember számára.

A mezei nyúl érzékeny jószág, számos bakteriális és vírusos megbetegedés tizedeli, hogy a parazitákrol nem is beszéljünk. A betegségek és a ragadozók miatt évente akár a szaporulat 60–90%-a is elpusztul. A nyúl termékenysége azonban képes ezeket a vesz-

teségeket pótolni, hiszen optimális esetben az év 365 napjából 260 nap alatt (szaporodási időszak hossza) egy anyanyúl 12–17 újszülöttnek adhat életet.

A kutatások alapján megállapítható, hogy a nyúlállomány növekedéséhez három dolog szükséges: élőhelyjavítás, a ragadozók folyamatos és következetes vadászata (különösen a dolmányos varjú és a róka vonatkozásában), valamint a bölcs állományhasznosítás.

Empirikusan, azaz tapasztalati úton számos országban már számos tudós ember leírta, mi az ideális a mezei nyúl számára: változatos, mozaikos élőhely. De vajon ezek az utópiák megvalósíthatók-e a mai magyar mezőgazdasági termelési és támogatáspolitikai gyakorlatban?

Az élőhely vonatkozásában alapvető szempont, hogy tisztában legyünk a nyúl igényeivel. A nyúl lehetőség szerint előnyben részesíti a szántókat, amennyiben azokhoz fontos kiegészítő tájelemek kapcsolódnak, úgymint fajgazdag szegélyek, bolygatatlan területek: fás, bokros elemek, nádasok. Ezek arányának 5–10% közöttinek kell lennie ahhoz, hogy a mezei nyúl átvészelve az intenzíven művelt területekre jellemző és éven belül is gyakran ismétlődő táplálékhiányos időszakokat.

A mai magyar mezőgazdálkodás sajátossága a bevételkényszer, a támogatáspolitikai kimagasló befolyása a gazdálkodói döntésekre. Nem is szabad elítélni a gazdálkodót azért, mert szeretne megélni a munkájából,

fotó: Utassy György

viszont a környeztkárosítás nem elfogadható még akkor sem, ha a megélhetésre hivatkozva követik azt el! A mi (vadászok) felelőségünk is, hogy milyen lehetőségeket kínálunk fel a gazdálkodók számára.

Valljuk be őszintén: a vadgazdáknak többnyire vajmi kevés ráhatása van a területükön folyó növénytermesztés bármelyik elemére is (kivéve az üzemi vadászterületeket és a földtulajdonosi alapon működő egyesületeket). Munkája komoly szándék és földterület nélkül kudarcra van ítélve.

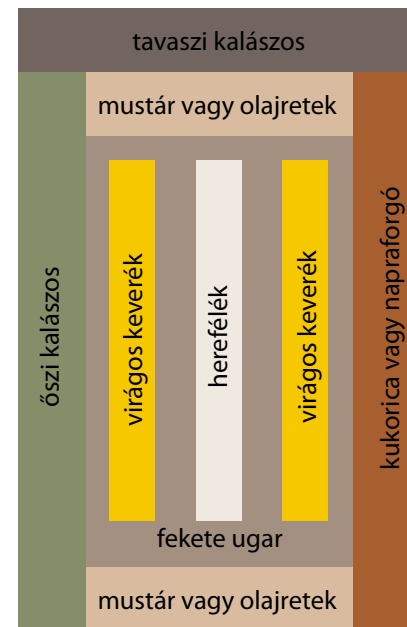
Sokat tehetne maga a vad tulajdonosa, a magyar állam is a mezei nyúlért, ha következetes és gondos gazda lenne. A nyúlnak a sikeres szaporodáshoz, a faj fennmaradásához szüksége lenne bolygatatlan élőhelyekre. A gyepek, a mezővédő erdősávok, a fasorok, vízállások, laposok, árokpártok eltűnésével egyre kevesebb az ilyen élettér. Az állam számos ilyen terület gazdája, és

tulajdonosi érdekeit kikényszeríthetné akár jogi úton és az államapparátus mozgósításával is! Az országos közúthálózat következetes megőrzésével és védelmével sokat lehet tenni az apróvadért, a mezei nyúlért. Gondolok itt az elszántott és elbitorolt földutakra vagy vízlevezető árkokra, csatornákra, az egykori nyári utakra a műutak mentén. Az államnak a támogatáspolitikai terén is meghatározó szerepe van. A jelenlegi mezőgazdasági támogatáspolitikai rendszer nem nyúlbarát, nem apróvadbarát. Az európai szándék, ami a mezőgazdaságra úgy tekint, mint a feltételeken megújuló erőforrásokat megőrző gondos gazdára (talaj, víz, levegő, élőlények) szövetségese a vadásznak, természetvédőnek. Az egyik legújabb eleme ennek a támogatáspolitikai rendszernek a zöldítés, ami sokat segíthetne az apróvad helyzetén. Úgy vélem, hazai adaptációjában a vadászoknak is hatékonyabban kellene részt venniük

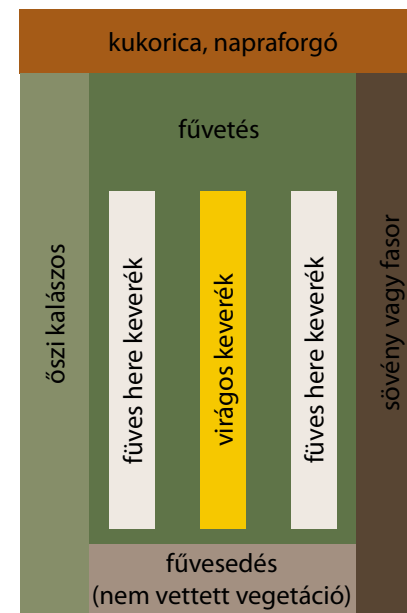
a siker érdekében. A ma elérhető támogatáspolitikai eszközök elszigeteltek, ismeretlenek a gazdák körében, ezért nem is hatékonyak. Fontos lenne elmagyarázni a gazdáknak, mi miért van, és miért fontos.

Úgy vélem, szemléletváltásra van szükség a mezőgazdasági termelők körében. Nem lehet a termőföldre úgy tekinteni, mint egy olyan jószágra, mellyel azt tehet a tulajdonos, amit akar! A jogszabályok szintjén talán megvalósul ez a törekvés, viszont a tulajdonosi szemléletben ez a momentum nem jelenik meg. A támogatásokat sokkal nagyobb mértékben kellene a feltételeken megújuló erőforrásokat megőrző technikák, technológiák alkalmazásához kötni.

Íme egy példa az elvárások összhangjának megteremtésére, avagy a nyúlbarát vetésszerkezet kialakítására nyílt területeken. A kialakítandó tábla oldalainak aránya legyen 1:4, például 50 m × 200 m. Az ilyen területeket érdemes nagyobb táblák közé ékelni. Arra ügyeljünk, hogy a terület mérete elérje az 0,1 ha-t. Az egyes sávok szélessége ne haladja meg a 30–50 m-t, köztük hagyjunk 3–5 m (talajművelő géptől függően) széles, fekete ugaron tartott sávot. A területet a műutaktól távolabb, legalább 150 m-re helyezzük el. Legalább fél napon keresztül süsse a nap, azaz ne északi erdőszélen alakítsuk ki. A területet szántóként gondosan kezeljük vetés előtt: talajelőkészítés, trágyázás. Ajánlott növények: baltacim, takarmánykáposzta, repce, herefélék, olajretek, lóbab, mustár, mézontó-fű, pohánka, csomós ebír, perjefélék. Kaszálás és szárzúzás augusztus 1-je előtt tilos!

egyévesekből álló javaslat

évelőkből álló javaslat

fotó: Balla Tibamér

fotó: Balla Tthamér

Az európai közösségi források a vidékfejlesztési pályázatok vonatkozásában kimerültek, holott számos jó megoldás megvalósítására biztosítottak forrást a mezei élőhelyek fejlesztése terén, legyen szó sövény telepítéséről, mezővédő erdősáv vagy tartós vetett zöldugar létesítéséről. A közösségi források kimerülésével is adódhat lehetőség a vadgazda számára, hogy javítson a mezei élőhelyen. A földutak, a vízvédelmi sávok, az árokpartok, csatornák mente jó fejlesztési helyszínnek bizonyulhat. Főként akkor, ha a zöldítés feltételrendszeréhez igazítva felhívjuk a gazdálkodók figyelmét a lehetőségre, miként teljesíthetik kötelezettségeiket úgy, hogy az a vadállomány számára is kedvező legyen. A dülőutak, vízvédelmi sávok felül-

vetése pillangós, füves keverékkel egyszerű és olcsó élőhely-fejlesztési megoldás. A lényeg az, hogy a kaszától augusztus 1-jéig óvjuk meg ezeket a területeket! Ebben a munkában számíthatunk a dülőutak gazdáira, a települési önkormányzatokra is, főként, ha folyamatosan törekszünk jó kapcsolatok kialakítására.

*Szuda Zoltán
Vadgazda szakmérnök
Petőfi Vadásztársaság elnöke*

Források és hasznos olvasmányok a témában:

Unsere Jagd 6/2018 Dr. Thomas Gehle: Charakter-Art der Feldflur RETTET DEN HASEN!

Zeitschrift für Jagdwissenschaft 12/1982: R. Schröpfer & H. Nyenhuis: Die Bedeutung der Landschaftsstruktur für die Populationsdichte des Feldhasen

Zöldítés-támogatás – tájkoztató 2018 Elérési út: <https://www.mvh.allamkincstar.gov.hu/documents/>

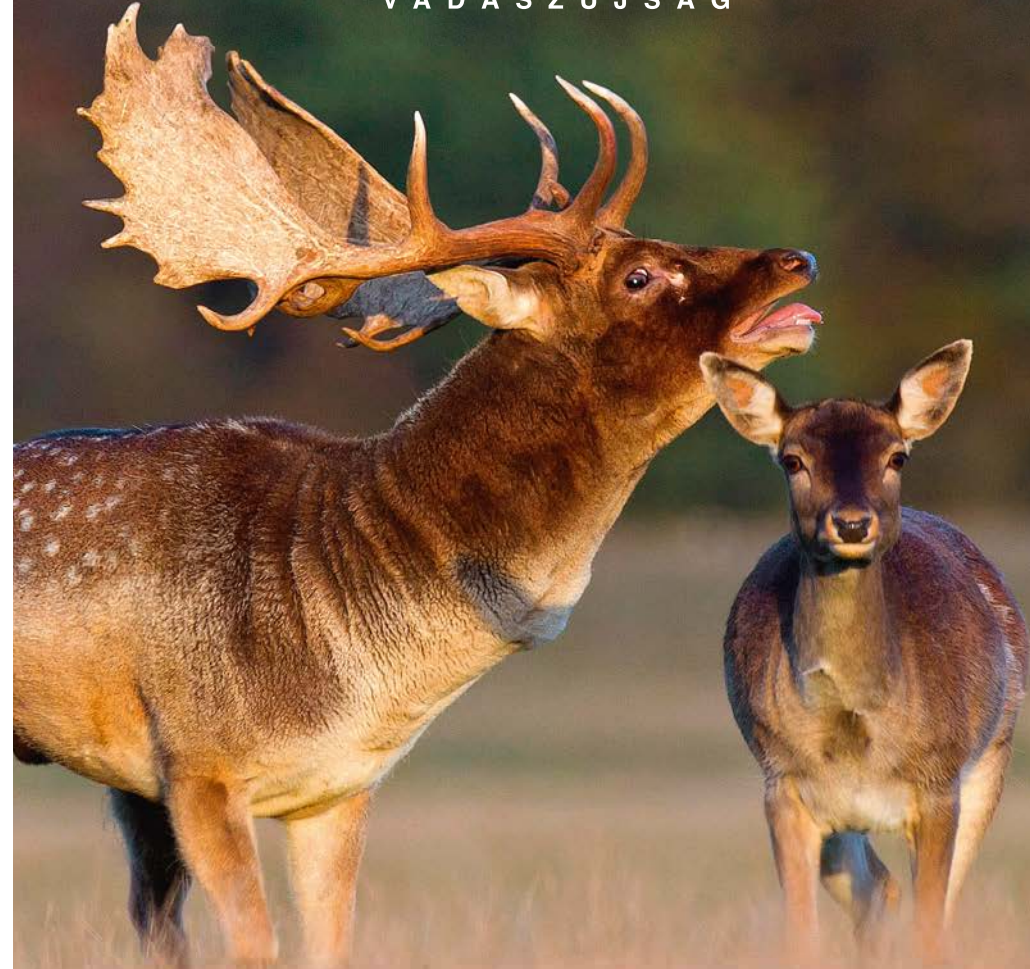
Kölcsönös megfeleltetés gazdálkodói kézikönyv elérési út: <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/618-kolcsonos-megfeleltetes-gazdalkodoi-kezikonyv>

Zöldítés a gyakorlatban – gazdálkodói kézikönyv elérési út: <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/2285-zoldites-a-gyakorlatban-gazdalkodoi-segedlet>

Zöldítés gazdálkodói kézikönyv elérési út: <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/411-zoldites-gazdalkodoi-kezikonyv>

NIMRÓD

VADÁSZÚJSÁG

1913 ÓTA A TERMÉSZET ÉS A VADÁSZAT SZOLGÁLATÁBAN

Mezeinyúl-gazdálkodás bemutatása a Mezőberény Vadásztársaság területén

A Mezőberény Vadásztársaság vadászterülete szinte Békés megye közepén, attól valamelyest északi irányban, Mezőberény és Csárdaszállás közigazgatási területén helyezkedik el, a 104-es szarvasi tájegységben. A vadászterület mérete 10 954 hektár, amelyből vadgazdálkodásra 9571 hektár alkalmas. A területen vadásztársasági formában történik a gazdálkodás, a társaságnak 45 tagja és 3 hivatásos vadásza van. A mezei nyúl és őz szempontjából területünk országos viszonylatban is kiemelkedő; a fácán esetében az élőhelyi adottságok miatt korlátozottabbak a lehetőségek. A vadászterület több mint 90%-a mezőgazdasági terület, amelynek 93%-a szántó. A terület mintegy 60%-a 35–45 aranykoronás, nagyon jó minőségű és termőképességű talajjal, amely éppen ezért intenzív mezőgazdasági művelésű. A gyeperület aránya 4% körül mozog, az erdőszültség pedig nem éri el a 3%-ot. Szokták is mondani mifelénk, hogy a két fa már fasor, a három pedig erdő. Sokan el is csodálkoznak rajta, amikor az eredményeinket hallják, hogy ezen a valódi úgynevezett kultúrsivatagon hogyan „terem” meg ennyi mezei nyúl! Talán abból a szempontból szerencsés-

seknek mondhatjuk magunkat, hogy ha már természetes élőhelyünk nincs, vizünk legalább többé-kevésbé van. Sajnos az sem túl nagy mennyiségben van jelen (a vízfelület aránya nem éri el a terület 1%-át), mert a Kettős-Körös folyó csupán egy rövid – mintegy 3,5 km – szakaszon érinti területünk északkeleti szélét. Viszont az intenzív növénytermesztésnek köszönhetően az öntözőcsatornák és mellécsatornák szinte teljes egészében behálózják a vadászterületünket, amelyek tavasztól őszig, de sok esetben egész évben vízzel ellátottak, ezért mindig fellelhető kisebb-nagyobb mennyiségben ivóvíz a vad számára.

A területünk jellegének köszönhetően, vadállományunk nagyrészt csak apróvadfajokból tevődik össze. Jellemző vadfajaink a mezei nyúl, a fácán, a tőkés réce, a balkáni gerle és az örvös galamb. A felsoroltak közül is az utóbb említett három vadfaj csak a tagság számára nyújt csekély vadászati lehetőséget, gazdasági jelentőséggel nem bír. A fogoly mára sajnos teljesen eltűnt a területről, 2014 tavaszán láttunk utoljára 3 példányt. Próbálkoztunk kottlósos neveléssel a foglyot visszatelepíteni a területre, de 9-10 hetes kora után már

nem lehetett megvédeni a ragadozótól. Egyedüli állandó nagyvadunk az őz, váltóvadként évente egy-két alkalommal előfordul egy-egy fiatal dámbika, valamint vegetációs időszakban, nyár közepétől az aratások befejezéséig, kis számban a vaddisznó is jelen van a területen. A vaddisznóterítékünk az elmúlt két vadászati idényben 1-1, korábban pedig éveken keresztül 4-5 példány volt, tehát szerencsére egyáltalán nem jelentős az állománya, csak egy kis plusz vadászati lehetőséget és élményt jelent a vadásztársaság tagjainak.

A gazdasági szempontból meghatározó vadállományt a mezei nyúl, a fácán és az őz jelenti. Az őzállomány nagysága mintegy 900–1000 példány közé tehető, ebből évente 75–85 bakot és 180–200 tarvadat hasznosítunk. A tavaszi mezeinyúl-törzsállományunk 1500–2000 példány körül mozog, a hasznosítás 300 lőtt és 800–1000 élve fogott nyúl. A természetes fácántörzsállományunk, főleg az élőhelyi adottságok folytán, nem éri el a 400-at. Ha nem foglalkoznánk neveléssel és kibocsátással, akkor gyakor-

latilag nem tudnánk fácánra vadászni. A vadászati lehetőséget az évről évre kihelyezett 4000–4500 nevelt madár biztosítja a tagság és vendégeink számára, amelyből mintegy 50–60% közötti a visszavadászás aránya. A kint maradó fácánok nagy része eltűnik, mintha a föld nyelte volna el. Mint ahogy mások sem, mi sem tudjuk megmondani, hogy azokkal a madarakkal mi történik, csak találgatni, tippelni tudunk, mivel a szőrmés kártevőket annyira visszaszorítottuk a területünkön, amennyire csak lehet. (Néhány vadászunk, akik előszeretettel vadásztak rókára, legszívesebben fegyelmet adtak volna a szak személyzetnek, mert annyira alacsony szintre sikerült visszazorítani a róka állományát, hogy gyakorlatilag nem maradt más, csak a védett ragadozó madarak és a varjúfélék...)

A ragadozógazdálkodást a jogszabály adta összes lehetőség kihasználásával végezzük, többnyire csapdázással, de fegyverrel is folytatjuk a gyérítést. Szerencsére a területünkön arany-sakál még nem került terítékre, és

foto: Utassy György

nem is találkoztunk vele, de ez nem jelenti azt, hogy vegetációs időszakban nem fordulhatott elő a területünkön. Októberre azonban, amikor letisztul a határ, „sajnos” már nincs arra alkalmas élőhelye, hogy hosszabb távon nálunk maradhasson... Szomszédainknál viszont – egy kivételével – viszont mindegyiküknél esett már egy-kettő (Kamut, Murony, Gyomaendrőd) vagy még több egyed is (Bélmegyer, Köröstarcsa). A borz állománya sem jelentős, évente 6–8 példány kerül területekre bevándorló fiatal egyedekből. Ez a faj a főleg a borzra kitalált testszorító csapdával szinte teljes egészében kirekeszhető a területről. A legjelentősebb szőrmés ragadozónk a róka, de egyesek szerint már abból is hozni kellene, mert annyira lecsökkent az állománya a területen. 2006 márciusában – a rókakotorékozás szempontjából a leginkább fontos időszakban – kerültem a vadásztársasághoz. Akkoriban nagyon szerettünk a mi kis csapatunkkal kotorékozni, és március elejétől április közepéig szinte ez tette ki az időnk nagy részét. Mára kevés a lakott kotorék tavasszal a területen, de jelenleg is nagy hangsúlyt fektetünk az apasztásra, a ragadozógyérítés szempontjából ugyanis a legfontosabb időszak a tél vége, tavasz eleje, amikor a kölykök világra jönnek, és kezdődik az utódnevelés. A terület fedettségének köszönhetően szinte minden kotorékot ismerünk és fel tudunk fedezni a téli–tavaszi időszakban. Azt kell elérni, hogy ne legyenek rókakcsaládok a területen, és akkor a nyár közepéig – míg a szomszédban született és felnevelkedett róka el nem kezdenek költözködni, területet foglalni maguknak – nincs baj, és leg-

alább a róka nem jelentenek veszélyt a mezeinyúl-fiakra és fácáncsaládokra. Eddig az időszakig a mezei nyulaknál akár három fialás is biztonságban felnevelkedhet! Szerencsére mindig olyan kollégáim voltak, akik szívükön viselték a ragadozógyérítést és csapdázást. A rókát jellemzően hattyúnyakkal csapdázzuk az őszi, tél eleji időszakig, amíg az időjárás engedi, majd a kora tavaszi időszakban szinte folyamatosan. Később, ha felfedezünk az aratás utáni időszakban egy-egy család rókát, vagy valahonnan beköltöznek, akkor azokat 1-2 hét alatt igyekezünk „levenni” a területről. 15 évvel ezelőtt a vadásztársaság 4-5 tagja által elejtett róka mennyisége még elérte a 150-et – és ehhez még hozzájött a hivatásos vadászok által elejtett évi 60-80 példány –, így az éves teríték bőven meghaladta a 200-at! Mára a vadásztársaság tagjai 25-30 rókát ejtenek el évente, és az elmúlt öt évben a vadászterület teljes rókaterítéke is bőven 100 alatt maradt, 60-80 példány között alakult. Ettől alacsonyabb szintre viszont a szomszéd területről való bevándorlás miatt már csak akkor tudnánk szorítani, ha bekerítenénk a területet. A rókaállományunkat tehát az elmúlt 5-6 év alatt sikerült egyharmadára visszaszorítani, a nyúlállományunk pedig ezen időszak alatt a háromszorosára nőtt!

A tavaszi időszakban a szárnyasragadozó-állományt Larsen-, svéd, illetve létrás csapdákkal vagy kandlival igyekezünk gyéríteni. A szarkaállomány nem jelentős, szinte csak mutatóba van belőlük. Tavaszonként 10-15 pár jelenik meg, de ezeket Larsen-csapdával hamar sikerül megfognunk. A dolmányos varjú állománya még mindig nagyobb

a kívánatosnál, de a mind szélesebb eszköztárral egyre jobban csapdázható, valamint különböző csalsípek és álcahalók alkalmazásával egyre hatékonyabban vadászható.

A területünkön sajnos szinte semmi lehetőségünk nincs élőhelyfejlesztésre és szegélygazdálkodásra. Már annak is örülünk, ha az utakat meghagyják teljes szélességükben, és nem szántják be vagy művelik őket – így legalább a széleken nő némi fű, porcsinkeserűfű vagy valamilyen gyomnövény. A társaság 10 hektár földet bérel, amelyen megtermeljük a téli vadetetéshez és fácánneveléshez szükséges takarmány mennyiségét, valamint tél végéig hagyunk lábon belőle a kietlen síkság közepén az őzek számára. Bérelni lett volna lehetőség az elmúlt években is, de mivel az árak egyre magasabbra szöktek, és nincsenek a műveléshez saját gépeink sem, így a bérelt földterület nagyságának növelését sem szorgalmazta az éppen aktuális vezetés. A pályázati lehetőségek közül a szegélygazdálkodásra – hacsak valamely tagunk nem adja a sajátját – kicsi az esély. Arra pedig, hogy más gazdával sikerüljön egyezsége jutnunk, amikor sok esetben még az önkormányzati 6 méteres útból is kell nekik 4 méter, nem sok lehetőséget látunk... Sajnos a közöttünk vadászó földtulajdonosok sem aktivizálják magukat az élőhelyfejlesztés terén (tisztetet a kivételnek!). Van azért egy két földtulajdonos vadásztársunk, akik a gyengébb minőségű földjeiken tölgyesek telepítésével és a földjeik végében akácfasorok ültetésével némileg hozzájárultak az élőhely javításához, de sajnos az ilyen gondolkodású ember a kevesebb. Az a gondolkodásmód már inkább közelebb áll az igazsághoz, hogy

a fa leárnyékolja a kultúrnövényt, elszívja a vizet a talajból, kevesebb lesz a szegélyben a termés, ezért inkább kivágom még az ott lévő fákat is, nem-hogy újakat ültessenek! A nyár végi, őszi eleji időszakban, ahogy cukorrépához tudunk jutni, vásárolunk mintegy 30-40 tonnát, és december közepéig – 2-3 hetes ismétléssel, 3-4 alkalommal – a területünk szinte összes dűlőútján etetünk. A nyúl fogások előtti időszakban már csak a hálóknak kijelölt utakra szórunk, hogy ezzel is próbáljuk koncentrálni a nyúlállományunkat.

Eredményeinket tehát, a hosszú évek folyamatos ragadozógazdálkodásán kívül, az időjárásnak, a mértékletes hasznosításnak (és semmiképpen sem túlhasznosításnak) és még talán a jó szerencsének köszönhetjük. Valamint nem mellékes dolog, hogy 2009-től olyan elnöke lett a vadásztársaságnak, aki hagyta a szakembereket dolgozni, és nem szólt bele a szakmai kérdésekbe, nem gondolta azt, mint ebben az országban sajnos sokan mások, hogy „a focihoz mindenki ért”, valamint magam is bekerültem a vezetőségbe vadászmesterként. Sajnálattal vettük tudomásul, hogy 2017 márciusa óta, a jogszabályváltozásnak köszönhetően ismét nem lehet a vadásztársaság vezetőségi tagja az alkalmazott hivatásos vadász. Ez sok esetben nem biztos, hogy a szakmai munkát fogja elősegíteni – sőt!

A mezei nyúl hasznosítása szerencsére az utóbbi években egyre jobban az élőnyúl-befogásra koncentrált, bérvadászat formájában az utóbbi 3 évben már szinte nem is hasznosítottunk, csak annyit lövünk, amennyit a tagság és vendégei részére betervezünk.

Ez éves szinten 5-6 nyúl vadászatot és mintegy 300–350 lőtt nyulat jelent. Az élő befogással végzett hasznosításunk évente 800–1000 példány között mozog, az ebből származó bevételeink teszik ki a teljes vadgazdálkodási bevételeink mintegy 60%-át. Ezt szeretnénk is így tartani, mivel a 80–100 (110) eurós nettó élőnyúl-ár mellett luxusnak tartom a lőtt nyulat 40 euróért vagy annál kevesebért értékesíteni. Egy élő nyúl befogására 20 euró költségünk jut, tehát akinek nincs akkora mennyiségben, hogy megérje befogással próbálkozni, azoknak a lőtt nyúl reális árát 60-70 euróban kellene megállapítani, nem elkótyavetyélni 35-40 euróért. Szerencsére vannak vadásztársaságok, akik ezt hasonlóan gondolják. A hasznosítás módja tehát mintegy 70%-ban élve történik, és csupán 30%-a vadászattal. A hasznosítást igyekszünk a november eleje és december vége közötti időszakban letudni, ebből az élve történő hasznosítás a november vége és december vége közötti időszakra esik, de ha az időjárás közbeszól, akkor előfordul,

hogy a 6-8 nap befogásunkból 2-3 nap átcsúszik január elejére. Januárban általában magasabb az élő nyúl ára – akár 20 euróval is – a november végi időszakhoz képest, de ha az időjárás engedi, akkor szeretünk időben kimenni, nem pedig taktikázni az ár miatt. Előfordult, hogy annyira esős telünk volt, hogy a terepviszonyok miatt nem tudtuk megtartani a befogásokat, és bent maradt a nyulunk. Az október–november eleji időszakban viszont a nagy takarás miatt még nem lehetséges a mezei nyúl élve történő hasznosítása. A befogáshoz 5-6 szállítójármű szükséges naponta (ami az emberek, fogók, hajtók, hálók mozgatására szolgál), a munkát 1000 méter fekvőhálóval, 20–24 fogóval és 80–120 hajtóval végezzük. Egy napon 4, esetleg 5 hálótelepítést tudunk csinálni, ami 8-9 hajtást jelent. A hajtások hossza jellemzően 1000–1200 méter, de nagy szél esetén, szembeszéllel 500-600 méter, hátszéllel viszont akár 1500 méter is lehet. A becsléseket a szakszemélyzet területjárásai alkalmával, szinte egész évben folyamatosan végezzük: ez

Mezeinyúl-hasznosítás	Lőtt	Fogott	Befogási napok száma	Összesen	Rókateríték
2007	106	80	1	186	208
2008	300	98	1	398	188
2009	247	514	4	761	130
2010	327	239	3	566	89
2011	540	870	5	1410	129
2012	812	960	6	1685	93
2013	670	1064	6	1734	77
2014	606	1202	8	1808	72
2015	353	410	4	763	88
2016	345	818	7	1163	68
2017	300	851	8	1151	64

mind nappali, mind éjszakai reflektoros megfigyeléseket jelent. Ezek alapján határozzuk meg az egyes területrészeink hasznosítását.

A táblázatban jól látható, hogy a 2009-ben elindult új szakmai irányítással milyen eredményeket értünk el! Ezt az intenzív ragadozókontrollnak és az ésszerű, mértékletes hasznosításnak köszönhetjük. Ha a törzsállomány megvan, nincs túlhasznosítás, és a ragadozók állománya a lehető legalacsonyabb (nincs, ami megegye a szaporulatot), akkor élőhelyfejlesztés nélkül is lehet eredményeket elérni. Mi lenne, ha még élőhelyfejlesztésre is lenne lehetőségünk? Jól látható, hogy a rókaállomány drasztikus csökkentése után, hogyan változott pozitív irányba a mezeinyúl-hasznosításunk. Az elmúlt 10 éves időszakban kétszer is visszaesés volt tapasztalható. Az első a 2010-es évben, amely nagyon csapadékos és belvizes év volt. A szélsőségesen csapadékos

időjárás negatívan befolyásolta az egész éves mezeinyúl-szaporulatot, valamint egyes területrészeket nem is tudtunk megközelíteni a nagy belvíz miatt. A második visszaesés pedig 2015-ben volt, amikor szinte kevesebb nyulunk lett az őszi szezonra, mint amennyit a 2014–2015-ös vadászati idény végén hagyunk a területen. Ezt pedig a 2014-es évben robbanásszerűen felszaporodott és még soha nem látott mennyiségű mezei pocokkal hozzuk összefüggésbe: ahogy a gradáció a 2015. év elejére összeomlott, és a pocok is eltűnt, a mezei nyúl állománya is csökkent. Végezetül és zársként: az önállóan dolgozni akaró hivatásos vadászokra igenis rá kell bízni a szakmai munkát – akinek pedig nem szakmája, az ne szóljon bele abba! Higgyék el, meglesz az eredménye!

Gál Péter
fővadász

Mezei nyúlról a Makói Marosmenti Vt. területén

Vadászterületünk a Maros folyó északi oldalán, Makó város körül helyezkedik el, jelenleg két – a 305 és a 102 kód-számú – tájegységben, két szomszédos vadászatra jogosult vadászterületén, de ugyanazzal az 59-fős tagsággal és vezetőséggel. Így elmondható, hogy mindkét vadászterületen, összesen 10 900 ha-on egységes kezelési szempontok alapján folyik a vadgazdálkodás, így a továbbiakban egy területként említem.

Vadászterületünk klasszikus apróvadas terület, „kiváló” besorolású őzállománnyal. Előfordul még a vad-disznó, évente 10–20 darab kerül terítékre főként a Maros árterében, de a vegetációs időszakban jelenléte az egész vadászterületünkön észlelhető, ami nyilvánvalóan nem előnyös egy apróvadas területen. Igyekszünk minél alacsonyabb szinten tartani a vaddisznó állományát, nem „pátyolgatjuk” őket, mivel számunkra az apróvad az elsődleges. A területünkön előforduló vadászható szárnyas (dolmányos varjú, szarka, szajkó) és szörmés (róka, borz, aranyakál, nyest) ragadozók folyamatos kontroll alatt vannak, így azok állományának nagyságát alacsony szinten tudjuk tartani.

Társaságunk kutatási programokban is részt vesz, így az erdeiszalonka-monitoringban a kezdetektől fogva, de már az azt megelőző szalonkakutatáshoz 1996-tól szolgáltatunk adatokat. Vadgazdálkodásunk gerincét a mezei nyúl-, az őz- és a természetes fácánállománnyal folytatott gazdálkodás adja. Vadászterületünk klasszikus dél-alföldi mezőgazdasági területen fekszik, a termőföld aranykorona-értéke magas, túlnyomó többségben 30–44 AK értékű területeket találhatunk, minimális erdőszültséggel, illetve réttel és legelővel. A tulajdonviszonyok kedvezőek az apróvadnak, kisebb 1–20 hektárral rendelkező gazdák, sokan maguk művelik területeiket, így a nagy, egybefüggő, 60–70 vagy akár 100 ha-os táblák között változatos növényi kultúra található. Az apróvad számára kedvező változatosság tehát részben adott. Területünk öntözőcsatorna-rendszerekkel jól átszőtt, így a vízellátása is jónak mondható.

A vadásztársaságunk 80 hektáron folytat vadföldgazdálkodást, melyen erdő-, rét-legelő- és szántóföldi kultúrákat művel. A szántóföldi növénytermesztés nem az elsődleges cél, így a termőföldjeinkben főleg olyan kultú-

rákat részesítünk előnyben, melyek a vad számára előnyösek. Fontos, hogy egész évben, de kiemelten az utódnevelés időszakában kell megfelelő élőhelyet biztosítani az apróvad számára. Mi az édesköményt emeltük ki, mint vadföldjeink fő növényi kultúráját. Ez a növény egész évben jó tartózkodási helyet és táplálékot nyújt az apróvad számára, továbbá a fenntartása is gazdaságos. További előnye, hogy augusztusban magas tarlóra vágva, kiváló friss zöldhozamot ad a szeptember–októberi időszakban, amikor arra igazán nagy szükség van. Nem utolsósorban a vad szereti, és a téli vadászatok alkalmával is jól használható.

A mezei nyúl hasznosítása minden évben az állomány adott évben becsült nagyságához igazodik, amit reflektoros állománybecsléssel határozunk meg. A „bölcs hasznosításra” törekedve, a

mezei nyulat főként élve befogással hasznosítjuk, november végére, december elejére időzítve. A lelövés kisebb arányú, a vadászatokat főként októberben és november elején tartjuk.

Fontos követni az állománydinamikát a kora őszi, őszi–téli időszakban is, hiszen enélkül nem lehet korrekt hasznosítást végezni, továbbá a mezőgazdasági munkálatok, a növényi kultúrák (repce, őszi gabonák) kelési intenzitása, az időjárási körülmények (havazás, huzamosabb szeles időszakok) tapasztalataink szerint egyértelműen befolyásolják a mezei nyúl tartózkodási helyét. Ennek köszönhetően vannak táblák, amelyek feltöltődnek nyúllal, és vannak, amelyek kiürülnek – és ez a mozgás nem feltétlenül csak 1 km²-en belül történik!

Tapasztalataink alapján tehát nem feltétlenül igaz az „egy terület, egy

fotó: Babos Dávid

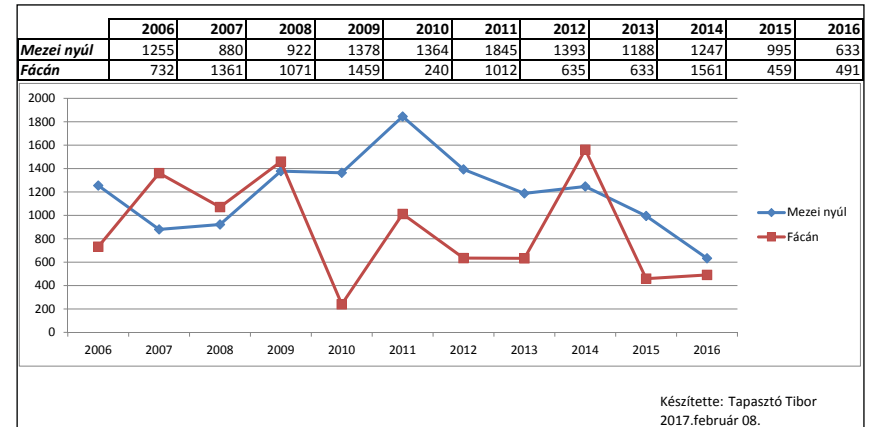

édeskőmény vadföld

vadászat” klasszikus tézise, hiszen ha októberben levadászunk egy területet, attól még decemberben azon újra nagy mennyiségű nyúl koncentrálódhat, és nem veszélyezteti a törzsállományt egy újbóli hasznosítás az adott területen. Ahhoz azonban, hogy ezt megtehes- sük, a lehető legpontosabb állomány- becslést kell végezzük többszöri alka- lommal, a hasznosítás időszakában is. A vadgazdálkodás legalapvetőbb hibá- jának tartom az alulhasznosítást, hi- szen ha a gazdálkodásunk anyagi for- rása csorbát szenved, az – főleg hosszú távon – visszaveti az egész szakmai munkát. Csupán egy egyszerű példa: ha évente 50 mezei nyúllal kevesebbet hasznosítunk élve, mint amennyire az állományunk lehetőséget ad, az a jelen- legi piaci árak alapján 1 000 000 Ft-tal kevesebb bevételt jelent. Ha ezt kiszá- moljuk 10 év vonatkozásában, az már

10 000 000 Ft, ami például egy jól fi- zetett hivatásos vadász alkalmazásának vagy 10 hektár vadföld fenntartásának kétévi költsége! Amennyiben ennyivel kevesebb nyulat fogunk, akkor ezeket más forrásból kell finanszírozni, vagy máshonnan kell elvenni, vagy akár nem lehet megvalósítani. Ha egy évben kissé túlhasznosítunk, azt az apróvad- nál 1-2 év alatt helyre lehet hozni, az alulhasznosítás okozta bevételkiesés viszont hosszú távon nem visszaho- zható!

Az alábbi táblázaton jól látható az állománydinamika hullámmása, amely bár kissé torz, mivel a 2006-os évben még 16 800 ha volt a területünk, 2007- től pedig 12 800 ha. A 2017-es évet nem töltöttem fel – ekkor már 10 900 ha-on gazdálkodtunk, a hasznosítás 650 db volt, ami területarányosan kis növekedést eredményez. Az elmúlt 5

hasznosítás 2006-2016

évben csökkenés mutatkozik az álló- mányban, de az is látszik, hogy a 10 ével ezelőtti, 2007–2008-as évek sem voltak „fényesek”, majd következett egy, a mezei nyúl állománya szempont- jából jónak mondható időszak.

A fenti táblázat mellé feltétlenül meg kell említeni egy rendkívül fontos té- nyezőt: a kimagasló évek mind csapa- dékos évek voltak, ráadásul megfelelő időben hullott a megfelelő mennyiségű csapadék, ezáltal biztosítva volt a sza- porulat túlélési aránya a hasznosítás időszakáig. Az alacsonyabb haszno- sítású évek aszályos évek voltak, ami negatívan befolyásolta a szaporulat életben maradását.

Van-e konkrét megoldás a mezei nyúl állományának növelésére? Van-e remény megtalálni a „bölcsek követ”? Ezt magam sajnos nem tudom, de vannak konkrét befolyásoló tényezők, amelyek egy részére van a gazdálko- dónak ráhatása, de vannak olyanok is, amelyek tőle függetlenek. Felsorolás szintjén, ez utóbbiak közül a legfonto- sabbak: időjárás, agrokultúra, birtokvi-

szonyok, mezőgazdasági technológia és gépek fejlődése, felszámolt vagy elmű- velt dűlők, csatornák, védett ragadozó madarak állományának nagysága stb. Amit lehet befolyásolni: vadászható ragadozók féken tartása, szigetszerű „menedékek” kialakítása, itatók, ete- tők fenntartása, hasznosítás megfelelő mértéke, szükséges anyagi források megteremtése (ebből a szempontból üdvözlendő a Vadgazdálkodási Alap létrehozása!).

A fenti felsorolásból jól kitűnik, hogy a vadgazdálkodó szélmalom- harcra van ítélve! Kizárólag a helyi adottságokhoz igazított, az adott va- dászterületen meglévő lehetőségekkel kell élni! Szakmailag felkészült vadá- szatra jogosult és elhivatott alkalma- zottak nélkül ez eleve lehetetlen, to- vábbá minden – még a legmagasabb szakmai álmokat felülmúló elmélet is – csak és kizárólag annyit ér, amennyi megvalósul belőle!

*Marjai Péter
elnök*

Apróvad-gazdálkodás a főváros peremén

A Kóhalma Vadásztársaság az elmúlt évben ünnepelte fennállásának 66. évfordulóját. Nagy múltú és kiváló eredményeket magáénak tudó társaság vagyunk, melynek alapjait nagyapáinknak köszönhetjük. Ezt a hagyományt kellő tisztelettel gondozzuk, és örömmel mondhatjuk el, hogy már harmadik generációs vadásztársaink is vannak. A társaság életében mulhatatlan érdemeket szerzett id. Macsek Lajos mint elnök és Schell László mint vadászmaster.

Területünk nagysága közel 8000 hektár, amely 7 település közigazgatási területét érinti (Alsónémedi, Budapest, Bugyi, Dunaharaszti, Ócsa, Szigetszentmiklós és Taksony). Északról a főváros, délről pedig Bugyi község zárja be a területet, s a terület közepén található Alsónémedi ad otthont a vadászházunknak. Apróvad-gazdálkodásunk szempontjából az utóbbi két község területén található, sok évtizedes múlttal rendelkező kertészetek a legfontosabb területrészek. Vadászterületünkéből 6035 ha mezőgazdasági terület, 1126 hektár erdő, 252 hektár tó és egyéb vízfelület (öntözőcsatornák), valamint 150 hektár művelés alól kivont terület.

A kertészeti növények és a gabonafélék magas aránya a mezei nyúl állományának kedvez, ám ennek pozitív hatását a terület agglomerációs jellege némiképp rontja. A vegetációs időszakban megfelelő mennyiségű bűvő- és táplálkozóterület áll a vadállomány rendelkezésére.

Kedvezőtlen körülmény az intenzív mezőgazdálkodás (gyom- és rovarirtó szerek, valamint a műtrágyák használata), és évek óta visszatérő probléma a partoldalak, gyomos foltok és száraz nádasok égetése is. A terület néhány részén a legeltetés is negatív hatásként jelentkezik a védett és a vadászható fajok élőhelyeinek sérülésével. Téli takarmányozás nélkül a vadállomány jelenlegi nagysága sem lenne fenntartható. Ezek alapján láthatjuk, hogy az élőhely fejlesztése nélkül a vadállomány növelése nem lehetséges.

A mezei nyúl, fácán és fogoly számára igen előnyös a terület tagoltsága, a sok szegélyterület és a változatos növényzet. Fontos, hogy a már említett erdők és legelők is mozaikosan helyezkednek el.

Fő vadunk a mezei nyúl, melyből az éves teríték 700–1000 példány között változik. Fácánból 2-300 példányt

tudunk elejteni, ez viszont mind vadmadár, mesterséges kibocsátás nincs. Vadgazdálkodási szempontból jelentős az őzállományunk, melyből idényenként 30 bakot és 60–80 tarvadat ejtünk el. A minőségében erősödő őzállomány minden évben ad néhány érmes trófeájú bakot is. A sok bányató és öntözőcsatorna kedvez a vízivadnak, ezért ezek a fajok is megtalálhatók területünkön. Keleti oldalról az ócsai tájvédelmi körzettel vagyunk határosak, ahonnan váltóvadként, elhanyagolható számban, időnként megjelenik a vaddisznó és a gímszarvas is. Vadászati lehetőséget jelent még tagjaink számára a balkáni gerle és az örvös galamb.

Gazdálkodásunk gerincét a mezei nyúl és az őz adja, ezekből annyit értékesítünk, hogy pénzügyi helyzetünk stabil és biztonságos legyen. Évente 8–10 mezeinyúl-hajtást és 6–8 fácánvadászatot szervezünk a 45 fős tagság részére. Tagjaink többsége helyben lakó földtulajdonos, ami alapot jelent a gazdálkodókkal való jó viszony megteremtéséhez. A kertészeti területeket kedvelő nyulak károkozását csak

együttműködve, egymás munkáját tiszteletben tartva és segítve tudjuk elviselhető szinten tartani. Érdekesség még, hogy a tűzok és a rétisas is időnként feltűnik a vadászterületen.

Az apróvadfajok védelmében a folyamatos és intenzív ragadozógyérítés kulcsszerepet játszik. Egyéni és társas vadászatokon a róka és az aranyakál egész évben lőhető, ezt kihasználva tagjaink rendszeresen ülnek ki lesvadászatra, valamint január–február hónapokban minden hétvégén dúvad-hajtásokat szervezünk. A csapdázást is fontosnak tartjuk, a társaság a hivatásos vadászokat csapdákkal látta el (Larsen-, hattyúnyak-, létrás és testszorító csapdák), melyek használatát képzéseken sajátították el.

Az Országos Magyar Vadászkamara által kiírt pályázaton két szomszédos vadásztársasággal konzorciumban pályáztunk. Az itt elnyert összegből a csapdaparkot bővítettük, fejlesztettük. Minden évben kérelmezzük a hatóságtól az idényen kívüli elejtés és az éjszakai lámpás gyérítés lehetőségét. Így a fészkelési és utódnevelési időszakban

foto: Molnar Péter

is sikeresen csapdázzuk a szarkát, valamint a dolmányos varjút. Évente átlagosan 120–180 szarkát és 60–80 dolmányos varjút hozunk terítékre, a rókát és a sakált tarlókon, lekaszált területeken éjszakai lámpázással is gyérítjük. Márciusban végigjárjuk az ismert kotorékokat, majd kotorékebekkel vadászuk a meghúzódó rókákat. Ezenfelül sikeresen használjuk a testszorító és hattyúnyakcsapdákat egész évben. Külön kiemelném a hattyúnyakcsapdák szerepét: használatukkal az aranysakál és a róka gyérítése jelentősen hatékonyabbá vált, így az apróvadfajok túlélési esélye számottevően megnövekedett. Ezzel szemben a területet meglehetősen sújtja a hét településről kiáramló kóbor macskák és kutyák ténykedése, amelyek a területen elvadulnak, és egyénileg, illetve a kutyák csapatokba verődve is vadásszák az apróvadfajok többségét.

Az élőhely gazdálkodás területén nagyon korlátozottak a lehetőségeink, mivel kevés a vadföldként művelhető

terület, melyet vadföldként művelhetnénk. Az Országos Vadgazdálkodási Alapból pályázaton nyert összeget újabb, mozaikos elrendezésű vadföldek kialakítására szeretnénk felhasználni, összekapcsolva vízforrások és kutak kiépítésével. A szegélyek, illetve a mezővédő erdősávok óriási jelentőséggel bírnak. Ezek védelme és kialakítása legjelentősebb feladataink közé tartozik. E téren mégis a föld- és erdőtulajdonosokkal való jó viszony megőrzése a legfontosabb, hiszen többek között a gabona aratása után a tarló ideiglenes meghagyása sok nyúlfi túlélését segíti. Az új telepítésű erdők szélein kialakított cserjeszint szintén hangsúlyos pont, mivel egész évben búvóhelyet nyújt a vadnak. Ezért nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy minden gazdálkodóval korrekt, jó viszonyban legyünk, hiszen a vadászterületet tőlük béreljük.

Véleményem szerint a mezei nyúlal való gazdálkodás három fő pilléren áll: első az élőhely óvása, fejlesztése a lehetőségeket maximálisan kihasznál-

va; második a ragadozók folyamatos és intenzív gyérítése, hogy a mezei nyúl-állomány túlélési esélyeit elősegítsük; harmadik pedig a hasznosítás optimalizálása, hiszen az alulhasznosítás komoly veszélyekkel járhat, a túlhasznosítás pedig jövátelhetetlen károkat okozhat. Ez utóbbi érdekében vadászatainkat gondos állománybecslés előzi meg, többször ismételt éjszakai lámpázással becsüljük a nyúlállományt. A november és december hónapokra időzített hajtásokat ez alapján tervezük. A területet mindig mozaikosan vadászuk kisebb, rövidebb hajtásokkal, az esetlegesen gyengébb területrészeket pedig pihentetjük, hagyjuk erősödni az állományt. Fontos még a téli takarmányozás folyamatos biztosítása

is, ezért a gazdáktól kapott hulladék sárgarépát és egyéb zöldségfélét az őséges időkben több helyre kijuttatjuk, emellett szemes- és szalastakarmányt is helyezünk ki az etetőkkbe.

Így el tudtuk érni azt, hogy az elmúlt 10 év vadgazdálkodása Zsin Géza irányításával stabil és kiszámítható lett.

*Szabó László
hivatásos vadász*

Források:

Országos Vadgazdálkodási Adattár, Kóhalma Vadásztársaság irattára, Macsek Lajos erdészeti felmérése, Zsin Géza szakdolgozata.

fotó: Polster Gabriella

Rábaközi nyúlbefogás és ami mögötte van – Tündértó Vadásztársaság, Kóny

A kónyi Tündértó Vadásztársaság Győr-Moson-Sopron megyében, a hanság-mosoni, 501-es tájegységben helyezkedik el, Győr és Csorna között. A terület kiterjedése mindössze 3040 hektár, amit kettévág a 2015-ben átadott M85-ös autópálya – ez a nagyvadlétszám rendkívüli emelkedését eredményezte, ugyanis a megépített kerítés megakadályozza a vándorlást. Győr és Csorna között nem épült használható vadátjáró, így a vándorló állományok feltorlódnak az út két oldalán! A változások miatt arányaiban lecsökkent a mezei nyúl gazdasági jelentősége, ennek ellenére a vele való törődést a társaság továbbra sem adta fel.

Erdősültségünk mindössze 10% körüli, intenzív mezőgazdasággal, helyenként 40-50 hektáros táblamérettel. Legjobb vadkamránk a kónyi nádas („Tözeg”) – amely a hozzá tartozó „elvadult” rétekekkel megközelíti a 150 hektárt –, kiváló búvóhelyet nyújt az apróvadnak és a nagyvadnak egyaránt. Nádaratás itt nincs, kaszálás is csak július hónaptól lehetséges, mivel védett természeti terület. 10-12 évvel korábban mintegy 6-700 példányos fácán törzsállomány élt itt, de a sorozatos kedvezőtlen tavaszi időjárás, a csapa-

dékos években állandó belvív, illetve a vaddisznó létszámának emelkedése az akkori mennyiséget a tizedére csökkentette. Jelenleg a vadászati lehetőséget többnyire nevelt madárral, fogoly és fácán kibocsátásával tudjuk biztosítani. Gazdasági szempontból jelenleg legjelentősebb vadfajaink a gímszarvas, az őz és a mezei nyúl.

Gímszarvas terítékünk évente 50-60 példány, ebből arányosan 15 bika. Éves szinten 7-8 bikát ejtenek el bérvadászok, a többit a vadásztársaság tagsága. Tavaly 3 arany-, 1 ezüst- és 4 bronzérmes trófeával büszkélkedhettünk az október eleji trófeaszemlénken. Az érmes trófeáink aránya az elmúlt 3 évben 50% felett alakult, elmondhatjuk tehát, hogy a szarvas gazdaságilag egyre nagyobb súllyal bíró vadfajunk.

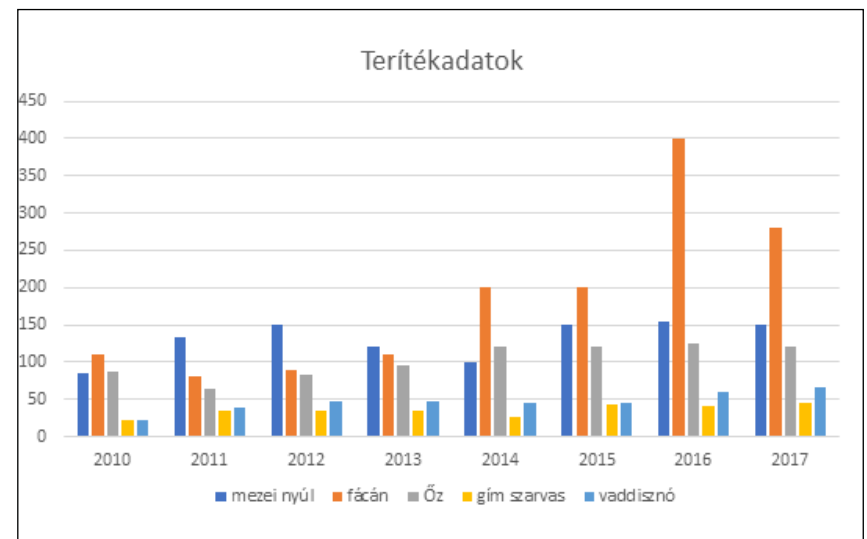
Őz esetében az éves teríték 140-150 körül alakul, ebből mintegy 45 bak. Bérvadászok évente ebből 20-at ejtenek el, 30-35%-os érmesaránnyal. Nagy gazdasági jelentőséggel bíró vadfajunk, mely az intenzív takarmányozásnak köszönhetően folyamatos minőségi javulást mutat.

Mezei nyútból évente 140-150 példányt hasznosítunk, ami kizárólag befogással történik.

A vaddisznó a terület állandó vadfaja, állománya folyamatos növekedést mutat. Éves terítéke 60-70 egyed, kizárólag a tagság számára nyújt vadászati lehetőséget. Gazdasági szempontból kiemelt figyelmet érdemel, mivel a vaddisznóhús jelenlegi alacsony átvételi ára aránytalan a vaddisznó által okozott vadkárral szemben. Ősztől tavaszig a vaddisznó a nádasokban tanyázik, ahol a szórókon kerül terítékre az éves mennyiség 80%-a. Nyáron a nagy kukoricatáblákba kihúzódott disznókból csak nagy szerencsével lehet egyetlen puszkavégre kapni.

Ragadozógazdálkodásunkról elmondható, hogy 6 éve intenzív csapdázást is folytatunk, ami eredményesebbnek bizonyult a fegyveres gyérítésnél. Kétféle csapdatípus vált be igazán: rókára a hatyúnyakcsapda, dolmányos varjúra pedig a Larsen-csapda. Télen, főleg fagyos időben, a nagy nádas vonzza a rókákat – itt koslatáskor lesvadászaton is eredményesen gyéríthető e faj.

Legcélravezetőbb mégis a február végi, márciusi csapdázás, amikor a róka területet foglal, kölykezik. Kellő helyismerettel és elszántsággal, a vadászterület ilyenkor csaknem teljesen rókamentessé tehető. Tapasztalatom szerint a kan róka is szerepet vállal a kölykök nevelésében, ezért ha a szülőpár egyikét megfogtuk, érdemes az újraélesztett csapdát a helyszínen hagyni, így a másik szülő is megfogható, ami az apróvad szaporodásának időszakában rendkívül fontos, ha a vadászati idényben apróvadat szeretnénk látni. Akkor a ragadozógyérítéssel el kell érni, hogy tavaszra a lehető legalacsonyabb legyen az állomány. Törekedni kell arra, hogy minél kevesebb rókacsalád nőjön fel, mivel a gabonatarlón meglőtt süldőróka már sok-sok apróvadat elfogyasztott. Éves terítékünk 60-70 példány, ennek több mint a felét csapdával fogjuk. Ha a szomszédok is intenzívebben gyérítik, az gyorsan észrevehető: ilyenkor a rókateríték csökkenő tendenciát mutat.

Kotorékozás csak kontrollként történik – tavaly például az intenzív kora tavaszi csapdázás után, az egész területet bejárva, csupán egyetlen kölykös kotorékot találtunk! Nyár végén és ősszel a vadászterület mégis megtelik a bevándorló süldőrökákkal, amelyek tapasztalatlanlanságuk miatt eredményesen csapdázhatók egészen a fagyok beálltáig. A dolmányos varjú állományát csapdával évente 40–50 példánnyal tudjuk csökkenteni. Megfigyelésem szerint a varjak rendkívül intelligensek, és tanulnak a fajtársaik kárán. Használok egy kevesek által ismert, ugyanakkor eredményes vadászati módot is a dolmányos varjú gyérítésére: a csalivarjúval és síppal történő lesvadászatot. Az eredmény itt a megfelelő rejtőzködésen (lessátor, leskunyhó) és a jól kiválasztott helyszínen múlik: ideális esetben alkalmanként 8–10 dolmányos varjú is elejthető.

Sajnálatos módon 3 éve megjelent a területünkön az aranysakál is, éves terítéke 3-4 példány. Óvatos és rendkívül rejtett életmódja miatt nehezen gyéríthető, szerintem a jövőben súlyos

károkat okozhat az őz- és apróvadállományban. Jelentősebb károkozóként megemlítem még a barna rétihéját, amely egyre növekedő egyedszámban fészkel a nádasokban. A környező mezőgazdasági területekre jár ki táplálékért, ahol érzékeny károkat okoz a kisnyulakban. Sokszor megfigyeltem nyulat elejtő rétihéjakat: még a süldőnyulat is képesek elfogni. A rétihéja számának növekedésével arányosan, mintegy tizedére csökkent a korábban itt százával fészkelő tőkés réce állománya is! Véleményem szerint, indokolt esetekben és kizárólag a hivatásos vadászok részére, a természetvédelmi hatóság engedélyezhetné az elszaporodott barna rétihéja gyérítését, az apróvad védelmében. Az eddig említetteken túl ezt az is indokolja, hogy a fogolyállomány enélkül nem képes növekedni. A fokozottan védett ragadozó madarak közül jelen van a területünkön az uhu és a rétisas is.

Vadásztársaságunk nem rendelkezik saját földterülettel; a 10–12 hektár bérelt vadföldön a téli etetésre szánt kukoricát, cirkot termeljük meg, il-

letve lábon etetjük fel. Élve az Országos Vadgazdálkodási Alap nyújtotta pályázati lehetőséggel, három helyen alakítottunk ki pillangósok keverékéből vadlegelőt, ami már most érezhető pozitív hatását a környék apróvadállományában. Közreműködésünkkel, nyolc nagy mezőgazdasági tábla szegélyében alakított ki a Fertő–Hanság Nemzeti Park a gazdákkal szerződésben úgynevezett „hőrcsögprogramos” (Parlagisas-program) területeket, amelyek a ragadozó madarak táplálékbázisát hivatottak biztosítani. Itt is pillangós keverékeket telepítettek, melyeket évente csupán egyszer kaszálnak, július hónaptól. A monokultúras táblák szegélyében ezek az 5–20 méter szélességű sávok szintén pozitívan hatnak az apróvadállományra.

Korábban a bevételünk 50%-át adta a mezei nyúl béravadászata, a rekordévekben akár 7–800 darabos terítéssel. A gímszarvasállomány növeke-

dése és a nyúlállomány csökkenése okán jelenleg „csak” 20%-át adja az összebevételünknek. Kizárólag élő mezei nyulat értékesítünk, mivel jelenleg ez a legkifizetődőbb. Az élő nyúl ára az elmúlt években a duplája volt a lőttnek, ráadásul ebben az esetben még sebzési veszteséggel sem kell számolni. A stressz és a balesetveszély is töredéke egy heves vérmérsékletű béravadász-csoport vadászatához képest... Csupán egy hétvégét szoktunk tervezni a befogásra, ami megfelelő időjárás esetén elegendő. A befogás kizárólag „profi” alföldi bérfogókkal történik, 2×500 m-es fekvőháló segítségével. A 24 fős tagság és ugyanennyi hajtó feladata csupán a jól összehangolt hajtás. 3-4 hálóállítás is bele fér a rövid téli napba. A befogást próbáljuk minden évben más-más helyszínen végrehajtani, de ezt mindig az adott terület nyúlállománya dönti el. Ugyanis a nyulat ott lehet eredményesen hálózni, ahol sok

van, és a terep is alkalmas rá. Évente a befogásra kijelölt terület 6–800 ha közötti, erről tudunk évente 150 körüli nyulat befogni. Ideálisak az őszi szántások, főleg ha a közelükben őszi gabonavetés is található, mivel itt a táplálkozóhely és a nappali vacok közel esik egymáshoz. Megfigyelhető a mezei nyúl kisebb, évszakos területváltása is. A nyulak a késő őszi, téli hónapokban megfelelő búvóhelyet, árnyékot és táplálékot találnak a nádasokban, ezért a környező kopár mezőgazdasági területekről ide húzódnak be. Tavasszal viszont visszatérnek a közben megnőtt és jó búvó- és táplálkozóhelyet nyújtó búza- és repcevetésekbe. Mivel területünket hermetikusan ketté választja az autópálya kerítése, tervezzük a két rész között a befogott nyulakból történő vérfrissítést is.

Fontos feladat a takarmányozás. Ki-mondottan nyületet nem használunk, a téli hónapokban az etetés dűlőutak, fasorok mentén történik, ahova répát, cukorrépát, pillangósszénát helyezünk ki. Nagyon jól bevált még a kisbálázott

zab-, illetve árpszalma is. Ahhoz, hogy jó nyulas évünk legyen, 3 fontos tényezőnek kell egybevágnia: az intenzív dűvadgyérítéshez megfelelő időjárásnak és mezőgazdasági környezetnek is társulnia kell. Az adott terület mezőgazdasága ugyanis éppoly befolyással bír a nyúlállományra, mint az időjárás és a ragadozók. Például a repce, amelyet szeptembertől júniusig minimum 10-12-szer permeteznek, teljesen alkalmatlan élőhely a mezei nyúl számára.

Összegzésül megállapítható, hogy a mezei nyúllal érdemes komolyan törődni, foglalkozni a vegyes vadas területeken is, mivel nálunk is csupán 1500–2000 ha alkalmas igazán a nyúl-gazdálkodásra, mégis igen jó eredményeket érünk el. Az idei év rendkívül jó nyúlzsaporulattal kecsegtet az eddigi ideális időjárásnak és vetésforgónak köszönhetően. Már csak egy kopogós hideg téli napot kell kifogni az eredményes nyúlbecfogáshoz!

*Szentistváni László
hivatásos vadász*

A mezei nyúl hasznosítása

Mennyit? Mikor? Hogyan?

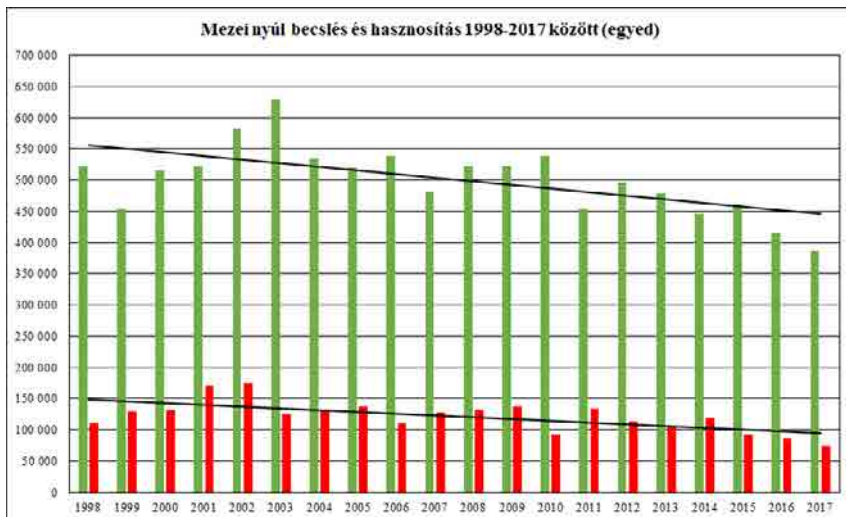

Évtizedek óta ismert probléma a mezei nyúl állományának csökkenése, amelyet az egyre inkább visszaeső éves hasznosítási adatok is mutatnak. Erre utalnak azok a szakmai publikációk is, melyek az 1980–1990-es években keletkeztek neves szakemberek tollából. Több valós és valósnak vélt okot felsorakoztat a szakirodalom, úgy mint a mezőgazdasági művelés változásából levezethető élőhelyvesztés, a ragadozók elszaporodása, illetve az időjárási szélsőségek. Bár az élőhelyi változások kiemelkednek az okok közül, valószínűleg egyik felvetés megalapozottsága sem elhanyagolható, ezért legjobb lenne helyi szinten vizsgálni a problémákat és keresni a megoldáso-

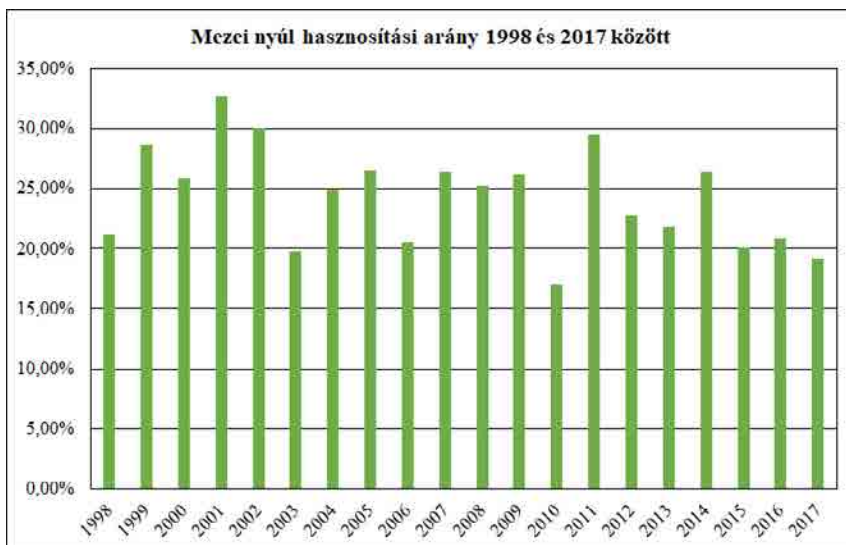
kat. Azonban nem szabad elmennünk amellett sem, hogy mi magunk, a vadász társadalom is tehetünk a mezei nyúl állományának hanyatlásáról.

Az 1. ábrán azt láthatjuk, hogyan alakult a mezei nyúl becsült állománya és hasznosítása az 1998–2017 közötti időszakban. Jól látszik, hogy mind az állomány, mind pedig a hasznosítás folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. Látható ugyan egy-egy kiugró év, amely megtöri a folyamatos csökkenést, azonban összességében nézve jól látható a trend, az átmeneti javulást további leromlás követi. 1998-ban országosan 521 ezer mezei nyulat becsültek, ami mellett a teljes hasznosítás 110 ezer egyed; 2017-ben viszont már csak 387,5

1. ábra: A mezeinyúl-becslés és hasznosítás 1998–2017 között
(forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár)

2. ábra: A mezei nyúl hasznosításának aránya 1998–2017 között
(forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár)

ezer a becslött állomány, és 74,3 ezer a teljes hasznosítás. Ha megnézzük a 2. ábrán, hogyan alakult ugyanebben az időszakban a hasznosítási arány, akkor

láthatjuk, hogy összesen két esetben éri el a 30%-ot. Ez a klasszikus gazdálkodási modell szerint, az állomány szinten tartásához meghatározott 40%-os

hasznosítási ráta alatt van. Ismert jelenség, hogy a mezeinyúl-gazdálkodás esetében mind a túlhasznosítás, mind az alulhasznosítás állománycsökkenéshez vezethet. Minden apróvadfaj tekintetében, de a mezei nyúl esetében fokozottan igaz, hogy a hasznosítás a tavaszi becslött állományból (törzsállomány), az őszi becslött állományból (törzsállomány és szaporulat), illetve a nyári és téli túlélési arányból kiszámítható éven belüli állományváltozásokhoz kell igazítani.

Fentiek alapján jogosan merül fel a kérdés: ha országos viszonylatban a hasznosítás aránya nem éri el az állomány szinten tartása mellett hasznosítható arányt, akkor miért csökken mégis a mezei nyúl állománya? A csökkenésnek feltehetően több oka együttesen hat a nyúlállományra, de – mint ahogyan már említettük – érdemes a megoldást helyi szinten keresni és kezelni. Egyes feltételezések szerint a nem megfelelően, illetve egyáltalán nem alkalmazott becslési módszerekkel rendre rosszul ítéljük meg tavasszal az állományt. Mint az alkalmazott módszerekről ismert, a tavasszal becslött, tehát az áttelelt állomány nagysága meghatározó a későbbi hasznosítható mennyiség szempontjából. Szintén sarokpontja a hasznosítható mennyiség meghatározásának a vadászatokat megelőző, őszi állománybecslés, melynek során arról kaphatunk képet, hogy a tavaszi becsléshez képest milyen irányban és mértékben változott az állomány. Természetesen, ha a becslött létszám kisebb a vártnál, akkor a hasznosítást is szükséges ehhez mértékben csökkenteni; ha pedig nem haladja meg a becslött tavaszi törzsállományt, akkor bármilyen hasz-

nosítás végzetes következményekkel járhat. Amennyiben az őszi állománybecslés egy próbavadászattal párosul, akkor arról is képet kaphatunk, hogy a nyári természetes elhullást beleszámítva, mekkora szaporulatot sikerült felnevelnie a törzsállománynak. Erre a fiatal és idős egyedek terítéken belüli arányából tudunk következtetni. El kell fogadnunk, hogy a becslési módszerek használatának nagyobb jelentősége van, mint azt gondolnánk. Mivel az év során láthatóan számos, tőlünk független tényező hat az állományra, ezért a hasznosítás mértékét és módját körültekintően kell megállapítani annak érdekében, hogy rövid időn belül ne omoljon össze a mezeinyúl-gazdálkodásunk! Az írás végén hivatkozott szakirodalomban számos

olyan becslési módszert írtak le neves szakemberek, melyek a gyakorlatban könnyen és jól alkalmazhatók, ennek megfelelően minden vadgazdálkodó ki tudja közülük választani a számára megfelelő és kivitelezhető módszert. Itt kell azonban megjegyezni, hogy a XXI. századi technikai eszközök (például az egyre szélesebb körben elterjedt hőkamerák) számos új, alternatív lehetőséget biztosítanak egyes becslési módszerek pontosítására vagy akár teljesen újak kidolgozására. E technikai vívmányok alkalmazhatóságának vizsgálata indokolt és megfontolandó az ágazat érdekeit nézve.

A becslési hibákból adódóan a túlhasznosításnak két formája is komolyan veszélyezteti az állomány stabilitását. A rosszul megbecsült hasznosítható mennyiség meghatározása esetén a vadgazdálkodó könnyen abba a hibába eshet, hogy több nyulat hasznosít, mint amennyit az állomány a szinten tartás mellett elbírna. Túlhasznosí-

tásról beszélhetünk akkor is, ha rossz időszakban szervezzük a befogásokat és vadászatokat. A nyár végére, őszelejére tehető utolsó fialásoktól kezdve a nyúl folyamatosan fogy a területről. A csökkenés mértéke nyilvánvalóan függ a terület adottságaitól és a gazdálkodás színvonalától, de a legjobb adottságú és legjobban kezelt területen is csökken a hasznosítható mennyiség az idény folyamán. Általánosságban elmondható, hogy a mezei nyúl vadászati idényét tekintve, ha minél később, jellemzően a téli hónapokra időzítjük a hasznosítás bármely formáját, annál biztosabb, hogy abból az állományból hasznosítunk, amely a következő tavasszal, a telet átvészelve, jó eséllyel a tavaszi törzsállományt adja. A vadgazdálkodónak meg kell fontolnia, hogy mi a kifizetődőbb számára: az idény elején hasznosított, nyomottabb áron eladható vagy az idény végén, jóval magasabb áron de veszélyeztetve, a törzsállományt, érkecsített élő nyúl.

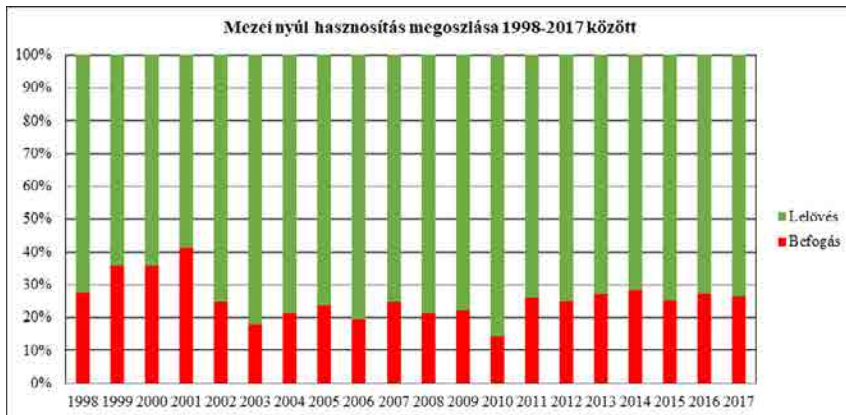
A gazdálkodásból fakadó problémákon túl, a már említett élőhelybeli változások is jelentős hatással bírnak az állomány alakulására. Az év során, az egy egyedre jutó felnevelt szaporulat száma csekély, mindössze 1–1,5 egyed. Ezért különösen fontos, hogy a kritikus időszakokban hozzásegítsük az állományt a felnevelt szaporulat számának (vagyis a hasznosítható mennyiségnek) növeléséhez. Ehhez elengedhetetlen a vadászható ragadozók állományának minimális szinten tartása. Szintén nem elhanyagolható a jól időzített, megfelelő mennyiségű és minőségű kiegészítő takarmányozás biztosítása sem. Gondoljunk bele, hogy az őszi betakarításokkal és az azt követő talajmunkákkal drasztikusan és hirtelen alakul át a táplálékkiállítás és a terület fedettsége, amely a természetes elhullás növekedésével jár. Ez az időszak gyakorlatilag október második felében, de legkésőbb november elején elkezdődik, és egészen tavaszig eltart, amikor a források (búvóhely és

táplálék) hiányának leginkább kitett állományból szeretnénk befogás vagy vadászat révén hasznosítani. El kell ismerni, hogy bevétel szempontjából a december második felében vagy akár januárban eladott élő nyúl meghatározó, illetve a jó hangulatú nyúlvadászatok is ebben az időszakban tarthatók, de mérlegelni kell, hogy mindez megéri-e, fenntartható-e hosszú távon. Azt, hogy a késői hasznosítás a mezei nyúl esetében milyen problémákat, kérdéseket vet fel, már megmutatkozik a jogalkotói szándékban is, mivel a 2017-ben megjelent tájegységi tervek értelmében a hatóság megtilthatja a december 15. utáni élőnyúl-befogást.

A mezei nyúllal folytatott gazdálkodást alapjaiban meghatározza, hogy a vadászatra jogosult a hasznosítás módjai közül az élve befogást vagy a vadásztatást helyezi előtérbe. Mindkét hasznosítási módnak vannak az állománykezelés szempontjából, illetve gazdasági szempontból jelentős előnyei és hátrányai is.

**3. ábra: A mezei nyúl hasznosításának megoszlása 1998–2017 között
(forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár)**

A vadászattal történő hasznosítás esetében komolyabb gazdasági jelentősége a bérvadásztatásnak van; a saját vadászat ebből a szempontból nehezen értékelhető. A vadásztatás talán legfontosabb előnye a befogással szemben, hogy kevésbé kötött az időbeli ütemezésére. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy nem kell igazodni az élőnyúl-piachoz (a felvásárlók legtöbbször csak decembertől, legfeljebb november végétől veszik át a nyulat), másrészt a vadásztatás kevésbé függ az időjárástól. Nyilvánvalóan előfordul olyan szélsőséges időjárás, amely a vadászatot is megghiúsítja, de vitathatatlan, hogy kevesebb logisztikával jár. Nagy előnye a fegyverrel végzett hasznosításnak, hogy a vadászterület olyan részein is tudunk eredményesen, akár kisebb vendégcsoporttal is vadászni, ahol a tagoltság vagy nehezebb megközelíthetőség miatt a hálózás gyakorlatilag lehetetlen. A vadásztatás javára írható az is, hogy az egyre kevesebb helyen elérhető – ezért a vendégek számára

egyre vonzóbb – nyúl vadászatot más vadászati lehetőségekkel kombinálhatjuk, és ezáltal eladhatóbbá válik a fácán, a vízivad vagy akár az őz vadászata is. Amennyiben jól szervezett és eredményes a vadásztatás, közvetett előnyeit is élvezhetjük, például az egyre nehezebben értékesíthető őzbak vadászatok révén. A vendégek és a szervezők szívesebben jönnek vissza tavasszal vagy nyáron egy ismert, „jól működő” területre. A vadászat mellett a leginkább gyakorlatias érv az, hogy jelentősen kevesebb a lebonyolításával járó költség – egy vadászati napot sokkal kisebb eredmény is rentábilissá tud tenni, mint egy nap nyúl befogást.

Az eddig részletezett előnyök mellett azonban vannak a fegyveres hasznosításnak jelentős hátrányai is a befogással szemben. Ezek közül a vadgazda szempontjából talán leginkább fájó a nyúl vadászatánál óhatatlanul előforduló sebzés. Bár igazán pontosan nem tudjuk meghatározni, de óvatos becslések szerint is a teríték legalább 20%-át teszi

ki a sebzetten elveszett nyulak aránya. Természetesen a sebzési veszteséget megfelelő mennyiségű – és ami még fontosabb – megfelelően képzett és fegyelmezett kutya használatával csökkenteni lehet, de sajnos tudjuk, hogy a vadászatnak ez a feltétele nem mindenhol valósul meg. Abban az esetben, ha a vendégek rutintalan nyüllövők, netán alapvetően nem elég gyakorlott sörétlövők, akkor a sebzés aránya katasztrofális lehet. Nem mehetünk el szó nélkül amellett sem, hogy bizonyos esetekben a vendégek rutintalansága, illetve fegyelmetlensége a sebzéseken túl balesetveszélyes helyzetek kialakulásához vezethet. Az eddig említettekén kívül van még egy jelentős hátránya a mezei nyúl vadászati hasznosításának, melyet a felsorolásban a végére hagytunk, bár a vadgazdának először ez juthat eszébe: az alacsonyabb ár. Egy nyúl elejtésének bérvadászati értéke az aktuális árlisták alapján 40–70 € között mozog, míg az élő nyúl esetében, az utóbbi években, az idény végére ennek csaknem duplája volt az átvételi ár. Természetesen figyelembe kell venni azt is, hogy a vadászat megrendezésének költsége jelentősen kisebb, de azért nem egyenlő a nullával. Ebben az esetben is kell valamilyen hajtót, esetleg kutyás segítő, illetve traktorost felbérelni, valamint a vadászok mozgatása üzemanyagköltséggel is jár, bár ez utóbbi költséget sok esetben a vadászvendégre hárítják.

A mezei nyúl befogásának előnyei nagyban összefüggnek a vadászat hátrányaival. Az első két legfontosabb előny, hogy nincs sebzés, valamint az élve befogott nyúl ára az elmúlt években december végén, január elején 100 € környékén alakult. Ezek a nagyon

„nyomós” tényezők sarkalltak arra elég sok vadászatra jogosultat, hogy akár több év kihagyás után visszatérjen az élőnyúl-befogáshoz. Ezeknek a vadászterületeknek sok esetben lehetnek nehézségeik a befogás megszervezésében, mivel sokan – leginkább az új jogosultak közül – sohasem csinálták, és a vadászársaságok esetében gyakran a tagság sincs felkészülve arra, hogy a hajtás irányítójaként, fogóként, a háló állításában vagy akár milyen más szakmai tapasztalatot igénylő feladatban hatékonyan működjön közre. Erre a problémára azonban jó megoldást kínálnak az egyre nagyobb számban elérhető profi fogóbrigádok, akik az egész idényben ezzel foglalkoznak, és a fogáson kívül a hálót is megfelelően elő tudják készíteni.

Az élőnyúl-befogásnak is vannak azonban jelentős nehézségei, kockázati tényezői. Ezek közül elsőként az időjárást említhetjük, ami az utóbbi években egyébként is kiszámíthatatlan, sőt olykor szélsőségesnek mondható. Egyre kevésbé jellemző, hogy már decemberben tartósan fagyos idő legyen, pedig enélkül nagyon nehéz eredményesen nyulat fogni. Sáros időben az utak nehezen járhatók, nagyon oda kell figyelni, hogy közlekedésünkkel ne okozunk kárt sem az utakban, sem pedig a termőföldeken. Az előre eltervezett program borulhat, könnyen előfordulhat, hogy a legalkalmasabbnak gondolt területrészek nem tudunk hálót állítani. Esőben, sárban a hajtók dolga is sokkal nehezebb; ha vannak köztük olyanok, akik nehezebben mozognak, ilyenkor még könnyebben szétszakadhat a hajtás.

A fenti hátrányok miatt a vadászatra jogosultak sok esetben kedvezőbb időjárás reményében kívárnak, amíg lehet, és kénytelenek az utolsó lehetséges napokon fogni, akármilyen az idő. Ezzel pedig semmilyen szempontból nem járnak jobban, mivel az így jó eséllyel kevesebb megfogott nyúl a későbbi magasabb átvételi ár ellenére sem eredményez annyi bevételt, mint ha korábban hasznosították volna – és akkor a fentebb részletezett, következő évi törzsállomány hasznosításával tett kárról még nem is beszéltünk. A döntést az sem könnyíti meg, hogy az eladható mennyiséget és időzítést a külföldi vásárlók szabják meg. A kereskedők hiába próbálják összegyűjteni az igényeket és a felajánlásokat, az ütemezés rendszerint az idény közepén felborul. A befogás másik, nem elhanyagolható hátránya a lebonyolítás jelentős költsé-

ge. A hajtók, a fogók, illetve – ha nem áll rendelkezésre a vadásztársaságban megfelelő ember – a traktorosok bérét is fizetni kell, ha találunk egyáltalán megfelelő számú alkalmas munkaerőt ezekre a feladatokra. A háló, a nyulak és főleg a sok résztvevő terepi mozgásának üzemanyagköltsége is jelentős, és teljes egészében a vadászatra jogosultat terheli. Az élő nyúl értékesítésével – mint minden élőállat-kereskedelemmel kapcsolatos tevékenységgel – sajnos nem elhanyagolható állategészségügyi kockázat is jár; a tularémiás nyulakat senki sem fogja átvenni. Végül pedig a befogással kapcsolatban érdemes elgondolkoznunk azon, hogy meddig fognak megmaradni még a jelenlegi nagyon magas átvételi árak. Ha egy vadászatra jogosult gazdálkodása az élőnyúl-befogásból származó bevételre épül, és teljesen leépíti a nyulavadászat iránt érdeklődő vendégkörét, akkor a kereslet és ebből adódóan az ár csökkenése esetén nem biztos, hogy időben tud váltani és újra megfelelő vendégcsoportokat találni.

Egyik hasznosítási mód mellett sem akarunk állást foglalni, mindkettőnek megvannak a maga előnyei és hátrányai. Az is érthető, hogy az élő nyúl jelenlegi ára mellett szinte valamennyi jó nyulas területen gazdálkodó vadászatra jogosult különösebb gondolkodás nélkül ezt választja. Ugyanakkor hangsúlyosan figyelembe kell venni, hogy a rövid távon jelentősebb haszon semmiképpen se menjen a törzsállomány rovására.

Szerencsére, ha egyre kisebb számban is, de vannak még olyan területek hazánkban, ahol egyelőre nincs baj a nyullal, ami a mai megváltozott kö-

rülmények között már csak rengeteg munkával, jól átgondolt gazdálkodással lehetséges. Az is nyilvánvaló, hogy a mezei nyullal kapcsolatos problémák jelentős része az élőhely változásából, nem pedig a gazdálkodás hibáiból eredeztethető. Ugyanakkor a ragadozók gyérítése mellett a helyes hasznosítás az a tényező, amely leginkább a vadgazdálkodón múlik, szemben az élőhellyel, amelynek a megváltoztatására sajnos nagyon korlátozottak a lehetőségei. Éppen ezért fontos, hogy minden olyan területen, ahol még van mivel gazdálkodni, megfelelő információkon alapuló, tervezett és hosszú távon fenntartható hasznosítást végezzünk!

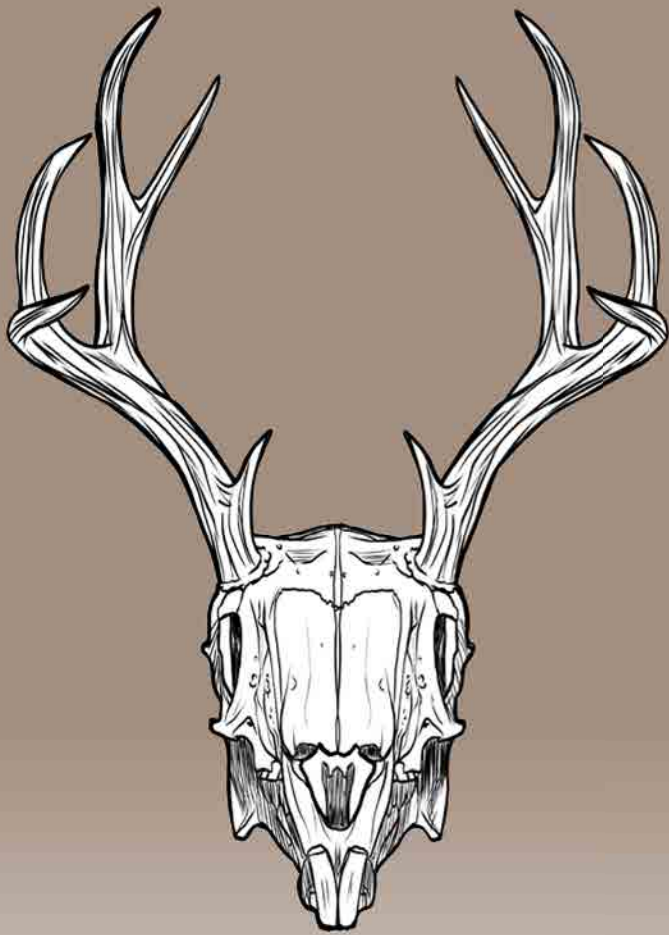
*Rung Áron és Berger Andor
fotók: Botta Zsófia*

Felhasznált irodalom:

1. Bíró Zsolt – Szemethy László (2002): A Kovács–Heltay-féle mezeinyúl-gazdálkodási modell kritikája és továbbfejlesztésének lehetősége. In: Csányi Sándor (szerk.): Vadbiológia 9. 73–82. oldal.
2. Kovács György – Heltay István (1985): A mezei nyúl
3. Majzinger István – Csányi Sándor (2017): Útmutató az adatokon alapuló mezeinyúl-gazdálkodáshoz
4. Nagy Emil (2006): A mezeinyúl-gazdálkodás időszerű kérdései. In: Nagy Emil (szerk.): A vadgazdálkodás időszerű kérdései – Mezei nyúl, 5–9. oldal.
5. Országos Vadgazdálkodási Adattár

Az „agancsos nyúl” és társai

A mezei nyúl jól elbújt a régmúlt természettudományi irodalmában. Idősebb Plinius (Kr. u. 33/24. – Kr. u. 79.) hatalmas természettudományos munkájában, a *Naturalis Historiában* alig-alig ír róla, s éppúgy nem szerepel számos más ismert természettudós könyvében sem. Ám a görög-római mitológiában azért jelen volt. Egyfelől mint hírvívő ő volt Hermész és Mercurius állata, másrészt a szaporodás, termékenység és paráznaság szimbólumának is tekintették. Imitt-amott a mondákban is felbukkan. Például Hérodotosz (Kr. e. 484 körül – Kr. e. 425 körül) megemlíti, hogy Xerxész perzsa király görögök ellen indított hadának egyik lova nyulat ellett, s ez jövendölte meg a királynak a későbbi kudarcát.

Miért nyúl a nyúl?

Honnan kapta a nevét a mezei nyúl? Nos, élőhelye miatt a mezei jelzöt könnyű megmagyarázni – de „miért nyúl a nyúl?” Az 1702-ben megjelent első magyar nyelvű zoológiainak mondott (ám inkább csak állatokkal kapcsolatos példabeszédeket tartalmazó) könyv, Miskolczy Gáspár Egy jeles Vad-Kertje szerint az akkor mezei öreg nyúlnak nevezett tapsifüles azért kapta nevét, mert teste futáskor elnyúlik. „A Mezei öreg Nyúl igen esméretes állat, közönséges nevezetit vette az ő futtában való el-nyúlásáról, mert ő igen sebes futó, és minden illendő könnyűségek benne vannak a' nyúlban.”

Érdekes, hogy már ebben a könyvben is megjelennek az alábbi sorok: „Felette tenyésző állat is pedig ez, s nem egyszermind fiadzik, hanem egyszer egyet vagy kettőt fiadzik is, de mindenkor egynéhányat meg-hágy benn a hasában, és azokat továbbra tartja. Mellyről igen helyesen okoskodik egy valaki Herodotusnál.” Ez akár a szuperfötációra vagy kettős vemhességre is hajazhatna, bár vélhetően mégsem arról van szó. Ugyanez a könyv végére elosztatja azt az általános tévhitet, hogy a mezei nyúl nemet vált: „A' ki bak, mindenkor csak bak; a' nőtény mindenkor csak nőtény.” Azt is megemlíti, hogy Mózes megtiltotta a nyúl fogyasztását, mert az „ő húsa sárral és epével bőves, melly az embert is komorrá 's kedvetlenné teszi.” A másik ok pedig az volt, amiért nem fogyaszthatták, hogy az igaz vallásban nem illik nyúltermészetűeknek, azaz félénkeknek lenni.

S ha már a nyúlhúsnál tartunk, kanyarodjunk kicsit vissza az időben, egészen a Római Birodalomig! A rómaiak például azt hitték, hogy szépülni lehet a nyúlhústól. Ugyancsak szépítőszerként kedvelték a hölgyek a nyúlvért. Azt tartották, hogy a nyúlhús fogyasztása után különösen jól alszik az ember, bár ez az állítás szöges ellentétben állt a görög orvosok javallatával, akik szerint ennek élvezete sűríti a vért, és kedélybeteggé teszi az embert. (Arról, hogy az üregi vagy a mezei nyúlról tartották a fentieket, már nem lehet tudni. Valószínűleg mindkettőről.)

De vajon mi szerepe volt a nyúlnak a kuruzslásban? Hiszen jól tudjuk, hogy hajdan csaknem minden állatnak és növénynek „gyógyhatása” volt. Ahogy ma Ázsia egyes részein mindenféle állati maradványt – tigrisszőrt, szárított gekkót és egyebeket – vehetünk „orvos-ság” gyanánt, úgy kétszáz éve hazánkban sem volt ez még másképp. Nos, a hazai gyógyászat hajdan felhasználta a nyúl száraz hullatékát hányás és kígyómarás ellen, hátsó lábait nyavalyatörés és bélgörcs ellen, háját pedig az ember bőrébe hatolt szálla kihúzására. S bár egy felsorolás szerint Apaffy Mihály erdélyi fejedelem feleségének patikaládájában volt „márciusi nyúlsem”, itt valószínűleg nem egy márciusban elejtett mezei nyúl szeméről, hanem a nyúlsem nevű növényről (Genista) van szó.

Mezei és havasi

Carl von Linné (1707–1778), a növény- és állatvilág rendszertanának atyja még *Lepus timidus*-nak nevezte el a mezei nyulat. Ha megmaradt volna ez a neve,

örökre megbélyegezték volna szegényt, ugyanis nem elég, hogy gyávának titulálja szinte mindenki, még a Lepus timidus is félénk nyulat jelent. Ma a Lepus timidus a sarki vagy más néven havasi nyúl tudományos neve, s mivel a két faj nyáron nagyon hasonlít egymásra, a jeles tudós vélhetően egy fajnak tekintette őket. Mai nevét, az europa-eust Pallastól kapta, aki 1778-ban már elkülönítette a nyáron hozzá némiképp hasonló sarki nyúltól, ám tapsifülesünk a legtöbb magyar nyelvű szakkönyvben még bő száz évig timidus maradt. Még ha csapongásnak is tűnik, a sarki nyúllal kapcsolatban most érdemes kitérni egy új keletű, a globális felmelegedés okozta jelenségre. Skandináviában mind a két faj előfordul, értelemszerűen a déli területeken a mezei nyúl honos, míg északabbra a télen fehér színűre „változó” sarki vagy más néven havasi nyúl él. A két faj szépen beosztotta egymás között az élőhelyét – egészen a legutóbbi időkig. Ám elterjedési területük ma már egyre jobban átfedi egymást, mind több köztük a hibrid (igaz, egyelőre úgy tűnik, hogy ezek terméketlenek), és a mindinkább melegedő éghajlaton a nagyobb mezei nyúl lassacskán kiszorítja kisebb rokonát... Carl Gustaf Thulin, az uppsalai egyetem munkatársa szerint 2050-re a mezei nyúl a sarkkör feletti területeken is meghonosodik.

No, de térjünk vissza a mezei nyúlra, közelebből legismertebb tulajdonságára, a félénkségére! Mivel nagyon sokféle ragadozó ejti zsákmányul, nem véletlenül óvatos, elszalad vagy éppen meglapul, ha veszélyt érez. Ezt a mesék és regék kiötlői is tudták, ezért ezekben nyulunk a legkritikább esetben bátor szereplő, bár némelyikben lega-

lább furfangos. A néphit szerint csupán egyetlen állatfaj fél a nyúltól – a béka: ugyanis ha a nyúl a tóparton az avart zörgetve baktat, azok mind a vízbe ugranak. Ennek valóságalapjáról ez ideig még nem sikerült meggyőződnöm...

Egyébként igen hosszú a mezei nyúl ellenségeinek listája, ám aligha kétséges, hogy Vásárhelyi Istvánnak igaza volt, amikor saját megfigyelésit vetette papírra, miszerint a legnagyobb pusztítói a kóbor kutyák és macskák. Ma talán már a sakált is ezek mellé vehetjük, és persze ne feledkezzünk meg a vörös bundás ravaszdiról sem!

Tévhitek, hiedelmek, babonák

Sokáig, még a XIX. században is tartotta magát az a nézet, hogy a nyúl kérődzik. Emiatt még a muzulmánok is „tilalmi listára” tették mint tisztátalan állatot. Valószínűleg a nyúl orrának s ajkainak gyakran észlelhető, jellegzetes mozgása tévesztette meg a felületes megfigyelőket.

Máshol pedig azt olvashatjuk, hogy a nyúl nyitott szemmel alszik, sőt még szemhéja sincs. Nos, mivel rendkívül nehéz belopni a nyulat, hiszen hallása rendkívül jó, alvó nyúllal nem igazán lehet találkozni. Ha mégis sikerül közelre becserkészni, és nyitva van a szeme, azt hihetnők, hogy valóban aludt, hiszen sikerült megközelítenünk. Pedig csupán arról van szó, hogy éppen egy másik túlélési technikát követett, azaz nem elfutott, hanem meglapult, megpróbált a környezetével eggyé válni, ami más esetben a terepszíne miatt még sikerülhet is. Ilyenkor teljesen mozdulatlan, mintha aludna – csak éppen a szeme nyitva van. S figyel! Sőt még a

Nyulas szólások és közmondások

O. Nagy Gábor ismert könyvében, a Magyar szólások és közmondásokban kereken ötven, a nyulakkal kapcsolatos szólást és közmondást gyűjtött össze. Íme, ezek közül néhány talán kevésbé ismert:

- A hazátlanra csavargóra például azt mondták: Ott lakik, ahol a nyúl.
- Még a nyulat meg nem lőtte, a fazékját már a tűzhöz tette – úgy tesz, mintha megvalósította volna a szándékát, de valójában még messze van tőle.
- Nem lőnek ezzel nyulat! – Magyarázata: nem baj, ha nem lesz tökéletes, amit csinálók.
- Nyulat kerget, (és) medvére talál – valamely vállalkozása, kezdeményezése váratlanul veszélyessé válik.
- Kicsiny a nyúl, mégis megfuttatja az agarat – jelentéktelennek látszó emberek is érhetnek el jelentős teljesítményt.
- Nyúl agárral, macska egérrel álmodik – olykor arról álmodik az ember, amitől fél, olykor pedig arról, amire vágyik.
- Egyforma, mint a nyúlbugyó – az egyik éppen olyan, mint a másik.
- Kiállítják neki a nyúlpasszust – elzavarják, elkergetik.
- Makog, mint nyúl a sövény alatt – zavarában, félelmében akadozva beszél.

vadászatokon is megtörténik, hogy az ember messziről látja a fekvő nyulat, de az csak néz feléje, és helyben marad. Sőt olykor valósággal ki kell rugdosni a vackából! Nem csoda, hogy ezek után megszületett a nyitott szemmel alvás mendemondája.

A tévhit első leírása Athéni Xenophónra (Kr. e. 437/424. – Kr. e. 355.), történétíróra és Szókratész nagy csodálójára vezethető vissza, aki azt írta, hogy a nyúl ébren fekvése és alvása közt csak az a különbség, hogy ébrenlétben pislog, alváskor pedig nyitott szeme mozdulatlanul marad. Ezután pedig csaknem minden könyvbe bekerült ez a tévedés. Végül is állatkerti vagy egyéb módon fogságban tartott nyulak megfigyelései bizonyították, hogy alváskor

márpedig a nyúl is becsukja a szemét. Az pedig még nagyobb botorság, hogy a mezei nyúlnak nincs szemhéja – ahogyan azt szintén évszázadokig állították –, mert igenis van neki; igaz, a szemet gyakran nem takarja teljesen...

Sőt e tévhit még egy tünet nevéül is szolgált. Aki például arcideggyulladás miatt nem tudta becsukni a szemét, netán orbánc következtében a szemhéjai elpusztultak, azt nyúl szemű néven illették.

Egyes régi leírások szerint a mezei nyúl időjós is lehet. Egy helyütt az olvasható, hogy különösen a hóesést érzi meg: ilyenkor, azt állítják, a nyulak nagy tömegben húzódnak az erdőbe. Ennek oka, hogy a behavazott mezőn nem lelnek táplálékot, így az erdő-

ben-gyümölcsösökben kénytelenek fakérget enni. Igen ám, de egy másik könyvben olvasott régi népi bölcsesség pont az ellenkezőjét állítja: ha télen sok nyúl mutatkozik a mezőségen, úgy havat várhatunk. Kinek higgyünk? Állítólag a szelet is „megjósolja” a tapsifüles, a népi megfigyelés ugyanis úgy tartja: ha a nyúl árkot fekszik, szél lesz.

Babona ellenben alig fűződik a mezei nyúlhoz. Igaz, régebben némely babonás emberek hittek abban, hogy – akárcsak a fekete macska – ha nyúl fut át előttük az úton, az szerencsétlenséget jelent. Lakatos Károly pedig így ír Vadászhit című könyvében a nyúl-babonákról. „A nyúl volt legfőképpen az az állat, mely a gonosz szellemeknek incselkedő eszközül szolgált, és tényleg még ma is sok babona fűződik a vadország e jámbor birkájához. Falusi puszkásokat még ma is nemegyszer hallunk beszélni agyonlőhető nyulakról, melyek a puszkapor elfogytával hazakergetik az embert. Egy vén estkóros parasztpuskás égre-földre esküdözött nekem, hogy ez utóbbi vele megtörtént volna (!) s éppen annak a betegje.” A parasztpuskás történetének vége így hangzik: „...az ebadta rossza (a nyúl – K. Zs.) nekem ugrott; amire persze én is nagyot ugrottam, s mintha agárzsírral kenték volna meg a talpamat – szaladni kezdtem lélekszakadva. (...) ...az átkozott férgé folyvást a sarkamban volt, a hátamra ugrált vagy a csizma szarát verte a lábaival. Végre hazáig miután kergetett volna, úgy estem be az ajtón, és rögtön kitört rajtam a borzasztó nyavalya. Azóta nem vöszök puszkát a kezembe.”

Lakatos az elmondottakhoz a következőt fűzi hozzá: „Mondják, hogy tény-

leg valamikor híres puszkás lett volna a képzelgős mesemondó, de azt is mondják, hogy a pálinkával is nem kevéssé szoros viszonyban állta.”

A nyúl haszna

A mezei nyúlra mindig is leginkább ízletes húzáért vadásztak. Ám nem hagyták veszni a bundáját sem. Hanusz István Az állatok világáról című, 1890-ben megjelent könyvében így ír erről: „Becses a nyúlnak a szőrméje is, ha bundája nincsen lövéssel átluggatva; akkor mint egész szerepel a szűcsöknél, ellenesetben félbőr. Az egyszeri vadász úgy akarta bőre kára nélkül meglőni a nyulat, hogy természetes nyílása irányába irányozta puskáját. Készítenek kicserzett bőrből cipőket és pergament, szőréből harisnyákat, kalapokat; valamikor a nyúlszőrnek kilója 2 arany volt, de a selyemkalapok divatba jötte óta csökkent az ára. Befestett bundája mint prém tesz szolgálatot. Ajánlja ezt Bechstein bolhák ellen is, ha az ember úgymond mellére köti, mind oda gyülekszik a fekete sereg, és egy csomóban könnyebb velük elbánni.”

1931-ben azonban a nyúl bőrről már így emlékezik meg Éhik Gyula: „A nálunk is oly közönséges mezei nyúl (*Lepus europaeus* Pall.) bőre csak a nyersáru-kereskedelemben játszik szerepet. Prémet nem készítenek belőle, mert bőre egyrészt kidolgozva törekeny, másrészt szőre nem egyenletes dűlésű, sok benne az úgynevezett forgó, s így összevarráásra, minthogy nem szép, nem alkalmas. Szőréből kalapot készítenek.”

Emellett a hátsó nyúllábakat használták még tisztogatókefeként, sőt lábai a

táblaszivacs megjelenése előtt még az iskolákban táblatörlőként is szerepet játszottak.

Nyúl, amelynek agancsa van

Bár úgy tartják, hogy a fentebb már említett Egy Jeles Vad-kert tekinthető az első, magyar nyelvű állattani szakkönyvnek, ez az állítás csak fenntartásokkal igaz. Ugyanis e könyv csak részben és felettébb szubjektíven tartalmaz zoológiai leírásokat. Sokkal inkább egy közel száz évvel később megjelent könyvet, az 1801-ben Pozsonyban napvilágot látott, Földi János-féle Természeti História A' Linne Systémája szerént – Első Tsomó Az állatok országa című munkát tekinthetjük az első igazi magyar nyelvű állattani szakmunkának, amely remek képet fest arról, hogy a XVIII–XIX. század fordulóján Magyarországon mit tudtunk az állatokról. Földi könyvéből természetesen nem hiányozhat a mezei nyúl sem, ám ír egy igen különleges „változatáról” is: „Nevezetes az, hogy gyakran egészen különböző tartományokban és időkben találtak oly Nyúlak, mellyeknek homlokokon, valamint szinte az özeknek, két kis szarvak nőttek, tsak hogy kissebbek.” A szarvas nyúl leírása később több könyvbe is belekerült. Peregriny Elek 1852-ben megjelent Természettörténetében is olvashatunk róla: „A mezei nyulak közt néha a természetnek különös játéka mutatkozik. Néha ugyan is, de csak igen ritkán, szarvas nyulakat is találni. Szarvaik akkorák, mint az özbakéi; az ilyen nyulszarvakat mint ritkaságokat a természeti gyűjteményekben mutogatják.”

Vajon tényleg léteztek agancsos nyulak, csak már kipusztultak? Vagy egy sorba állíthatjuk az unicornissal, amelynek létezésében évszázadokig hittek? Nos, aligha kétséges, hogy a második megállapítás az igaz. Az első leírások az agancsos nyúlról az 1500-as évekből származnak. Az akkori különleges fejdísz viselő nyuszik trófeái királyok, hercegek, nemesek, egyszerűen a tehetős emberek akkor már felettébb divatos ritkasággyűjteményeiben kaptak helyet. Az ilyen kollektívák valós és hamisított tárgyaiért csillagászati összegeket fizettek a tulajdonosaik, így nem csoda, ha nem adódott valamilyen távoli országból érkező egzotikum, akkor a hazai erdő-mező lakóiból is lehetett pénzt csinálni. S a valóban torzán született élőlények mellett kreálni is lehetett ezt-azt: például nyúlfejből és özagancsból. Valószínűleg így születtek meg az agancsos

nyulak. Már az akkori preparátorok is értették a dolgukat, nem beszélve arról, hogy a vásárlók anatómiai tudása is kívánnivalót hagyott maga után. A XVII. században uralkodó Svéd Krisztina királynő gyűjteményében is volt ilyen furcsaság. Az agancsos nyulak még koruk legnagyobb természettudósait is becsapták. Még a híres Buffon is hitt a létezésében! Linné, úgy tűnik, racionálisabb gondolkodású volt – kezdetben ugyan hitt benne, de időskorára megmásította véleményét. 1817-ben egy Wildungen nevű vadászíró vállalkozott arra, hogy összegyűjtse az agancsos nyúlra vonatkozó híreket és véleményeket. Kiderült, hogy számos vadász szentül hitt ennek a csodalénynek a létezésében, ám 30 zoológus és referens biztos volt abban, hogy nem létezik, és csupán 3 szakember kételkedett kollégái véleményében. Mivel az agancsos nyúl jó pénzt hozott, mi sem természetesebb, mint hogy Amerikának is szüksége volt ilyen állatra! Nyuluk az volt, ha nem is a mezei, hanem – egyebek mellett – a szintén nagy testű szamárnyúl két faja (*Lepus californicus* és *L. alleni*), ám ők sajnos nem. Az ott élő szarvasfélék agancsa pedig, mérete miatt, nem illett rá a nyuszik fejére... De az amerikai céltudatosság és kitartás ismét győzedelmeskedett! Megalkották a Jackalope nevű állatot, amely a villásszarvú antilop szarvát viselte a homlokán. Persze most mosolyoghatnánk azon, milyen hiszékenyek is egyes emberek, amiért sokáig hittek az agancsos – és Amerikában a szarvas – nyúl létezésében. Ám gondoljunk csak a piltdown emberre! 1912-ben, Sussexben megtalálták az ember és a majom közötti „hiányzó láncszem”

koponya- és állkapocstörredékét. A leletet tudósok sokasága vizsgálta meg, akik olyannyira hinni akartak a létezésében, hogy csak 1953-ban derült ki, hamisítványról van szó – az agykoponya emberi volt, míg az átalakított állkapocs egy orangutáné. Hol van ehhez képest az agancsos nyúl?...

Kovács Zsolt

Irodalom:

- Dalmady Zoltán: Mendemondák a természettudomány köréből. Budapest, 1909
- Földi János: Természeti História A' Linne Systemája szerint. Pozsony, 1801
- Peregriny Elek: Természtörténet. Pest, 1852
- Kovács László: Lőporfüstös emlékeim. Túrkeve, 2014
- Miskolczy Gáspár: Egy jeles Vad-kert. Lőcse, 1702
- Dr. Éhik Gyula: Prémek és prémes állatok. Budapest, 1931
- Hanusz István: Az állatok világából. Budapest, 1890
- Hanusz István: Orvosságok az állatvilágból. Zoológiai Lapok, 1902/1., 2–3. o.
- Fehér Jenő: Időjós állatok és növények. Budapest, 1943
- Krenedits Ferenc: Állatok regevilága. Budapest é. n.
- O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások. Budapest, 1999
- Lakatos Károly: Vadászhit. Szeged, 1910
- Vásárhelyi István: Hasznos és káros vademlősök. Budapest, 1957

NISSAN INTELLIGENT MOBILITY

Innovation that excites

NISSAN NAVARA BÁRMILYEN LEGYEN IS A NAPOD

**160 000 KM VAGY
5 ÉV GYÁRTÓI GARANCIA**

A képek illusztrációk. Jelen hirdetésben közölt adatok és tények kizárólag tájékoztató jellegűek, nem minősülnek szerződéskötési ajánlatnak. Nissan Navarára 160 000 km vagy 5 év (amelyik előbb bekövetkezik) gyártói garancia vonatkozik. A tájékoztatás nem teljeskörű. A garanciával és az ajánlattal kapcsolatos további információkért érdeklődjön márkakereskedéseinkben vagy a www.nissan.hu weboldalon. Kombinált üzemanyagfogyasztás 6.3-7.6 l/100 km, és kombinált CO₂-kibocsátás: 167-199 g/km.

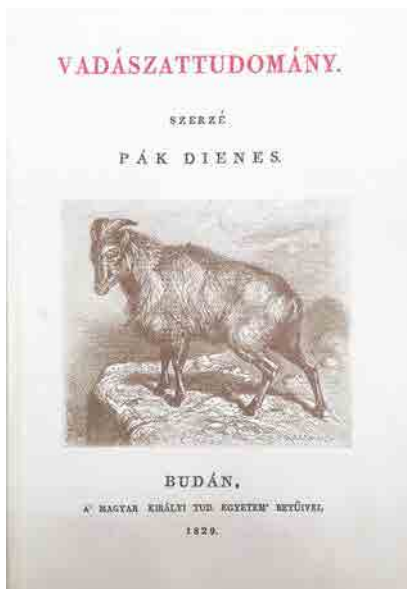
Ha a könyvespolcra NYÚLunk

A nyugati országokhoz képest csak nagyon későn, a XIX. században adták ki az első, magyar nyelvű vadászati szakkönyveket. Ennek egyik oka vélhetően a kereslet hiánya, amely nagymértékben összefüggött azzal, hogy szinte mindenki beszélt németül, s ekkor már számos német nyelvű, precíz és alapos szakkönyv volt a piacon.

Ennek fényében nem is nagyon csodálkozhatunk azon, hogy az első magyar nyelvű vadászkiadvány csupán 1829-ben látott napvilágot. Pák Dienes Vadászattudomány című könyve viszont mindenre kiterjedő igazi mestermű volt. E könyv ma szó szerint csillagászati összegekért cserél gazdát az aukciókon, nem véletlenül – ugyanis nem csupán egy nagy ritkaságról van szó, amely hű képet ad a XIX. század első felének

szaktudásáról, hanem ma is élvezetes, hovatovább hasznos (!), közel kétszáz esztendőes könyv. A szerzőről sajnos nagyon keveset tudunk. Talán 1806-ban született. Előbb a Békés megyei Szénáson, majd Károlyi György nagykárolyi birtokán dolgozott gazdasági felügyelőként, 1864-ben hunyt el.

Kétkötetes munkája, a Vadászattudomány jócskán megelőzte korát. Míg kiadásának idején az állattani szakkönyvek ontották a botorságokat és tévhiteket, Pák igen aprólékosan összegyűjtött minden fontos és valós vagy valószínű információt a vadászok számára. A könyv több oldalon keresztül foglalkozik a mezei nyúl természetrajzával, ahol is egyebek mellett ezt írja róla: „Nem lévén tán egy állatnak is több ellensége ’ üldözője, természete szerint igen félénk, ’ minden legkisebb zörrenettől megrezzen. Lány télben már január’ folytán kezd bakzani, ’ párzását nagy kergetőzéssel ’ marakodással folytatja. (...) Rendszerint több kan esik egy nőstény után, midőn annyira neki tüzesednek, hogy egymást keményen megtámadják. Ha két kan küzd, hátulsó lábaikra leülvén fejüket ’ derekukat egyenesen feltartják, ’ első lábaikkal

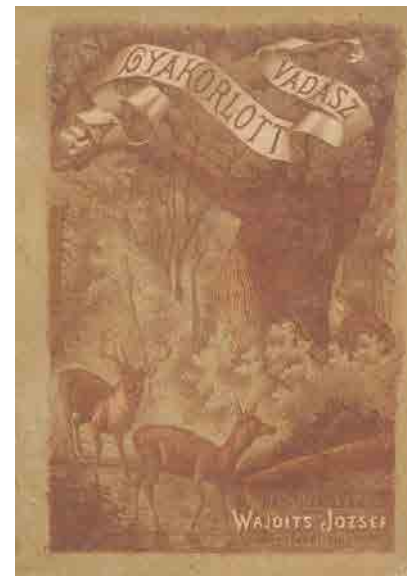

olly erősen csapdozzák egymást fültö-vön, hogy a’ csattogás 100 lépésnyire is elhallatszik.”

A szerző a könyv második kötetében részletesen foglalkozik a nyúl vadászatának módjaival is, ilyen volt például a „Nyúl-lesés”, a rémzsinórral való körülkerítés, a nyomkövetés a hóban, hajtóvadászat, kopókkal és agárral történő vadászat, hálós vadászat, dróthurok kihelyezése, a „Nyulat lóháton kutya nélkül elverni”, és végül a „Nyúlnak karvallyal való fogása”, amelyben a solymászatról ír, noha tény, hogy a karvalyt tévesen említi, lévén e ragadozó madár kis termete miatt aligha használható a mezei nyúl vadászatára. A szerző gróf Károlyi Györgynek ajánlja a könyvét, talán nem véletlenül, hiszen egy gazdasági felügyelő aligha tudta vállalni e kétkötetes munka kiadásának tetemes költségeit.

Egy gyakorlott vadász könyve

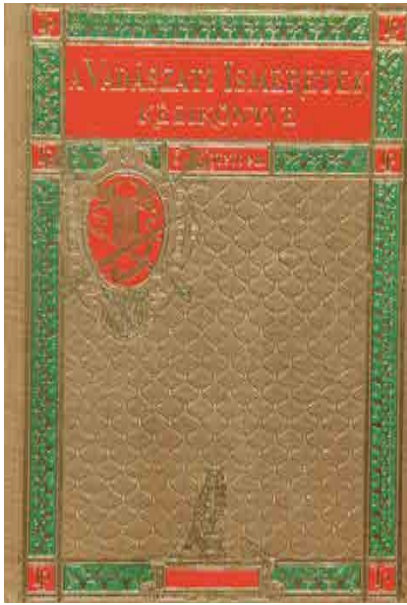
Pák könyve után alig-alig jelent meg komoly vadászati szakkönyv. Közülük kiemelkedik Ölvedy Károly munkája, A gyakorlott vadász, amely 1876-ban jelent meg Nagykanizsán. A szerzőről szinte semmit sem tudunk; annyi bizonyos, hogy a szombathelyi vadásztársulat felügyelője volt. Könyve a mai vadászok számára is számos megszívlelendő tanáccsal szolgál. A nyúl vadászat erdőterületen c. fejezetben például így fogalmaz a szerző: „Ha valaki vadászat-rendezőnek ajánlkozik, annak a vadak természetéről és azok sajátosságairól alapos ismeretekkel kell bírni, ki ezen ismereteket bírja, az vadásznak nevezheti magát; mert aki ezen sajátosságokat nem ismeri, az sok fáradsággal élvezi

eredményét.” A nyúl vadászat mezőterületen hajtókkal című fejezetben pedig így ír: „Belföldön több társas vadászatot voltam, de sajnosan kell megvallanom; – hogy öröm helyett csak bosszankodás volt az eredmény; oka ugyan csak abban rejlett, hogy a vadászat rendezését óvatlan vadászmester rendezte.”

Kézikönyv a vadászatról

1892 jelentős dátum a magyar vadászati szakirodalom történetében, ekkor jelent meg ugyanis egy átfogó, pompás munka, A vadászati ismeretek kézikönyve, három kötetben – legalábbis a címe szerint, mert a könyv voltaképpen négy kötetben látott napvilágot. Szerzői Bölcs házai Belházy Jenő (1838–1906) magyar királyi erdőtitkár, Szécsi Zsigmond (1841–1895) magyar királyi erdőtanácsos és akadémiai rendes tanár, valamint Illés Nándor (1836–1907) magyar királyi főerdőmester, szakíró,

akinek haláláig kétszáznál is több írása látott napvilágot.

Természetesen A vadászati ismeretek kézikönyvében bőven olvashatunk a mezei nyúlról is, például külön fejezet foglalkozik a mezeinyúl-állomány gondozásával, a vadászati módokkal, s a mű hosszú fejezetet közöl a nyúl természetrajzáról, kiváló grafikákkal, például a nyomairól.

Egyebek mellett érdekesek az alábbi megfigyelések: „A nyúl sajátosságaihoz tartozik továbbá, hogy vizet nem iszik soha; hegyen fölfelé gyorsabban fut, mint lefelé, mert hátulsó lábai hosszabbak, s ugrásra vannak alkotva. A nyúl, míg meg nem zavartatik, járását pontosan be szokta tartani, a miért is lesben löni könnyű. (...) Nyáron és ősszel a meleg déli órákban oly közel bevárja az embert, hogy vaczkából ki lehet rúgni. (...) Az már többször észleltetett, hogy az ebek által szorított nyúl nyájak közé

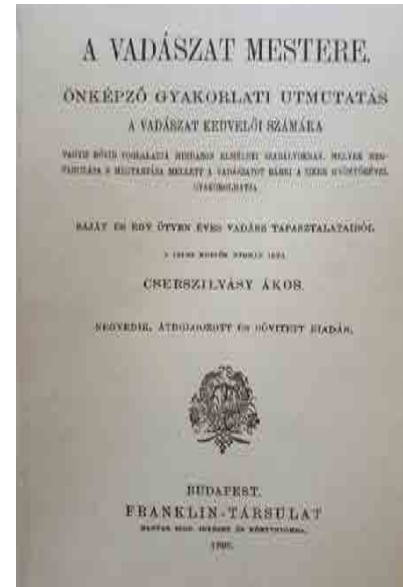
vagy róka- és borzlyukakba, sőt görbén álló fákra és magasabb tuskókra menekül.”

A vadászok költője, a költők vadásza

A vadászat mestere című könyvnek nem csak szakmai, hanem irodalmi értékei is vannak. A borítón szereplő Cserszilvász Ákos ugyanis voltaképpen a jeles költő, Vajda János (1827–1897) írói álneve. Vajda a természettel és a vadászattal már gyermekkorában megismerkedett, nem csoda, hogy költészetében is jelen van a természet olthatatlan szeretete. A Vadászat mesterében is költőien fogalmaz, írása nem pusztán szakszöveg, hanem egyúttal vérbeli irodalmi alkotás is. Érdeemes idézni egy részletet abból, ahogy a mezei nyúlról írt.

„A mi az apró pénz az életben, mindenes a cselédség közt, kinek mindenki parancsol, az a szerep jutott a nyúlknak.

Ez a vadország birkája, azon különbséggel, hogy inkább félénk, mint ostoba; az, melyet majd minden állat üldöz, az utolsó szőri szarkáig és menyétig, és még sem pusztul ki soha. (...) Az erdőben kisebb bokrok, túskefajok hegyeit csipkedi, melyek a hóból kilátszanak. Egy lesvadászt szinte megfagyasztott egy ilyen nyúl egy kemény téli éjszakán. Mintegy száz lépésnyire hozzá látott az éhes nyúl egy túskebokorhoz, és azt rágni kezdte. A vadász nem bízott ennyire a fegyveréhez, s várta, hogy majd közelebb jön lövésre. Azonban ő kelme ott mulatott vagy két óra hosszat, midőn már a szegény leső puskás szinte már megdermedett. Végre is rálőtt, s természetesen – eltalálta, mert hiszen különben hogyan csattanna az adoma?!”

A vadászat mestere nagy sikert aratott, 1859-ben, majd 1870-ben, 1880-ban és 1896-ban is megjelent. Sőt reprint kiadása ma is viszonylag könnyen beszerezhető.

Ma is haszonnal forgathatjuk

1899 ismét a hazai vadászati szakkönyvkiadás aranybetűs ünnepe. Ekkor jelent meg ugyanis Diezel–Mika Az apróvad és vadászata című, 724 oldalas munkája. Az eredeti, német nyelvű könyvet dr. Mika Károly fordította és dolgozta át a hazai viszonyokra. Nem volt egyszerű feladata: „Aggódással kezdettem a munkához, mert már előre sejtettem a nehézségeket, melyekkel meg kellett küzdenem; de tudatára csak akkor jöttem, amikor a munka már folyamatban volt. Az idegen vadászati kifejezések által kiszorított s már régen feledésbe ment vadászati műszók összekeresése, a németesen használtaknak

új magyar műszókkal való kicserélése majdnem kivihetetlennek látszott. (...) Vajjon mennyire sikerült czélt érnem, azt az elfogulatlan s a nehézségekkel számot vető olvasóközönség van hivatva elbírálni: de érzem magam is, hogy habár a magyar vadászati terminologia ügyét egy lépéssel előbbre is vittem, azért a nehézségeket leküzdenem úgy, miként azt óhajtottam, s mire teljes erőmből törekedtem, nem sikerült.” Később azonban több kritika érte a fordítást azért, mert mégiscsak sok germanizmus maradt benne, az utódoknak volt mit gyomlálgatnia.

Mika Károly 1855-ben született Brassóban. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1878-ban Kolozsvárott doktorált. 1884-től 1902-ben bekövetkezett haláláig a soproni főreáliskolában tanított.

Könyve 772 oldalon, több ábrával is bemutatja a mezei nyúl természetrajzát, óvását és vadászatait. A legfőbb célja az: „Szégyellni kellene magamat, ha ezen fejezetben nem írnék másról, mint arról, hogyan lehet ezen szegény, amúgy is eleget üldözött állatot hatalmunkba keríteni, s ami ezzel egyre megy, kevesbbíteni. De ez nem is szándékom, czélom inkább, tekintve ezen vadnak jövedelmezőségét, az, hogyan lehetne ezt legczélszerűbben kihasználni és szaporodását a lehetőség szerint előmozdítani.”

Az apróvad és vadászata nagy sikert aratott, olyannyira, hogy nem sokkal később (évszámmegjelölés nélkül) ismét kiadták, mégpedig némiképp újra átdolgozva. E vastag, gazdagon illusztrált műre azonban nem futotta mindenkinek, így egyes részeit külön-külön is megjelentették. 1912-ben adták ki 150 oldalon Diezel–Mika:

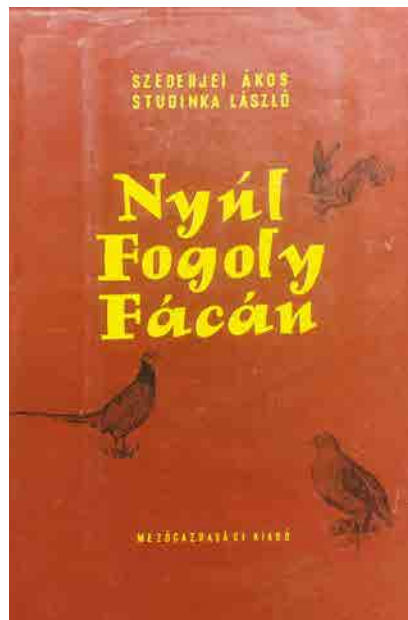
Az őz és a nyúl természetrajza és vadászata című könyvet, megjelölve, hogy különnyomat az Apróvad és vadászata 2. kiadásából.

Természetesen a tárgyalt időszakban több olyan könyv is megjelent, amely, ha kisebb terjedelemben is, de foglalkozott a mezei nyúllal. Később az első világháború és az azt követő esztendő visszavetették a vadászati szakkönyvek kiadását is; az ilyen jellegű írások és megfigyelések inkább a vadászati folyóiratokban, illetve a népszerű Vadászati útmutatókban jelentek meg.

Átfogó mű az apróvadfajokról

Szederjei Ákos és Studinka László közös művét, a Nyúl, fogoly, fácán című könyvet 1957-ben adták ki először, majd a javított kiadás 1962-ben jelent meg. Mint a címből is látszik, a két elismert szakember a vadászható apróvadfajokról gyűjtötte össze 310 oldalon a

vadgazdálkodásban hasznosítható fontos ismereteket. Szederjei Ákos Erdélyben, Szeleshután született 1911. április 13-án, erdészcsalád leszármazottjaként. 1936-ban Sopronban erdőmérnöki oklevelet szerzett, így nagyapja és édesapja után harmadik generációs erdőmérnökként kezdte meg pályafutását. Írásainak számát 600 körülire becsülik, emellett megjelent 13 magyar és 12 idegen nyelvű könyve. 1991-ben bekövetkezett haláláig aktív író, tanár és lelkiismeretes vadászember. Studinka László 1918. január 16-án, Kompolton született. Kisgyermekkorától folyamatosan vadászott, 11 éves korában jelent meg első írása a Nimródban. 1955-től az Állami Gazdaságok Főigazgatóságánál dolgozott vadgazdasági főelőadóként, ahol döntő szerepet játszott az állami vadászterületek megszervezésében, valamint fejlesztésében. 1956 után a Lábodi Vadrezervátum vezetője, innen

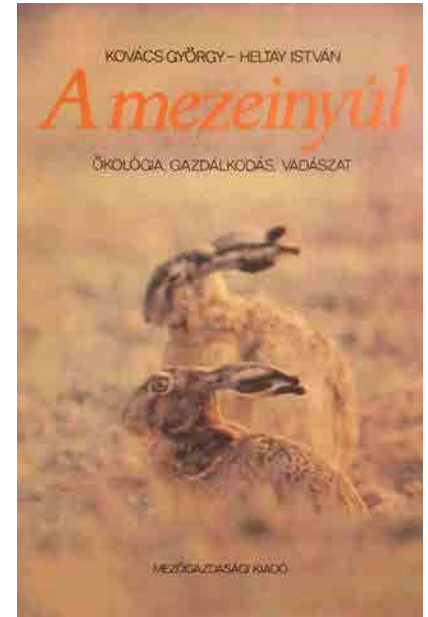

került át a Gemenci Állami Erdő- és Vadgazdasághoz. Részt vett a 1971-es Vadászati Világkiállítás szervezésében. Számos írása jelent meg magyar és német nyelven.

A fényképekkel és illusztrációkkal ellátott mű ma is ajánlott irodalom a vadgazdálkodásban tevékenykedők számára. A világháborút követően az első komolyabb, részletekbe menő leírás, amely átfogó képet ad a benne foglalt fajok, így a mezei nyúl természetrajzáról, állománykezeléséről és hasznosításáról. A könyv megírásának időszerepe bevezetőjében olvasható, mégpedig „...elsősorban a nyúl, fácán és fogoly gazdasági jelentősége: kitűnő húsup, a lelövési díjakból elérhető bevétel, az élő vad eladásából származó jövedelem, végül – a leglényegesebb, de a legkevésbé értékelt előny – a fogoly és a fácán erdő- és mezőgazdasági haszontétele, amit az állati és növényi kártevők pusztításával hajtanak.”

Mindent a nyúlról

Kovács György és Heltay István könyve ez idáig két kiadást élt meg: az első 1985-ben, a második 1993-ban jelent meg A mezei nyúl címmel. Az első olyan könyv hazánkban, amely kizárólag a mezei nyúl természetrajzával, vadászatával és a vele való gazdálkodás alapjaival foglalkozik. Kovács György 1951-ben született Budapesten. A Gödöllői Agrártudományi Egyetemen szerzett mezőgazdasági mérnöki, majd vadgazdálkodási szakmérnöki diplomát. Számos tudományos publikáció és könyv szerzője és társszerzője vadbiológiai témákban. Heltay István 1945-ben született Jászárokszálláson.

Gödöllőn agrármérnökként végzett, majd kutatóként folytatta pályafutását, később Heves, majd Pest megye fővadásza, elismert vadbiológus és kutató, számos tanulmány és szakkönyv szerzője, minisztériumi vadászati főosztályvezető és az Országos Magyar Vadászkamara első elnöke volt. Széles és tartalmas életutat bejárt, elismert és köztiszteletnek örvendő szakember volt, és ekként tevékenykedett egészen 2016-ban bekövetkezett haláláig. Kidolgozta, majd évekig koordinálta a rókával kapcsolatban a veszethesség elleni országos immunizációs programot.

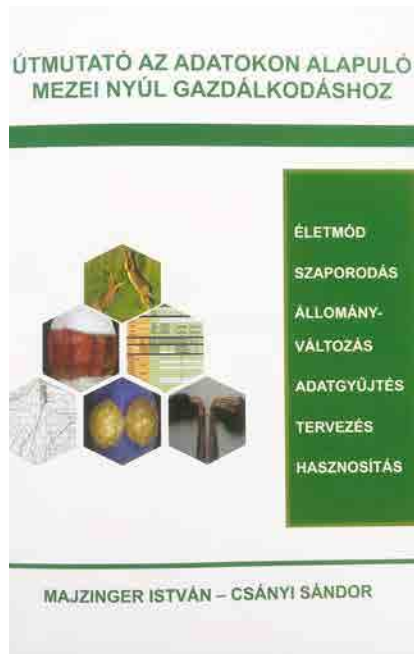
A szerzők összefoglalóan dolgozták fel a könyvben azt a gazdag és sokrétű ismeretanyagot, amelyet a mezei nyúlról a neves szakemberek itthon is, külföldön is leírtak. Az első kiadásban számos, ma is aktuális megállapítást tettek, és a következőképpen írtak a mezei nyúl hasznosításáról:

„Tudjuk, hogy az adott helyzethez igazodó hasznosítás a vadgazdálkodásban nem könnyű feladat, mégsem tekinthetünk el ettől a törekvéstől, hiszen a kihasználatlan lehetőségek legalább olyan veszteséget jelentenek, mint a túlzott hasznosításból származó következmények.”

A legújabb tudományos értekezés

Majzinger István – Csányi Sándor: Útmutató az adatokon alapuló mezeinyúl-gazdálkodáshoz a legutóbb megjelent kiadvány, mely a mezei nyúl gazdálkodásával foglalkozik. Majzinger István az agrártudományok doktora, a Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kara Állattudományi és Vadgazdálkodási Intézetének vezetője, számos magyar és idegen nyelvű publikáció szerzője, társszerzője. Csányi Sándor egyetemi tanár, a Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetének igazgatója, nemzetközi szinten elismert vadbiológus, nevéhez fűződik többek között a vadgazdálkodási tájak és tájegységek, valamint a vadgazdálkodási tervezési rendszer kialakítása és az Országos Vadgazdálkodási Adattár létrehozása és működtetése.

Az útmutató a legfrissebb, 2017-es kiadású, mezeinyúl-gazdálkodással foglalkozó tanulmány, mellyel a szerzők célja „...a tudomány és gyakorlat közötti távolság áthidalása, ezáltal a mezei nyúl érdekében a rendelkezésre álló kutatási eredményeken alapuló elméleti tudás vadgazdálkodók számára való rendelkezésére bocsátása”. Az útmutató számos illusztráción és képen, lépésről lépésre szemlélteti az olvasó számára azokat a gyakorlati fogásokat

és módszereket, melyek a megalapozott mezeinyúl-gazdálkodás alapjainak lefektetéséhez szükségesek. Az útmutató szemléletes és kiemelkedő részletességgel bír az eddig napvilágot látott szakirodalomhoz képest.

A mezei nyúlról szóló szakirodalom áttekintése során több hazai és nemzetközi publikációt lapoztunk át. Érdeemes megemlíteni még az Izrael Gábor által szerkesztett A vadgazdálkodás fejlesztése című sorozat vagy a Csányi Sándor szerkesztésében évről évre megjelenő, Vadbiológia című, a legfrissebb hazai vadbiológiai kutatási eredményeket feldolgozó kiadvány, illetve az Országos Magyar Vadászkamara kiadásában 2003 óta megjelenő, A vadgazdálkodás időszerű kérdései című kiadványsorozat mezei nyulak részéről.

Kovács Zsolt és Berger Andor

EZ A LAP JÁR ÖNNEK!

www.vadaszlap.hu

Kíméletes vadászat

Kíváncsi vagyok, kitalálják-e, melyik kutyafajtára gondolok! Olyan gyors, mint tonhal a vízben, strucc a földön vagy fácán a magasban, ám mégis lassúbb, mint angol „rokonai”... Nos, mely négy lábúakra gondoltam?

A magyar agár, amely fajtát 1966-ban nyilvánította önállóvá a Nemzetközi Kynológiai Szövetség, ismertebb nevén az FCI. Persze ezek a kecses, szemrevaló ebek már vagy tizenötezer esztendeje tevékenykednek az ember hű társaként, főként őrző-, illetőleg vadászkutyaként. Igen, az agarak különféle körversenyeken való szerepe csak az utóbbi évszázadokban került előtérbe, főként a célirányos tenyésztés révén, amely hatásairól hosszan lehetne vitatkozni...

Ezek a kutyák a génjeikbe kódolt ösztönük révén villámgyors vadászok, hiszen képesek akár 70 kilométer per órával is száguldani. Dr. Patay Pál készített egy mérést, amely szerint a leggyorsabb agár összesen tizenegy másodperc alatt kapott el egy menekülő nyulat. (A leglomhább négy perc körül teljesített.) Szaglásuk gyengéként jellemezhető, viszont szemükkel kiváló megfigyelők, legalább annyira, mint a napraforgótáblán lustán álldogáló vadászt – egy szívdobbanás alatt – kiszúró örvösök... – Ezeket a kutyákat inkább hosszútávfutóként, nem pedig sprinterként kell elképzelni – magyarázza a fajta mentésével és tenyésztésével már negyven esztendeje foglalkozó Keresztes János, hazánk legöregebb civil egyesületének (1835 óta létezik), az Országos Agarász Egyesületnek (OAE) elnöke. – A vadászat során folyvást keresik is a vadat. Azonban, ha a zsákmányállat – például egy mezei nyúl – képes előbb takarásba érni, mint hogy az agár megfogná, úgy egy jól képzett kutya azonnal

abbahagyja a hajszolását. És még vannak, akik nem tartják sportszerűnek ezt a hagyományokon alapuló vadászati módot...

A példában említett apróvadra már az ókori Egyiptomban is használták az agár típusú kutyákat, de nem kell ennyire messzire visszatekernünk az idő képzeletbeli kerekét ahhoz, hogy szemléletes vadászati példáról olvassunk! Benkő Pál minisztériumi főtanácsos 1935-ben írt az agarászatról mint olyan gazdasági tevékenységről, amelynek révén százas nagyságrendű nyúlterítékeket – így pedig szép bevételt – lehet elérni. Megemlékezik arról is, hogy ennek az aranykornak akkor áldozott le, amikor a földesurak engedélyezték a cselédségnek, hogy vadkarelhárítás gyanánt meghajtsák a különféle területeket – például almaligeteket vagy krumpliuültvényeket –, mert drágább volt tízhektárnyi földet bekeríteni, mint agárral meghajtani. Benkő Pál feljegyzése alapján a vadkarelhárítás sikeres volt, ugyanis beszámolójában arra panaszkodik, hogy a cselédek vadkarelhárításai révén a több százas terítékből már csak 20-30 nyúl maradt egy-egy agarászatra, amelynek egyébiránt napjainkban is komoly vadgazdálkodási szerepe lehetne, például a már említett vadkarelhárításban.

– Ha valamelyik területet agárral meghajtatják, akkor oda a nyúl egymár nem megy vissza – magyarázza a témával kapcsolatban Keresztes János. Főként a napraforgóvetések kapcsán lehet hatásosan dolgozni ezekkel a

kutyákkal, ha jó időben, céltudatosan vetjük be őket. Akkor kell ugyanis ezekkel az ebekkel a védendő kultúrát bejárni, amikor a napraforgó szikleveleiben (április közepe–vége) kárt tehet a nyúl, ugyanis rágásával a teljes növényt elpusztíthatja. Ha azonban agárral elriasztják, akkor öt, de akár csak tíz nap múlva merészkedik vissza az érintett revírrészre, amikor a növény már „kinő a szájából”. Az agarakat a napraforgó mellett ugyancsak eredményesen lehet a csemetekertek vagy gyümölcsösök esetében használni. Az OAE elnöke mindezek elmagyarázása után egy igen „extrém” erdélyi esetet is elmesél:

– Egyik ismerősömnél több pásztor-kutya és egy magyar agár vigyázza a telket. Mint ahogy az arrafelé történni szokott, farkasok jártak az aklok környékén. A kutyák többsége megelégedett az ordások elkergetésével, de az agár addig hajtotta őket, amíg takarásba menekültek. Az elmondás szerint valami megmagyarázhatatlan riasztó hatása lehet az agárnak a vadra, mert ezek után hosszabb ideig nem tapasztaltak az esztenák környékén farkast...

De térjünk vissza a vadászatra! Mezei nyúlra mindig összeszokott párban kell a kutyáknak vadászniuk azért, mert ha nem így tesznek, akkor csak akadályozzák egymást a mozgásban, így pedig a vadászból értelmetlen vadúzás válik. A párban engedett kutyákat úgynevezett corkáról (páros agáreresztő szíj) engedik, amelynek révén az agarász ugyanabban a pillanatban engedi útjára a két ebet. Az indítási távolságtól függően kezdenek bele a vadászatba. Mindkét kutya tisztában van a másik adottságaival, így például gyorsaságá-

val és ügyességével, ezt a tudást pedig igyekeznek kihasználni. Az egyik agár mindig előrébb tart, mint a másik. Vadászat közben a nyulat úgynevezett szűkülő kürtő formában próbálják szorítani. A vad általában egy utolsó erőfeszítést tesz a menekülésre – ami jellemzően hirtelen irányváltoztatás –, így az esetek többségében a hátrébb tartó kutyának van lehetősége egy jól irányzott harapással kíméletesen elejtenie, merthogy az agár fogazata bizony képes minderre.

Fontos megemlíteni, hogy a mezei nyúlra történő agarászat szelektáló vadászat, ugyanis a kutyák a már említett kiváló látásukkal azt a „tapsifülest” nézik ki maguknak, amelyet mozgása, színe vagy viselkedése alapján gyengének ítélnek, mert valamiért kilóg a sorból. Egyes vélekedések szerint bármennyi nyúlra akárhány agarat ráengedhetünk, mégis mindegyik kutya ugyanazt a vadat fogja üldözőbe venni!... Érdemes tehát elgondolkozni: puskával lehet így szelektálni?

A mezei nyúl vadászata mellett igen eredményesek ezek a villámgyors kutyák a rókák „ellen” is. Vadgazdálkodási jelentőségük főként azokon a helyeken nő meg, ahol nem lehet puskával gyéríteni a vörös bundás ragadozókat, így például a lakott területeken, zárt kertekben. Nagyon eredményesek lehetünk az év eleji koslatáskor vagy a nyári időszakban, amikor a fiatalok az éhségtől és a bolhaktól gyötörve elhagyják a kotorékot, és a nyílt mezőn vagy az útszéleken keresik az élelmüket.

Vadászatuk során mindenképpen számolni kell a felnőtt rókák hihetetlen életrevalóságával, éberségével, „ravaszságával”. Ha a mezőn látjuk meg

a vadat, akkor számításba kell venni, hogy a ravaszdí több mint valószínű, hogy már meglátta az agarászt és a kutyáit (rókára is corkáról kell az agarakat engedni), így cselhez folyamodik. Úgy tesz, mintha nem is a kotoréka felé igyekezne. Nagy kerülőkkel közlekedik, és igyekszik mihamarabb a védelmet nyújtó takarásba húzódni, hogy lerázza üldözőit. Igen eredményes lehet az agarász, ha ismeri a kotorék hollétét, és egy másik társa kutyákkal elvágja a róka menekülési útját.

A vadat az otthonából való ugratással is terítékre lehet hozni. Ekkor jellemzően két forgatókönyv történhet. Ha az agarak elé egy gyenge egyed kerül, akkor azt jellemzően menekülés közben utoléri, „birkóznak” vele, majd egy harapással terítékre hozzák. Mindehhez viszont arra van szükség, hogy az agár mindenképpen gyors, fordulékony és rókához szokott legyen. Ha agreszív kanrókával vagy szoptatós szukával találja magát szemben a kutya, akkor számítani kell a vad szembefordulására. A játszma azonban ennél a pontnál el is dőlt, ugyanis a rókának mindenképpen fel kell néznie a kutyára, amely ekkor ösztönszerűen torkon ragadja, s egy

határozott harapással már el is ejtette. Az agarászat világába bepillantást engedő cikk végén, úgy érzem, fontos megemlíteni, hogy bár az 1996. évi LV. tv. (Vtv.) törvény legutóbbi módosítása, a 2015 novemberében elfogadott új vadászati törvény engedélyezte a magyar agárral történő vadászatot mezei nyúlra, rókára és aranyakálra (utóbbi vadfajról igen kevés tapasztalat áll rendelkezésre, így nehéz róla bármit is írni), a gyakorlatban nincsenek meg a tevékenységet legalizáló intézkedések. Jelenleg még nem lehet agarászvizsgát tenni, sem a kutyák számára kötelező vadászati alkalmassági vizsgát teljesíteni. Reméljük, hogy a közeljövőben erre már sor kerülhet. Azért is aktuális lenne, mert 2018-ban volt épp 70 éve, hogy Magyarországon betiltották az agarászatot. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a tevékenység nem csak vadgazdálkodási és vadászati szempontból jelentős, hanem kulturális, hagyományörző, örökség-gondozó jellegű is. Mielőtt tehát előítéleteket állítanánk fel vele kapcsolatban, inkább tájékozódjunk!

Kókai Márton
fotók: Bathó Henrietta

Nyulas finomságok

Mezei nyullal foglalkozó írásaink végén mi mással is zárhatnánk a sort, mint Keresztúri Gábor séf ajánlásával. Receptjeit bátran próbálják ki egy sikeres nyúl-vadászat után.

Apró trükkök, hogy a konyhában is eredményesek legyünk. A nyulat egyben is elkészíthetjük, de szét is bonthatjuk.

Combok, lapocka: Ezeket az ízületek mentén ügyesen le lehet választani, vadashoz, rántani, sütni. Egytálételekben a legjobbak. Pörköltbe és raguba is fel lehet használni, de oda majd a maradékot tesszük.

Gerinc, filé: A nyúl legfinomabb része – ezt bizony nem szabad összevagdogni, csak leemelni a gerinccsontról, és rozéra sütni, ahogy van! Esetleg kicsit megtűzdelni szalonnával. Óvatosan vele, mert könnyen kiszárad, nem kell sokáig sütni!

Bordák, lábszárak, belseg: Remek pörköltet, ragukat lehet ezekből a látszólag csak csontot tartalmazó részekből készíteni, de mindenképpen hagyjuk hosszú lére, mert a csontok remek ízeket áztatnak a tunkolnivalóba.

Máj: A nyúl mája nagyon finom, puha, érdemesebb előételnek kirántani vagy megpirítani az aprólékkal, esetleg a többi belseggel összevagni raguba vagy levesbe.

SÜLT NYÚLCOMB ERDEIGOMBA-MÁRTÁSSAL, HÁZILAG KÉSZÍTETT BURGONYAKROKETTAL

Hozzávalók [4 személyre]

A burgonyakroketthez

- 50 dkg burgonya
- 2 db tojássárgája
- 8 dkg finomliszt
- 5 dkg zsemlemorzsa
- só, ízlés szerint
- szerezsendió, ízlés szerint
- 3 dl napraforgóolaj

A sült nyúlcombhoz

- 1,5 kg nyúlcomb
- 1 kis fej vöröshagyma
- 1 közepes zöldpaprika
- 1 db piros kaliforniai paprika
- 1 nagy paradicsom
- 4 gerezd fokhagyma
- só, ízlés szerint
- citrombors (vagy fekete bors), ízlés szerint
- 2 szál rozmaring (friss, esetleg szárított)
- 1 dl fehérbor (száraz)
- 1 db hegyes erős paprika (ízlés szerint)
- 2 ek napraforgóolaj

Az erdeigomba-mártáshoz

- 2-3 újhagyma
- 25 dkg szegfűgomba
- 1 gerezd fokhagyma
- 5 dkg vaj kevés olívaolaj
- 1 kk tárkonyecet
- 1 dl fehérbor
- 1 ek mustár
- só, bors
- kb. 1 dl tejszín
- ½ csokor petrezselyem

1. A burgonyát héjában megfőzzük, tálban áttörjük. Hozzáadjuk a tojások sárgáját, a lisztet, ízlés szerint a sót és az őrölt szerezsendiót. Villával jól összedolgozzuk, 5 percet pihentetjük, majd meglisztezett gyúródeszkán ujjnyi vastagságú hengereket gyártunk belőle, és 2-3 cm-es darabokra vágjuk. Zsemlemorzsaiban megforgatjuk őket, és forró olajban aranybarnára sütjük.

2. A húst lehártázzuk, jól átmosuk, besózzuk. A hagymát felaprítjuk, majd olajon vagy zsíron megdinszteljük. Belevágjuk a zöldpaprikát is, egy darabig még fonnyasztjuk, majd beletesszük a húst. Megborsozzuk, ráöntjük a bort, és lefedve pároljuk. Ha a hús már félig megpuhult, beletesszük a feldarabolt paradicsomot, zúzott fokhagymát és a rozmaringot. A felcsíkozott kaliforniai paprikát csak a végén tegyük hozzá, hogy kicsit ropogós maradjon. Addig sütjük, míg megpuhul, de lesüthetjük zsírjára is, hogy piros színt kapjon. Finom, sűrű szaftja lesz.

3. A hagymákat felkarikázom. Az olívaolajon felolvasztom a vajat. Erre jön a hagyma, melyet néhány percig dinsztelek. Utána mehet rá a jól megmosott gomba is, további 5-6 percre. Beletesszük az ecetet, a fehérbort és – ha igényel – kevés hús- vagy zöldséglevet (a nyúl sütésekor keletkezett pecsenye levét) is teszünk hozzá. Folyamatos kevergetés mellett, elforraljuk belőle az alkoholt. Ezután mehet bele a mustár, a fűszerek, végül a főzőtejszín. Néhány perc után szépen besűrűsödik. Tetejét megszórjuk apróra vágott zöldpetrezselyemmel.

Tipp: A mártás kiváló sült húsok, pecsenyék mellé, de akár egy kis tésztával önálló ételként is fogyasztható.

VADAS NYÚLCOMB KNÉDLIVEL

Hozzávalók [4 személyre]

A knédlihez

- 500 g finomliszt
- ½ tk cukor
- 1 tk só
- 1 db tojás
- 25 g friss élesztő
- 150 ml víz (langyos)

A vadas nyúlcombhoz

- 4 db nyúlcomb
- 3 db babérlevél
- 4 szem borókabogyó
- 1 fej közepes vöröshagyma
- 5 szál közepes sárgarépa
- 1 db közepes zeller
- 3 dl tejföl
- 5 dkg finomliszt
- 3 ek mustár
- 2 kk só
- 2 kk ételízesítő
- bors ízlés szerint
- cukor, ízlés szerint (kb. 2 ek)
- 4 dl víz

1. Az élesztőt feloldjuk a cukorral elkavart vízben, majd kb. 20 percig állni hagyjuk. A lisztet elkavarjuk a sóval, majd hozzáadjuk a megfuttatott élesztőt és a tojást, és sima tésztává gyúrjuk; ha szükséges, adunk hozzá még egy kis vizet. A tésztát letakarva, meleg helyen, kb. 60 percig kelesztjük. A tésztát 2 egyenlő részre osztjuk, és henger alakúra formázzuk. Egy nagy lábasban sós vizet forralunk, a knédliket beletesszük, és közben megforgatva, 20–25 percig főzzük. A kész knédliket a vízből kiemeljük, cérnával szeletekre vágjuk.

2. Nagyobb fazékban feltesszük főni a húst a zöldségekkel, fűszerekkel, vöröshagymával. Annyi vizet öntünk rá, hogy ellepje. Egy óra múlva megszurkáljuk a hússzeleteket; ha megpuhult, kiszedjük egy tátra. Ilyenkor kidobjuk a vöröshagymát, a babérlevelet és a borókabogyót. A zöldségeket botmixerrel összeturmixoljuk. A tejfölt kikeverjük a mustárral és a liszttel, majd 2 merőkanál zöldséges lével. Az egészet szűrőn át beleöntjük a fazékba, így nem csomósodik össze. Majd visszarakjuk a combokat. Még 20 percig főzzük. Ha túl sűrű, tejjel lazíthatjuk; ha híg, még rakhatunk bele lisztet.

Jó főzőcskét kívánok mindenkinek!

Keresztúri Gábor
séf

20 éves a Vadászkamara

Az 1990-es évek kaotikus társadalmi, politikai viszonyai nem hagyták érintetlenül a vadászatot sem. Ezért nagy volt a várakozás a vadászok körében helyzetük tisztázására, jövőjük egyértelműsítésére, ráadásul a társadalomban rendkívüli vadászellenes hangulat alakult ki. Ezért fogadta a vadásztársadalom nagy része kifejezett örömmel a konszolidáció lehetőségét, a vadászat és a vadászok helyzetét hosszabb időre, magas szintű jogszabályokkal rendező szándékot, az 1996-os vadászati és az 1997-es vadászkamarai törvényt.

Az 1996. évi, LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról; két sarokpontja: egyrészt „A vadászati jog – mint vagyónértékű jog – a földtulajdon elválaszthatatlan részeként a vadászterületnek minősülő terület tulajdonosát illeti meg”, másrészt „Vadászterületnek minősül – hasznosítási formájától függetlenül az a földterület, valamint vízfelület, amelynek kiterjedése a háromezer hektárt eléri.”

Az 1997. évi XLVI. törvény az Országos Magyar Vadászkamaráról pedig a vadászok helyzetét rendezi. A sarokpont itt is egyértelmű: az a kamarai tag, akinek vadászjegye van. A vadászkamarai tagság tehát kötelező a vadászni szándékozó számára.

E jogszabályok szakmai alaposágát, a várható társadalmi változásokhoz is

igazodó, rugalmas tartalmát mutatja, hogy időközi módosítással, de ma is, húsz év után is hatályosak.

A földművelésügyi miniszter 1997-ben összehívta azokat az érdekképviseleti szervezeteket, „...amelyek a törvényi előírás alapján jogosultak voltak az Országos Magyar Vadászkamara megalakulását szervező Országos Előkészítő Bizottság munkájában részt venni.” Ezek – az Országos Magyar Vadászati Védegylet, a Magyar Bérkilövő és Független Vadásztársaságok Országos Szövetsége, a VADCOOP Vadásztársaság, a Rábaközi Vadászszövetség.

Dr. Házás József országgyűlési képviselő nyújtotta be a törvénytervezetet, amelyet a Parlament 1997. május 27-én fogadott el. Ezzel megszületett a vadászat kereteit, működését meghatározó jogszabályi feltételrendszer.

Az idősebb vadászok emlékezhetnek rá, hogy a kamarai törvény nem vert nagy hullámokat a civil lakosság körében, a vadászok körében viszont voltak fanyalgó, sőt ellenérzéseket kifejező vélemények is. A leggyakoribb kifogás a kötelező tagság ellen fogalmazódott meg – inkább érdem legyen a tagság, ne előírás, a kényszerítésről nagyon rossz korábbi tapasztalatok vannak; újabb sarcot rak a vadászok vállára; antidemokratikus; sürgető bevezetésével kapkodás tapasztalható; nincs szükség

két szervezetre (Országos Magyar Vadászati Védegylet és Országos Magyar Vadászkamara); a hivatásos vadászok részére elég lenne egy szakszervezet; főleg, mert eddig is megvoltunk nélküle, mégis világhírű lett a magyar vadgazdálkodás.

Voltak persze a beteresztőkön túl is pártolói. Pozitív véleményként merült fel a két intézmény párhuzamos tevékenysége, hiszen önálló, saját funkcióik vannak, különbözőségük miatt viszont jól kiegészítik egymást; várakozás mutatkozott a jobb érdekvédelem, az egységesebbé váló vadásztársadalom, a minőségi utánpótlás lehetőségét nyújtó, a vadászkerölcs térnyerését is garantáló jövő iránt, hiszen sok az új vadász, etikai és szakmai felkészítésük fontos feladat. Egyértelmű és jelentős az a segítség, ami ezzel a hivatásos vadászok számára nyílik anyagi, jogi, általános megbecsülésük terén.

A szervezet első küldöttközgyűlése 1997. október 29-én, a METESZ székházban, 146 küldött jelenlétében (küldöttek száma 169) megválasztotta tisztségviselőit: elnök lett *dr. Heltay István*, alelnökök *dr. Házás József* és *Feiszt Ottó*, főtitkár *Pechtol János*; a

Első küldött közgyűlés, 1997

Jogi Bizottság elnöke *dr. Székely István*, a Kulturális Bizottságé *Rácz Gábor*, a Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottságé *dr. Bod Lajos*, az Etikai Bizottságé *dr. Bárándy Péter*, a Felügyelőbizottságé *Imre János*, a Pénzügyi Bizottságé *dr. Székely László*.

Az elnök rövidesen elkészítette „ars poeticájának” is tekinthető vízióját „A vadászat és a vadász szerepe a harmadik évezredben”, Az Országos Magyar Vadászkamara programtervezete, *Modern vadászat – etikus vadászat* alcímmel. Ezt a testületek ismételtlen megtárgyalták, a vadászok pedig megismerhetik a Vadászévkönyvből (2001). Megállapítja, hogy a gyors változások kora lezárult a vadászatban, ez egyaránt kedvező a vadásznak és a vadnak, az ökológiai szemlélet fog teret nyerni. Ezt a tevékenységet törvények szabályozzák, azok teljesülését hatóságok ellenőrzik, szakmai alapokon kidolgozott tervek és jól képzett szakemberek segítik.

A vad életét, minőségét otthonterület alakítja. Az apróvad a mezőgazdaság vadja, 7 millió hektáron oszlik meg. A tulajdoni szerkezet átalakulását követően kisebbek a táblaméretek, viszont több a vadkár, és csökkenni látszik a földtulajdonosok tűrőképessége. Új EU-elvárások módosító hatásával kell számolni – a művelés alól kivont területek hasznosításával, a vegyszerhasználat korlátozásával, a vadászat iránti igény emelkedésével. A nagyvad élőhelye az erdő (1,8 millió hektár), ahol az állami tulajdon mellett a magánerdők területének növekedése várható. Védni

szükséges az erdőfelújítást a vadgazdálkodási szempontok érvényre juttatásával. A prognosztizálható változások kedveznek a vadállománynak, viszont az apró- és nagyvadállományában a tendenciaváltozás aránya – az olló nyílása – várhatóan megmarad.

A természetvédelem közvetlen befolyása alá kerülő területek nagysága nő. Ez fölértékeli az élővilág védelmét, amely akkor lesz hatékony, ha ennek érdekében a földtulajdonos, a földhasználó és a vadgazda összefog. Kijelenthető, hogy minden vadászható vadfaj védett. Ennek tudomásul vétele mellett is számolhatunk azonban ellentétekkel – ragadozó-zsákmány kapcsolatának elbírálása, a vadászható állatfajok listájának és a vadászati ideyennek a meghatározása, az okszerű vadászati korlátozások elfogadása, egyes „...vad fajok természetvédelmi (?) szempontok szerinti kedvezőtlen megítélése (pl. dám, muflon)”. Ezek a konfliktusok tartósak, de kezelhetőek. A vadászok, mivel természetvédők is, el kell, hogy fogadják azt, hogy a fajgazdagság fontosabb, mint a fajdominancia. Viszont jogos elvárás, hogy a természetvédők tudomásul vegyék: a vadállomány tartamosan hasznosítható erőforrás, ennek érdekében indokolt az állomány szabályozás, és nem a vadászok okozzák a fajpusztulást; a fajok eltűnésének részben evolúciós, részben társadalmi, gazdasági okai vannak; fogadják el, hogy a már több mint száz éve itt élő fajok nem faunaidegenek, legyenek toleránsak; a természetvédelemnek kártérítési felelőssége is van a védett fajok által okozott kárért. Be kell látniuk, hogy nem elsősorban a vadat, hanem az élőhelyet szükséges óvni.

Heltay István hangsúlyozta, hogy új szemlélet formálódik, előtérbe kerül az ökológiai ismeretekre alapozott vadgazdálkodás és vadászat. A vadászok körében is nő azok aránya, akik minden állatfaj létjogosultságával egyetértenek – *nincs hasznos vagy káros állat*. Ennek belátása szemléletváltást igényel, amit segít az *oktatás, a szabályalkotás és a tudományos tervezés*. A vadállomány hosszú távú fenntartása érdekében szakszerű szabályozásra van szükség, ökoszisztéma-kezelő koncepciókra, a kutatásban elért eredmények gyors átvételére és alkalmazására. „*A vadászati tevékenység olyan hagyomány és kultúra hordozója, annyi szálon kapcsolódik az emberi léthez, hogy azt nem veszítheti el*”, tehát a vadgazdálkodás fő irányai: a *kis létszámú populáció védelme, az állomány stabilizálása; növekedésre képes fajok esetében a hasznosítás; nagy létszámú, gyorsan szaporodó fajoknál a kontroll, kedvezőtlen környezeti hatásuk miatt az ala-*

dr. Heltay István

csonyabb létszám elérése. Evidencia, hogy a *fajgazdag rendszerek stabilabbak*. El kell kerülni a szabad területen egy-egy faj dominanciáját, viszont helyenként a legértékesebbnek tekintett faj érdekében korlátozhatók más fajok. Korunk vadászata a korlátozások elfogadására és az etikus vadászatra épít, tehát *előtérbe kerülnek a vad jogai*. A vadgazdálkodási problémák a korábbinál összetettebbek, hagyományos módon nem kezelhetők, megoldásuk magasabb szintű szakismeretet igényel. A vadgazdának a vad életfeltételeit hosszabb távon kell garantálnia, az élőhely kezelése válik elsőbbségi teendővé. A vadász – mint természet- és vadszerető – jelentősége nő.

Figyelni kell a társadalmi változásokra. A föld és az erdő tulajdonviszonyai befolyásolják a vadászok helyzetét – nagyfokú cserélődés ment végbe közöttük, nőtték a vadászok közötti anyagi-jövedelmi különbségek, új feszültségek tapinthatók ki, csökkent a tolerancia. Jobban differenciált a társadalom – város-vidéklakó, régi-új vadász, idős–fiatal, tehetős–szegényebb –, ezért mások az elvárásai a terepen. Az azonban alapvető, hogy az elvek betartásában egységesek legyenek – mindenki az előírások, az etikai szabályok betartásával vadásszon, lássa be a korlátozások lényegét. A természeti környezet lelkiismeretes használójaként éljen, tegye magáévá a természet etikáját!

Ehhez szükség van vadászati oktatásra, továbbképzésre, kiemelten gyakorlati felkészítésre. Elvárható a vadászoktól a vadgazdálkodásban való részvétel, közreműködésük a természet- és vadóvás teendőiben, a fegyverhasználat elő-

írásainak betartásában, a szabálykövető magatartásban.

Egyre fontosabbak a vadászat nemzetközi kapcsolatait, figyelni kell az EU-s jogszabályokra, a CIC, a FACE, az IUCN előírásaira, az SCI hazai tevékenységére; építhetünk az európai országok tapasztalataira, felhasználhatjuk a külföldi bér vadászok ismereteit.

A kamara feladatokat vállalt át az államtól. Elfogadottsága attól függ, mennyire hatékonyan oldja meg ezeket, hogyan látja el az érdekképviseletet. A vadászati kultúra terjesztésében nincs egyedül, különösen fontos az együttműködés az állami és a civil szervezetekkel. Leginkább a vadászati kulturális rendezvényeken mutatkoznak meg a vadászat értékei a civil lakosság előtt – hagyományok, művészetek, szokások, külsőségek –, ez fontos, mert a *kultúra szemlélet- és magatartásformáló módszer, eszköz*.

Az elnök széles körű szakmai tekintése után Függelékben közli az elvárható vadászmagatartási mintát, ennek írott és íratlan szabályait.

A kamarai törvény 1997-ben lépett érvénybe, s Komárom-Esztergom és Somogy megyéből az Alkotmánybíróság még abban az évben beadványt kapott a kötelező tagság intézményének megszüntetését kérelmezve. Heltay István hiába kérte a fenti testületet az eredeti jogi helyzet megtartására, az Alkotmánybíróság később eltörölte a kötelező tagsági előírást, ami nem vonatkozott a hivatásos vadászokra; hangsúlyozta, hogy ez nem érinti a kamara köztestületi funkcióit. Az elnökség ezt követően felhívással fordult szervezeteihez: „...a területi szervezetek legfontosabb feladata, hogy a

vadászejykiadás és megújítás során a vadászokat meggyőzze arról, hogy – a vadászat és vadgazdálkodás jelenlegi rendkívüli helyzetében – maradjanak kamarai tagok, mert csak összefogással és erős érdekképviselői szervezetekkel érhetjük el céljainkat.”

Az ezt kísérő bizonytalanságot kiterjedt felvilágosító munkával sikerült csökkenteni, a tagság 99%-a megtartotta tagsági viszonyát.

Az elnök 2002-ben személyes indokai alapján lemondott (oka: a kamarai munka már beindult, és kedvezőek a tapasztalatok). Utódja Feiszt Ottó lett.

A koncepció vitái után a kamara húszéves tevékenysége során követni lehet az elnök elképzelésének szárba-szökkenését. A munka két fő vonala rajzolódik ki – egyrészt a folyamatosan, évente megisméltendő tevékenységek sora, közfeladatok, az érdekérvényesítés, a vadászokat, vadászatot érintő jogszabálytervezetek véleményezése, módosítási javaslatok kidolgozása, a tájékoztatás és a rendezvények szervezése, másrészt az új, a tervezett és aktuális szakmai feladatok megoldása, a vadásztársadalom összetételének változása, a vadászokképzés, a vadászkerölcs elvárásainak érvényesítése, a vadállomány helyzetének és alakulásának figyelembevétele.

A kamara gazdálkodása, költségvetési, pénzügyi ellenőrzése és beszámoltatása folyamatos volt, rendkívüli kifogás nem merült fel. A hivatalos könyvvizsgálat rendszeresen ellenőrizte a beszámolókat, megállapításai szerint azok a számviteli törvényben foglaltak és az állami számviteli elvek szerint készültek, s valós képet adnak a kamara vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről.

A Földművelési Minisztérium kezdeti támogatása, jogi ellenőrzése és átmeneti anyagi hozzájárulása jó segítségnek, zavarelhárításnak bizonyult, a köztestület pedig gondozta, figyelemmel kísérte a vadászati és a kamarai törvény előírásainak megvalósulását. Fölvette a kapcsolatot a társszervekkel, véleményezte a vonatkozó jogszabályokat, konstruktív egyeztetési szándéka folyamatos volt, észszerű módosítási indítványai pedig építő jellegűek; ebben nem mindig talált egyetértésre, javaslatait többször nem vagy elfogadhatatlan módosításokkal vették csak tudomásul.

A szakbizottságok száma tízre nőtt; élükön a Jogi Bizottsággal, szívós munkával, tíz év alatt értek el eredményeket, lassan javult az állami szervekkel a kapcsolat, az idő múlásával a helyzet észrevehetően változott. Az oktatási bizottság napirenden tartotta a vadászvizsga kérdését, szorgalmazta a vadásztanfolyam bevezetésének kötelezővételét; javaslatok születtek a sportvadászok egészségügyi orvosi vizsgálatára, a lőfegyverek tartása és műszaki vizsgálata egyszerűsítésére. Kiadványok készültek, megjelent a Vadászati ismeretek tankönyv. A kamara föllépett az orvvadászat ellen, törvénymódosítást javasolt; terítékre került a külső és belső tájékoztatás javítása, a kitüntetések rendszerének a kialakítása. Megindultak a különböző versenyek és vetélkedők. Testület vizsgálta a vadászbaesetek okait, emellett széles körű támogatási gyakorlatot folytatott. Ismét kötelezővé vált a vadászok kamarai tagsága.

A 2010-es évek közepétől, második felétől szervezettebb lett az apparátus munkája; ebben érdemi változásokat hozott a *Titkári Értekezlet* koordináci-

ós, az előterjesztések színvonalát emelő szerepe. Megnőtt a küldöttközgyűlés hatásköre, a testület dönt a kamara megnövekedett bevételei (vadászejgyek, vadászengedélyek, pályázati összegek) megosztásáról, határozott az *Országos Vadgazdálkodási Alap* létrehozásáról, célkitűzéséről, működéséről. Megkapta a hatvani *Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum* hosszú távú vagyongazdálkodási jogát a működtetési forrásokkal, ennek szervezésére megalapította közhasznú nonprofit gazdasági szervezetét. Határozott a kamara Hatvanba, a volt *Grassalkovich-kastélyba* való költözéséről. Elkészült a központ szervezeti és működési szabályzata, s időközben már finomodott is. Megújult, kiegészült az alapszabály, egyértelmű a pénzügyi források felhasználásának módja. Folyik a vezetés és a megyei szervezetek közötti párbeszéd, egyeztetés, a napi feladatokon túli, a távolabbi teendők kijelölése. Adottak a kamara működésének szabályozott keretei.

A jogi bizottság húszéves küzdelme a különböző jogszabályok elfogadtatásáért, mások elfogadásának megakadályozásáért eredményes volt. Sikerült megváltoztatni „a közbiztonságra különösen veszélyes eszközök” meghatározott körének minősítését, a lőfegyverek megszerzését, vizsgáztatását nehezítő rendelkezést, az orvvadászat büntetésének szigorítását (a Btk.-ban most bűncselekményként szerepel, 3 év börtönnel büntethető). Az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységének szabályozása ma egységes módon történik, ebbe a körbe tartoznak a hivatásos vadászok is – tevékenységük, eszközhasználatuk egyértelmű, szak-

képzési előírásuk egységes, jogkörük bővült, kiemelt jogi védelemben részesülnek.

A helyzet konszolidációja következtében fontos szerep hárult a *Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottságra*. Javaslatok a Nemzeti Vadgazdálkodási Programba illenek. Megállapításuk szerint számolni kell a tartamos, nem megszüntethető változásokkal – urbanizáció, közlekedés, globalizáció, privatizáció, a piaci jellemzők bővülése. Értékelte a vadászati törvényt, ajánlásokat kínált a módosítására, hasonlóan a *Natura 2000* jogszabályra is. Javasolta a vadgazdálkodási üzemtervezési rendszer finomítását, fölvetette, hogy a vadásztársaságok a működési területükön vásárolhassanak vagy bérelhessenek tartósan állami földterületet, a vadászterületek bérleti ideje emelkedjék 15 évre, legyen kötelező a trófeabírálat és szankcionálható a hibás elejtés. Igazodni kell az átalakult mezőgazdasági és erdőgazdálkodási műveléshez, legyen cél a vadászterület vadeltartó képességéhez igazítani a vadlétszámot, s hasznosításának alapjául az országosan rendelkezésre álló aranykorona-érték váljon. A vadgazdálkodásban sajnos bevételi kényszer jött létre, mert megnöttek a költségek, ez vezetett a „gazdaságilag érett trófeás vad” fogalmához, lövéséhez, lövetéséhez. A kutatási eredmények gyorsabban legyenek alkalmazhatók.

Fontos a szakismeret; a hivatásos vadászok körében legyen elvárás az érettségi, a középfokú nyelvvizsga és a folyamatos továbbképzés, a társaságoknál a szakmai munkát irányító személy rendelkezzen felsőfokú vadgazdálkodási szakképesítéssel. Növelni kell a

vadászok számát, lakossághoz mért arányuk nálunk alacsony, 0,5%, míg az EU-átlag 2,26%.

A bizottság kezdeményezésére – összefogva a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával és a Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetségével – készül a mezőgazdasági vadkárprotokoll. Így egységes, szakmai elveken alapuló dokumentum segítségével, jóval kevesebb vitával lehet megoldani az alkalmanként nagyon elmérgesedett problémákat.

Tárgyaltak a dél-dunántúli szarvas helyzetéről. Ennek a régióknak a szarvasállománya – kiegészítve Bács-Kiskun megye déli részével – *nemzeti kincs*. *A világ legjobb minőségű szarvasa szigorú védelemre szorul.*

A bizottság elnökének, *dr. Nagy Emilnek* koncepciózus elképzelése jelent meg a szakmai konferenciák rendszerének megvalósításával, folyamatos bővítésével és az ezeket kísérő, megismerésüket szélesebb körben lehetővé tevő szakanyag – *A vadgazdálkodás időszerű kérdései* című füzetsorozat – kiadásával, melyből eddig 16 jelent meg. A sorozat megítélésére, minőségének érzékeltetésére kijelenthető, hogy szakmai színvonalát tekintve egy napon említhető az FM egykori híres barna füzeteivel.

A továbbképzésnek ez a fóruma érdeklődően foglalkozott több vadfajjal – indulásként a gímszarvassal, majd az őzrel, a vaddisznóval, a dámmal, a mezei nyúlal –, valamint aktuális vadgazdálkodási témákkal – vadkár, vadaskertek, vadhús, élőhelyfejlesztés, apróvad-gazdálkodás, szemléltetőanyag közreadása a vadbetegségek felismerésére. A konferenciák, a terepi bemuta-

tók, a szakirodalom méltán járult hozzá a szakmai kultúra terjesztéséhez.

A bizottság elnökét, *dr. Nagy Emil*t hosszú, eredményes munkája elismeréseként *tiszteletbeli elnöknek* választották.

A bizottság a vadászati törvény módosításából indulva javasolta a vadgazdálkodás biztonságát megerősítő anyagi forrás megteremtését. Az elnökség meg is bízta a testületet az Országos Vadgazdálkodási Alap koncepciójának a kidolgozásával, amelynek elkészülte után, 2017-ben a küldöttközgyűlés azt be is építette a kamara alapszabályába. A pályázat kiírása, első évi lebonyolítása megtörtént, az élőhelyfejlesztési beruházások támogatása jellemzi ezt az időszakot, melyben – 2018-ban – *félezer pályázat nyert félmilliárd forintot*. Néhány év alatt ez a befektetés várhatóan jó eredményt produkál.

A másik, a két évtizeden végighúzódo, a teljes vadásztársadalmat érintő

dr. Nagy Emil

téma a *vadászati kultúra*. 1997-ben az első között szerepelt a Kulturális Bizottság kijelölése, mely rövidesen a vadászati hagyományokat ápoló és kulturális bizottság nevet kapta. Munkájának megkezdéséhez jó alapokat teremtett a Millenniumi Vadászati Bizottság előző tevékenysége, melynek elnöke, *Tollner György* erdőmérnök volt. Heltay István, a kamara akkori elnöke kijelentette: „... *mi teremtettük meg a Millenniumi Vadászati Bizottság tevékenységének anyagi alapjait, és programjában tevékenyen rész veszünk.*”

A programsorozat megnyitója a *Magyar Tudományos Akadémián* volt, ahol köszöntőbeszédében Glatz Ferenc, az Akadémia elnöke hangsúlyozta: „... *a vadászok gondolkozásában mindig jelen voltak a kor természettudományos – technikai, biológiai, környezeti – ismeretei, tisztában voltak azzal, hogy a vadat nem csak elejteni, hanem gondozni is kell.*” A bizottság célul tűzte ki: „... *maradandó formában kell az ezredfordulót, az évezredet, annak is a XX. századi történetét megörökíteni. Írásban, fémbe öntve, kőbe vésvé, zenébe komponálva. Könyv, szobor, emlékhelyek, vadászhimnusz formájában.*” *A vadászati kultúra támogatása korábban nem tapasztalt lehetőségeket kapott.*

Az egész országra kiterjedő kamarai akciók sora indult.

Sok és különböző műfajú könyv jelent meg – kortárs és klasszikus szerzők, szép- és szakirodalom, a szóló kötetek mellett sorozatok (kiemelkedő a 14 kötetes Almanach), évfordulókhoz kötődő megemlékezések (vadászati világkiállítás, Nimród-centenárium), vadászattörténet, intarziakötet, módszertani kiadvány a vadászati ha-

Tollner György

gyományokról, a vadászat kiskatéja. Eredményes volt a Kittenberger Kálmán-sajtópályázat: több mint 90 fő félezer pályaművel (nyomtatott sajtó, rádiós, videós műfaj) nevezett be.

2004 tavaszán indult a „*Lépünk tisztán Európába*” elnevezésű természetakarítási akció. Önkormányzatok, iskolák, civil szervezetek vettek részt a megmozdulásban, később csatlakoztak hozzá a cserkészek, horgászok, turisták. Az általános iskolások kifejezetten örömmel fogadták, sikeresek voltak az első évek gyűjtési adatai, de a kedvezőtlen tapasztalatok lehűtötték a lelkesedést. Mégis, tíz év után 9 szervezet csatlakozott innen a „*TeSzedd!*” minisztériumi mozgalomhoz.

A menedzserek *Napi Gazdaság* című lapja bő mellékletet közölt a vadászatról, a *Rubicon* történelmi magazin különszámot jelentetett meg, ezzel *két véleményformáló réteg kapott hiteles képet a vadászatról.*

Színesek, változatosak voltak a *vadászrendezvények*, sok akció társszervekkel közösen készült. Több sikeres szlovákiai program született *Kittenberger Kálmán, gróf Forgách Károly, Strobl Alajos* emlékére. Filmklub működött két éven keresztül rövid filmek bemutatására (dokumentum-, természet- és vadászfilm).

Szoborpark és domborműsétány létesült. A *Vadászok szoborparkjában* ma nyolc büszt látható – Csergezőn Pál, dr. Szederjei Ákos, Maderspach Viktor, Keleti Károly, gróf Károlyi Lajos, Nadler Herbert, Vallus Pál, gróf Nádasdy Ferenc –, népszerűsítésüket ízléses leporcell segíti. Kiemelkedő ünnepséggé vált *gróf Nádasdy Ferenc* szobrának avatása – az Országos Magyar Vadászati Védegyelet alapítója és első elnöke –, melyen köszöntőt mondott *dr. Semjén Zsolt a védegyelet jelenlegi elnöke és Nádasdy Borbála*, a gróf unokája. A szobor elkészítéséhez anyagilag járultak hozzá a Nádasdy-emlékplakettet kapott vadásztársaságok és magánszemélyek. A kamara 2008-ban könyvjóváírással átadta a szobrokat a Pilisi Parkerdő Zrt.-nek, de ma is anyagi támogatást nyújt a park karbantartásához. A Va-

dasparkban *domborműsétány* emlékeztet neves elődeinkre – erdészekre, természetvédőkre, vadászokra.

Sikeres volt a további együttműködés is az Akadémiával; kiemelt eseménye volt a bizottság kezdeményezésére a *Mindentudás Egyeteme* sorozatba felvett vadászati témának, előadója *dr. Faragó Sándor*. A telt ház előtt tartott előadást több tévécsatorna rögzítette és sugározta ismételtelen, a műsort másfél millió ember nézte.

Elkészült az általános iskolák biológia- és környezetismereti tankönyveinek elemzése azzal a céllal, hogy milyen ismereteket tartalmaznak a természet-ről, vadról, vadászról. Ennek alapján kapcsolódott be a bizottság az állami *pedagógus-továbbképzésbe*, tanfolyama a Vértesi Erdőgazdaság Zrt. és a Fejér megyei kamara közreműködésével zajlott.

Pályázatiírás alapján született a *Vadászhimnusz dr. Köhalmi Tamás* librettójával és *Balázs Árpád* zenéjével.

Voltak eredménytelen megmozdulások is – kísérlet komolyzenei hangversenyre (MÁV Szimfonikusokkal), album készítése Csergezőn Pál műveiből és ezekből kiállítás rendezése, a délnántúli gímszarvashoz kötődő vadász kultúra világörökségi címre való pályázata.

A kor követelményeinek megfelelően megnőtt a szakismeretek iránti elvárás. A kamarában e téren különösen az utolsó időben folyt érdemi munka. Több év kitaró, szívós küzdelme után született meg az állami vadászvizsga-rendelet, ami döntően az oktatási bizottság érdeme. Sikeresen

záródtak a minisztériummal a vizsgaszabályzatról folyó tárgyalások, a tanfolyam időtartama 100 óra; a későbbiekben egyszerűsödött az eljárás, a tartalmi követelmények növekedtek, s kötelezővé vált a felkészítő tanfolyamon való személyes részvétel. Segíti a vizsgára való felkészülést a *Vadászati ismeretek* című kézikönyv. A bizottság készített néhány felmérést egyes megyék vadászvizsgájának gyakorlatáról az összehasonlítás szándékával. Az új vadászgeneráció vadászatra való felkészítése a jelen körülmények és előírások alapján megfelelő. A testület viszont nem ért egyet a más szakbizottság részéről megfogalmazott korhatárcsökkentési javaslattal.

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával való együttműködés eredményeként részt vesznek a vadászszakma iskolán kívüli képzésében; fontosnak tartották, hogy a felnőttképzésben a vadászati szakképzés csak iskolai kereteken belül működhessen. Megegyeztek abban, hogy a képzőhelyek (keretszámok) akkreditációval kerüljenek kijelölésre.

A kutyának mindig fontos szerepe volt a vadászatban, így a kamara megalkulásától működik a kinológiai bizottság. Munkájának eredményeként később létrejöttek a megyei területi szervezetek testületei és az országos bizottság fajtacsoport-szekciói. Fő feladatuk „*a magyar vadgazdálkodás és vadászat hírnevéhez elengedhetetlen, fajtacsoportként képzett vadászkutyák alkalmazása a vadászatokon*”. Véleményezik a tenyésztőszervezetek munkáját, kapcsolatot tartanak a vadászkutya-fajtaklubokkal, eddig több ezer vadászkutya számára kínáltak vizs-

galehetőséget (sajnos csak kevésnek van származási igazolása). Vadászati Alkalmassági Vizsgával (VAV) rendelkező kutyák elektronikus nyilvántartásban szerepelnek, sikerült elérni, hogy ezek mentesüljenek az ebadó fizetése alól. Együttműködnek a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületének Szövetségével a négy magyar vadászfajta – erdélyi kopó, magyar agár, rövid és drótszőrű magyar vizsla – tenyésztési szabályzatának véleményezésében. Sikerült újraéleszteni a vizslafőversenyt, s a bizottság eltökélt a rendezése és szervezése mellett; a szervezők tradíciópártiak, ragaszkodnak a régi, jól bevált rendszerhez (megyei válogató, regionális verseny, országos főverseny).

Foglalkoznak a kutyavezetők képzésével, erre jegyzetet készítettek. 2012-ben újraindult a bíróképzés. Garanciára van szükség a jó vadászkutya képzéséhez, a genetikai jellemzők megőrzéséhez.

Az ezredfordulótól végez érdemi munkát a természetvédelmi és erdészeti szakbizottság. A fordulatot a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztériummal kötött megállapodás hozta, hatására megerősödtek a kapcsolatok a kamara központja és területi szervezetei, valamint a nemzeti parkok igazgatóságai között. A szakbizottság bekapcsolódott az MTA Ökológiai Kutatóközpontja felmérésébe, így interjúival hozzájárult azoknak a természetvédelmi területeknek a kijelöléséhez, amelyek leginkább segítik a biológiai sokféleség megővését. Foglalkoznak az élőhelyfejlesztés, a ragadozószabályozás kérdéseivel, figyelmük kiterjed a Natura 2000 területeken folyó vadászat ügyeire. Részt vettek a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Milleneumi Vadászati Bizottság Emblémája

által indított apróvadás agrár-környezetgazdálkodási (AKG) intézkedéscsomag kidolgozásában – tervkoncepció megfogalmazása, szakértői vélemények készítése. Bekapcsolódtak a kormány által 2013-ban létrehozott Országos Állatvédelmi és Állattjóléti Tanács munkájába, javaslataikat a Tanács egyetértéssel elfogadta, beépítette munkatervébe. Szakmai tanácskozások szereplői voltak – kártevők/rágcsálók, mérgezés (Redentin) ügyében (az őz és a mezei nyúl pusztulása), az élőhelyfejlesztés, az élve fogó csapdákról szóló vitában. Foglalkoztak a háziállatok természetben és a vad lakott területen való megjelenése következtében fölvetődő kérdésekkel. A szakbizottság különböző formákban, különböző célú elemzéseket adott a természetvédelemnek a vadászattal kapcsolatos közös kérdéseire – például a terepmotorozásnak, a területen történő gépjárműmozgásnak a vad életére vonatkozó hatását tekintve –, állást foglalt a madármérgezések és a külföldről történő trófeabehozatal témájában.

A kamara 2010-ben hívta életre a vadász és sportlövő bizottságot; vezetői rövid időn belül megszervezték a népszerűvé vált FeHoVa/Hungexpo-Kupa koronglövészeti akciót; sajnos 2013-ban meg kellett szüntetni, „...mivel a februári időpont nem felel meg a szervezési elvárásoknak, nem volt biztosítható a versenyzők és a nézők számára a komfortos versenyrendezés”. A bizottság – a saját szempontjából – véleményezte és módosításra javasolta az állami vadászvizsgát, ajánlotta a lőtereken a sportlövészet tervezett mederbe terelését, a képzett lövészoktatók számának növelését, a

lőterek infrastruktúrájának (biztonság növelése, szakszerű pálya, védőfelszerelések) fejlesztését, a biztonságos fegyverkezelés elsajátítását, előírásainak betartását.

2016-ban a Galgamácsai Korongvadász-Grand Prix az elmúlt évtizedek legjobb nemzetközi versenye volt, a bizottság által meghirdetett megyék csapatversenye is érdeklődést és nagy küzdelmet hozott. Majd kiemelkedő esemény lett a *Sporting VB*, melyen 39 ország közel ezer versenyzője indult. A kamara 15 megye korongvadászaiból szerveződő 3 fős csapatok részvételével támogatta, így jelentős számú magyar tagja is volt a versenynek.

Fontosnak tartják az ifjúság nevelését, hogy a gyermekek időben és szakszerű módon kapjanak felkészítést a fegyverek biztonságos használatára, ez ugyanis kedvezően befolyásolja a vadászattal kapcsolatos felfogásukat. Emiatt is szorgalmazzák a sportlövészetben a korengedmény lehetővé tételét.

A vadászati törvény módosításából is ered a vadászattörténetre való hivatkozás, amihez kapcsolódik a hagyományos vadászati módok szakbizottságának a létrehozása 2015-ben. Az új testület a legfontosabb feladatának a vonatkozó jogszabályokhoz illeszkedő kapcsolódást látta, szakágai – íjászat, solymászat, elöltöltős fegyverek, agarászat – elfogadtatását, népszerűsítését a vadászok és a nem vadászok körében egyaránt. Szándéka a négy szakág egyenlő mértékű szolgálata. Előterjesztették javaslataikat a vadászati törvény végrehajtási rendeletének módosítására, és megfogalmazták a vadászvizsga megváltoztatására irányuló elképzelé-

seiket is. Egyeztettek a kinológiai bizottsággal az agarászat hivatalos elfogadottsága kérdésében. Megjelentek a szakágak vizsgáihoz készített tankönyveik, s az elmúlt évben egy standon, közösen jelentek meg a FeHoVa-n. Célkitűzésük, hogy lehetőség nyíljon a 18. életévüket be nem töltött személyek számára a vadász- és kiegészítő vizsga megszerzése után, felnőtt vadász felügyelete mellett, a hagyományos vadászati módok gyakorlására.

Eredményes volt a hivatásos vadász-osztály két évtizedes működése. A számukra évente kötelező elméleti képzést jól egészíti ki az ugyancsak kötelező szakmai verseny – ez már csak két évente kerül megrendezésre –, ami jól szolgálja szakmai ismereteik karbantartását; ezt a kamara megyei szervezetei tartják kézben. A továbbképzésen időszzerű kérdéseket tárgyalnak, neves előadókat hallgatnak, van lehetőség problémáik tisztázására, vitalehetőségre.

Helyzetükről, élet- és munkafeltételeikről országos felmérések készültek, melyek megállapításai folyamatosan jelennek meg körülményeik javításában – ez egyben jelzés is felénk, hogy törődnek velük; hasonló vizsgálatot készített a Borsod megyei kamara is, amely ugyan nem reprezentatív, de jó alapot nyújt érdekképviselőinkhöz.

2007-ben új üzemi ciklus indult, hatására több munkahely megszűnt, ezért a kamara jogi tanácsadással igyekezett segíteni.

2012-ben érvénybe lépett az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek munkájáról szóló törvény, mely pozitívan változtatta meg a helyzetüket – ezt követően hatósági személyként

viselkedhetnek munkaterületükön, jogszerűen igazoltathatnak, kényszerítőeszközt alkalmazhatnak, s kiemelt jogi védelemben részesülnek. Kötelező továbbképző tanfolyamon vesznek részt (a jogi bizottság közbenjárására könnyített formában). 2014-től a rendőrségtől kapják igazolványukat és jelvényüket.

Hosszú érlelés után, 2014-ban jelent meg a szolgálati szabályzat. Elkészült a formaruhájuk, az országos bértáblázatuk (utóbbit a munkaadók is megkapták). Állami alkalmazásuk ma ugyan nem időszzerű, de a megszületett intézkedésekből figyelmet érezhetnek.

Évtizedes probléma volt a kamarában a tájékoztatás és propaganda kérdése. Megoldására többféle próbálkozás született, ismételt foglalkozott vele a küldöttközgyűlés, felmérés is készült, érdemi változás azonban nem történt. 2014-ben a vezetés határozatban fejezte ki változtatási szándékát – jelentősen meg kell erősíteni a kommunikációs és tájékoztatási tevékenységet. A következő évben önálló státus létesült ennek ellátására a központban, eredményeként megváltozott a külső és belső információáramlás – a testületi ülésekről összefoglalók készülnek, ezek megjelennek a kamara honlapján, megkapják az elektronikus és nyomtatott sajtó, az erdőgazdaságok illetékes munkatársai. Rendszeresen frissülő tartalmának vonzó hatására folyamatosan nőtt a már korábban telepített honlap látogatottsága; e téren ugrásszerű változást jelentett a weboldal radikális átalakítása – azóta az *omvk.hu*-n, egy helyen érhető el minden, a kamarához kapcsolódó híranyag, kiegészülve a megyei területi szervezetek információival.

Lényeges újítás volt az OMVK Facebook-oldalának létrehozása. Követőinek száma gyorsan nőtt; pótlólagos eredménye, hogy a tartalmakat a felhasználók megosztják ismerőseikkel, s ezáltal még nagyobb körben sikerül tájékoztatást elérni. Fontos elv, hogy bárholnan érkező megkeresés ne maradjon megválaszolatlanul; így a kamara munkatársai rendszeresen nyilatkoznak a különböző sajtótermékeknek – leggyakoribb témák: kutyalövés, vadlütéses baleset, vad a belterületen.

A belső kommunikációt erősíti, hogy 2017 óta a területi szervezetek tisztviselői sajtószemlét kapnak. Ebben csoportosítva, rövidítve jutnak információhoz az ágazatot érintő témákról. Kedvező, hogy a címzettek gyakran tovább is küldik azokat.

Hasznos hírcsatorna az MTI Országos Sajtószolgálat. Szolgáltatását a ka-

mara igénybe veszi, így széles körben sikerül felhívni a figyelmet az időszzerű, vadhoz kötődő eseményekre: balesetveszélyre özüzekedés idején a közutakon, továbbá arra, hogy tavasszal ne simogassuk, ne akarjuk megmenteni a csülkösvad-fajok szaporulatát.

Jó hatása van, hogy érdemi kapcsolat alakult ki és erősödött több állatvédő szervezettel – a Fehérkereszt Állatvédő Ligával csupán meg kellett erősíteni-újítani azt, de létesültek új, kölcsönösen előnyös kötődések: Állatvédség Alapítvány, Állatmentő Szolgálat Alapítvány, Noé Állatotthon Alapítvány.

Küzdelmes, de eredményes húsz év után vághat neki a kamara a következő időszaknak.

Fácányi Ödön

OMVK Elnöksége

Tisztelt Vadászársak!

Az előző oldalakon az Országos Magyar Vadászkamara elmúlt húsz évéről tettünk közzé egy kis összefoglalót, terjedelmi korlátok miatt természetesen csak a legfontosabb eseményekből válogatva. Az elmúlt két évtized megalapozta a Kamara létét, melyre a jövőbeni terveket lehet építeni. Vannak vissza-vissza térő napi feladatok, egyszeri projektek, és állandó, évente ismétlődő munkafázisok. Én most egy olyan kezdeményezés szárbaszökkenéséről szeretnék megemlékezni, amit – nem titkok – mindig is szívügyemnek tekinttem. Ott voltam a születésénél, az első ötletszintű gondolatok csiszolásánál, a már jól működő szerkesztőbizottság munkájánál és most is, amikor a 20. készül.

Igen, kitalálták, magáról a Vadászévkönyvről van szó.

A Vadászévkönyv megalkotása a kamara első elnökének dr. Heltay Istvánnak az ötletéből született. 1998 tavaszán hármásban ültünk le az első megbeszélésre, a harmadik személy Dénes István, a Dénes Natur Műhely Kft tulajdonosa volt. Az ötlet megszületett, a kiadói háttér adott volt, most már csak meg kellett álmodni és elkészíteni a kézzelfogható könyvet. Sok-sok nap ötletelés, éjszakába nyúló vitatkozások, jó tollú írók és kiváló szakemberek megnyerése, anyagok megrendelése, néha könyörgés, hogy határidőre meg is kapjuk azokat, tördelés, javítás, javítás, javítás és izgalom, hogy a nyomda a végén szépen készítse el. És természetesen öröm, amikor december elején kézbe foghattuk, átlapozhattuk.

Sajnos azóta már mindketten az égi vadászmezőket járják, de e téren is maradandót alkottak és hagytak az utánuk következő nemzedékekre.

Pechtol János főtítkárral vezetésével egy jól összekovácsolódott szerkesztőbizottság jött létre, akikkel minden évben nagy fába vágtuk a fejszénket. Akik újság-, vagy könyvírásban jártasak tudják, sokszor nagyon nehéz az olvasó fejével gondolkodni. Úgy kell érdekes, újszerű, a vadászok többségét érintő és érdeklő témát találni, hogy az az anyag megszületése után – sokszor fél év múlva is – még megőrizze aktualitását. Alapvető tézis, hogy a cikk informatív, javaslat és ötletadó legyen. Törekedtünk rá, hogy minden évben foglalkozzunk vadászati kultúránkkal, a hagyományos vadászati módokkal és a természetvédelemmel. Mindemellett olvasmányos, humoros és „könnyen fogyasztható” maradjon, hisz mégiscsak egy Kalendáriumról van szó, melyet sok esetben nemcsak a vadászok, hanem családtagjaik is forgatnak, olvasnak. Higgyék el, nem könnyű évről évre megtalálni az egyensúlyt, hisz mi magunk sem vagyunk egyformán pallérozva és érdeklődési körünk is más és más.

A számok nyelvére fordítva 20 kötet, közel 3500 oldalon több mint 350 írás. Bízom benne, hogy az évek során mindenki megtalálta benne a számára érdekes olvasmányt, esetleg felkeltette érdeklődését egy-egy szakterület.

Kérem, hogy fogadják olyan szeretettel, ahogy mi készítettük és bízom benne még sokáig készítjük Önöknek, magunknak, Vadászoknak.

*Üdv a Vadásznak!
Bíró Gabriella*

Az Országos Magyar Vadászkamara tisztviselői és munkatársai 1998 és 2017 között

A Vadászkamara központja

Elnök: dr. Heltay István, Feiszt Ottó, dr. Jámbor László
Sportvadász alelnök: dr. Házas József, dr. Székely László, Pap Gyula
Hivatásos vadász alelnök: Feiszt Ottó, dr. Buzgó József, ifj. Fodermayer Vilmos
Főtitkár: Pechtol János, Dikasz Tamás (mb), Bajdik Péter
Főmunkatársak: Bíró Gabriella, Földvári Attila, Kovács Gábor, Rung Áron,
Török Henrik
Munkatársak: Zerényi Jánosné, Pusztai Mária, Bakos Rozália,
Páskuly Miklósné, Kiss Antal

A Bizottságok és szakbizottságok elnökei

Pénzügyi Bizottság: dr. Székely László, dr. Bodnár József
Felügyelő Bizottság: Imre János
Jogi Bizottság: dr. Székely István
Vadvédelmi és Vadgazdálkodási Bizottság: dr. Bod Lajos, dr. Nagy Emil,
dr. Király István, Szél István (mb), dr. Varga Gyula
Vadászati Hagyományokat Ápoló és Kulturális Bizottság: Rác Gábor,
Fácányi Ödön, Oláh Csaba
Kinológiai Bizottság: Pomázi Ágoston, Eppel János, dr. Sándor Gyula
Oktatási Bizottság: dr. Palotás Gábor, dr. Kőhalmy Tamás, dr. Fábíán Gyula,
dr. Jánoska Ferenc
Etikai Bizottság: dr. Bárándy Péter
Természetvédelmi és Erdészeti Szakbizottság: Gencsi Zoltán,
dr. Palotás Gábor, dr. Temesi Géza, dr. Faragó Sándor, dr. Heltai Miklós
Vadász és Sportlövő Szakbizottság: Hegyes Zoltán
Hagyományos Vadászati MódoK Szakbizottsága: Ambrózy Árpád

A Vadászkamara megyei tisztviselői

Baranya megye

elnök: dr. Bodnár József, Agyaki Gábor
sportvadász alelnök: Békés Sándor, Ács István, Hohmann Péter
hivatásos vadász alelnök: dr. Monostori László, Ács István,
ifj. Vig Imre, Radó Zoltán
titkár: Gondos Gyula

Bács-Kiskun megye

elnök: dr. Fehérvári László, dr. Mészáros Attila, Kara Miklós
sportvadász alelnök: Szénási Béla, dr. Horváth György, dr. Szigethy Béla
hivatásos vadász alelnök: id. Fodermayer Vilmos, Kara Miklós, Dudás Pál
titkár: Miklós Károly

Békés megye

elnök: dr. Csoma Antal, Hrabovszki János
sportvadász alelnök: dr. Müller Ferenc, Spiegel Endre, Illin József
hivatásos vadász alelnök: Dian János, Gál Péter
titkár: Nagy Sándor, Zuberecz Tibor

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

elnök: dr. Székely László (2013-tól tb. eln.), Kriston Nándor
sportvadász alelnök: Szaniszló Sándor, Jolsvay János,
Lezák Zoltán, Nagy András
hivatásos vadász alelnök: Cserép János, Kadlecsek János,
Kanyok Zsolt Imre, Buday Péter
titkár: Szendrei Mihály, Tóth Á. Dénes

Csongrád megye

elnök: dr. Pigniczky József, Hegyes Zoltán, Gémes László
sportvadász alelnök: Karikó József, dr. Somogyi Ferenc, dr. Molnár Imre,
Fackelmann István, dr. Bozó Jánosné, Szabó Lajos
hivatásos vadász alelnök: Pongó Gyula, Mészáros György, Gálfi István
titkár: Komoly Tamás

Fejér megye

elnök: Fűrész Attila (2017-től tb. eln.), Méhes Lajos
sportvadász alelnök: Németh Sándor, Méhes Lajos, Tóth Károly
hivatásos vadász alelnök: Právetz Antal
titkár: Pechtol Lajos

Győr-Moson-Sopron megye

elnök: dr. Domján Lajos, dr. Náhlik András, dr. Jámbor László
sportvadász alelnök: Nagy Imre, Németh Gergely, Takács Tibor
hivatásos vadász alelnök: Giczi Ferenc
titkár: dr. Porubszky János, Orbán Henrik

Hajdu-Bihar megye

elnök: dr. Forgács Barna
sportvadász alelnök: Béke László, Daróczi Imre, Puskás Nándor
hivatásos vadász alelnök: Varga Ferenc
titkár: Papp Zolán

Heves megye

elnök: Elek Elemér, Farkas László Márton, Polónyi György
sportvadász alelnök: Farkas László Márton, Mádi János, Kovács Kálmán
hivatásos vadász alelnök: Sinka János, Balázs-Piri Andor, Magosi József, Vona Dénes, Szűcs Iván
titkár: Prezenszky János, Kovács István János

Komárom-Esztergom megye

elnök: Perl József, Lukáts Péter, Szalai Árpád
sportvadász alelnök: dr. Kovács Árpád, Kovács János, Ányos Vince, Drobny László
hivatásos vadász alelnök: Ruppert József, Kis Balázs
titkár: Kocsis György, Fehér Péter, Nagypál Zoltán

Nógrád megye

elnök: Plachy Péter, Szabó László
sportvadász alelnök: Machács Mihály, Juhász Ottó, Györösi István
hivatásos vadász alelnök: Prencsok János, Sipos László András, Máté Zoltán
titkár: Rottenhoffer Attila, Hajas Péter Pál, Dikasz Tamás

Főváros- és Pest megye

elnök: Rác Gábor, dr. Szentpétery Kálmán, Macsek Lajos
sportvadász alelnök: Kemenes Miklós, dr. Antal Gergely
hivatásos vadász alelnök: Szabó László, Macsek Lajos, Guzsik Alfréd
titkár: Nagy István

Somogy megye

elnök: Ivusza Tamás, dr. Diviánszky János, dr. Boda Pál
sportvadász alelnök: Parrag Imre, Bodnár Imre, Pongrácz István

hivatásos vadász alelnök: Végvári Jenő, dr. Buzgó József, Török István, dr. Varga Gyula
titkár: dr. Bod Lajos, Kemenszky Péter

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

elnök: dr. Móra István, Tóth Attila Mihály, ifj. Plaveczi János Attila
sportvadász alelnök: Láng Gyula, Tóth Attila Mihály
hivatásos vadász alelnök: Szalacsi Árpád, Vinnai Attila Mihály
titkár: id. Plaveczi János, Fazekas Gergely

Jász-Nagykun-Szolnok megye

elnök: Kovács Sándor
sportvadász alelnök: Fehér József, Magyar István
hivatásos vadász alelnök: Bozsó Béla, Szalay Zsigmond, György Imre
titkár: Kővári Ferenc, Kasuba András

Tolna megye

elnök: Kocsner Antal
sportvadász alelnök: dr. Birinyi Ferenc, Kékes Gábor
hivatásos vadász alelnök: Stein József, ifj. Fodermayer Vilmos, Gálos Csaba
titkár: Bognár Mihály, Szaka Gyula, Varga Mihály, dr. Király István

Vas megye

elnök: László Győző, Gagy István
sportvadász alelnök: Szommer Elemér, Gagy István, Doncsesz Gábor
hivatásos vadász alelnök: Dabis Gábor, Orbán Attila, Pukánszki Zoltán
titkár: Dr. Nikl János, Simon Szabolcs, Kenesei István

Veszprém megye

elnök: Pap Gyula
sportvadász alelnök: Rainiss Mátyás, Árvai István, dr. Lukács Attila
hivatásos vadász alelnök: Eisenreich Jenő, Sipos Péter, dr. Szekrényes Tamás
titkár: Baracska Lajos

Zala megye

elnök: dr. Nádor László
sportvadász alelnök: Paál Tibor
hivatásos vadász alelnök: Páll Tamás
titkár: Varga Ernő, Néber Szilveszter, Győrvári Attila

Hatvanba költözött a kamara

A 2018. évről méltán állíthatjuk, hogy a változások éve volt az Országos Magyar Vadászkamara életében. Az egyik ilyen jelentős változás, hogy a kamarának 2018 júliusának derekától új, méltó helyszín szolgál otthonául: a hatvani Széchenyi Zsigmond Kárpát-medencei Magyar Vadászati Múzeum.

A júliusi költözést több hónapon át tartó előkészítés előzte meg. A kamara országos elnöksége többször tárgyalta a költözéssel kapcsolatos feladatokat, kérdéseket, illetve a küldöttközgyűlés 2018 áprilisában meghatározta a költözés végrehajtásához szükséges technikai feltételrendszert is.

A költözés alapjául az 1572/2017. (VIII. 28.) számú kormányhatározat szolgált, amely a múzeumot 2018. január 1-jétől a kamara vagyonkezelésébe adta. A kormány a határozat értelmében a múzeum működéséhez szükséges forrásokat is biztosítja egészen 2022-ig,

éves szinten mintegy 170–200 millió forint értékben.

A múzeum vagyonkezelője így tehát a kamara lett. A kormányhatározattal nemcsak a múzeum épülete, de a múzeumnak helyet adó kastélyban lévő ingóságok – a korábbi vagyonkezelőtől, a hatvani Beruházó Kft.-től – is térítésmentesen átkerültek a kamarához. Bár a múzeum vagyonkezelési jogába történő belépés ugyan megtörtént, a múzeum szakmai átvételére különböző okokból még nem kerülhetett sor. Ezek közül a legfontosabb, hogy annak idején, az intézmény 2014-es átadására, a teljes hatvani beruházás mintegy 3,5 milliárd forintból valósult meg, melynek jelentős részét európai uniós forrásból finanszírozták. A fenti összeg nem csak a kastély épületének és a múzeum kiállítási anyagának pénzügyi fedezetét szolgált, hanem egyazon projekt keretében került kialakításra

a kastély környezete és a környezetében lévő épületek együttese. A kamara vagyonkezelési joga kizárólag a kastély épületére és annak közvetlen környezetére, parkjára terjed ki.

A fenti komplex fejlesztéshez projektfenntartási időt kötöttek ki, mely a 2019. év júniusában jár le. Addig sem a szakmai tartalom, sem a kiállítótér, sem más szervezeti struktúra nem változhat, nemcsak a múzeum, hanem a fentiek szerinti komplex projektben hozzá kapcsolódó valamennyi beruházás tekintetében. Ez azt jelenti, hogy ezen időpontig például még a kiállítás bővítését sem lehet végrehajtani tekintettel arra, hogy nem ez van a projektfenntartásban. Ez annyit tesz, hogy a kiállítási anyag bővítése, a múzeum látogatói és kiállítói szempontból történő fejlesztése, átalakítása, átszervezése – tehát a szakmai átvétel is –, legkorábban csak 2019-ben lesz lehetséges és okszerű. Az addig rendelkezésre álló időt arra használjuk fel, hogy megtervezzük és megszervezzük a szakmai bővítést, hogy mihelyt lehe-

tőség nyílik a változtatásra, már kész tervek alapján, minél rövidebb idő alatt végre tudjuk azt hajtani.

Jelenleg a múzeumot a Gödöllői Királyi Kastély Közhasznú Nonprofit Kft. üzemelteti vállalkozói szerződés alapján. A gödöllői Grassalkovich-kastélyt

is üzemeltető, így a kastély- és múzeumfenntartásban nagy rutint szerzett Gödöllői Kft. részvétele mindenképpen indokolt és szükséges a projektfenntartási idő végéig. Különös tekintettel arra, hogy a projekt végén a különböző pályázati elemekkel, korábbi vállalásokkal szintén a korábbiakban is üzemeltetői feladatokat ellátó Gödöllői Kft.-nek célszerű az elszámolásban részt venni, hiszen az előzményekkel kapcsolatban a legjobban ez a szervezet van tisztában. A projekt zárását követően a kamara küldöttközgyűlése által elfogadott és az alapszabályban rögzített módon a kamara kizárólagos tulajdonában álló és a 2018. évben már bejegyzett Széchenyi Zsigmond Vadászati Múzeum Közhasznú Nonprofit Kft. fogja üzemeltetni a múzeumot, mely az alapítás évében felkészült a szakmai és üzemeltetési átvételre.

A vagyonkezelt múzeumi épület szolgáltatott arra lehetőséget, hogy a kamara országos elnöksége elsősorban gazdasági szempontból és a praktikum oldaláról mérlegelje a központi szervezet munkavégzésének helyszínét. Az elnökség 2018. június 29-én tartott ülésén döntött a központi munkaszervezet hatvani költözéséről, így az egyébként is üzemelő kastélyban kapott helyet a központi apparátus, felmondva a budapesti irodabérletet. Ezzel egy ütemben a kamara kezdeményezte a jogalkotónál a székhely megváltoztatását is a kamarai törvényben. A múzeum épülete új központként alkalmas arra, hogy a kamara központi szervezete megkezdhesse annak a munkának az előkészítését, mely Hatvant vadászati kulturális és szellemi-szakmai centrummá képes fejleszteni.

Ez utóbbi fontos feltétele annak a célnak, melyet a kamara kitűzött maga elé:

olyan kamarai szervezet kiépítése, mely teljes egészében a vadászokat és érdekképviseletüket képes szolgálni. Ennek egyik fontos, ha nem legfontosabb stratégiai eleme a vadászatnak, valamint a vadászat valamennyi kapcsolódásának a nem vadászó társadalom felé való közvetítése. Ennek a célnak egyik kiváló eszköze a hatvani múzeum, ahol sokszor a nap közbeni munka is gyermekzsvajtól, látogatóktól hangos. A kiállítás bővítésével, interaktívá tételével az a cél, hogy ezt a hatást még inkább fokozzuk, és minél több emberrel ismertessük meg a vadászat világát, így elfogadottabbá és támogatottabbá téve a vadászat ügyét.

Emellett fontos, hogy a múzeumban méltó környezetben fogadhatjuk nemcsak a vadászokat, de minden olyan személyt, szervezet képviselőjét, akikkel közösen dolgozhatunk a vadászati ágazat megítélésének, a vadászat elfogadottságának javításán. Az új környezetben van mód és lehetőség az ügyek nyugodt körülmények között való egyeztetésére olyan szakmai háttérrel, amit a vadászok is magukénak éreznek. A Hatvanba történő költözéssel összefüggésben a kamara személyi állományában, munkavállalói körében is változás történt. Négy olyan kollégától köszönt el a kamara központi vezetése a költözéssel összefüggésben, akik rendkívül fontos szerepet töltek be a kamara életében. A távozók között szerepel Bíró Gabriella, Földvári Attila, Bakos Rozália és Pusztai Mária kollégánk, akiknek munkáját ezúton is szeretnénk megköszönni. Ahhoz, hogy egy szervezet a jövőben is előremutató dolgokat vihessen végbe, szilárd alapokra és az elődök tapasztalataira

van szükség. Ezért több együttműködési pont is maradt a távozókkal kapcsolatosan, tehát sem a szakmai, sem a munkakapcsolat nem szakadt meg végérvényesen a kollégák és a kamara központja között.

A hatvani költözéssel párhuzamosan tehát új szakemberekkel, új kollégákkal kellett feltölteni a kamara személyi állományát. Az új kollégák elsődleges és mindenekelőtt való feladata a hatékony érdekképviseleti munka, emellett a kamara kiemelt céljainak előremozdítása, úgymint az Országos Vadgazdálkodási Alapnak, a hatvani múzeum szakmai átvételének, valamint a Vadászati Világkiállítás előkészítésének feladataiban való közreműködés.

Országos Vadgazdálkodási Alap

- az első év eredményei, változások

Mint arról az elmúlt évben többször nyilatkoztunk, és a 2018. évi Vadászévkönyvben megjelent írásunkban már beszámoltunk, 10 év után, 2017-ben újraindult az Országos Vadgazdálkodási Alap az Országos Magyar Vadászkamara saját forrásaiból történő pályázati finanszírozással.

Az első évvel kapcsolatban elmondhatjuk, hogy nagy érdeklődés övezte a Vadgazdálkodási Alap működését, összesen – a konzorciumi pályázatokban foglalt támogatási igényeket is bele-

értve – 1087 elemi pályázat érkezett be a kamara területi szervezeteihez. Miután ezek átestek a területi szervezeteknél végzett formai és tartalmi megfeleltetésen, majd az országos vadvédelmi és vadgazdálkodási bizottság bírálatán, összesen 430 vadászatra jogosult 788 elemi pályázata bizonyult támogathatóknak.

Minthogy a fenti pályázatok támogatási igénye jelentősen meghaladta a rendelkezésre álló forrást, ezért a kamara elnöksége úgy döntött, hogy az általánosságban egyébként is több

pályázati lehetőséggel és forrással bíró gazdasági társaságok és nemzetipark-igazgatóságok pályázatait tartaléklistára helyezi, támogatva a tőkeszegényebb vadásztársaságokat. A tartaléklistára helyezett vadászatra jogosultak eldönthették, hogy a tervezett fejlesztéseiket saját erőből megvalósítják a pályázat évében, és utófinanszírozással kapják majd meg a támogatást, vagy pedig egy évvel később kötnek szerződést a pályázatukban vállaltakkal azonos feltételekkel. Így végül 2018 márciusában 521, vadásztársaságok által benyújtott pályázatot támogattunk előfinanszírozással, melyeknek teljes forrásigénye mintegy 480 millió Ft volt.

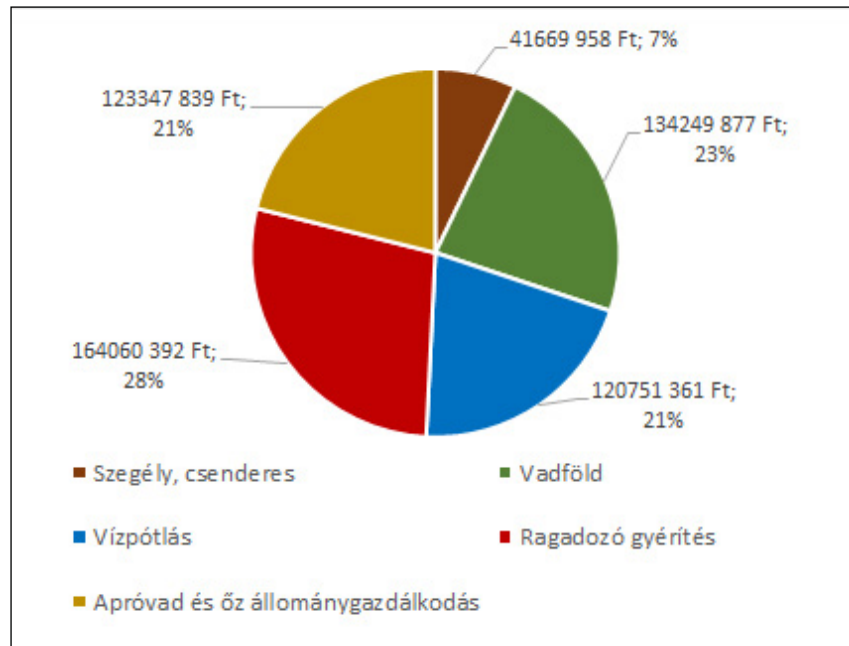
Az átutalt összegnél sokkal fontosabb az, hogy ebből a forrásból milyen beruházások és fejlesztések valósulnak meg hazánk vadászterületein. Az összesített pályázati igények, tervek beszédesek, és minden kételkedő hang ellenére jelentős pozitív hatásuk lehet a vadászterületeken a vadászható és nem vadászható fajok szempontjából, hiszen csak a legfontosabb számokat kiemelve, országszerte 427 ha új szegély, rágóerdő és csenderes, 1490 ha új vadföld, 228 dagonya, 871 itatógödör és 61 kút létesítésére nyílt lehetőség. Ezek mellett 696 vízpótlást szolgáló eszköz, 1994 új apróvadetető, 1285 özetető és 8060 csapda segítheti a napi vadgazdálkodást.

Az új létesítmények, megvásárolt berendezések azonban mit sem érnek, ha a vadászházak udvarán porosodnak, vagy a vadászterületen használatlanul lesznek az enyészeté, nem működtetik és nem alkalmazzák megfelelően őket. Ennek elkerülése érdekében a kamara kidolgozta a pályázatok ellenőrzésének

rendszerét, és valamennyi pályázatban foglalt fejlesztést a területen is szemrevételezte a területi szervezetek útján.

A kamara nem dőlhet hátra akkor sem, ha a támogatott fejlesztések megvalósulnak – azoknak a vadállományra tett hatását is nyomon kell követni, és a tapasztalatok birtokában a pályázati rendszert, ha szükséges, évről évre fejleszteni kell. Ennek tudományos igényű kidolgozását és működtetését a kamara kiemelt célként kezeli a jövőben.

Bár összességében pozitívan értékeljük az első év eredményeit, az induló év minden érintett számára a tanulás éve volt. Alighogy kifizettük a támogatásokat, azonnal széles körű egyeztetéseket kezdeményeztünk a Vadgazdálkodási Alap rendszerével kapcsolatba kerülő valamennyi szereplővel a pályázati rendszer fejlesztéséről. A területi szervezetek vadvédelmi és vadgazdálkodási bizottságai, valamint a tájegységi fővadászok hozták a legértékesebb, a vadászterületeken felmerülő észrevételeket és igényeket, javaslatokat, melyeket még a tavasz folyamán az országos vadvédelmi és vadgazdálkodási bizottság is megtárgyalta és kiegészítette. A kamara központi szervezeténél is rengeteg tapasztalat gyűlt össze közvetlenül a pályázóktól, illetve pályázatíróktól. Mindeme fórumoktól rengeteg olyan információ, észrevétel, javaslat érkezett be a Vadgazdálkodási Alap rendszerével és célterületeivel kapcsolatban, amelyeket figyelembe véve úgy gondoljuk, hogy a második évre áttekinthetőbb pályázati rendszert, könnyebben pályázható – az adminisztratív terheket csak a legszükségesebb elemekre szűkítő – célterületeket fogadott el a kamara elnöksége.

1. ábra: Nyertes pályázatok forrásigényének megoszlása az egyes célterületek között (2017)

ORSZÁGOS VADGAZDÁLKODÁSI ALAP

2017

Beérkezett pályázatok száma:

836

Támogatott pályázatok száma:

645

Elnyert támogatások összege:

583 millió forint

AZ ALAP TÁMOGATÁSÁBÓL MEGVALÓSULÓ BERUHÁZÁSOK, BESZERZÉSEK

2/1. Ökológiai jelentőségű területek (EFA), biodiverzitás területek, szegélyek kialakítása, kezelése, rágóerdő telepítés, csenderesek, vadbúvók kialakítása

427 ha új szegély, rágóerdő, csenderes

2/2. Termesztett növényfélések diverzifikálása élővilág-kezelési keverékek telepítésével

1490 ha új vadföld

2/3. Vadászterület vizellátását javító, a természetes ökológiai víz megtartását célzó beavatkozás

**228 új dagonya | 871 új itató | 61 új kút
696 db új vízpótlást szolgáló egyéb eszköz**

2/4. Ragadozógyérítés, csapdapark fejlesztés

**2681 hattyúnyak csapda | 1625 testszorító csapda
920 lódacsapda | 892 Larsen csapda
237 létrás varjúcsapda | 1705 egyéb csapda
Összesen 8060 db új csapda a vadászatra jogosultaknál**

2/5. Fácán, fogoly, mezei nyúl és őz állománygazdálkodás fejlesztése

**1994 új apróvadetető | 1285 új őzetető
33 484 fáciánt, 1904 foglyot, 323 mezei nyulát
helyeznek ki a nyertes pályázók a törzsállomány pótlására**

Azt is tudjuk, hogy az igazán értékes gyakorlati kérdések a megvalósítási folyamat során merülnek fel, melyeket a beérkező beszámolókból és a terepi ellenőrzések során lehet megtapasztalni. Ezeket viszont csak a 2019. évi pályázati felhívásba lehet beépíteni.

Voltak olyan elemek a pályázati rendszerben, amelyek nem az előzetes várakozások szerint működtek. Az első pályázati évben önálló kódszámmal rendelkező vadászatra jogosultak mellett az ezek által alakított konzorciumok is pályázhattak. Ezt a konstrukciót azért gondoltuk – és gondoljuk ma is – vadgazdálkodási szempontból értékesnek, mert ha az egy tájegységen belül található, egymással szomszédos vadászatra jogosultak összehangoltan végzik a fejlesztéseiket, azok egymás hatását erősítik. Éppen ezért az ilyen konzorciális pályázatok előnyt élvezhettek az egyéni pályázókkal szemben. Ugyanakkor sajnos a konzorciumi pályázati forma az első évben nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, mivel túl sok nehézséget hordozott magában, alkalmasint buktatót tartalmazott. Egy-egy nagy konzorcium hibásan összeállított pályázatrésze miatt szinte egész tájegységek maradtak fejlesztési forrás nélkül. Másrészt a konzorciumi pályázatok jelentős részénél nem az együttgondolkodás, hanem csak a megszerzhető plusz pontok motiválták a jogosultakat a konzorciumi szerződés megkötésére. A Vadgazdálkodási Alap rendszerét véleményező valamennyi fórum egyhangúlag a konzorciumi forma eltörlését javasolta, így a 2018. évi pályázati felhívásban a pályázók köre csak és kizárólag az önálló vadászatra jogosultakra szűkölt.

Szintén lényeges változtatás a tartaléklista eltörlése. Alapvetően ennek létrehozása is támogatható gondolat volt: a formai és tartalmi szempontból megfelelő pályázatokat ne utasítsák el, hanem amint a Vadgazdálkodási Alap forrásai azt lehetővé teszik, ezeket a támogatási kérelmeket is fizessék ki, különösen az első, úgymond „tanulmányévben”. A beérkezett nagyszámú pályázat miatt a tartaléklistán – amellyel, hogy jelentős adminisztratív terhet rótt a kamarára – jelentős mennyiségű (és összegű) támogatás állt sorban, melyek folyamatos, éveken átnyúló görgetést vontak volna maguk után.

A tartaléklista és a konzorciumi pályázati lehetőség megszüntetése a pályázatok rangsorolására szolgáló pontrendszer átalakítását tette szükségessé. Az első évben is figyelembe vett magasabb vállalt önerő és a több, egymással összefüggő célterületre beadott pályázat mellett a pontrendszert kibővítettük – célterületenként különböző – szakmai elemekkel, valamint a bírálók szakmai szempontú értékelésével. A pontrendszer kidolgozása során fokozott figyelmet fordítottunk arra, hogy minél szélesebb körnek, adott esetben a szerényebb anyagi lehetőségekkel rendelkező vadászatra jogosultaknak is, jó esélye legyen a későbbiekben támogatott pályázat benyújtására.

Az első év visszajelzéseit látva, a pályázható célterületeken nem hajtottunk végre lényegi változtatást, viszont a könnyebb pályázhatóság érdekében átstrukturáltuk őket. Az eredendően öt célterületet megbontottuk, így a 2018. évi pályázati felhívásban hét célterülettel kapcsolatban lehet benyújtani pályázatot. Meghatároztuk az egyes

célterületek keretén belül pályázható elemeket és az ezekkel kapcsolatosan elszámolható legmagasabb pályázati összeget is.

Az első évben – más pályázati rendszerek mintájára és a Vadgazdálkodási Alap minél tökéletesebb dokumentálása érdekében – nagyobb adminisztratív teher hárult a pályázókra a különböző mellékletek, igazolások benyújtásával. Ennek kiküszöbölésére a nem releváns dokumentumokat eltöröltük vagy nyilatkozatokkal váltottuk ki, másrészt a pályázatok papír alapú benyújtásáról áttértünk az elektronikus benyújtásra, ezen intézkedésekkel megfelelően a finanszírozás legalapvetőbb adminisztratív feltételeinek, hátterének.

A pályázati rendszer működésének segítségére már az első évben létrehoztunk egy online regisztrációs rendszert, az úgynevezett KAPOR (Kamarai Pályázatok Országos Rendszere) programot, amely nagyban segítette a pályázatok kezelését és a bírálók munkáját. Ezt fejlesztettük tovább 2018-ban annak érdekében, hogy a pályázatok benyújtása online módon és felületen történhessen. Ez az intézkedés komoly segítség a pályázóknak, mivel az első évben sok pályázat bukását okozó formai vagy számolási hibák jelentős részét a program kiküszöböli azáltal, hogy nem engedi továbblépni a pályázót vagy benyújtani a pályázatot addig, amíg a megfelelő sarkalatos mezőket ki nem töltik. Ezenfelül a legfontosabb feltételt jelentő számadatok (pl. önrész) esetében a KAPOR azok megfelelőségét is ellenőrzi. Az online benyújtás mielőbbi bevezetése mellett szólt az is, hogy az elektronikus ügyintézés, az információk tárolása és kezelése már nem

igényli a „papírgyártást”, ezzel is megfelelően annak a pályázói igénynek, hogy a bürokratikus terhek csökkenjenek.

Cikkünk megírásának időpontjában még épphogy megjelent a 2018. évi pályázati felhívás, mire azonban írásunk eljut a tisztelt olvasókhoz, már tudni fogjuk, hogy a bevezetett változtatások elérték-e céljukat, mivel javában zajlik majd a beérkezett pályázatok bírálata. Összességében rendkívül biztatónak látjuk a Vadgazdálkodási Alap induló időszakát. Amennyiben a pályázati rendszer fejlődése következő években is töretlen marad, és a megfelelő forrás is rendelkezésre áll, akkor a kifizetett támogatásoknak, a hozzájuk tartozó fejlesztéseknek vadgazdálkodási értelemben is látható eredménye lesz a vadászterületeken.

Eddig is mindent megtettünk és a jövőben is mindent meg fogunk tenni azért, hogy a Vadgazdálkodási Alap forrásaiból szakmai szempontból releváns, az apró- és nagyvadfajaink számára valóban hasznos fejlesztések valósuljanak meg. Másik fontos célunk, hogy – adottságaitól és anyagi helyzetétől függetlenül – az ország bármelyik vadgazdálkodási fejlesztésben gondolkodó vadászatra jogosultja hozzájusson a pályázati lehetőséghez. Ha ezeket a célkitűzéseket elérjük, és a fejlesztések hatása érzékelhető lesz vadfajaink állományának minőségi és mennyiségi mutatóin is, akkor kijelenthetjük, hogy hasznosan, a magyar vadásztársadalom érdekeit szolgálva használtuk fel a rendelkezésre álló forrásokat.

Kovács Gábor,
Rung Áron

Előszó helyett

Biztos, hogy nem nekem van a legnagyobb tapasztalatom a fácán nevelésében, és az is bizonyos, hogy nem a mi vadásztársaságunk technológiája a legkiválóbb, de néhány éve elhatároztuk, hogy szakítunk az intenzív neveléssel, és természetközelibb módszerre váltunk, mert az eddigi nevelési technológiával egyetlen fészekalja természetesen nevelkedő fácánval sem lett több a vadászterületünkön, és ez nem mehetett így tovább. Vadászterületeink többet érdemelnek – a magyar apróvadért nem lehet a könnyebb utat választani, azért dolgozni, TENNI kell! Ennek az írásnak is az a célja, hogy felhívja a figyelmet, és ha csak eggyel több vadászatra jogosult fog bele a kotlósoos nevelésbe, a cikk elérte célját...

Ráadásul, ha az Országos Vadgazdálkodási Alapból egy tisztességesen összeállított pályázattal ehhez forrást is biztosíthatunk, akkor – úgy gondolom – bele kell vágni!

Elhatározás, tervezés, („távlati”) előkészítés

A „TENNI” szót szándékosan írtam nagybetűvel, mert ehhez a módszerhez nem kell „sok” pénz, csak tenni akarás! Igen, tisztelt vadásztársak, dolgozni kell a sikerért, eredményekért, ne várjuk, hogy a sült galamb (fácán) a szánkba repüljön! A másik sarkalatos kérdés: MIÉRT akarjuk csinálni? Ez a módszer véleményem és tapasztalatom szerint alkalmas arra, hogy a törzsalományunkat helyreállítsa. Sok fórumon

hallom, olvasom, hogy: nem hisznek benne, mert ők „látták” meg „tudják”. Hát akkor ők ne fogjanak hozzá! Aki viszont elolvassa a cikket, és hisz a leírtakban, az bátran kezdjen bele!

Először is gondoljuk át, hogy akarjuk-e, tudjuk-e csinálni. Ehhez szeretnék egy kis segítséget nyújtani. Mivel a csibék naposkoruktól fogva kint lesznek a természetben, ezért kiemelten fontos az „ideális” helyszín megkeresése. Olyan területet keressünk, ahol lehetőség szerint nincs vegyszer, azaz gyom- és rovarirtás! (Mindenki tudja, tanulta, hogy a csibék életének első néhány hetében meghatározó, elmaradhatatlan a megfelelő minőségű és mennyiségű rovartáplálék). Ha ilyen területre nem találunk, akkor csinálhatunk! A fácán számára alkalmas vadföldkeverékek már rendelkezésre állnak, bátran merem ajánlani ezeket mindenkinek. A területen legyen bokor, nem túl magas fa (itt tanulnak majd felgallyazni a madarak), illetve alkalmasnak kell lennie arra, hogy kelet felé nézve tudjuk majd elhelyezni a ládákat. Ha van a közelben, netalántán közvetlen mellette valamilyen pillangókultúra, akkor az megint csak jól jöhet. (A növényi fehérje sem elhanyagolható a csibék táplálékában kb. a 3. hét után). A tervezett telepünk közelében lehetőleg ne legyen vonalas létesítmény vagy olyan kapásnövény, amely „elviszi” a madarunkat (fasor, nemesnyaras, kukorica stb.)! Tisztában vagyok azzal, hogy olyan területet találni, amelyik mindeme kritériumoknak megfelel, nem egyszerű, de keresni kell vagy ki kell alakítani, még ha olykor kompromisszumokat is kell kötni! A terület kiválasztásánál figyelembe

kell vennünk azt is, hogy a madarunk kb. 2–5 km-t fog „terülni”.

Ha a terület megvan, még mindig kell két nélkülözhetetlen tényező: kotlós és élő munkaerő!

A kotlós beszerzéséről nem kívánok litániát írni, de szeretnék felkészíteni mindenkit: nehéz, de nem lehetetlen. Abban a szerencsés vagy éppen szerencsétlen helyzetben vagyunk, hogy a szomszéd társaság is „kotlósozik”, tehát a „kotlós vadászterület” közel azonos, de a két vadásztársaság együtt így is össze tud szedni közel 200 db kotlóst. Élő munkaerő: találnunk kell (és meg kell fizetnünk!) egy olyan megbízható személyt, aki erre a néhány hónapra megfelelő módon ellátja az őrzést. Tudom, hogy mindenhol spórolni szeretnénk – ha lehet, tegyük is meg –, de itt ezt mellőzzük! Sok múlik rajta, mert az illető személynek effektíve sok munkája nincs, csak ott kell lennie. Az etetést, itatást, „mosogatást” sem muszáj rábízni, de ha fizetésért jön, akkor ez is elvárható. Na, de tegyük fel, hogy ez a probléma is kipipálva; lépünk tovább! Megkezdődhetnek az előkészületek, melyek az érkező csibéket és az itt maradó törzsállományt fogják szolgálni. Tanulmányaimat összegezve, leegyszerűsítve, három dolog kell a vadnak: védelem, élelem, kényelem. Ebben minden benne van – persze ezeket át lehet keresztelni sokkal szebben csendő, szakmai fórumokon szépen hangzó szakkifejezésekre, de ezt most szándékosan mellőzöm, hogy a legérthetőbb nyelven szóljak a vadásztársakhoz. Mire ez a cikk megjelenik, már jócskán benne leszünk a télben, de még mindig nem késő hozzáfogni, bár az ősz erre az ideális. El kell vetnünk a lucernát,

a vadföldkeverékeket (ha lehet, akkor mozaikszerűen, nem túl nagy területeken). Kezdjük meg a ragadozók állományának felmérését és apasztását! Szeretném felhívni mindenki figyelmét, hogy a fegyveres gyérítés kevés a ragadozók elleni harcban – csapdázni is kell (az egyes eszközök beszerzésére szintén lehet pályázni az Alaphoz)! Minden törvényes eszközt be kell vetni, hogy a gyéríthető szárnyas és szőrmés ragadozók tavaszra a lehető legkisebb létszámmra csökkenjenek a területen!

Közvetlen előkészületek

Ha a leírtaknak megfelelően felkészítettük a területet, hozzáfoghatunk a direkt előkészületekhez.

Kotlósládát, nevelőládát kell kihelyezni megfelelő mennyiségben. Kotlósládából jóval több kell, mint nevelő-

ládából, mivel sokszor előfordul, hogy a kínkeservesen összeszedett kotlósok bizony felállnak, nem akarnak tovább kotlani. Itt jegyzem meg, hogy ha a ládákat sötétben helyezük el, akkor kicsit tudunk játszani (el tudjuk azt nyújtani) a kotlási idővel. A kotlósok alá helyezünk el valamilyen tojást, amelyen ülni tud. Nem kell sok – néhány darab –, és az anyagát tekintve lehet akár fa- vagy gipsztojás, de halottam már pingponglabdáról is!... A ládák lehetőség szerint időálló anyagból készüljenek, mivel ezeket több éven keresztül szeretnénk felhasználni. (Ha az Alaphoz pályázzuk, akkor a fenntartási időszak alatt minden évben kell kotlósozni.) Az apróbb trükkök miatt célszerű felkeresni olyanokat, akik már csináltak ilyet.

Az etetők, itatók körülírásának nem szeretnék nagy feneket keríteni, hiszen százféle termékkel találkozhatunk a piacon, viszont néhány fontos tényezőt

Előkészületben

nem hagyhatunk figyelmen kívül. Az etető és itató mindenkor igazodjék a csibe korához, fejlettségi és élettani adottságaihoz! Naposkorban elég egy virágalátét, nem túl sok vízzel, mert a csibe belefut, megfázik. Később már az önitatók színes palettáját használhatjuk. Ami még nagyon lényeges, hogy az eszközt könnyen lehessen tisztítani, fertőtleníteni!

Rendeljük meg a várhatóan szükséges tápmennyiséget, valamint az állatorvossal egyeztetett vitaminokat, kiegészítőket.

Meg kell rendelnünk a napocsibéket, valamint az előkeltetett tojásokat. Csak kiváló minőségű törzsállományokból vásároljunk! Oda kell figyelni a fajta választására is; magam a mongol vagy cseh vadászfácánokat, illetve ezek keverékeit javaslom. Lehetőség szerint olyat válasszunk, amelyik jól tűri a nagyobb sűrűséget, és nem nagy benne a „kóborlási kényszer”. Léteznek kisebb testű, kiváló röpkészségű fajták, de nem maradnak egy tömegben, hamar és nagy területen terülnek szét.

Ami az előkeltetett tojások számát illeti, ez természetesen kotlósfüggő. A tervezni kívánt csibeszámot osszuk el 20–25-tel, így megkapjuk a minimálisan szükséges kotlósok számát; ténylegesen azonban kb. 30%-kal többel kell számolni. A kotlósok alá öt tojást helyezünk, így megkapjuk a megvásárolandó előkeltetett tojások számát.

A kiszemelt területrészen a ládák és a hozzájuk tartozó terelőékek területét és a villanypásztor vonalát is kaszáljuk ki, ez utóbbit tartjuk növénymentesen! Ha a ládákat kivittük a területre, akkor azokat tájoljuk kelet felé, hogy a felkelő nap melegítse a csibéket, és lehetőség

szerint homokra telepítsük őket! A ládák és a terelőékek oldalait földeljük körbe az eső és a nem kívánt kibújás ellen.

A villanypásztor kulcsfontosságú, működését rendszeresen ellenőrizzük!

Nevelés

Elérkeztünk ahhoz a ponthoz, hogy immár megvan a megfelelő számú kotlósunk, és mehetünk az előkeltetett tojásokért. Az előkeltetett tojás ugyanabból az állományból legyen, ahonnan a csibéket hozzuk! Az az ideális, ha a tojásokat melegen tartva, thermoládában hozzuk el; de az is jó megoldás, ha sima tojástálcán hozzuk őket, betekerve thermopulóverekbe és törülközőkbe. Mi ez utóbbit alkalmazzuk, és még soha nem volt problémánk, pedig kétórás az út. Fontos, hogy a szállított tojásokat huzatnak semmi esetre se tegyük ki!

A tojások megérkezését követően, azonnal a kotlós alá szoktuk tenni őket, igazodva a tyúk méretéhez. A japánok 3–5 db tojást kapnak, míg a nagyobbak többet. Remélhetőleg ekkor már egy kotlós sem gondolja meg magát! Ha időközben várunk még kotlóst, akkor egy tyúk alá tegyünk több tojást – olyan alá, amelyik biztosan ül, akár 20-at is! Amikor megérkezik az újabb kotlós, akkor így csak egy tyúkot kell zaklatni a tojások elvételével.

Ahogy kelnek a csibék a kotlósok alatt, úgy kelnek (reményeink szerint) a keltetőben is a telepen. Ha meghoztuk az előre megrendelt csibemennyiséget, ezeket estig melegben tartva „pihentetjük”, csak az esti órákban, sötétedés

Innen indulunk

előtt adoptáljuk a kotlósok alá a nekik szánt mennyiséget. Csak annyi csibét rakjunk alájuk, amennyit be tudnak takarni. Az adoptálás gyorsan történjék, a legkevesebb zavarással járjon! Ezután a sötétségben hagyjuk egymásra találni a bent lévőket...

Reggel nem kell korán nyitni a ládát, várjuk meg, míg rendesen felkel a nap, és már van „ereje”. Első napon mindenképpen nézze meg az állományt egy szerződött állatorvos (tudom, hogy ez viccesen hangzik, de lehetőség szerint olyan, aki ért a fácánhoz), és az általa javasolt preventív intézkedéseket és adagolási rendet kövessük. Megtörténhet az első itatás, etetés, valamint be kell nézni a ládába, és ki kell szedni az elhullott csibéket. Inni az előző este lefőzött és visszahűtött kamillát adjunk

szőlőcukorral, enni pedig jó minőségű fácánindítótápot! Ezeket úgy kell elhelyezni, hogy a rácson kinyúlva a kotlós is elérje, és tanítsa a csibéket. Később a kotlós elől elvehető a táp, és felválthatja a szemestakarmány.

Folyamatosan gondoskodjunk a folyadék utánpótlásáról! Estére a kotlós visszahívja a csibéit, és amikor beültek, akkor zárjuk a láda bejáratát. Ekkor jöhet az etető és itató elmosogatása, fertőtlenítése, szárítása. Reggel pedig ismétlődik minden. 7-8 nap után a csibék kezdenek kirepkedni a terelőékből; ilyenkor célszerű megnyitni nekik, hogy könnyebben visszataláljanak. Előfordul, hogy a csibe nem a saját kotlósához megy vissza, ezért célszerű pár napig figyelemmel kísérni, és ha kell, helyreállítani a rendet.

Nagyon fontos a folyamatos orvosi felügyelet, kezdetben gyakrabban, később csak ha szükséges.

5 hetes kortól a kotlósokat fokozatosan visszaadhatjuk, a csibe kötődik a ládához is. Ez alatt az öt hét alatt megtanulja a hívást és a riasztást is – élvezet nézni, hogy a kotlós riasztására hogyan tűnik el több száz madár a fűben.

8 hetes kortól már szemestakarmányt is kapnak, elsősorban tört búzaszemet. Ilyenkor pár lapát sódert is ki szoktunk kupacolni a zúzógyomor munkájának segítésére.

12 hetes kortól szoktuk a ládákat is fokozatosan behordani; elég pár darabot és néhány japán kotlóst kint hagyni a területen. A kis „japik” ügyesen gallyaznak, ahova felhívják a „csibéiket”, és miután a jó példa ragadós, a többi is követi őket. A gallyazási próbálkozások 6 hetes kortól megkezdődnek, ezért van szükség a bokros részekre a területen.

Utógondozás

A madaraink szépen fejlődnek, nappal már viszonylag nagy területet bejárnak, a területről az összes rovart összeszedték. Egyre nagyobb területet barangolnak be, és előfordul, hogy néhányan „elfelejtenek” visszajönni. Ilyenkor a legfontosabb az, hogy a madár „mindenhol” találjon vizet és takarmányt. A terület (a fácános környékére gondolkodok) környezetét el kell látni megfelelő mennyiségű itatóval és etetővel! A minél több, annál jobb elvet kell követni! Ilyenkor már megjelenhetnek a süldőrókák a „terített asztal” mellett: ezek észlelése és apasztása nem kerülheti el a figyelmünket! Ha azt tapasztaljuk,

hogy madaraink nem az általunk tervezett irányba terülnek, akkor sürgősen gondoskodjunk etető, itató kihelyezéséről. Ilyenkor (is) jól jöhet a Vadgazdálkodási Alapból szintén pályázható önitatórendszer, ami napokra leveheti a vállunkról a terhet. A mezőgazdasági kultúrák változásával (a napraforgó és kukorica betakarításával) remélhetőleg a fácánjaink visszatalálnak a meglévőkhöz mellé a vadföldekre, és szívesen tartózkodnak ezekben, megkönnyítve a visszavadásztást. A kontrollnak már nem kell annyira szigorúnak lennie, nincs szükség folyamatos felügyeletre, elég napjában háromszor (reggel, este feltétlenül) rájuk nézni!

A nevelés játékos „hozádésa”

A kotlóssal történő fácáncsibe-nevelés fő eredménye, hogy mindig hibátlan tollazatú, jól repülő, a természetes környezetben való életre alkalmas, kiváló

A kint hagyott japik sokáig „vezetik” őket

Vacsorához gyülekező

minőségű fácánkakasokat kapunk, és a „melléktermékek” az ugyanilyen életrevaló tyúkok. Egyes vizsgálatok alapján a kotlóssal nevelt csibe utógondozása (szándékosan nem kotlási hajlamot írtam) sikeresebb az intenzíven nevelt madarakénál. Ha valaki nem hisz benne, hogy egy házityúk ilyen hatással lehet a fácánra, akkor bizonyítsa be! A területen maradt tyúkok a következő év(ek)ben részt fognak venni a szaporodásban! Ha a több száz kint maradt tyúkból ez csak 50 esetében igaz, és a felnevelt csibeszámot is csak 3-mal számoljuk, az akkor is 150 további fácán, amelyek mintegy 60%-a, vagyis 90 példány kaka. Természetesen nem szabad elengedni a gyeplőt – a hangsúly a folyamatoságon van: tovább kell etetni, itatni, no és gyéríteni a ragadozókat!

A másik nyertes a számunkra is kedves vadfaj: a mezei nyúl! Mint tudjuk, ez reagál a leggyorsabban az élőhely változásaira, tehát ha a fácánnevelés érdekében itatunk, vadföldet létesítünk, ragadozót gyérítünk a területen, az a nyúl állományán is meglátszik majd!

Az őrzéseim alkalmával rendszeresen tapasztaltam, hogy a süldőnyulak reggel és este rendszeresen jöttek a „telepre” táplálkozni. Úgy gondolom, ezért már megérte!

Számoljunk!

Mibe is kerül ez nekünk? Ha nem jön közbe semmi, akkor a felnőtt fácán előállítás nem éri el az ezer forintot. Egy reklám jut az eszembe, amikor megdöbbsent arccal teszik fel a kérdést: mennyiiii?!...

Pedig így igaz! Ha végiggondoljuk, hogy az így „előállított” és terítékre kerülő kakas ára egy olcsóbb bérvadászaton megvásárolható fácán árával vetekszik, akkor rendben vagyunk! Miért is? Mert a rengeteg munka gyümölcseként a vadászterületünkön évről évre több „természetes” madár lesz, télen szép vadászatokban volt és lesz részünk, s egyúttal elvetettük az optimális fácán-gazdálkodás magjait!

Szabó Tóth Péter

MEZEI LETTÁR

– SZÁMVETÉS A MEZŐGAZDASÁGI ÉLŐHELYEK VÁLTOZÁSÁRÓL

CSENDESEDIK A HATÁR

Hazánk területének közel kétharmada mezőgazdasági művelés alatt áll, így természeti értékeinek megőrzése jelentős részben a mezőgazdasági földhasználat mikéntjétől függ. A pusztai füves élőhelyeink állapota vagy az életüket részben a szántóföldi környezetben leélő madárfajaink állománya nem függetleníthető a területen folytatott gazdálkodási tevékenységtől. A mezőgazdálkodás mindennapjaiban alkalmazott módszerek azonban, úgy tűnik, nem kedveznek a természeti értékek hosszú távú fenntartásának.

A természeti sokféleség – a sokat emlegetett biodiverzitás – jelenlegi szintjének megőrzése globális szinten kihívások elé állítja a döntéshozókat, a csökkenés – az élőhelyek és fajok elvesztése, általános állománycsökkenés

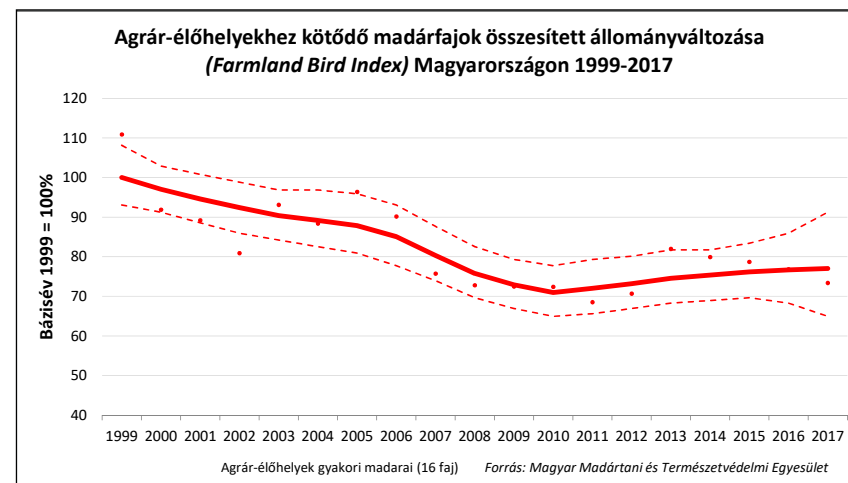
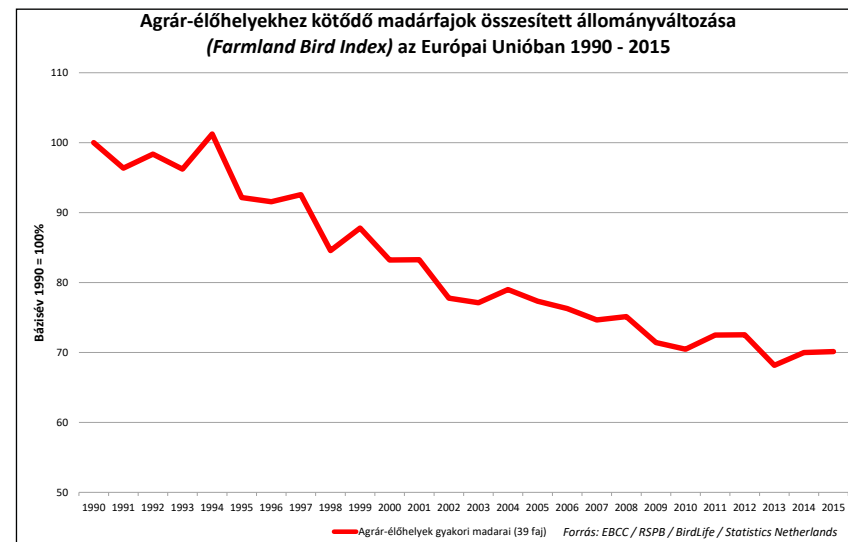
– a jelenlegi gazdasági rendszerek mellett legfeljebb lassítható. A természeti sokféleség elvesztése különösen látványos a mezőgazdasági élőhelyeken.

Nagy-Britanniában a mezei madarak állományának csökkenése legalább 5 évtizede tart. Egy 2017-es kutatás szerint 19, egykor gyakori faj állománya az 1970-es évekhez képest mára 60%-kal esett vissza. [1] Egy tavaly publikált tanulmány szerint Németországban az elmúlt 27 év alatt a védelem alatt álló területeken (!) az agrárélőhelyekhez kötődő repülő rovarok 75%-a tűnt el. [2] A rovtáplálék megfogyatkozásával összefüggésben, az agrárterületek közönséges madárfajainak állománya is drasztikusan csökkent, köztük olyan fajoké is, mint a seregély vagy a házi veréb. A német madárvédelmi szervezet, a NABU becslései szerint 1998–2009 között, azaz mintegy 10 év alatt csak-

nem 13 millió költő pár tűnt el a gyakori madárfajokból. Franciaországban is ökológiai katasztrófa fenyeget – állítják a szakértők. 15 év alatt a vidéki területek madárvilága átlagosan egyharmadával csökkent; egyes madárfajoknál a fogyatkozás ennél jóval drámaibb, így

pl. a réti pityer állományának csökkenése eléri a 70%-ot is. [3]

Bár sokáig a nyugat-európai szupeerintenzív mezőgazdasági termelés hatásainak hittük a negatív folyamatokat, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Monitoring Központja-

Forrás: MME – Monitoring Központ

nak hazai vizsgálatai hasonló trendeket mutatnak: a mezőgazdasági élőhelyek madárvilágát jellemző indikátorszám, a 16 gyakori madárfaj alapján számolt ún. farmland bird index alig 20 év alatt kb. 30%-kal csökkent. [4]

A sajnálatos sorozatba beleillik a 2018. évben tapasztalt hazai jelentős méhpusztulás is. Ennek kapcsán érdemes belegondolni abba, hogy a házi méhek által is használt növénykultúrákban táplálkozó vadon élő beporzó rovarfajok vajon milyen mértékű csökkenést szenvedhettek el.

Talán nem túlzás állítani, hogy a mezőgazdasági természeti sokféleség csökkenése mára messze túlmutat egy szakma – a természetvédelem – hatáskörén. A súlyos csökkenő tendenciák szinte valamennyi apróvad faj esetében is egyértelműek: a mezőgazdasági területeken egykor gyakori fogoly biztos úton halad a kipusztulás felé, a mezeinyúl-állomány pedig a becslések és a terítékadatok alapján 75%-kal esett vissza 1960–2012 között. [5] Ezek alapján biz-

tosan állítható, hogy a mezőgazdasági természeti sokféleség csökkenésének megállításában a vadgazdálkodás is nagymértékben érintett.

HOGYAN VÁLTOZIK A MEZŐGAZDASÁGI FÖLDHASZNÁLAT?

Bizonyos, hogy a mezőgazdasági természeti sokféleség csökkenése összefüggésben áll a mezőgazdasági élőhelyek táji léptékű változásával. Az elmúlt évtizedekben hazánk agrárterületei összes kiterjedésüket tekintve negyedükkel csökkentek. A mezőgazdasági területek erdősítése és az erősödő városiasodás miatti beépítések az élőhely csökkenése okán közvetlen negatív hatást gyakoroltak a biodiverzitásra. A változások közvetett negatív hatásainak – pl. az erdősítések hatására a vaddisznóállomány növekedése vagy az úthálózat fejlesztése miatti élőhely-fragmentáció – becslése szinte lehetetlen.

fotó: Králl Attila

A nagy kiterjedésű, egybefüggő szántók ökológiai szempontból rendkívül szegény élőhelyek

fotó: Lóránt Miklós

Kikaszált rétifülesbagoly-fészekalj

A mezőgazdasági termelés egyik legfontosabb hajtóereje az Európai Unióban – így hazánkban is – ma a közös agrárpolitika támogatási rendszere. A teljes EU-költségvetés közel 40%-át (évi 58 MRD EUR!) kitevő forrásokhoz való hozzáférés sokszor a gazdálkodók számára fontosabb, mint az, hogy a piaci viszonyokhoz – vagy éppen a termőhelyi adottságokhoz – igazítsák termelési tevékenységüket. A támogatások, hazánk 2004. évi EU-csatlakozását követően, komoly változásokat idéztek elő a földhasználatban. Mivel hazánk akkor az ún. egyszerűsített területalapú támogatás (SAPS) rendszerét választotta, a gazdálkodók az általuk megművelt terület kiterjedése alapján részesülnek a támogatásban. Ennek hatása szinte azonnal érezhető volt a határban. A mezsgyék, árokpartok elszántása, a parlagterü-

letek művelésbe vonása, a termőhelyi adottságok figyelmen kívül hagyásával történő erőltetett művelésben tartás – pl. a gyenge minőségű belvizes szántók esetén – rendkívül kedvezőtlenül érintette a mezőgazdasági élőhelyeket. A kisebb élőhelyfoltok megszűnésének lokális problémája mellett valószínűleg jelentős a hatása annak is, hogy táji szinten megszakadt a mezőgazdasági élőhelyek ökológiai hálózata.

A támogatások egyik jelentős mellékhatása a mezőgazdasági termelés intenzívebbé válása. Statisztikai adatok mutatják, hogy pl. az értékesített növényvédő szerek mennyisége az elmúlt másfél évtizedben háromszorosára nőtt, [6] de hasonló tendenciákat mutat pl. az egységnyi területre eső műtrágya-felhasználás is. Nem kell külön magyarázat ahhoz, hogy az egyes mezei madárfajok és apróvadfajok táplálék-

fotó: Motkó Béla

Kaszagép által elpusztított fácantyúk és fészekalja

bázisát alkotó rovarfauna növényvédőszer-használat okozta csökkenése kihat a szaporodási sikerre, ahogy az élőhelyi viszonyok átalakítása (pl. a gyakori és eredményes gyomirtás) is jelentős hatással lehet.

Szintén a támogatások közvetett hatásaként lehet értékelni a mezőgazdasági technológia fejlődését. A gyorsabb, hatékonyabb gépparkkal a mezőgazdasági élőhelyek átalakítása szinte szempillantás alatt történik (pl. kaszálás 15 km/h sebességgel), mely a benne élő állatfajok (a madár- és emlősfajok mellett ne feledkezzünk meg a kétéltűekről, a hüllőkről és a rovarokról sem!) számára lekövethetetlen. Új technológiák nyernek teret, ami a gazdálkodók szempontjából bizonyosan hasznos, de a természeti sokféleség megőrzése szempontjából kihívásokat jelent. Ilyen pl. a terjedőben lévő fóliás bálázás, ami – svájci tapasztalatok alapján – a gyepterületek teljes rovarfaunáját képes a légmentesen lezárt műanyag fólia mögé rejtteni...

Nem törvényszerű pedig, hogy a támogatások ilyen negatív hatással

legyenek a mezőgazdasági élőhelyekre. A közös agrárpolitika reformjai során egyre nagyobb pénzügyi boríték használható fel a természetközeli gazdálkodás támogatására. A sokat emlegetett zöldítés, az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések vagy a Natura 2000 kompenzációs kifizetések kedvező élőhelyi hatásai azonban csak nyomokban fellelhetők. A zöldítés túlzott leegyszerűsítése vagy a szerény környezeti hozzáadott értékkel rendelkező agrár-környezetgazdálkodási kifizetések előnyben részesítése csak tovább erősítette az intenzifikációs folyamatokat. Általános, nem csak hazánkban tapasztalható folyamat, hogy az ambiciózus környezeti vállalásokat tartalmazó EU-kezdeményezések tagállami szinten átalakulnak a döntően a termelés további támogatását homloktérbe helyező kifizetési rendszerré.

EGY ÚJABB LEHETŐSÉG

Napjainkban folyik a 2020 utáni időszak közös agrárpolitikájának tervezése

az EU-tagállamok körében. Mivel a támogatások továbbra is kiemelt jelentőségűek a hazai mezőgazdaság számára, és mivel más ágazatok is érintettek a folyamatban, fontos, hogy a támogatási rendszer lehetőség szerint vegye figyelembe az összes szakterület igényeit. Elsődleges, hogy az új rendszer kiküszöbölje a korábban azonosított hibákat. El kell kerülni a szántóterületek erőltetett művelésben tartását és a mezőgazdasági ökológiai hálózat további erózióját.

Az új rendszerben végre megfelelő teret kell adni azoknak a gazdálkodóknak is, akik természetközeli módon kívánják hasznosítani földterületeiket. A 2002 óta meglehetősen sikereket elkönyvelő ún. magas természeti értékű területek programja 2015 óta csökkentett támogatással, a korábbi területek felén folyik. Ezek kiterjesztése a kezelhető természeti hozadékaikkal mellett talán visszaadja azon elkötelezett gazdálkodók hitét is, akik sajnálatosan kimaradtak a támogatásból.

Mindezeknél is fontosabb talán az érintett ágazatok párbeszéde, egymás érdekeinek megértése és a kísérlet a kompromisszum felé. Az extenzív termelési módszerek országos szintű kiterjesztése – bár természetvédelmi szempontból bizonyosan kívánatos lenne – nem lehet reális elvárás. Azt sem lehet azonban megkövetelni, hogy a mezőgazdasági élőhelyek természeti állapotáért aggódó vagy abban érdekelt ágazatok tétlenül figyeljék a természeti sokféleség eltűnését az agrártermelés színteréről. Nekünk – érdekelteknek – össze kell hát fognunk, és el kell ér-nünk, hogy a közösségi agrárforrások az élelmiszerellátás-biztonság mellett

más közösségi célokat – pl. a mezőgazdasági élőhelyek természeti sokféleségének megőrzését – szolgálják.

*Tóth Péter és Králl Attila
Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület*

Készült „A túzok határon átnyúló védelme Közép-Európában” (LIFE15 NAT/AT/000834) projekt támogatásával.
További információ:
www.natura.2000.hu, www.tuzok.hu

Hivatkozások:

1. The state of UK's birds, 2017
2. Hallmann, C. A. et al. (2017): More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. PLoS ONE 12(10): e0185809. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0185809>
3. https://www.theguardian.com/world/2018/mar/21/catastrophe-as-frances-bird-population-collapses-due-to-pesticides?CMP=Share_iOSApp_Other
4. Szép T. és mtsai., 2016. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (2007–2013) utólagos (ex-post) értékelése. A biológiai sokféleségre gyakorolt hatások összefoglalása. Tanulmányrészlet.
5. Biró Zs. és mtsai., 2013: Az apróvadállomány és a ragadozógazdálkodás helyzete Magyarországon
6. Központi Statisztikai Hivatal. Statisztikai tükrök, Növényvédőszer-felhasználás. 2016. március 17.

Genetikai vizsgálatok a vadgazdálkodás szolgálatában

A Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóintézetben (NAIK MBK) az Alkalmazott Vad és Haszonállat Genomikai Csoport jelentős tapasztalattal rendelkezik genomikai és genetikai kutatások tervezésében és kivitelezésében, valamint az eredmények genetikai célú alkalmazásában. A korábban felhalmozott tudást néhány éve már a vadászattal kapcsolatos genetikai kutatásokban is felhasználjuk, amelyekben meghatározó vadgazdálkodási tudományos műhelyekkel és nemzeti parkokkal együttműködve veszünk részt. Jelen írásban ilyen jellegű aktuális vizsgálatainkat szeretnénk bemutatni.

Kezdetek

A gímszarvas – a magyarok legendás csodaszarvasa – egyike a legkeresettebb és legértékesebb európai trófeás vadfajoknak. A történelem során a teljes elterjedési területén jelentős emberi hatásoknak volt kitéve, és húsa, valamint agancsa miatt tenyésztani kezdték az egész világon. A gímszarvas agancsának fejlődése a leggyorsabb és leghatékonyabb csontfejlődés az élővilágban, ennek következtében az agancs régóta foglalkoztatja az embereket, és mint a csontfejlődés modellrendszere, nagy jelentőségre tett szert. Ez az érdeklődés is motiválta az agancsciklus molekuláris

1. ábra: Gímszarvasbikák Bószénfán (Fotó: Nagy János)

A genetika vagy más néven örökléstan a tulajdonságok, illetve az azokat okozó gének nemzedékről nemzedékre történő öröklődésével, annak szabályszerűségeivel, illetve az így megnyilvánuló változékonyság jellemzésével foglalkozó biológiai tudományterület, melynek fejlődése az utóbbi évtizedekben számtalan lehetőséget teremtett a vadon élő állatok genetikai vizsgálatára. A jelenleg rendelkezésre álló technológiák és genetikai ismeretek lehetőséget adnak különböző, sokszor más módszerekkel nehezen vizsgálható biológiai jelenségek megismerésére, akár ismert, akár ismeretlen állatokból származó invazív, illetve nem invazív minták esetében is.

A genomika az élőlények teljes örökítőanyag-készletének a felépítését, működését és változását vizsgáló tudományterület. Egy élőlény teljes örökítőanyag-készlete a genom, ami sejtes szerveződésű élőlényekben dezoxiribonukleinsav- (DNS-) molekulákból épül fel. A DNS-molekulák bázisszortrendjének, azaz szekvenciájának megismerését a szekvenálási technológiák fejlődése tette lehetővé. Ma már bármilyen élőlény genomszekvenciája viszonylag könnyen meghatározható, és az informatikai lehetőségek is rendelkezésre állnak a nagyméretű adathalmazok elemzésére.

hátterének feltárását, ami az első, vadfajhoz kapcsolódó genetikai munkánk volt, amelyet Orosz László és Horn Péter akadémikusok indítottak el.

Az általunk kifejlesztett „Agancs DNS Chip” segítségével klónoztuk a csontosodó agancsporcban fokozottan működő géneket. A génexpressziós mintázatokat anyagcseretermékek mennyiségi adataival integrálva, sikerült feltárni az agancs csontosodásának genetikai útvonalát (Stéger és mtsai., 2010), ami leginkább a tudományos alapismeretek bővítése szempontjából jelentős, bár az agancs növekedése és a trófeaméret genetikai alapjai vadászati szempontból is érdekes, és az agancs csontosodása miatt a faj orvosbiológiai modellnek számít (Li és mtsai., 2014).

A gímszarvasgenom

Az agancs csontosodásának vizsgálata, valamint a közben végzett genomikai munkák eredménye a gímszarvas teljes genomszekvenciájának meghatározására sarkallta a munkában részt vevő kutatókat. Ezt elősegítette az ún. új generációs szekvenálási technológiák fejlődése és elérhetősége is. A gímszarvasgenom-program koncepcióját Orosz László akadémikus dolgozta ki, a bioinformatikai protokollokat és elemzéseket pedig Barta Endre vezetésével határoztuk meg. A genom meghatározására egy, a Kaposvári Egyetem Vadgazdálkodási Tájéközpontban élő kapitális bikát (crot. no. 3016) választottak ki (1. ábra). A szekvenciákat a szarvas rekombináció alapú géntérképe

(Slate és mtsai., 2002) és a szarvasmarha-referenciagenom alapján, bioinformatikai módszerekkel állítottuk össze kromoszómánként, létrehozva az első gímszarvas-referenciagenomot (CerEla 1.0), melynek hossza 3,4 gigabázis (3,4 milliárd bázis). Ebben a referenciagenomban 33 gímszarvas testi kromoszóma, valamint az X és Y kromoszóma DNS-szekvenciája található, 19 368 fehérjét kódoló gén pontos helyével és részletes annotációjával, valamint egyéb szekvenciák jellemzésével (Bana és mtsai., 2018). Így elkészítettük Magyarország első eukariótagenom-programját. Az új genomsekvencia lehetőséget adott 2,8 millió SNP és 365 ezer deléciós/inszerció marker azonosítására, amelyek a jövőben további genetikai vizsgálatok alapját képezhetik.

Gímszarvas-genetika

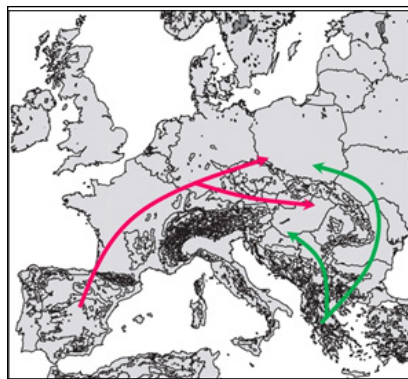
Még a gímszarvasgenom-program részeként meghatároztuk a magyarországi gímszarvas teljes mitokondriális genomját. A szekvenciában azonosítottuk a géneket, amelyek bázisrendje és elhelyezkedése is megfelel a más gerincesekben talált elrendezésnek. Az általunk meghatározott szekvencia és másik 76 szarvasféle elérhető mitokondriális genomjának felhasználásával filogenetikai elemzést is végeztünk a fajok evolúciós viszonyainak vizsgálatára (Frank és mtsai., 2016).

A mitokondriális genom egyik érdekes szakasza a mitokondriális DNS megkésztéreződését szabályozó kontrollrégió (Skog és mtsai., 2009; Frank és mtsai., 2016). A gímszarvas mitokondriális kontrollrégiója 916 bázispár hosszúságú; a magyar szekvenciákban ösz-

szesen 39 különböző haplotípust, azaz szekvenciaváltozatot találtunk. Az európai szekvenciákkal összevetve a magyar mintákat, a korábbi európai szintű vizsgálatokban talált nyugat-európai és kelet-európai eredetű szekvenciák képviselői egyaránt megtalálhatóak a Kárpát-medencében. Az ország délnyugati részén a kelet-európai eredetű haplotípusok, míg az északkeleti régióban a nyugat-európai haplotípusok domináltak; a vizsgált egyedek nagyjából 10%-a mutatott eltérést ettől a mintától.

Az eredményeink alapján megállapíthatjuk, hogy a Kárpát-medencét két irányból érték el gímszarvasok a jégkorszak után (Frank és mtsai., 2017). Egyrészt az eljegesedéseket a Balkánon átvészelő állatok észak felé terjedve, másrészt az Ibériából származó egyedek Közép-Európán keresztül; a két leszármazási vonal képviselői pedig valahol a Duna mentén találkoztak és keveredtek egymással (2. ábra).

Mikroszatellita markerekkel végzett vizsgálataink is támogatják ezeket az eredményeket. E vizsgálatok is a magas

2. ábra: Gímszarvas-megtelepedési útvonalak Európában, különös tekintettel a Kárpát-medencére

fotó: Utassy György

genetikai diverzitás értékeit mutatták. A mikroszatellita markerek gyakorlati felhasználása egyedazonosítás, valamint rokonsági vizsgálatok során történhet (Szabolcsi és mtsai., 2014). Erre leginkább a törvényszéki genetikában van példa, emberi minták vizsgálatánál; ez természetesen vadfajoknál is kivitelezhető. Ilyen vizsgálatokat a csoportunkban is végzünk gímszarvasmintákon, ahol a cél hullott agancsok megfeleltetése más hullott agancsokkal, illetve elejtett bikák tróféáival, ami már rutinvizsgálatnak számít.

Vaddisznó-genetika

A házisertés genomikai vizsgálatok folytatásaként a vaddisznó genetikai kutatásába is belevágtunk, ennek középpontjában a populációgenetika és a házisertés és vaddisznó hibridizációjának vizsgálata áll.

Vaddisznó-populációgenetikai kutatásunk fő célja a magyarországi vaddisznók genetikai feltérképezése, kiegészítve olyan Kárpát-medencei po-

pulációk egyedeivel, amelyek kapcsolatban állhatnak a hazai állományokkal. Az adott populációk/alpopulációk elhelyezkedése, az esetleges génáramlás gátló tényezők (barrierék) létének és hatásának megállapítása és az adott állományok genetikai diverzitása, a beltenyésztettség mértékének nagysága mind ebbe a kérdéskörbe tartozik (Wanjala és mtsai., 2017). A vizsgálatok elvégzéséhez egy sertésre fejlesztett mikroszatellitamarker-szettet használunk. Az eredmények fényében képet kaphatunk a vaddisznók populációs hálózatáról, a jövőbeli változások (útépítés, erdősisítés/erdőirtás, klímaváltozás) vaddisznó-populációkra gyakorolt hatásairól.

A hibridizáció kérdése mind vadgazdálkodási/vadászati, mind biológiai szempontból fontos. Egyrészt azért, mert a vendégvadászok legtöbbje nem szívesen vadászik házidisznóra jellemző külső jegyeket mutató disznókra, másrészt a különböző hibridek megváltoztatják a vaddisznó-populációk szerkezetét. A genomikai vizsgálatokon ala-

puló markerfejlesztés eredményeként olyan, a vaddisznóra specifikus markereket fejlesztettünk, amelyek segítségével a tiszta vaddisznók elkülöníthetők a hibridektől. Ennek elsősorban kerti vagy vadsparki környezetben lehet gyakorlati haszna, illetve áttelepítés esetén érdemes vizsgálni. Ezenkívül élelmiszerek ellenőrzésére, valamint tróféák eredetiségvizsgálatánál szintén sikerrel alkalmazhatók a markerek.

Az afrikai sertéspestis (ASP), ez a jelenleg éppen terjedő fertőző betegség szintén vizsgálat tárgya lehet a közeljövőben. Ismert, hogy a varacskos disznó és az afrikai folyami disznó rendelkezik toleranciával erre a betegségre, a toleráns egyedek túlélnek a fertőzést. Korábbi vizsgálatokban kimutatták, hogy a toleranciát egy gént érintő bizonyos mutációk okozzák (Palgrave és mtsai., 2011). Megvizsgálunk a hazai vaddisznó állományában, illetve házisertésmintáinkban ennek a toleranciáért felelős génnek a természetben előforduló változatait, remélve, hogy találunk természetes toleranciával rendelkező egyedeket.

Erdeiszalonka-genetika

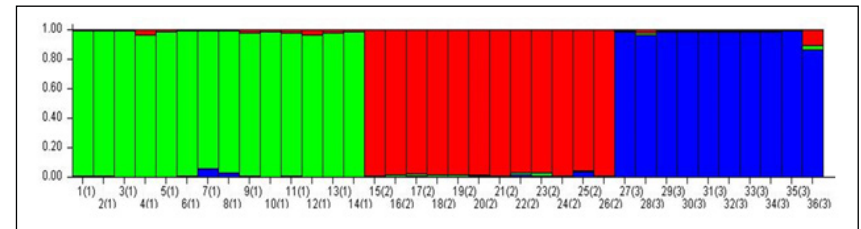
Kutatásaink következő faja az erdei szalonka, az eurázsiai kontinensen elterjedt vonuló madárfaj. A vadászokat és kutatókat egyaránt régóta foglalkoztatja, hogy honnan származhatnak és hova mennek a hazánkon átvonuló szalonkák, továbbá, hogy az országunk és a Kárpát-medence mekkora szerepet játszik a vonulásban. Kutatásaink célja éppen ezért a hazánkon átvonuló szalonkák genetikai diverzitásának feltérképezése, illetve a vonuló állomány ge-

netikai struktúrájának meghatározása. A vizsgálatokhoz egy előzetesen összeválogatott mikroszatellitmarker-szettet használtunk. Az erdeiszalonka-monitoring országos programja során gyűjtött erdeiszalonka-szövetminták genetikai vizsgálata alapján a vonuló állomány genetikailag nagyon diverz, ami nagyméretű és beltenyészettől nem fenyegetett állományra utal (Schally és mtsai., 2018). A genetikai struktúra vizsgálatainak alapján a hazánkban tavasszal elejtett erdei szalonkák több populációból származhatnak, melyek genetikai szempontból nem homogének, de köztük génáramlás van, ezért elkülönülésük nem nagy mértékű, és nehezen mutatható ki.

Megkezdjük az erdei szalonka genomszekvenciájának meghatározását is; a szekvenciák feldolgozása jelenleg is folyamatban van, ezekre alapozva bioinformatikai módszerekkel markerfejlesztést végzünk. Ezenfelül tervezzük további, az elterjedési terület távoli pontjairól származó erdeiszalonka-egyedek genomszekvenáltatását is, hogy genomikai módszerekkel vizsgálhassuk a távoli állományok struktúráját és genetikai összetételét.

Ragadozó fajok genetikai vizsgálata

A ragadozó emlősök fontos szereplői az ökoszisztémáknak, mivel többnyire a táplálkozási piramis magasabb szintjein, akár csúcragadozóként helyezkednek el. Ebből adódóan szabályozhatják a zsákmányfajok állományát, stabilizálhatják a társulást, és javíthatják a populációk minőségét, s ezek által hatással vannak az élőhely fajösszetételére és

3. ábra: Kutya, zárt téri farkas és szürke farkas genetikai csoportosításának eredménye: az x tengelyen található oszlopok az egyedi mintákat jelentik, a színek pedig a minta genetikai besorolását – az első 14 egyed kutya (zöld), a következő 12 zárt térből származó farkasminta (piros), az utolsó 10 pedig terepi szürkefarkas-minta (kék)

fajgazdagságára. Továbbá a ragadozók nagyon jó indikátorok is lehetnek; jellemezhetik a tápláléklánc és a társulás pillanatnyi állapotát vagy annak változását. A zsákmánypopulációk mennyiségi és minőségi változása befolyásolja a ragadozókat, szabályozza létszámukat, kölcsönösen hatnak egymásra.

A hazai, fokozottan védett ragadozó monitorozása céljából végzünk genetikai vizsgálatokat különböző állati szövetmintákból, leginkább szőr- és ürülékmintákból. A szürke farkas nagy testű kutyaféle, az északi félteke nagy részén elterjedt. A Zemplénben és a Bükkben történt észlelések alapján stabil, szaporodó állományt feltételezünk a szakemberek. Éppen ezért indult el a faj genetikai vizsgálata, elsősorban a hazai állomány genetikai diverzitásának felmérésére és az állomány minimális létszámának becslésére. A vizsgálatokhoz kutyafélékben leírt mikroszatellita markerekből válogattunk saját markerszettet. Első eredményeink alapján az utóbbi években 12 farkasegyedet sikerült azonosítani a régióban. Megvizsgáltuk a szabadon előforduló szürke farkasok és a hazai zárt térben tartott farkasok genetikai

összetételét is. A genetikai csoportosítás alapján a kutya, a zárt téri farkas és a terepi szürke farkas mintái genetikailag egyértelműen elkülönülnek egymástól, amit a 3. ábrán az oszlopok különböző színe mutat. A szabadon élő farkasok genetikailag nem állnak kapcsolatban a vizsgált zárt téri farkasokkal, viszont az eddig vizsgált szlovákiai farkasokkal igen. Az eddigi eredmények alapján tehát a hazai vadon élő farkasok zárt téri eredetűre vonatkozó „pletykát” cáfolhatjuk.

Az aranyakál Európa-, Ázsia- és Afrika-szerte széles körben elterjedt, közepes testű, opportunistá ragadozó, ennek ellenére igen kevés populációgenetikai ismeret áll a kutatók rendelkezésére a fajjal kapcsolatban. A hazai genetikai vizsgálatok aktualitása és jelentősége abból adódik, hogy a faj állományai Európa-szerte növekvő tendenciát mutatnak (Rutkowski és mtsai., 2015; Kusza és mtsai., 2018). Vizsgálataink során eddig Somogy megyéből származó szövetmintákon végeztünk populációgenetikai elemzéseket, mely munka kapcsán a kutya és aranyakál közötti lehetséges hibridizációt kezdtük kutatni. Eddig ezt nem tudtunk

kimutatni. A vizsgált minták genetikai diverzitása is alacsonynak mondható, ami megfelel más hazai (Kusza és mtsai., 2018) és európai vizsgálatok eredményeinek (Rutkowski és mtsai., 2015). Ezek a vizsgálati eredmények abból a szempontból érdekesek, hogy alátámasztani látszanak azt a vélekedést, miszerint az aranyaskál egyre nagyobb európai állományai egy viszonylag kis létszámú „alapító állomány” leszármazottai. Terveink között szerepel a faj hazai állományainak populációgenetikai vizsgálata, valamint szeretnénk a vizsgálatokat kiterjeszteni a szomszédos országokban található populációk egyedeire is.

Összefoglalva elmondható, hogy a genetikai módszerek jól kiegészíthetik a hagyományos vadbiológiai kutatásokat; segítségükkel olyan kérdésekre kaphatunk választ, amelyek más módon nem, esetleg csak nehezen vizsgálhatók. A genetikai elemzések jelentősen hozzájárulhatnak a fajok életmódjának pontosabb megismeréséhez, ezáltal segíthetik a vadgazdálkodási, illetve természetvédelmi célú kezelések tervezését és kivitelezését. Az elmúlt évek technológiai és tudományos fejlődése alapján látható, hogy a jövőben az ilyen irányú kutatások a vadgazdálkodás gyakorlatában is egyre inkább terjedni fognak, ami szükségessé teszi egymás munkájának és eredményeinek kölcsönös ismeretét és elismerését.

*Dr. Frank Krisztián, Fehér Péter,
Mihalik Bendegúz, Dr. Stéger Viktor
Nemzeti Agrárkutatási és
Innovációs Központ
Mezőgazdasági Biotechnológiai
Kutatóintézet*

Felhasznált irodalom

- Bana Á. N., Nyiri A., Nagy J., Frank K., Nagy T., Stéger V., Schiller M., Lakatos P., Sugár L., Horn P., Barta E., Orosz L. (2018): The red deer *Cervus elaphus* genome *Cer Ela 1.0*: sequencing, annotation, genes, chromosomes. *Mol. Genet. Genomics* 293, 665–684.
- Frank K., Barta E., Bana Á. N., Nagy J., Horn P., Orosz L., Stéger V. (2016): Complete mitochondrial genome sequence of a Hungarian red deer (*Cervus elaphus hippelaphus*) from high-throughput sequencing data and its phylogenetic position within the family cervidae. *Acta Biol. Hung.* 67, 133–147.
- Frank K., Bleier N., Tóth B., Sugár L., Horn P., Barta E., Orosz L., Stéger V. (2017): The presence of Balkan and Iberian red deer (*Cervus elaphus*) mitochondrial DNA lineages in the Carpathian Basin. *Mammal. Biol.* 86, 48–55.
- Kusza Sz., Nagy K., Lanszki J., Heltai M., Szabó Cs., Czarnomska D. S. (2018): Moderate genetic variability and no genetic structure within the European golden jackal (*Canis aureus*) population in Hungary. *Mammal Res.* 72, 1–7.
- Li C., Zhao H., Liu Z., McMahon C. (2014): Deer antler – A novel model for studying organ regeneration in mammals. *Internatl. J. Biochem. Cell. Biol.* 56, 111–122.
- Palgrave C. J., Gilmour L., Lowden C. S., Lilico S. G., Mellencamp M. A., Whitelaw B. A. (2011): Species-specific variation in *RELA* underlies differences in NF- κ B activity: a

- potential role in African Swine Fever pathogenesis. *J. Virol.* 85, 6008–6015.
- Rutkowski R., Krofel M., Giannatos G., Čirović D., Männil P., Volokh A. M., Lanszki J., Heltai M., Szabó L., Banea O. C., Yavruyan E., Hayrapetyan V., Kopaliani N., Miliou A., Tryfonopoulos G.A., Lymberakis P., Penezić A., Pakeltyté G., Suchecka E., Bogdanowicz W. (2015): A European concern? Genetic structure and expansion of golden jackals (*Canis aureus*) in Europe and the Caucasus. *PLoS One* 10, e0141236.
- Schally G., Frank K., Heltai B., Fehér P., Farkas Á., Szemethy L., Stéger V. (2018): High genetic diversity and weak population structuring in the Eurasian Woodcock in Hungary during spring. *Ornis Fennica* 95, 61–69.
- Skog A., Zachos F. E., Rueness E. K., Feulner P. G. D., Myrsetrud A., Langvatn R., Lorenzini R., Hmwe S. S., Lehoczy I., Hartl G. B., Stenseth N. C., Jakobsen K. S. (2009): Phylogeography of red deer (*Cervus elaphus*) in Europe. *J. Biogeogr.* 36, 66–77.
- Slate J., Van Stijn T. C., Anderson R. M., Mary McEwan K., Maqbool N. J., Mathias H. C., Bixley M. J., Stevens

- D. R., Molenaar A. J., Beever J. E., Galloway S.M., Tate M. L. (2002): A deer (subfamily Cervinae) genetic linkage map and the evolution of ruminant genomes. *Genetics* 160, 1587–1597.
- Stéger V., Molnár A., Borsy A., Gyurján I., Szabolcsi Z., Dancs G., Molnár J., Papp P., Nagy J., Puskás L., Barta E., Zomborszky Z., Horn P., Podani J., Semsey Sz., Lakatos P., Orosz L. (2010): Antler development and couple osteoporosis in the skeleton of red deer *Cervus elaphus*: expression dynamics for regulatory and effector genes. *Mol. Genet. Genomics* 284, 237–287.
- Szabolcsi Z., Egyed B., Zenke P., Pádár Zs., Borsy A., Stéger V., Pásztor E., Csányi S., Buzás Zs., Orosz L. (2014): Constructing STR multiplexes for individual identification of Hungarian red deer. *J. Forensic Sci.* 59, 1090–1099.
- Wanjala G., Mihalik B., Stéger V., Kusza Sz. (2017): Lake Balaton as a geographical barrier for gene flow between wild boar (*Sus scrofa*) populations in Hungary. *Acta Agronomica Óváriensis* 58, 36–55.

fotó: Réti Zoltán

Tisztelt Vadásztársak!

A probléma valós...

Az afrikai sertéspestis (ASP) nagy fertőzőképességű vírusos betegség, amely iránt Európában a hásisertés és az európai vaddisznó fogékony. Humán egészségügyi vonatkozása nincs, emberre nem veszélyes. Európában először 1957-ben jelent meg Portugáliában, majd Spanyolországban, és csak több évtized alatt sikerült felszámolni... Később Hollandiában, Belgiumban, Franciaországban és Olaszországban is kimutatták a kórokozót. A vírus 2007-ben megjelent Grúziában, majd áterjedt a kaukázusi országokra is, feltételezhetően a vaddisznók, illetve a fertőzött sertések és az ezekből készült húskészítmények, valamint a nem megfelelően fertőtlenített szállítójárművek közvetítésével. 2014-ben az Európai Unió országaiban is azonosították a betegséget, Litvániában, Lengyelországban, Észtországban és Lettországban. Két évvel később Moldáviában, majd 2017-ben Csehországban és Romániában mutatták ki. 2018-ban az ASP kórokozóját hazánkban is kimutatták elhullott vaddisznó teteméből Heves, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A közelmúltban újra megjelent Belgiumban, Luxemburg–Franciaország–Németország határvidékén.

Az afrikai sertéspestis elleni védekezésről szóló 98/2003. (VIII. 22.) FVM rendelet 3. § (1) bekezdése értelmében az ASP bejelentési kötelezettség alá tartozó betegség. Aki a betegséget vagy a betegség gyanúját észleli vagy arról tudomást szerez, haladéktalanul köteles erről értesíteni az állatorvost, aki a megbetegedést vagy a betegség gyanúját haladéktalanul köteles jelenteni az élelmiszerlánc-biztonsági és

állategészségügyi hatáskörben eljáró járási hivatalnak.

A betegség kórokozója

Az ASP kórokozója vírusrendszertanilag az Asfarviridae család Asfivirus nemzettségébe tartozó DNS-vírus. Különböző megbetegítő képességű törzsei léteznek, 22 eltérő virulenciájú, eltérő tüneteket okozó genotípusa ismert. A jelenleg fenyegető vírus a II-es genotípusba tartozik. Nagy ellenálló képességű burkos vírus, fagyasztva évekig, szárított termékekben 4-5 hónapig, talajban, vízben 2-7 hónapig fertőzőképes marad. A vaddisznóállományra a legnagyobb kockázati forrást az elhullott vaddisznótetem jelenti, amelyben 8 hónapon át kimutatható a vírus.

A betegség vírusellenes állatgyógyászati készítményekkel nem gyógyítható, és hatékony oltóanyag sem áll rendelkezésünkre.

A betegség terjedése

A fertőzött vaddisznók és sertések valamennyi testváladékukkal terjesztik a vírust, és közvetlenül megfertőzik az állományt. A vaddisznók természetes mozgása révén évente akár 50-100 km-re is terjedhet. Terjedésében nagy szerepe van az embernek – a fertőzött állat testváladékával érintkező személyek a lábbelivel, használati eszközökkel, szállítójárművekkel akár nagyobb távolságra is elhurcolják a betegség kórokozóját. Továbbá lényeges a köztigazdája – az Ornithodoros nembe tartozó óvontagok, a lágy kullancsok – általi terjesztésének, illetve a betegség fenntartásának lehetősége is.

Fontosabb tünetei

A betegség tünetei a megfertőződés után 3–15 nappal jelentkeznek, de heveny megbetegedés esetén akár néhány nap alatt elhullást okoz. A tünetek változatosak: az állatok bágyadtak, étvágytalanok, gyengék, mozgásuk bizonytalan. Test szerte vérzések figyelhetők meg a bőrön, hányás, véres-habos orrfolyás, véres hasmenés, kocák esetében vetélés. Gyanúra ad okot zsigerezés közben a megnagyobbodott lép, az emésztőcsatornában, húgyhólyagban mutatkozó véralvadék. Vérzések lehetnek a duzzadt nyirokcsomókban és a vese kéregállományában is.

A kórokozó kimutatása

A vadásztársaságoknak a vaddisznók között észlelt tömeges megbetegedést, a beteg, rendellenes viselkedésű egyed vagy az elhullást be kell jelenteniük a megyei vadászati hatóságnak és a vadászterület helye szerint illetékes járási főállatorvosi hivatalnak a mintavételezés egyeztetése céljából. A bejelentésnek tartalmaznia kell a hulla fellelési helyének földrajzi koordinátáit vagy a helyszín részletes leírását. A mintavételt követően a járási főállatorvosi hivatalok gondoskodnak a laboratóriumi minta beküldéséről. Hazánkban a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) Állategészségügyi Diagnosztikai Igazgatóságának budapesti laboratóriuma jogosult a vizsgálatok elvégzésére.

Az afrikai sertéspestis humán vonalon szerencsére nem okoz megbetegedést, de a betegség által okozott

közvetlen és közvetett gazdasági kár viszont jelentős is lehet. Ezek a gazdasági károk egyaránt éreztetik hatásukat egy nagy létszámú sertéstartó telepen és egy területileg illetékes vadászatra jogosult költségvetésében. Amennyiben házisertés-állományokban is felütné fejét a járvány, az katasztrofális hatással lenne a magyar sertéságazatra (pl. érintett állományok leölése, exportkorlátozások bevezetése stb.).

Ki kell hangsúlyozni, hogy az emberi tényező jelentős szerepet játszhat a betegség terjesztésében (pl. fertőzött vaddisznókból, házisertésekből készült, nem hőkezelt élelmiszerek révén, élelmiszer-eredetű melléktermékek, állat- és takarmányszállító járművek közvetítésével, megnövekedett tranzitforgalom által stb.).

A megelőzés részeként a szabadon élő vaddisznók (mint az egyik „legfőbb” veszélyforrás) és a haszonállatként tartott sertésállományok közötti kapcsolat teljes megszüntetése feltétlenül indokolt. Vadállományok és a házisertés-állományok közötti oda-vissza fertőződés elkerülése érdekében fontos betartani a higiéniai előírásokat. A fertőzés ragályfogó tárgyak által is terjed, ezért a házisertés- vagy vaddisznóállományok egyedeivel kapcsolatba került járművek, eszközök, berendezések, hűtőkamrák és környékük alapos tisztítása és fertőtlenítése elengedhetetlen. Azok az állattartók, akik vadászati és vadgazdálkodási tevékenységük során élő vagy elhullott vaddisznóval kapcsolatba kerülnek, fokozottan ügyeljenek a járványvédelmi előírások (ruhacsere, kéz és lábbeli fertőtlenítése stb.) betartására. Vadászat után, a zsigerezést követően tilos az erdőben

fotó: Réti Zoltán

vagy a mezőn belső szerveket, illetve élelmiszert vagy egyéb ételhulladékot a vaddisznók élőhelyén hagyni!

Alapszabály, hogy fertőtlenítésre kizárólag hatósági engedéllyel rendelkező, széles hatásspektrumú (az afrikai sertéspestis ellen is igazolt hatékonyságú!), felhasználó- és környezetbarát, nem korrozív fertőtlenítőszerrel kell használni! A HATAGRO Higiénia Kft. által forgalmazott Viroid és Virkon S fertőtlenítőszerrel a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal honlapján az afrikai sertéspestis ellen javasolt fertőtlenítőszerrel listáján szerepelnek, ezen túlmenően az afrikai sertéspestis kórokozójával szemben független laboratóriumi tesztek alapján igazolt hatékonysággal is rendelkeznek!

Az ajánlott töménységben és a használatra vonatkozó utasítások betartásával, a modern tisztító és fertőtlenítő

vegyszerek használata rendkívül biztonságos, nem károsítja sem a technológiai berendezéseket, sem pedig a felületeket. Természetesen az előkészületek és a felhasználás során a munkabiztonságra vonatkozó előírásokat is maradéktalanul be kell tartani (pl. egyéni védőfelszerelések használata).

A vadászok feladatai

1. A beteg, rendellenesen viselkedő egyed diagnosztikai célra le kell löni, majd ezt, valamint a vaddisznók között észlelt tömeges megbetegedést vagy elhullást be kell jelenteni a megyei vadászati hatóságnak és a vadászterület helye szerint illetékes járási főállatorvosi hivatalnak (az ASP és KSP betegségek-re irányuló laboratóriumi diagnosztikai vizsgálatokhoz szükséges mintavételek egyeztetése céljából).

2. Valamennyi elhullott vaddisznóból, így az országúton elűtött vaddisznóból is kötelező a mintavétel (lépdarab, mandulák) az ASP és KSP betegségekre irányuló laboratóriumi diagnosztikai vizsgálatokhoz.

3. A vadászterületen ne szórjanak szét olyan hulladékot, amely állati eredetű élelmiszerek maradványait tartalmazza.

4. Ha a vadász a saját udvarában házisertéseket is tart, akkor minden vadászatot követően cserélje le ruházatát és lábbelijét, mielőtt sertései itatásához vagy etetéséhez fogna.

5. Sertéstartó udvarokban szabad vadászterületről befogott vaddisznókat elhelyezni tilos!

6. A vadaskertekben, vadasparkokban, vadfarmokon vaddisznók között tapasztalt megbetegedéseket, elhullásokat be kell jelenteni a területileg illetékes járási főállatorvosi hivatalnak.

7. Az ASP-vel fertőzött országokból érkező vendégvadászokat kérjük meg arra, hogy ne hozzanak magukkal sertés- vagy vaddisznóhúsból készült élelmiszereket.

8. Nagyüzemi, illetve nagy létszámú sertéstartó telepen dolgozó vadászok a munkakezdés előtt tájékoztassák a telepvezetőt arról, ha előzőleg olyan vadászatot vettek részt, ahol a vaddisznók zsigerelesek vagy egyéb jelek alapján felmerült a fertőző betegség gyanúja.

9. Mérjék fel a vadászterületen élő vaddisznókondákat, azok létszámát és

mozgását, mert egyes kondák „eltűnése”, kipusztulása az ASP első jele lehet.

10. Vezessenek pontos nyilvántartást az etetőhelyekről és a természetes vízfolyásokról, itatóhelyekről is. Ezek rendszeres ellenőrzése fontos járványügyi információkkal szolgál.

11. Ahol vaddisznók zárt területre való vásárlását vagy szabad vadászterületre történő kihelyezését a hatályos főállatorvosi határozat nem tiltja, az állatszállítását előzetesen jelentsék be az illetékes járási főállatorvosi hivatalnak is.

12. A 3/2018. sz. Országos Főállatorvosi Határozatban valamennyi kockázati területen a vadásztársaságok részére előírtak maradéktalan betartása kiemelt fontosságú a járványügyi helyzet pontos ismerete és deklarálása végett. (forrás: <http://portal.nebih.gov.hu/>)

A HATAGRO Higiénia Kft. az országos járványvédelem meghatározó szereplőjeként idén immár 20 éve tevékenykedik a magyar mezőgazdaság állategészségügyi piacán. Az elmúlt évek során komoly tapasztalatokat szereztünk a járványok felszámolásában, illetve a megelőzés területén. Speciális szaktudással, szakmai ismeretekkel rendelkező munkatársaink folyamatos értékesítési és szaktanácsadói kapcsolatrendszerrel tartanak fenn az ország egész területén.

Tóth Szabolcs
HATAGRO Higiénia Kft.

VIROCID®

VIRKON™ S por

BIZONYÍTOTTAN HATÉKONYAK AZ AFRIKAI SERTÉSPESTIS ÉS A MADÁRINFLUENZA ELLEN

TOVÁBBI INFORMÁCIÓÉRT KERESSE KERESKEDŐ KOLLÉGÁINKAT:

Varga Adrienn	Vas, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Zala, Veszprém megye	+36 20 3477 040
Tóth Szabolcs	Somogy, Baranya, Tolna, Fejér megye	+36 20 2960 158
Szigeti Gergő	Pest, Nógrád, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok megye	+36 20 2987 400
Nagy Ádám	Bács-Kiskun, Csongrád, Békés megye	+36 20 5438 868
Suta Csaba	Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar megye	+36 20 5412 295

Az Országos Trófeabíráló Testület megalakulása és működése

Amikor felvetődött, hogy be kellene mutatni az Országos Trófeabíráló Testületet és munkáját, arra gondoltam, hogy bevezetésképpen át lehetne tekinteni azt, hogyan alakult a trófeabírálat rendszere Magyarországon. A témára való ráhangolódást Szidnai Laci bácsinál, az Országos Trófeabíráló Bizottság korábbi elnökénél kezdtem, aki rámutatott arra, hogy felesleges ismétlésekbe bocsátkozni, hiszen a bírálat múltjának szinte minden részlete fellelhető a Nimród vagy a Vadászlap hasábjain, illetve több publikációban, ezért arra biztatom

a Kedves Olvasót, hogy ha kíváncsi a trófeakiállítások és a bírálati képletek kialakulásának történetére, a hazai trófeabíráló bizottság megalakulására, illetve működésére, akkor elolvashatja a cikk végén – szerző, cím és kiadási év alapján – felsorolt további kapcsolódó írásokat.

Az Országos Trófeabíráló Bizottság (OTB) 2009 január elején fejezte be végleg működését, de tekintettel arra, hogy másodfokú bírálatra továbbra is szükség volt, ezért a feladatkört a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hiva-

Az OTT és segítői jobbról: Balogh Bence, Bognár Gábor elnök, dr. Bleier Norbert, Kovács Imre és Pető Zoltán

tal (Központ) Földművelésügyi Igazgatósága látta el. 2010-ben a kötelező felülbírálatra bemutatandó trófeák ponthatárát olyan magasra emelte a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter (gímbika 260, dámbika 220, muflonkos 240, őzbak 210 és vadkan 150 CIC-pont felett), hogy évente csupán néhány bika vagy bak került az ad hoc jelleggel összeült bizottságok elé. A szervezet 2012-től a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalban működött tovább, de bírálnivaló alig akadt.

A jogalkotó kezdeményezése alapján, felismerve, hogy a kiemelkedően jó bikák, bakok, kosok és kanok nagyobb részének kellene megadni a lehetőséget a nemzeti értékkel nyilvánításra, valamint a másodfokú bírálat lehetőségének megteremtése érdekében, az Országgyűlés – 2017. évi hatálybalépéssel – létrehozta az Országos Trófeabíráló Testületet (OTT), amelynek tagjait – egy kivétellel – a vadgazdálkodásért felelős miniszter nevezi ki. Ezzel párhuzamosan a miniszter a felülbírálatra bemutatandó trófeák ponthatárát is lejjebb vitte (gímbika 230, dámbika 210, muflonkos 210, őzbak 160 és vadkan 130 CIC-pont felett), aminek következtében lényegesen több trófea kerül a testület elé. A testületnek négy állandó tagjából kettőt a minisztérium, egyet pedig az Országos Magyar Vadászkamara delegál. Az ötödik tag mindig annak a megyének vadászati hatósági munkakörben dolgozó munkatársa, ahol a vad terítékre került, de aki az elsőfokú bírálatban nem vett részt.

Dr. Fazekas Sándor miniszter az OTT elnökének Bognár Gábort, az OTB utolsó elnökét nevezte ki, aki még

Bognár Gábor elnök egy zalai bikát mér, a megyei vadászati hatóságtól Lázár Attila segíti, Balogh Bence a jegyzőkönyvet vezeti

a „nagy öregektől”, Bakkay Lászlótól és Szidnai Lászlótól tanulta a trófeabírálat mesterfogásait, és adta tovább az ismereteket, többek között a vadgazdamérnök- és a vadgazdálkodási-szakmérnök-képzéseken. Pályafutásáról részletesebben Földvári Attila „Bíráló tekintettel” című írásában olvashatnak a 2017. évi Vadászévkönyvben.

Az Agrárminisztérium képviselőjében dr. Bleier Norbert végzi a felülbírálati munkát. Dr. Bleier Norbert a 409. számú, gemenci vadgazdálkodási tájegység fővadásza, 2006–2017 között oktatta is a trófeabírálatot a Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetében, emellett több, a korbecsléssel kapcsolatos tudományos vizsgálatot végzett munkatársaival. Jelenleg a CIC hivatalos szenior trófeabírálója.

A másodfokú vadászati hatóságot Ravazdi Gyula képviseli a testületben. Pályafutását erdészeti vonalon a Kisalföldi Erdőgazdaságnál kezdte, majd 17 évig volt hivatásos vadász két Győr melletti vadásztársaságnál. 2013 óta dolgozik Budapesten az országos hatáskörrel rendelkező vadászati és halászati hatóságnál mint vadászati és halászati szakügyintéző, először a jogelőd NÉB-IH-nél, jelenleg pedig a Pest Megyei Kormányhivatalnál. Hivatali munkája mellett vadgazdálkodási és vadászati szakértőként, valamint vadgazdálkodási igazságügyi szakértőként is tevékenykedik.

Az Országos Magyar Vadászkamara Pető Zoltánt jelölte ki a testületben végzett munka ellátására. Pető Zoltán a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszékén dolgozott közel négy éven keresztül, elsősorban a gímszarvas mozgáskörzetét rádiótelemetriával vizsgáló kutatásban, Bács-Kiskun megyében, majd 1998-tól 2017-ig a vadászati hatóságnál vadászati felügyelőként, majd osztályvezetőként Pest megyében. Jelenleg az OMVK Fővárosi és Pest

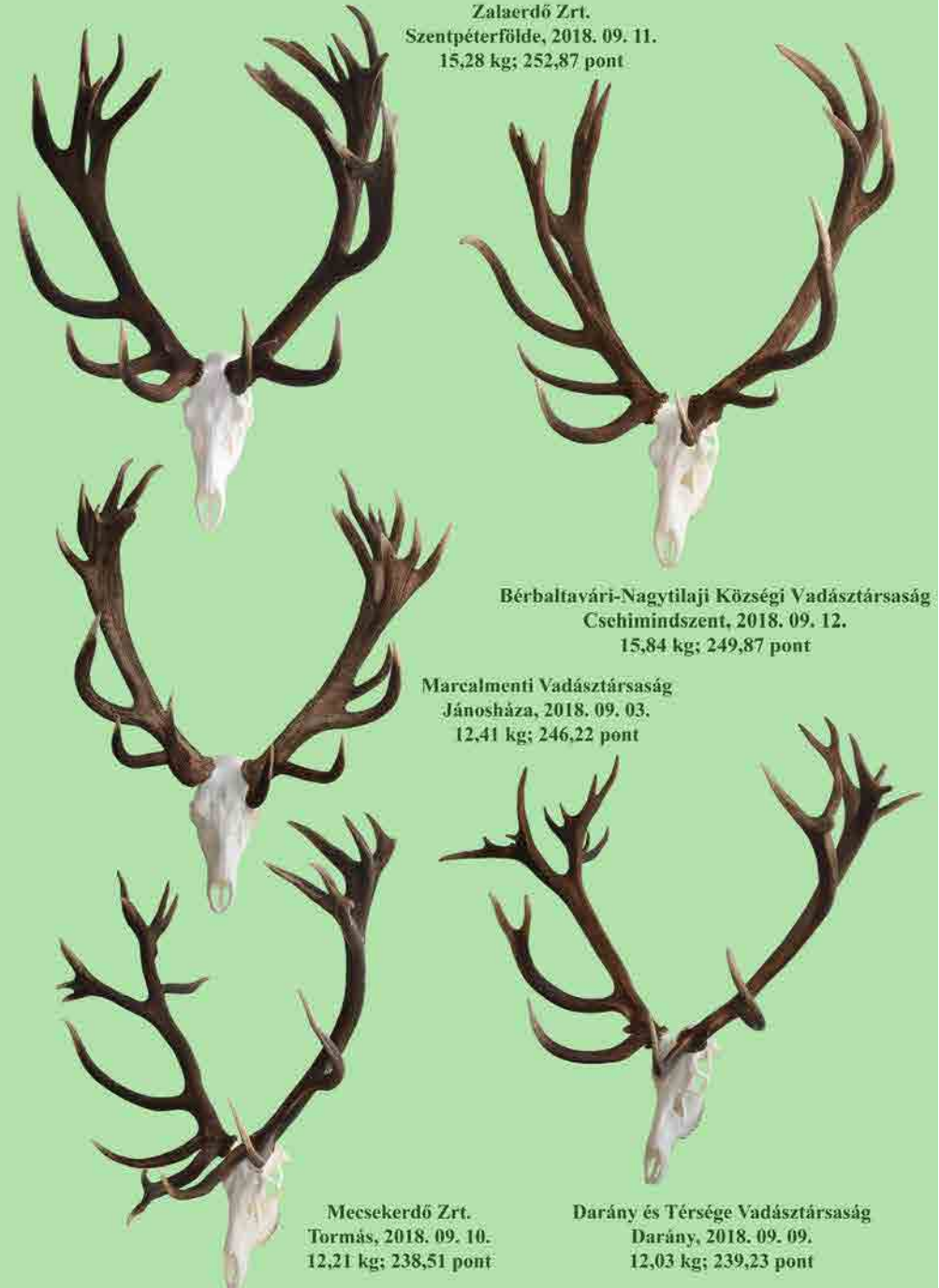
megyei területi szervezetének irodavezetője. Akadályoztatása esetén helyettesítését Komoly Tamás, az OMVK Csongrád megyei területi szervezetének titkára látja el.

Az OTT munkáját segíti még Kovács Imre, a Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetének doktorandusz hallgatója és Balogh Bence, az Agrárminisztérium Vadgazdálkodási Főosztályának vadgazdálkodási referense.

Az újonnan alakult testület az első felülbírálatot 2017. augusztus 17-én tartotta Gödöllőn, a Pest Megyei Kormányhivatal Érdi Járási Hivatala Földművelésügyi és Erdőgazdálkodási Főosztályának trófeabíráló helyiségében, a Kotlán Sándor út 1. szám alatt. Az OTT minden hónapban egyszer tart felülbírálatot, de amennyiben nagyobb számú trófeát jelentenek be a megyék, akkor előzetes egyeztetés alapján két vagy több napon is bírál a zsűri.

A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló törvény a másodfokú bírálat elvégzésén túl más feladatokat is ró a testületre. Az OTT dönt a rendkívüli értékű trófea nemzeti értékkel nyilvánításáról, és engedélyezi a nemzeti értékkel nyilvánított trófea Magyarország területéről való kivitelét. Gondoskodik a hazai trófearanglista – zárt téri vadtartó létesítményben származó trófeáktól elkülönített – vezetéséről, valamint a trófeabírálat rendjének és sajátos szabályainak egységesítését is el kell majd végeznie. Tennivaló tehát van bőven, a működés feltételeinek biztosítása is alakulófélben van, de azt azért meg kell említeni, hogy ellentétben a régi OTB-vel, az OTT tagjai e feladatot nem főfoglalkozásként látják el.

Az OTT-nél 2018-ban bemutatott legjobb 5 gimbika (szabad területről)

Az OTT-nél 2018-ban bemutatott legjobb 5 őzbak (szabad területről)

Vésztői Vadásztársaság
Szilad, 2018. 05. 02.
758 g; 211,50 pont

Darányi Ignác Vadásztársaság
Tass, 2018. 05. 06.
773 g; 205,43 pont

Petőfi Vadásztársaság
Bojt, 2018. 05. 01.
761 g; 204,33 pont

Csongrád Megyei Vadászsövetség
Árpádhalom, 2018. 04. 14.
719 g; 183,70 pont

Gyórszentiváni Földtulajdonosok Vadásztársasága
Győr, 2018. 04. 19.
719 g; 186,60 pont

A trófeakiállítások történetével, a bírálati képletek kialakulásával és a jelenleg használt képletekkel kapcsolatban – többek között – az alábbi munkákból kaphat információt az olvasó:

- Szidnai László (1969): A trófeabírálat kialakulása hazánkban. Nimród, 1. évf. 2. szám, p. 12–13.
- Dr. Koller Mihály (1973): Minőségi érték és trófeabírálat. Nimród, 5. évf. 8. szám, p. 1–3.
- Szidnai László (1978): Trófeák kikészítése és bíráta. Mezőgazdasági Kiadó, 202 p.
- Szidnai László (1983): A Nadler-képlet története. Nimród, 103. évf. 5. szám, p. 206–207.
- Fodor T., Homonnay Zs. és Saly G. (1983): A trófeabírálat haszna. Nimród, 103. évf. 7. szám, p. 301–303.
- Szidnai László (1993): A trófeabírálat új rendszere. Vadászlap, 2. évf. 4. szám, p. 9.
- Szidnai László (1996): A trófeabírálat I. Nimród, 84. évf. 7. szám, p. 7–8.
- Szidnai László (1997): A trófeabírálat II. Nimród, 85. évf. 1. szám, p. 6–7.
- Szidnai László (2001): A trófeabírálat kialakulása és jelentősége. in: Fácányi Ödön (szerk.) Millenniumi Vadászati Almanach, Dénes Natur Műhely kiadó, p.: 76–89.
- Bányai József (2001): Vadászati kiállítások a 20. században. in: Fácányi Ödön (szerk.) Millenniumi Vadászati

Almanach, Dénes Natur Műhely kiadó, p.: 152–154.

Farkas Dénes (2003): A trófeabírálat rendje és javaslat a módosítására. Nimród, 91. évf. 3. szám, p.: 29–31 és 35.

Vadászlap (2005), 14. évf. 5. szám, p.: 270–281. A trófeabírálat témakörével foglalkozó cikkek dr. Balázs István, Homonnay Zsombor, dr. Náhlik András, Márok Tamás, Somfalvi Ervin, Szidnai László és Wallendums Péter tollából.

Szidnai L. és Somfalvi E. (2013): Trófeabírálat és agancsformák. Vadászlap CXXXIV. (22.) évf. 9. szám, p.: 551–553.

Dr. Jánoska Ferenc (2016): Az agancskiállítások és azok jelentősége az élőhelyminőség vizsgálatában. in: Dr. Zoltán Attila (szerk.) Szarvasnyomon Magyarországon, kiadó: Nimród Vadászújság, p.: 381–415.

Dr. Zoltán Attila (2016): A trófeabírálat fejlődése és rendszerei. in: Dr. Zoltán Attila (szerk.) Szarvasnyomon Magyarországon, kiadó: Nimród Vadászújság, p.: 453–475.

Külön köszönet Danis Istvánnak és Szidnai Lászlónak az ajánlható olvasmányok jegyzékének összeállításában nyújtott segítségével.

Pető Zoltán
OTT tagja

BIZONYÍTVÁNY

A vadászati kultúra és etika napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kap mind a sajtóban, mind a közgondolkodásban. A vadászok többsége ennek megfelelően igyekszik a hagyományainkhoz méltóan megnyilvánulni, öltözködni és viselkedni. Csakhogy ez nem mindig sikerül...

A teríték elkészítésének és megőrzésének a módja a vadászmagatartás leginkább kirakatban lévő megnyilvánulása. Annál is inkább, mert a különféle közösségi portálokra sokan töltik fel – akár rögtön annak birtokbavételét követően – az általuk elejtett vadról készült fotót. Ezek a felvételek a társadalmi megítélésünk szempontjából kulcsfontosságúak, hiszen – hacsak nem zárt közösségek felületeire kerülnek – nyilvánosan hozzáférhetőek, azaz alapvetően meghatározzák a rólunk, vadászokról alkotott képet. Sajnos olybá tűnik, hogy a puskaforgatók egy része még mindig nincs tisztában bizonyos alapelvekkel, így aztán elárasztják a világhálót a csonkolt vagy véres, méltatlan pozícióban és környezetben elhelyezett vadat ábrázoló képek, melyek teljes joggal váltanak ki ellenérzést nem vadászó embertársainkból...

A terítékfotó örök emléket állít a vadászsikernek, ám egyúttal tulajdonképpen egyfajta bizonyítványként is felfogható: minősíti az elejtő attitűdjét, lelkiületét, felkészültségét, szakértelmét. A közszemlére bocsátott bejegyzéseket azután a kommentelők könyörtelenül ízekre szedik, s a kifogásolható posztok elkövetőit „megbuktatják”. „Pótvizsgára” persze mindig van lehetőség, de elég egy rosszul sikerült terítékfotó, és az etikátlan illető máris a rossz tanuló skatulyájába kerül, ahonnan nem könnyű kitörni. Holott cseppnyi odafigyeléssel és némi idő- meg energiárá-

fordítással „dicséretes ötösöket”, jelesket is bezsebelhetnének az internetező Nimródok, ha makulátlanul készítenék el a zsákmányolt vad ravatalát!

Ha valaki terítékre hozott egy vadat, akkor kutya kötelessége méltóképpen megadni neki a végtisztességet – ugyanúgy, mint ahogy azt egy rokonunk, barátunk, ismerősünk temetésén elvárnánk. A terítékkészítés felelőssége alól az sem adhat felmentést, amit új jelenségként mind gyakrabban tapasztalhatunk az önmagukról megfedkezett vadásztársak posztjait olvasva – hogy „a kép nem terítékfotó”. Ahogy szeretett halottaink, úgy az általunk elejtett vad esetében is erkölcsi elvárás a végtisztesség, a megemlékezés, aminek bizony kőbe vésett rituális – már-már szertartásos – illemlődexe van, amelynek a figyelmen kívül hagyása kegyelet-sértésnek minősül!...

Jobbra át!

Miután levett kalappal birtokba vettük az elejtett vadat, azon nyomban fordítsuk át a jobb oldalára! (Emlékfotót természetesen a megtalálásakor lelt helyzetében is készíthetünk róla, de kizárólag a vadásznaplónk – és semmiképp sem a nyilvánosság! – számára.) Őseink azért fordították a szívvel elentétes oldalra az elejtett vadat (persze ennek meghatározásánál az emberi anatómiából indultak ki), hogy a lélek

szabadon távozhasson belőle, s ne kárhoztassék földi rabságra. Az elejtett vadat bal oldalára fektetni ugyanolyan tiszteletlenség – már-már hullagyalázással felérő cselekedet –, mint arccal lefelé temetni a halottat. A vaddisznó, az aranysakál, a róka és a borz – a lábakat oldalra kihúzva – hasmánt is terítékre helyezhetők, de zsigerelése után a sertevadat élelmiszerhigiéniai szempontból aggályos így rendezni; ha mégis ragaszkodunk hozzá, legalább fektessük lombágyra, hogy ne közvetlenül a talajjal érintkezzék! A terítéken fekvő vadat, ezzel együtt a ravatalt szegélyező lombkoszorút sem szabad rugdosni vagy átlépni. A vad nem stelázi – visszatetszést keltő az eszközeinket (puskát, távcsövet, sípot-kürtöt, kalapot) ráragasztani! A teríték a vad végtisztessége, nem pedig a vadásztetszélge, kérékedése érdekében készülni – ezért ne az elejtő domináljon a fotókon. Csonkolt vaddal (például egy levágott szarvasbika- vagy őzbakfejvel) pláne gusztustalan pózolni; ezért az ilyen „kompozícióktól” mindenképpen óvakodjunk! Fényképezésnél figyeljünk továbbá arra is, hogy a környezet ne legyen véres, s hogy a háttér természetes hatást keltsen: például ne éktelenkedjen ott a terepjárónk, vagy ne lógjon be a képbe egy romos ház sarka. A vadat nem illik a hátsó fertálya vagy a hasa felől fotózni, mint ahogy felülről lefelé sem – inkább guggoljunk vagy hasaljunk le, s szemből exponáljunk! Ha a puszka is szerepel a képeken (akár az elejtő vállán fityeg, akár a kezében tartja, netán a vad elé támasztja), az minden esetben csak úgy kerülhet rá, ha láthatóan ürített állapotban van!

Töretlenül sosem!

A fényképezéskor már a vad szájában kell lennie az utolsó falatnak, a lövés helyét pedig takarja színével lefelé álló sebtöret! Ez utóbbinak a szára nőivarú nagyvad esetében a far, hímivarú nagyvadnál pedig a fej felé mutat! Az utolsó falat azért kerül a vad szájába, hogy a túlvilágon ne szenvedjen semmiben hiányt, míg a sebtöret azt hivatott megakadályozni, hogy a lélek ott távozzék, mert akkor örökre magával viszi a fájdalmat. Sikertöret (melyet egykoron örömszöldnek is neveztek) akkor is kerüljön a kalapunk jobb oldalára, ha egyedül vadászunk! Ez – akár a kísérő nyújtja át, akár mi magunk tűzzük ki – huszonnégy órán át viselhető, de ha újra kimegyünk a területre vadászni, akkor vegyük le. Társas vadászatokon vagy az aznap elejtett első vad töretét viseljük, vagy a terítéknél kapjuk meg a vadászszervezőtől, de semmiképpen ne gyűjtsünk belőlük csokrot még

akkor sem, ha több vadat ejtünk el! A gomblyukba, puskacsőbe, de még a baseballsapkába dugott gallyacska is ellentétes a hagyományainkkal.

A sebtöretből nem illik sormintát készíteni; tehát amennyiben több sebszáj éktelenkedik a vad oldalán, akkor se rakjunk mindre.

Ha nagyon véres vagy bélsárral szennyezett a kültakaró, harmatos fűcsomóval vagy egy magunkkal vitt törülközővel és vízzel tisztogassuk meg a szőrzetet, mielőtt elkattintjuk a fényképezőgépet vagy a kamerával rendelkező telefont.

Rend a lelke mindennek!

A társas vadászatok záróakkordjaként készített terítéknek a végtisztesség megadásán kívül a zsákmány könynyebb számba vehetősége is alapvető célja, ezért valamilyen geometriai alakzatba rendezve kell megalkotni.

fotó: Polster Gabriella

Egy hibásan elkészített teríték (a fotó illusztráció)

A vadfajok sorrendje meghatározó: előre kerülnek, külön sorba, a szőrmes vagy szárnyas kártevők, majd rendszertani hierarchiát követve a haszonvad egyedei, ivar és kor szerint elkülönítve. Terelés végén az aransakál, róka, borz mögött elöl a gímtehenek, majd az ünők és a borjak, ezután a dámok (tehen, ünő, borjú), majd az őzsuták és őzgidák, utánuk a muflonjuhok, jerkék, bárányok, végül a vadkanok, a kocák, a süldők és a malacok. Tekintettel arra, hogy riglizéskor trófeás vadként egyedül a kanok lőhetőek, „bocsánatos bűn” a ragadozók mögé a vaddisznókat felsorakoztatni – kanokat, kocákat, süldőket és malacokat. Apróvadnál a dúvad mögött a követendő sorrend a következő: mezei nyúl, üregi nyúl, fácánkakas, fácántyúk, fogoly, libák, tőkés réce (a gácsérok mögött a tojók), örvös galamb, balkáni gerle. A teríték mellé láthatóan ürített állapotú puskával és vadászruhában kell odaállni, de immáron megkülönböztető színű kalapszalag, a hajtóknak pedig kukásmellény nélkül. Amikor a vadászatvezető jelentést tesz, valamint a terítékszignálknál és a Hal-

lalinál le kell emelni fejünkről a kalapot, mint ahogy a vadászrész átvétele előtt is, amikor parolázva megköszönjük a vadászatot.

Sajnos nem lehet szó nélkül elmenni a legbensőségesebb pillanatokban meg-megszólaló mobiltelefonok ügye mellett sem, amelyek már számtalan kínos pillanatot okoztak. Ebből kifolyólag ehelyütt kell felhívni a figyelmet arra, hogy a készülékeket a végtisztesség megadásának idejére mindenki halkítsa le vagy kapcsolja ki!

Csak jelképesen!

Az avatás meghitt rituálé, patetikus esemény, melybe alaposan belerondítanak az agresszív hajlamaikat hangoztató, aberrációjukat felszínre engedő jelenlévők, akik ebben a hagyományban pusztán az ütlegelést értékelik. Nos, öntsünk végre tiszta vizet a pohárba: ennek a beavatási ceremóniának csak szimbolikus jelentősége van, nem kell tényleges fizikai bántalmazásnak alávetni az újdonsült vadászt! Ez azt jelen-

ti, hogy az ülepre mért ütések erejénél milliószor fontosabb, milyen bölcséletet mond, milyen jó tanáccsal látja el, milyen szentenciákkal fogadja az illető vad vadászáinak táborába az „első bálózót” a keresztapa, akit az avatandó kér fel erre a szerepre. Keresztapa csak az lehet aki már ejtett el az adott vadfajból egyedet, a ceremónia alkalmával csak ő jogosult avatni, senki más! (Ahogyan a pap mellett egy keresztelőn is kizárólag a keresztszülőknek van szerepe.) A többiek – miután szem- és fültanúként levett kalappal, némán, méltóságteljesen kivárvák a megfelelő pillanatot – csak az avatás végeztével gratulálhatnak, de semmi esetre sem „botoznak”!

Úgy hiszem, a végtisztesség megadása a vadászat – legyen szó egyéni vagy társas vadászati módról – szerves része, hagyományainkhoz illeszkedő lezárása, melynek során újfent átéljük azokat az élményeket és hangulatokat, melyek az adott vad elejtéséhez fűződnek. A terítékkészítéssel nemcsak alapve-

tő erkölcsi kötelességünknek teszünk eleget, hanem általa bizonyítjuk önmagunknak és a világhálón, televízióban vagy újságokban közszemlére bocsátott mozgó-, illetve állóképek közönségének, hogy a vadászatot ezek a szokások emelik az egyszerű zsákmányolás szintjéről a jóval magasabb rendű tevékenységek sorába...

Wallendums Péter

AMIKOR A TERMÉSZETVÉDELMI ÉS VADGAZDÁLKODÓI ÉRDEK TALÁLKOZIK

Az utóbbi időkben, az élőhelyi feltételek átalakulásával, a ragadozók apróvadra és számos védett természeti értékre gyakorolt hatása is felértékelődött. Ma már nyilvánvaló, hogy a szakszerűen végrehajtott ragadozógazdálkodási gyakorlat együttesen szolgálja a vadgazdálkodói és természetvédelmi érdekeket. Olyan kapcsolódási pont ez, amely ugyan sokszor eltérő célok által motivált, mégis azonos területeken, azonos módszerekkel és azonos alapelvek mentén történik. Több természetvédelmi projekt is konkrét lépéseket tesz a vadászható ragadozó fajok állományának csökkentése érdekében, mely tevékenységnek természetes és nélkülözhetetlen eleme az érintett területek vadászatra jogosultjaival való együttműködés.

A túzok a magyarországi nyílt élőhelyek emblematikus madara, amelynek világallo mára kritikus méretre

csökkent, és csupán néhány életképes populációja maradt fenn. A jellemzően elszigetelten élő túzokok fennmaradása világviszonylatban is veszélyeztetett, így nem csoda, hogy megőrzésük évtizedek óta kiemelt nemzetközi természetvédelmi cél.

Ilyen elszigetelt populációnak tekinthető a faj Kárpát-medencei állománya is, amely maga 2000 példányos létszámával világviszonylatban csak a középmezőnybe tartozik. A pannoni régió túzokvédelmében hazánk és Ausztriának kiemelkedő jelentősége van, de a határ menti állományok védelmében Romániának, Szerbiának és Szlovákiának is szerepe és fontossága van. A felelősség európai mércével is mérhető, hiszen Spanyolország után nálunk él a legtöbb túzok. A Kárpát-medencei állomány megőrzése az elmúlt évtizedben különösen fontosá vált, mivel – ahogyan a legutóbbi ku-

tatások mutatják – a faj ázsiai állományai az összeomlás határán vannak, sok esetben korábbi becsült létszámuk 80–90%-os csökkenése a kipusztulásukat vetíti előre.

Hazánkban három fő régióban találkozhatunk rendszeresen túzokokkal: Nyugat-Magyarországon (Ausztriával közös állomány), a Duna–Tisza között (Kiskunság) és Kelet-Magyarországon. A túzok élőhelyi sajátágaiból adódóan leginkább a síkvidéki, fátlan vegetációjú élőhelyekhez köthető, így előfordulására a vadgazdálkodási szempontból apróvadas területeken lehet számítani. Magyarországon mindössze 9 területen (Mosoni-sík, Kiskunság, Hevesi-sík, Borsodi-Mezőség, Dévaványa, Hortobágy, Bihari-sík, Kis-Sárrét és Csanádi-puszták) tekinthető állandónak és rendszeresnek a túzok. Alkalmi előfordulásai szempontjából leginkább a mára megszűnt egykori túzokélelőhelyek lehetnek érintettek, így például a Jászság, a Tápíóság vagy a Sárrét nyílt mezőgazdasági területei, de kóborló egyedei a számára alkalmas élőhelyeken szinte bárhol megjelenhetnek.

A túzok nemzetközi fajvédelmi tervének összeállításakor összesen 9 veszélyeztető tényezőt neveztek meg globálisan, amelyek a következők: a megfelelő élőhelyszerkezettel rendelkező nyílt élőhelyek megszűnése, a különféle légvezetékekkel történő ütközések, a tojások és fiókák pusztulása a mezőgazdasági munkavégzés során,

fotó: Lóránt Miklós

A túzok fészekalja

a ragadozók okozta veszteségek a tojások, fiókák és fiatal madarak esetében, a gerinctelen-táplálékbázis hiánya, a klímaváltozás hatásai, az orrvadászat, a kemény teleken bekövetkező veszteségek és a zavarás.

Mivel a túzok nagy tégigényű, talajon költő madárfaj, így a veszélyeztető tényezők zöme a vadászható apróvadfajaink, a fácán és a mezei nyúl állományának drasztikus csökkenéséért és a hazai fogolyállomány összeomlásáért is felelőssé tehető. Ebből az is következik, hogy a túzok érdekében tett védelmi intézkedések zöme az apróvad védelmét is szolgálja.

Az egyes tényezők eltérő jelentőségük a világ más-más tájain, így Ma-

Amennyiben tudása van túzok előfordulásról a faj 9 jelenleg ismert élőhelyén kívüli területeken, úgy kérjük, értesítse a területileg érintett nemzetipark igazgatóságot, vagy az MME munkatársait a tuzok@mme.hu e-mail címen!

fotó: Lóránt Miklós

Májusi kaszálás során elpusztított tőkés réce tojó és fészekalja; az apróvadállományokban nagy kárt okoznak a tavaszi mezőgazdasági munkák

gyarországon a légvezetékek, az intenzív mezőgazdaság, illetve a ragadozók okozta veszteségek a legjelentősebbek a tűzok tekintetében. A hazai tűzokvédelem a nemzetközi programban felsorolt veszélyeztető tényezők mérséklését célozza meg, amiben kiemelt szerep jut az érintett célcsoportoknak, a tűzokos területek gazdálkodóinak és vadgazdálkodóinak is.

Ausztria és Magyarország 2016–2023 között egy közös európai uniós pályázat keretében (www.tuzok.hu), „A tűzok határon átnyúló védelme Közép-Európában” címmel valósít meg számos olyan tevékenységet, amely a tűzok mellett a kritikus helyzetben lévő apróvadállományok szempontjából is kedvező változásokat hozhat.

Jóllehet a légvezetékek földkábelrel történő kiváltása kevésbé hat a mezei nyúl vagy a fácán állományának változására, de az agrártámogatások természetvédelmi szempontjainak képviselője indirekt módon, míg a ra-

gadozóállományok szabályozása közvetlenül is javítja a vadászható apróvadfajok állományainak helyzetét.

A program keretében, 2017-ben, négy magyarországi térségben indult regionális szintű együttműködés a vadászatra jogosultak és a nemzeti park-igazgatóságok között négy célfa – a vörös róka (*Vulpes vulpes*), a dolmányos varjú (*Corvus cornix*), a borz (*Meles meles*) és a szarka (*Pica pica*) állományának hatékony és legális eszközökkel történő szabályozása érdekében. A felsorolt fajok esetében a csapdázásra épülő, territórium alapú gyérítés tűnik a leghatékonyabbnak, és kijelenthető, hogy mind a négy faj állománya hatékonyan szabályozható, akár regionális szinten is. A tevékenység legalapvetőbb eleme, a vadászterületen élő és ténylegesen szaporodó ragadozócsaládok alapos felderítése, vagyis a kotorék- és dolmányosvarjúfészek-térkép. Ennek birtokában a csapdázás kotorékról kotoréokra, illetve fészkekről fészkekre halad-

va történhet a terület egészét érintően, elsődlegesen a felnőtt egyedek befogására koncentrálnak.

A vörös róka elsődleges jelentőségűnek tekinthető a célfajok közül, ugyanakkor tevékenységünket a lakott kotorékok közvetlen környezetében megvalósítva, állománya időszakosan alacsony szinten tartható. Leggyakrabban használt eszközök az úgynevezett módosított hattyúnyakcsapda, valamint a különféle visszatartó kábelek.

A dolmányos varjú esetében is elmondható, hogy szisztematikus állománycsökkentéssel a területen szaporodó állomány alacsony szinten tartható. Ennek leghatékonyabb eszközei a lakott fészkek mellett kihelyezett négyrekeszes varjúcsapdák, amelyek a territóriumot féltő öreg madarak befogására alkalmasak.

Az utóbbi időben egyre gyakrabban alkalmazott létrás csapdák főként a területen nagyobb számban előforduló,

csapatosan mozgó (és még nem szaporodó) egyedek befogására alkalmasak, ám a szakszerűen megvalósuló territórium alapú gyérítés mellett jelentőségük idővel csökken.

A borzállományok látványos és jelentős csökkentése testszorító csapdákkal és visszatartó kábelekkel viszonylag egyszerűen elérhető. Az állomány alacsony szinten tartása ezt követően kevés energiát igényel, ám a kotorékok felkutatása és rendszeres ellenőrzése a későbbiek során sem mellőzhető.

A szarkaállományok szabályozása szintén könnyen és hatékonyan megvalósítható, elsősorban a költési időben telepített Larsen-csapdák alkalmazásával.

Minden faj állománya csak az adott faj szempontjából legérzékenyebb időszakban szabályozható eredményesen. Az érintett ragadozófajokat a szaporodási időszakukban, illetve azt közvetlenül megelőzően, a territóriumfoglalás

fotó: Lóránt Miklós

Szabályos rókafogás hattyúnyak csapdával

idején célszerű elejteni. Ez a dolmányos varjú, a szarka, valamint a borz esetében a vadászati idényen kívüli elejtésüket jelenti, amihez a vadászati hatóság engedélyét szükséges kérni, és amihez a természetvédelmi kezelő támogatása is kérhető. A megfelelő időben és megfelelő módszerekkel végzett állománycsökkentés néhány év alatt látványos eredményeket mutat a területen előforduló ragadozók tekintetében, amit kedvező élőhelyi adottságok mellett az apróvadállományok lassú erősödése is követ.

A felsorolt különféle élve fogó és ölöcsapdák alkalmazása során nélkülözhetetlen azok szakszerű használata, ami több szempontból is alapvető elvárás. Egyrészt nem szakszerű telepítés mellett nem lesz eredményes a tevékenységünk, másrészt a csapdázási tevékenység (éppúgy, mint lőfegyveres gyérítés esetén) csak a nyilvánvaló balesetvédelmi és állatvédelmi szabályok betartása mellett támogatható. Ugyanígy az eszközök szelektivi-

tásának biztosítása is számon kérhető a tevékenység során, ami nagymértékben függ az eszközt alkalmazó vadász szaktudásától, precizitásától és odafigyelésétől.

Az említett ragadozógazdálkodási tevékenységhez jól használhatók a modern kor információtechnikai alkalmazásai. A GPS-szel ellátott okostelefonok és az internetes alapú térképmegosztó szolgáltatók (pl. Google Maps) használatával a feladatba bevont hivatásos és sportvadászok közös térképi felületen végezhetik pl. a kotorék- és fészektérkép aktualizálását, és egy felületen lehet nyomon követni a megtett beavatkozásokat is. Ne tartózkodjunk ezek használatától, ugyanis kis tanulással sokkal hatékonyabbá és tervezhetőbbé tudjuk tenni a ragadozógazdálkodást!

A célfajok befogása mellett komoly hangsúlyt kell fektetni a kóbor háziállatok, az aranysakál (*Canis aureus*), valamint a vaddisznó (*Sus scrofa*) egyedeinek teljes kizárására a természetvédelmi szempontból is jelentős apróva-

fotó: Lóránt Miklós

Négyrekeszes varjúcsapdával, fészeknél fogott öreg dolmányos varjak

Felnőtt dolmányos varjú teríték alakulása 2014 és 2018 között a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (KNPI) kunszentmiklósi vadászterületén költségi időben azonos ráfordítás mellett (forrás: KNPI)

das területeken. Ennek érdekében a területen megjelenő egyedek mielőbbi célirányos elejtésére kell törekedni.

Amennyiben tevékenységünket megfelelő módon végezzük, a területen szaporodó ragadozócsaládok száma évről évre csökken, illetve a rendszeres bevándorlásból adódóan alacsony szinten stabilizálódik. Ebből az is következik, hogy a kezdeti néhány évet követően az éves ragadozó-terítékünk nagysága is fokozatosan lecsökken, és amennyiben ez valóban az állománycsökkenések és nem a ráfordítás intenzitás csökkenésének az eredménye, akkor a ragadozógazdálkodási tevékenységünk megfelelőnek mondható.

Az együttműködések értelmében a ragadozógazdálkodási tevékenység kizárólag a vadászható fajok állományaira terjed ki. Nem vitatott a védett ragadozó fajok hatása sem, ám a tapasztalatok azt mutatják, hogy a vadászható fajok állományának szakszerű és hatékony

csökkentésével a kívánt cél elérhető. Így mielőtt apróvadállományunknak vagy a talajon fészkelő madárfajok állományának a csökkenéséért a védett fajokat tesszük felelőssé, vizsgáljuk meg, hogy a vadászterület élőhelyi sajátosságai kedvező feltételeket nyújtanak-e védelmükre, illetve megtettünk-e minden tőlünk telhetőt a vadászható ragadozó fajok állományainak visszaszorításáért. Készült „A tűzok határon átnyúló védelme Közép-Európában (LIFE15 NAT/AT/000834) projekt támogatásával.

Lóránt Miklós
természetvédelmi területfelügyelő,
hivatásos vadász, a tűzok magyarországi fajvédelmi koordinátora
Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
Tóth Péter
természetvédelmi igazgató
Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület

A Vadbiológia fél évszázada

A Vadvilág Megőrzési Intézet története a Telki Állami Erdő- és Vadgazdaság keretében Budakeszin, 1968-ban alapított Vadegészségügyi Laboratóriumig nyúlik vissza. Ez kezdetben csupán üzemi jellegű feladatokat látott el, később azonban országos vizsgálatokat is végzett. A hazai vadgazdálkodás nagy nemzetközi elismerése, az 1971-ben megrendezett Vadászati Világkiállítást megelőző évek készülődése tette lehetővé, hogy az intézmény Telkiben önálló elhelyezést kapjon. Az addig a MÉM Vadászati Főosztályának irányításával működő Vadbiológiai Állomás 1976. január 1-jétől a Gödöllői Agrártudományi Egyetem részeként működött tovább, a GATE Vadbiológiai Kutató Állomása (VKÁ) elnevezéssel. Feladata volt a vadgazdálkodás tudományos magalapozása, a kutatások irányítása, koordinálása, az ajánlások kidolgozása a gyakorlatban való hasznosításhoz, a külföldi eredmények adaptálása, a szoros kapcsolatok kialakítása a nemzetközi, elsősorban a hasonló ökológiai adottságú országokban, kutatóhelyekkel. Szintén feladata volt az Országos Trófeabíráló Bizottság trófeabírálati és értékelő feladatainak elvégzése is. Munkáját a Mezőgazdaságtudományi Kar dékánjának irányításával, az Állattani Tanszékkel szoros együttműködésben, a tanszékvezető felügyeletével, de szervezetileg önálló egységként végezte. A VKÁ vezetője ebben az időszakban végig dr. Fodor Tamás volt.

A Vadbiológiai Kutató Állomáshoz 1976-ban csatolták a babatpusztai kísérleti területet, ahol a mintegy 3000 hektár, vadgazdálkodásra alkalmas területen vadásztatás folyt, és a kísérleti állatokat is itt helyezték el. Az egyetem területén 1979-ben épült meg a Vadbiológiai Kutató Állomás épülete, amely új helyén 1980-ban kezdte meg a működését. A Vadvilág Megőrzési Intézet (VMI) jelenleg is ebben az épületben található. Időközben a VKÁ vezetését dr. Heltay István vette át (1977). Az ő távozását követően a részben önálló kutatási, oktatási, szolgáltatási stb. tevékenységet folytató és gazdálkodási szempontból is bizonyos mértékben az Állattani Tanszékétől független VKÁ vezetője dr. Somogyvári Vilmos lett.

A VKÁ 1987–1991 között az Állattani és Vadbiológiai Intézet (ÁVI) keretében működött tovább. Az intézet vezetője dr. Nagy Emil egyetemi tanár volt, az intézetben belül a Vadbiológiai Osztály vezetője Csányi Sándor, majd dr. Ernhaft József, a Vadgazdálkodási Osztály vezetője pedig dr. Somogyvári Vilmos volt. 1991 januárjában dr. Nagy Emil intézet- és tanszékvezetői megbízatása lejárt. Az ÁVI vezetésével kapcsolatos operatív ügyek ellátására a GATE rektorától Csányi Sándor kapott megbízást. Röviddel ezután, még 1991-ben az ÁVI megszűnt, és önálló kari szervezeti egységként megalakult az Állattani és Ökológiai Tanszék, illetve a két osztályból a Vadbiológiai

A Vadvilág Megőrzési Intézet épülete

Kutató Állomás. A VKÁ oktatási feladatainak rohamos növekedését tükrözte nevének újabb megváltozása is: a Vadbiológiai Oktató és Kutató Állomás (VOKÁ) név már mutatta, hogy az intézmény dolgozói tevékenyen részt vállaltak az oktatási feladatokban.

A GATE Tanácsa 1994 decembereiben alapította meg a Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszékét, amely 2000. január 1-jétől az időközben az Országgyűlés határozatával létrehozott Szent István Egyetem részeként folytatja munkáját. A Szent István Egyetem szenátusa 2004-ben hozta létre a Vadvilág Megőrzési Intézetet. A tanszék, majd az intézet vezetője 1994 óta Csányi Sándor egyetemi tanár.

Az oktatási feladatok változásai

A Vadbiológiai Állomás elsődleges feladata a kutatás volt, dolgozói az oktatásban mint meghívott óraadók vettek részt, vizsgabizottságokban dolgoztak. A Gödöllői Agrártudományi Egyetemen 1958 óta választható tantárgy volt a Vadgazdálkodás és vadászat, melyet

közel negyedszázadon át dr. Bertóti István címzetes egyetemi docens adott elő. Az állomás a hetvenes években, a GATE Állattani és Ökológiai Tanszékének vezetésével induló szakmérnöki képzésben is részt vett.

A rendszerváltást követően jelentősen átalakult a GATE képzési programja. A megújuló képzési területeken az állomás munkatársai kötelező és választható tárgyakat indítottak. A környezetgazdálkodási agrármérnökök képzésében kötelező lett a Vadbiológia és vadgazdálkodás, az általános agrármérnöki szakon a Vadvédelem, vadgazdálkodás és vadászat c. tantárgy. A kilencvenes évek eleje óta a tanszék, majd az intézet munkatársai számos választható tárgyat is oktattak, melyek az agrármérnök képzésben a vadgazdálkodási szakirányban voltak felvehetőek. A Vadászat és vadgazdálkodás tantárgyat sikeresen teljesítő hallgatók az állami vadászvizsgával egyenértékű bizonyítványt (igazolást) kaptak. Az előírt 30 tanulmányi egységet (kredit) megszerző hallgatók diplomájukhoz a vad- és halgazdálkodási szakirány keretében teljesített tantárgyakat

felsoroló betétlapot is kaptak, amely a felsőfokú vadgazdálkodási képzettség megszerzését is igazolta.

A Mezőgazdaság és Környezetudományi Kar keretében a VVT 1996 óta végezte a szakirányú felsőfokú végzettségre épülő, kétéves levelező, posztgraduális vadgazdálkodási szakirányú továbbképzést (közismert néven szakmérnöki képzést). A vadgazdálkodási szakmérnöki képzés iránti igényt jelzi, hogy az indulást követő 10 év mindegyikében indult új évfolyam. A bolognai képzés bevezetésének idején a felsőfokú szakirányú továbbképzést szüneteltettük, de a nagy érdeklődésre való tekintettel, 2015 óta újra folyik ez a képzés is.

Az MKK 2002-ben akkreditáltatta a főiskolai szintű vadgazdamérnöki képzést, melyen első alkalommal 2006. júniusában záróvizsgáztak a végzős hallgatók. A bolognai képzési rendszer bevezetésekor a főiskolai vadgazdamérnöki képzés is átalakult: a Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezetudományi Karán a vadgazdamérnök alapképzési (BSc.) és mesterképzési (MSc) szinten is akkreditálták. Ennek megfelelően a vadgazdamérnökök képzése 2008 óta nappali és levelező

tagozaton mindkét szinten folyik. A magyar nyelvű képzésekben egy időben mintegy 200 hallgató vesz részt. A mesterszakos vadgazdaképzés 2016 óta Csíkszeredában, a SZIE kihelyezett képzési helyén is sikeresen folyik.

A Vadvilág Megőrzési Intézetben a magyar nyelvű képzésen túl az alap- és a mesterképzés angol nyelven is folyik. A hallgatók az EU Erasmus ösztöndíjprogramja keretében, a Stipendium Hungaricum ösztöndíjjal vagy önköltséges formában vehetnek részt az idegen nyelvű programban. Az angol nyelvű képzésben az elmúlt években a létszám fokozatosan nőtt; jelenleg tanévenként 40–60 külföldi hallgató vesz részt a képzésekben.

A doktori fokozatot megszerezni kívánó érdeklődők az SZIE Állattudományi Doktori Iskolájának Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Témacsoportja által meghirdetett témakörökre felvételizhetnek. A doktori képzésben 1995 óta több mint tíz doktoráns szerezte meg a doktori (Ph.D) fokozatot.

A VMI által gondozott valamennyi szak célja a vadgazdálkodás különböző területein és a természetvédelemben dolgozó szakirányú végzettségű hazai és külföldi szakemberek képzése, akik en-

nek eredményeként alkalmazni képesek:

- a feladataik ellátásához szükséges elméleti és gyakorlati ökológiai, állattani, vadbiológiai ismereteket;
- a természet- és vadvédelem, valamint a vadgazdálkodás korszerű technikai-technológiai és szervezési ismereteit;
- alkotó módon alkalmazzák az elsajátított ismereteket és az új tudományos módszereket, ill. eredményeket;
- képesek a szakterületükön jelentkező tervezési, fejlesztési, igazgatási és különböző szintű vezetői feladatok ellátására;
- tudományosan képzett és hozzáértő partnerei a vadgazdálkodás környezetét képző mező-, erdőgazdálkodási és természetvédelmi szakembereknek és hatóságoknak.

A SZIE vadászat és vadgazdálkodás iránt érdeklődő hallgatói a kilencvenes években alapították a Vadászati Szakkollégiumot, amely azóta is működik. Ez a hallgatók öntevékeny szerveződése, amelyet az intézet is támogat, és amely különösen jó lehetőséget ad az önképzésre és a tehetségek gondozására. A Gödöllői Vadászati Szakkollégium kezdeményezésére jött létre az Országos Felsőoktatási Vadászvetélkedő, amelynek keretében a felsőoktatási intézményekben tanuló vadgazda hallgatók mérik össze tudásukat.

A Vadvilág Megőrzési Intézetben először 2008-ban szerveztük meg a Vadbiológus Tábort. A nyár végén tartott program eddigi 11 alkalmán több mint 250 gimnazista, frissen felvett, de még nem beiratkozott egyetemista (gólya) és egyetemi hallgató ismerkedhetett meg az intézet kutatási program-

jaival, az ott alkalmazott eszközökkel, valamint betekintést kaptak a vadbiológia és vadgazdálkodás aktuális problémáiba is.

Az intézetben a tehetséges és érdeklődő hallgatók részt vehetnek a kutatásokban, és tudományos diákköri dolgozatot is készíthetnek. A intézet hallgatói az elmúlt évtizedekben nagyon sikeresen szerepeltek az országos tudományos diákköri konferenciákon, amit jelez, hogy a számos első helyezéssel túl három hallgató is Pro Scientia Emlékérem elismerésben, míg egy oktatónk Mestertanár Aranyérem kitüntetésben részesült.

A SZIE minden vadgazdálkodási képzését a VMI gondozza, és a szak tananyagának meghatározó részét – jeles gyakorlati szakemberek bevonásával – a VMI munkatársai dolgozzák ki. A tantárgyak többségének tananyagai az évek során elkészültek, illetve többször meg is újultak (jegyzetek, tankönyvek).

A Vadvilág Megőrzési Intézetben oktatóként jelenleg 2 egyetemi tanár, 3 egyetemi docens és 2 fő tanársegéd, valamint 4 fő adminisztratív munkatárs dolgozik. Az oktatók a vadbiológiai és vadgazdálkodás alapvető interdiszciplináris területeit képviselik (ökológia és biológia, mezőgazdasági tudományok, erdészet).

Kutatás, fejlesztés és szaktanácsadás

A Vadvilág Megőrzési Intézet az ökológiai szemléletű vadgazdálkodási kutatások vezető tudományos műhelye, amelyet gyakran említenek „Gödöllői Iskola” néven is.

Az intézetben a kutatási pályázatok alapozzák meg a sikeres működést és az oktatás tudományos hátterét. Valamennyi oktatási és kutatási programot a multidiszciplináris megközelítés és az ökológiai rendezőelvek gyakorlati alkalmazása vezeti. A munkatársaink úttörő munkát és kutatásokat folytatnak a legújabb technológiák hazai bevezetésében, így pl. a rádiótelemetria hazai meghonosításában, a számítógépes rendszerek vadgazdálkodási alkalmazásában, a védett és vadászható ragadozók monitoringjában, a térinformatikai módszerek (GIS) bevezetésében. A kutatások fő megrendelője a mindenkori agrártárca, de az elmúlt évtizedben több kutatási téma kidolgozását finanszírozta az Országos Tudományos Kutatási Alap, korábban az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, valamint más intézmények és alapok is. A legfontosabb kutatási témáink: a gímszarvas mozgáskörzetének vizsgálata, az őz területhasználata alföldi területeken, a vadgazdálkodás európai rendszereinek összehasonlítása, a vadgazdálkodás szempontjából fontosabb vadászható és védett ragadozókra vonatkozó adatok gyűjtése és értékelése, a mezeinyúl-gazdálkodási modell fejlesztése, emlős ragadozók monitoringja, a veszettség elleni immunizáció hatása a rókaállományra, az aranyakál terjeszkedésének és vadgazdálkodási hatásainak értékelése, a vadfajok városi megjelenés és a városi vadgazdálkodás lehetőségeinek kidolgozása. Külön is megemlíthető a Nagyragadozók magyarországi védelmi bázisának meg alapozása című LIFE Nature projekt, amely az Európai Unió és a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium

támogatásával folyt, valamint az Erdei szalonka vonulásának országos monitoringja az Országos Magyar Vadászati Védegylet szervezésében és anyagi támogatásával.

Az elmúlt negyedszázadban végzett munka eredményeként a Vadvilág Megőrzési Intézet nevéhez kötődik a vadgazdálkodási körzetek kijelölése (1993–1994), a vadgazdálkodás háromszintű tervezési rendszerének kidolgozása (1994–1996), a körzeti vadgazdálkodási tervek kidolgozása, valamint 1993-tól kezdődően az agrártárca megbízása alapján az Országos Vadgazdálkodási Adattár létrehozása és működtetése. Az OVA keretében került kijelölésre az 52 vadgazdálkodási tájegység (2015–2016) és az intézményhez köthető vadgazdálkodási tájegységek terveinek kidolgozása (2016–2018).

A VMI nemzetközi elismerését jelezi, hogy 1999. június 28. és július 2. között, 40 országból 310 fő részvételével, Gödöllőn rendezték meg nagy sikerrel a II. Nemzetközi Vadgazdálkodási Kongresszust. Az előbbi mellett említésre érdemes, hogy 1991-ben szintén Gödöllőn rendezték meg, mintegy 250 külföldi szakember részvételével, a XX. Nemzetközi Vadbiológus Kongresszust is.

Az oktatás és a kutatás feltételei

Az egyetem területén 1979-ben épült meg a Vadbiológiai Kutató Állomás épülete, amelyben ma a VMI található. Az intézetben a kutatáshoz, az elméleti és gyakorlati oktatáshoz, valamint a hallgatók felkészüléséhez kiemelt feltételeket sikerült biztosítani. A VMI önálló kétszintes épületében

Dr. Fábíán Gyula Oktatási Épület

3 db, egyenként 40–50 fő elhelyezését biztosító, oktatástechnikai eszközökkel berendezett tantermet alakítottak ki. Az egyik közülük egyben a „Dr. Heltay István Könyvtár”, amely a VKÁ egykori vezetőjének szakkönyvgyűjteményét is őrzi, a másik pedig a „Dr. Bertóti István Tanterem”, ahol az őzhívás mesterének őztróféait helyezték el, a harmadik pedig a „Trófeaterem”. Az intézet kertjében áll a „Dr. Fábíán Gyula Oktatási Épület”, amelyben 2 db, 25–30 fő elhelyezésére alkalmas, szintén a legmodernebb feltételeket biztosító tanterem található. A VMI főépületében lévő gyűjteménytár és a tárgyaló 15 ülőhelyes előadóként is használható. Ebben megtalálhatók a legfontosabb vadászható emlősök és madarak preparátumai, az állattani oktatáshoz szükséges csonttani szemléltetőanyag, valamint a trófeabírálat oktatásához szükséges, agancsokból és más trófeákból álló gyűjtemény, valamint eszközök. Az intézetben hallgatói anatómiai és boncolólaboratórium is van, amelyekben egy időben 15–20 fő számára lehet a közegészségügyi köve-

telményeknek is megfelelő boncolási bemutatókat tartani.

A VMI mintegy 4 ezer kötetből álló szakkönyvtárral rendelkezik, amely az elmúlt években megjelent legfontosabb új, külföldi kiadású szak- és tankönyveket is tartalmazza. Az újabb hazai kiadású szakkönyvek tekintetében a tanszéki könyvtár szinte hiánytalan, és megtalálhatók benne a legfontosabb hazai szakmai lapok és tudományos periodikák is. A könyvtárnak folyamatosan bővülő szakmai videofilm-, CD-ROM- és DVD-gyűjteménye is van.

A Vadvilág Megőrzési Intézet munkatársai továbbra is az új lehetőségeket, kérdéseket és megoldásokat keresik, hiszen „A XXI. század vadgazdálkodási szakembereit tanítjuk” mottóval összefoglalt küldetésének csak így tudunk mindenkor megfelelni.

Az intézettel kapcsolatos friss hírek, valamint az általános, oktatási és kutatási információk honlapunkon is elérhetők (www.vmi.info.hu).

Prof. Csányi Sándor
intézetigazgató

210 - 100 - 50 - 25 éves jubileumok a Soproni Egyetem Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézetében

Jubileumokat ül a 2018/2019-es akadémiai évben a Soproni Egyetem Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézetében. 210 éve alapított Selmecbányán az Erdőmérnöki Kar jogelődje, a felsőfokú Erdészeti Tanintézet, 100 éve költözött az intézmény Sopronba, 50 éve alapították az önálló Vadgazdálkodási Tanszékét, és 25 éve kezdődött el a vadgazdamérnökök képzése Sopronban.

Egy kis előzmény

Hosszú volt az út az alapító Wilkens Henrik Dávid által megtartott első óráktól 1969-ig, amikor megalakult az önálló vadgazdálkodási tanszék. Az önállót azért kell hangsúlyoznunk, mert 1923-tól már egyszer volt az Erdőmérnöki Kar erdőművelés-, vad- és halgazdaságtan-tanszéke. Roth Gyula, Witt Lajos és Bencze Lajos voltak ennek az időszaknak emblemikus tanárai.

Roth Gyula nyugállományba vonulása után, 1952–1953-ban került Bencze Lajos – akkor még mint ERTI-kutató – először katedrára, de aztán 1953–1956 között – ugyancsak az ERTI Soproni Kísérleti Állomásáról – Witt Lajos erdőmérnök, állomásvezető oktatta a vadászati tárgyakat. Az 1956-os forradalom bukása és Witt Lajos Kanadába való távozása után, az újrainduló oktatáshoz

reaktíválták Roth Gula professzort, aki 83 évesen is a vadászati oktatás szolgálatába állt, s három éven keresztül – 1956–1959 – még tartotta a vadászattani, vadgazdálkodástani órákat.

1957-ben Bencze Lajos visszatért Sopronba, az ERTI Állomás vezetését bízták rá. 1959-ben átvette a vadászati tárgyak oktatását Roth Gyula professzortól, s 1963-ban – az 1962-ben újonnan alapított – erdészeti- és faipari egyetem docensévé nevezték ki az Erdőműveléstani Tanszékre.

A tanszék alapításától az intézeti működésig

Sok évtizedes munka elismerését hozta meg az 1969-es év, amikor az országban elsőként, önálló vadgazdálkodási tanszék alakult az Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőmérnöki Karán. E szervezeti egység élén az első 10 évben – nyugállományba vonulásáig – Bencze Lajos professzor állt tanszékvezetőként. Mellette Nagy Gyula Csaba egyetemi adjunktusi beosztásban, Walter Dezsőné Illés Valéria pedig tudományos munkatársként dolgozott a tanszéken. Már az 1960-as években felmerült az önálló felsőfokú vadászati szak létesítésének igénye. Ezt alapozta meg 1968-ban, az Erdészeti és Faipari Egyetem, valamint a Magyar Vadászok Országos

Az intézet épülete

Szövetsége (MAVOSZ) együttműködésével, a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztálya 90334/1968. számú rendelkezése értelmében, Sopronban elindított 2 éves felsőfokú vadgazdálkodási tanfolyam. A szakon 1968–1978 között több százan szereztek felsőfokú vadgazda-képesítést, lehetővé téve az egyesületi (s részben az állami) vadgazdálkodás minőségi fejlődését. A tárgyak lehallgatását diplomadolgozat készítése és a Bencze Lajos professzor vezette bizottság előtti záróvizsga követte. A korabeli – személyi ellentéteken alapuló – politikai kézi vezérlés azonban abban az időben még nem tette lehetővé Sopronban a MAVOSZ-oktatás átalakítását önálló, felsőfokú, graduális vadgazdamérnök-képzéssé.

1975 tavaszán, a vadászati oktatáshoz kapcsolódóan, részben a gyakorlatra való vezetői felkészítés végett, részben nevelési céllal Egyetemi Ifjúsági Gyakorló Vadásztársaság alakult az Erdőmérnöki Kar néhány tanára vezetésével és elkötelezett hallgatók bevonásával. A felvételi követelmény a

kezdetek óta a Vadgazdálkodási Tanszékkel való elmélyült kapcsolat megléte, illetve a TDK-munka folytatása volt. A vadásztársaság tagjai részt vehettek a tanulmányi vadászaton és az évente több alkalommal a partner erdőgazdaságoknál megszervezett nagyvadászaton. Kiemelendő e területen a Zalai, Szombathelyi, Balaton-felvidéki (később Bakonyi), Somogyi és HM VERGA Erdészeti Igazgatóságnak (Rt., Zrt.) mindenkori támogatása. Emellett a Tanulmányi Erdőgazdaság jóvoltából 1984–1997 között a Röttökmuzsaji Erdészethez tartozó Rongyos-erdő területén korlátozott vadászati lehetőséghez is jutottak a hallgatók.

1979-ben Bencze Lajos professzor nyugállományba vonult. A tanszékvezetői megbízatást a már 1976 óta a tanszéken tudományos főmunkatársként dolgozó dr. Kőhalmy Tamás egyetemi docens nyerte el. Az 1980-as évek a jövő megalapozásának időszaka volt a tanszék életében, mely a személyi állomány fiatalításával és a kutatómunka kiterjesztésével volt jellemezhető. 1980-ban – Nagy Gyula Csaba korai halála

után – került a tanszékre tanársegédnek Faragó Sándor, 1983-ban pedig tanszéki mérnöknek Náhlik András. Az Erdőmérnöki Kar 1993-ban, Csíkszeredában levelező tagozaton okleveles erdőmérnök-képzést indított egy évfolyam számára. Mivel a tematika megegyezett a soproni tantervvel, ezért a képzés során is két tárgyat gondozott a tanszék.

Az 1996/1997-es tanévtől – a kötelező két tárgy mellé – az erdőmérnöki szakon már vadgazdálkodási szakirányban is hallgathattak a diákok további vadászati-vadgazdálkodási szaktárgyakat. A szakirány a 7–10. szemeszterben 1-1 kötelező, a 8. és 10. félévben 1-1 kötelezően választandó, azaz összesen 6 lehallgatandó és vizsgaköteles tárgyat tartalmazott, heti 2-2, összesen 156 órában.

1993-ban az Erdőmérnöki Karon környezetmérnök-képzés indult, amelynek keretében, a kezdetek óta, heti 3 elméleti órában „Mezőgazdasági ismeretek” tárgy oktatása folyt. E szak természetvédelmi szakirányán – közösen a Növénytan Tanszékkel –

az „Élőhelyvédelem és fejlesztés” szakirányú tárgyat is gondozta a tanszék az 1998/1999-es tanévtől.

Ugyancsak 1993-ban az Erdőmérnöki Karon – elsőként az országban – 8 szemeszteres, főiskolai szintű, levelező vadgazdamérnöki szak indult. Ezt megelőzően Sopronban dolgozták ki a képzési követelményeket Kóhalmy Tamás és Faragó Sándor által, amelyeket a Magyar Akkreditációs Bizottság jóváhagyott. Ugyanezen a szakon 1999-ben a Székelyföldön, Csíkszeredában is megkezdődött és 3 évfolyam számára, 2005-ig folytatódott a képzés.

A hallgatók négy szigorlat letétele és a szakdolgozat megvédése után abszolutóriumot kaptak, majd pedig komplex záróvizsgát kellett tenniük. Ezt követően vehették kézbe vadgazdamérnöki diplomájukat.

A vadgazdamérnöki szak szakfelelőse 1993–2001 között Kóhalmy Tamás, 2001–2002-ben Faragó Sándor, 2002–2018 között Náhlik András volt, 2018 óta pedig Sándor Gyula látja el a funkciót. A 25 év alatt több mint félezer vadgazda kapott soproni diplomát.

1999 – a csíkszeredai levelező képzés megindulása mellett – egyébként is fordulópontot jelentett a diszciplína oktatásában, hiszen az erdészettudományi doktori program keretében E-5 vadgazdálkodási doktori (PhD) alprogramot akkreditáltak Kóhalmy Tamás professzor vezetésével. A program néhány év után átalakult Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskolává, amelyet aztán 2004-ben a néhai Roth Gyula professzorról neveztek el. Az akkreditált önálló PhD program keretében 10 vadászati/vadgazdálkodási témájú tárgyat vehetnek fel a hallgatók. A program vezetését 2003-ban Faragó Sándor vette át.

A tanszék – munkájának elismeréseként – 2000-ben intézeti besorolást nyert az egyetemi, illetve kari hierarchiában, azaz megalakult a Vadgazdálkodási Intézet.

2001-ben Kóhalmy Tamás professzor betöltötte 65. életévét, ami a felsőoktatási törvény szerint a vezetői

megbízás felső korhatára. Az igazgatói pályázaton a vezetői stallumot Faragó Sándor egyetemi tanár nyerte el.

2002-ben – ugyancsak elsőként az országban – nappali tagozaton is elindult a képzés a vadgazdamérnöki szakon, így az első diplomákat 2005-ben adták ki. A levelező oktatáshoz képest egy évvel rövidült oktatási időtartam, illetve a 10 éves tapasztalat a tantárgylistá revízióját és néhány tárgy összevonását eredményezte. A képzés során ugyancsak 180 kredit megszerzését írták elő, aminek 70%-át kötelező, 25%-át kötelezően választható és 5%-át szabadon választható tárgyak lehallgatásával lehetett elérni. A stúdiók során 3 szigorlat letételére is kötelezettek voltak a hallgatók. A mérnökjelölteknek az 5. és 6. szemeszter során záródolgozatot kellett készíteniük és megvédeniük, illetőleg záróvizsgán kellett tudásukról beszámolniuk.

A vadgazdamérnöki szak nappali képzésével párhuzamosan az Erdőmér-

női Karon kidolgozták és akkreditáltatták a természetvédelmi mérnöki szakot is, amelynek tantárgy kínálatában a Vadgazdálkodási Intézet 7 tárggyal vett részt. A képzés ugyancsak 2002-ben indult.

Mindeközben megkezdődött a felkészülés a bolognai folyamat jegyében bevezetendő lineáris kétciklusú képzésre. Konzorciumi társakkal együtt a Kar beadta a vadgazdamérnök BSc.-szak alapításának dokumentációját, amelynek elfogadása után szakindítási kérelemért is folyamodott. Ennek akkreditálása eredményeként 2006 őszén megkezdődhetett az oktatás a 7 szemeszteres (a 7. az ún. gyakorlati szemeszter) vadgazdamérnök-alapszakon (BSc).

Az alapszak elfogadásával egy időben megtörtént (gödöllői társtanszékünkkel társulva) a vadgazdamérnök-mesterszak (MSc) szakalapítása is, s azt a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) 2006-ban jóváhagyta. Ugyanez történt a Kar szakindítási kérelmével is,

így 2008 őszén elindultak Sopronban a vadgazda-mesterkurzusok is.

A vadgazdamérnök-alapszak mellett elindított természetvédelmi mérnöki alapszakon (BSc) és természetvédelmi mérnöki mesterszakon (MSc) is oktat az intézet.

Az intézet 2007. január elsejétől a Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet nevet viseli, jelezve azt a széles körű tevékenységet, amelyet munkatársai az oktatás és kutatás területén folytatnak.

2018-ban Faragó Sándor professzor, betöltve 65. életévét, az intézet vezetését átadta Náhlik András professzornak. A jubileum évében a nevezett professzorok mellett az intézet munkatársai még Jánoska Ferenc, László Richárd, Sándor Gyula és Winkler Dániel docensek, Tari Tamás tudományos segédmunkatárs, Gosztonyi Livia intézeti munkatárs, Faragó Mária Edit intézeti ügyintéző, Bende Attila, Kiss Csilla és Komlós Mariann doktoranduszok.

A vadászati-vadgazdálkodási kutatás

A nagyvadkutatások terén az első lépéseket Roth Gyula tette meg, ami aztán Bencze Lajos professzor munkásságával került akadémiai szintre. Ez a vonulat folytatódott Kőhalmy Tamás professzor, majd Náhlik András professzor vezetésével, s tart napjainkig.

Faragó Sándor professzor 1980 óta vezeti az apróvad- és vízivadkutatásokat, valamint a vadgazdálkodás és természetvédelem kapcsolatainak témaköréhez tartozó kutatásokat. 1992-ben a Földművelésügyi Minisztérium támogatta a magyar fogoly kutató csoport megalakítását a tanszéken, 1995-ben pedig létrejöhett magyar vízivad kutató csoport, amelynek működését és fenntartását mind a földművelésügyi, mind a környezetvédelmi tárca támogatta. Mindkét kutatócsoport vezetését Faragó Sándor látja el. Később létrejött az intézetben belül a nagyvad kutató csoport is. Intézetünk munkatársai nagyszámú hazai és nemzetközi kutatási projektben vettek részt, illetve vezettek történelmünk során.

A fél évszázad alatt számtalan szak- és tankönyv, több ezer tudományos publikáció, hazai és külföldi előadások, nagyszámú szakmai publicisztika fémjelzi az intézet tudományos tevékenységét és súlyát.

A kutatás mellett a tudományos-vezetésben is jeleskedtek a tanszék/intézet munkatársai. Körükből kerültek és kerülnek ki az MTA Vadgazdálkodási Albizottságának és az MTA Veszprémi Területi Bizottsága Vadgazdálkodási Munkabizottságának vezetői. A tudományos szervezetek mellett számtalan

hazai és külföldi szakmai szervezetben tevékenykedtek a tanszék/intézet munkatársai.

A vadgazdálkodási oktatás és kutatás infrastruktúrájának alakulása

A II. világháborút követően a megalakuló Tanulmányi Állami Erdőgazdaság területén folyt a gyakorlati oktatás, illetőleg történt a tanulmányi vadászatok szervezése. Így van ez a mai napig, de az 1990-es évek közepétől lehetőség nyílt a Lajta-Hanság Zrt. (Mosonmagyaróvár) vadászterületein az apróvadás tanulmányi vadászatok megtartására is.

1971-ben – a Budapesten megrendezett I. Vadászati Világkiállítás egyik vidéki bemutatóhelyének kritériumait is kielégítendő – a tanszék hatalmas kiállítóteremmel, fegyverszobával, preparatóriummal és kutatószobákkal gazdagodott. 1998-ban az oktatók irodái új helyre – a gyűjtemények fölötti szintre – kerültek, továbbá saját előadóteremmel, laboratóriumokkal, új oktatói-kutatói, doktoranduszi szobákkal, könyvtárteremmel, további gyűjteményhelyiségekkel és gyűjteményekkel bővült a tanszék. 2006-ban az épület tetőterét is beépítették, így immár háromszintes intézeti épületben tudja fogadni hallgatóit, végezni az oktató-kutató munkát.

Folyamatosan létesültek a külső kutatóbázisok is. Az egykori Lajta-Hanság Állami Gazdasággal kötött megállapodás értelmében, a tanszék 1992 óta kutatóházként használt egy lakóházat Mosonszolnok Irén-majorban. A több évtizedes oktatási-kutatási munkakap-

LAJTA-ház

csolat eredményeként a Lajta-Hanság Zrt. 2007-ben kétszintes kutatóházzá építette át a korábbi épületet. Ez az épület a bázisa a LAJTA- és a MOSON-projektekben folyó kutatásoknak. TÁEG Zrt.-vel kötött együttműködési megállapodás alapján oktatási-kutatási célra tartós használatba adta az intézetnek Roth Gyula professzor egykori hegyvidéki vadászházát, környékén pedig a mintegy 800 hektáros tanulmányi vadászterületet, amely a vadgazdálkodás gyakorlati oktatásának bázisa és a nagyvadkutatások Sopron környéki központja lett (ez a megállapodás 2017-ben felmondásra és módosításra került).

Prof. dr. Faragó Sándor
Soproni Egyetem Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet

A soproni vadgazdálkodási oktatás önálló szervezeti egységének vezetői

A VADGAZDÁLKODÁSI TANSZÉK vezetői

Bencze Lajos	1969–1979
Kőhalmy Tamás	1979–1999

A VADGAZDÁLKODÁSI INTÉZET igazgatói

Kőhalmy Tamás	1999–2001
Faragó Sándor	2001–2006

A VADGAZDÁLKODÁSI ÉS GERINCES ÁLLATTANI INTÉZET igazgatói

Faragó Sándor	2007–2018
Náhlík András	2018–

Kihagyhatatlan akció, csak az Évkönyv olvasói számára!

STEYR MANNLICHER ProHunter 30-06

+ Steiner Ranger 3–12x56 céltávcső
+ MAK acélszerelék
+ Steiner Ranger Xtreme 8x56 keresőtávcső
+ szerelve, belőve

~~1.092.960 Ft~~
779.990 Ft

közel **30%**
kedvezmény

OPTICS

A kupon segítségével GECO cél vagy keresőtávcső vásárlásakor a vételár 35%-át azonnal levásárolhatja vagy megkaphatja Magnum ajándékkártyán, ami bármilyen termékünkre, szolgáltatásunkra beváltható.

+

MAGNUM
VADÁSZAT RENDVÉDELME

Budapest, IX., Soroksári u. 164., (1) 920-1167
Budapest, VII., Erzsébet krt. 29., (1) 342-8333
Vác, 2600, Csányi krt. 55., (27) 317-300
ÚJ! Fót, 2151, Fehérkő út 6., (1) 280-8311

www.magnumvadasz.hu

STEYR MANNLICHER STEINER Nothing Escapes You MAK SCOPES & MOUNTS

SM ProHunter + ST8762
+ ST5118 + MK4024-3089 + belövés
~~1.092.960 Ft~~ **779.990 Ft**

Ajánlatunk az akciós készlet erejéig é!

OPTICS

-35%

ajándék-kártyára

Ajánlatunk az akciós készlet erejéig é!

Leleplezték az „Egy a természettel” Nemzetközi Vadászati kiállítás emblémáját

A tavalyi esztendőben Putnok adott méltó helyszínt az országos vadásznapi rendezvénynek. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei település és a helyi vadászkamara gondos szervezésének köszönhetően nagyszerűre sikeredett a vadásznapi rendezvény, amelyen mindenki találhatott magának bőséges látnivalót, kulturális eseményt, és a gasztronómiai élvezetekben sem volt hiány. A szokásos és elmaradhatatlan vadásznapi elemek mellett most láthatták először együtt az érdeklődők a tizenkilenc megye vadászszólvóját, illetve ezen alkalommal leplezték le a 2021-ben rendezendő Vadászati Világkiállítás hivatalos emb-

lémáját, amely Remete Pál grafikusművész tervei alapján valósult meg. Az ünnepi ceremónia kezdeteként dr. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, az Országos Magyar Vadászati Védegyelet elnöke beszédében kifejtette, hogy a kiállítás megrendezése olyan ívbe illeszkedik, amely megmutatja, honnan indultunk és hova tartunk, hova akarunk eljutni. Az 1971-es Vadászati Világkiállítás ötvenedik évfordulója kapcsán olyan igazi, hamisíthatlan vadászati kiállítást kell rendeznünk három év múlva – mondta a védegyelet elnöke –, amely minden vadász szívét megdobogtatja. Itt jelentős szerepet kapnak,

Dr. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, az Országos Magyar Vadászati Védegyelet elnöke és Károlyi József miniszteri biztos az embléma leleplezését követően

Az „Egy a természettel” Nemzetközi Vadászati- és Természeti Kiállítás miniszteri biztosi titkársága – Károlyi József miniszteri biztos, dr. Magyar Gábor természet- és környezetvédelemért felelős igazgató, Bors Richárd vadászatért és erdészetért felelős igazgató, illetve Bernáth Georgina kultúráért felelős nemzetközi koordinátor

hangsúlyosan megjelennek majd többek között a vadászok mellett a természetvédők, az erdészetek, a horgászok, a hagyományörző vadászok és minden olyan társszervezet, amelyik a vadászat köré vonható. Kiemelte, hogy a kiállítás előkészítésének három szegmense van: az első, hogy a rendezvénnyel kapcsolatos építkezések rendben haladjanak. Ezek megvalósítására, kivitelezésére Fürjes Balázs kormánybiztos került felkérésre. A második a nemzetközi rendezvények biztosítása, a nemzetközi szervezetek magyarországi meghívása, illetve hogy a külföldi országok felkérése – a CIC-vel, a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanáccsal közösen – megfelelő diplomáciai keretek között történjék. A miniszterelnök-helyettes

kiemelte: ezek után térhetünk majd rá a hazai rendezvények kidolgozására és azok megvalósítására. A beérkezett javaslatok kapcsán elmondta, hogy azok feldolgozása már megtörtént, és ebben az esztendőben a finanszírozás előkészítése is megkezdődött.

A védegyelet elnökének beszédét követően a közönség meghallgathatta az „Egy a természettel” kiállítás vadászati himnuszát, amelyet a Vadászkamara Körtgyüttes adott elő. A darabot a zenekar vezetője, Nagy Csaba komponálta.

A szép és felemelő dallamok után Károlyi József, az „Egy a természettel” Nemzetközi Vadászati- és Természeti Kiállítás miniszteri biztosa lépett a pulpitushoz, és beszédében kiemelte –

mintegy ideológiaként –, hogy a min-
ket körülvevő természetet fenntartható
módon kell használni, hiszen minden,
ami az életünkhöz kell és szükséges,
azt a természettől kapjuk. Ezért úgy
kell vele bánnunk, hogy az egészséges
maradjon, és a lehető legkevésbé sé-
rüljön. Ennek kapcsán megjegyezte,
hogy százhatvan éve, az ipari forrada-
lom megjelenése óta az emberek egyre
inkább elvesztették a kapcsolatot a ter-
mészettel, és nem fenntartható módon
használták azt, ám az utóbbi negyven
évben immár sokakban tudatosult,
hogy természeti erőforrásainkat nem
lehet tovább pazarló módon használ-
ni. Kiemelte: mivel az emberiség 50-
60 százaléka városokban él, sokan úgy
vélik, hogy a természet megóvásának a
legjobb módja, ha teljesen felhagyunk
azzal, hogy beavatkozzunk annak fo-

lyamataiba, majd hozzátette, hogy az
erdőgazdálkodók, földművelők, raci-
onálisan gondolkodó természetvédők
és vadászok, azok, akik együtt élnek a
természettel, és értik annak ritmusát,
ők azt is megértik, hogy igenis szük-
ség van az emberi beavatkozásra a mai
túlcivilizált világunkban. Amikor ezek
az emberek fenntartható módon végzik
a munkájukat, a hivatásukat, akkor ők
egyek a természettel!

A miniszteri biztos beszédének be-
fejező mondatai után felkérte dr. Sem-
jén Zsoltot, hogy közösen leplezzék le
az „Egy a természettel” Nemzetközi
Vadászati- és Természeti kiállítás hi-
vatalos emblémáját, amely az ember
természettel szembeni felelősségét is
jelképezi.

Bakonyi Tamás

Erdőgh Vadászékszer

EGYEDI ÉKSZEREK
KÉSZÍTÉSE
ARANYBÓL,
EZÜSTBŐL

Erdőgh Katalin
Arany ecset-toll díjas ötvös mester,
ékszerbecsüs, ékszer tervező
+36 70 290 2978 | info@vadaszekszer.hu
www.vadaszekszer.hu

TARTALOM

2019. évi naptár, vadászati idények	5
Tizenkét hónap	6
Beköszöntő	30
A mezei nyúl Európában – gondolatok a csökkenés okairól	34
A mezei nyúl területhasználata újabb adatok tükrében	43
Mezei nyúl, a magyar csoda	51
Mezeinyúl-gazdálkodás bemutatása a Mezőberény Vt. területén	56
Mezei nyúlról a Makói Marosmenti Vt. területén	62
Apróvad-gazdálkodás a főváros peremén	66
Rábaközi nyúlbefogás és ami mögötte van – Tündértó Vt., Kóny	70
A mezei nyúl hasznosítása	75
Az „agancsos nyúl” és társai	84
Ha a könyvespolcra NYÚLunk	92
Kíméletes vadászat	100
Nyulas finomságok	104
20 éves a Vadászaknara	108
Hatvanba költözött a kamara	126
UNESCO védelmet nyertek a magyar vadászati hagyományok	131
Országos Vadgazdálkodási Alap – az első év eredményei, változások	132
Extenzív fácannevelés, azaz kotlósozzunk!	137
Mezei leltár – számvetés a mezőgazdasági élőhelyek változásáról	144
Genetikai vizsgálatok a vadgazdálkodás szolgálatában	150
A probléma valós... ..	158
Az Országos Trófeabíró Testület megalakulása és működése	164
Bizonyítvány	170
Amikor a természetvédelmi és vadgazdálkodói érdekek találkoznak	176
A Vadbiológia fél évszázada	182
210-100-50-25 éves jubileumok... ..	188
Leleplezték az „Egy a természettel” Nemzetközi Vadászati kiállítás emblémáját	196

GROUPAMA BIZTOSÍTÓ A MAGYAR VADÁSZOK HIVATALOS BIZTOSÍTÓJA

»»» A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSA FEDEZETET NYÚJT

- a fegyveres vadászat során Magyarország területén okozott olyan károokra, amelyekért az okozónak kártérítési kötelezettsége van;
- a vadászattal, vadászársaság vadgazdálkodásával összefüggő baleset során bekövetkező mulékony sérülés, rokkantság, baleseti halál esetére.

»»» A GROUPAMA BIZTOSÍTÓ VADÁSZ FELELŐSSÉG- ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSÁNAK DÍJAI ÉS SZOLGÁLTATÁSAI

- 1000 Ft/év alapdíjjal, valamint 2000 Ft/év emelt díjjal is megköthető a biztosítás.
- A felelősségbiztosítás révén a biztosító szolgáltatási kötelezettsége az alapbiztosítási díjjal megkötött biztosítás esetén szerződőnként 12 millió forint/kár és 12 millió forint/év/fő, illetve emelt díj esetén 18 millió forint/kár és 18 millió Ft/év/fő.
- A balesetbiztosítás keretében a biztosító a Magyarországon bekövetkezett vadászbaleset kapcsán az alábbi szolgáltatást teljesíti:
  - baleseti halál esetén 600 000 forint, illetve emelt díj esetén 1 200 000 forint egyösszegű kifizetése;
  - 10-100%-os baleseti eredetű rokkantság esetén – a rokkantság fokával arányosan – legfeljebb 500 000 forint, illetve emelt díj esetén legfeljebb 1 000 000 forint kifizetése;
  - mulékony baleseti eredetű sérülés, csonttörés, csontrepedés esetén egyszeri 30 000 forint, illetve emelt díj esetén 60 000 forint gyógyulási támogatás kifizetése;
  - baleseti kórházi napi térítés 2000 Ft/nap, míg emelt díj esetén 4000 forint/nap (maximum 15 napig).

»»» KÁRBEJELENTÉS

Groupama Biztosító Központi Üzleti Igazgatóság

Cím: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C
Telefon: +36 1 462 3808 – Fax: +36 1 462 3817

A hirdetés tájékoztató jellegű, nem minősül ajánlattételnek. A teljes körű tájékozódás érdekében kérjük, olvassa el a vonatkozó biztosítási feltételeket. Az ügyfelek biztosítási panaszokkal személyesen a biztosító ügyfélszolgálati irodáiban dolgozó munkatársaihoz fordulhatnak, telefonon keresztül ezt a biztosító TeleCenter +36 1 467 3500 telefonszámán, elektronikus levélben a www.groupama.hu weboldalon „Írjon nekünk” menüpontjában, írásban az 1380 Budapest, Pf. 1049 levélcímen tehetik meg. A biztosító felett a szakmai felügyeletet a Magyar Nemzeti Bank (1013 Budapest, Krisztina körút 39.) látja el. A Groupama Biztosító székhelye: 1146 Budapest, Erzsébet királyné útja 1/C

Élet-, vagyon-,
gépjármű-,
lakás- és
utاسبiztosítások

Superbrands^{11x}

108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118

Bizalomból biztanság

Biztosító

Az OTP Csoport partnere

Trófea súlya: 15,28 kg

Pontszáma: 252,87

Elejtés helye: Zalaerdő Zrt. - Szentpéterföldre

Elejtés ideje: 2018.09.11.